

1933

Передавайте з рук до рук, з хати до хати!
Ховайте „СУРМУ“ перед ворогами, бо це нелегальний орґан

Ціну 30 сот.
Прочитайте складати в краю на
„Політичних В'язнів“.

СУРМА

Орган
Української Військової Організації.

1-2 (63-64)

СІЧЕНЬ—ЛЮТЕНЬ

1933

Лебединий спів.

О І після всіх тортур даремних
Кат присудив героям смерть.
І вивезли їх з ям тюремних,
Щоб доповнити помсту вщерть:
Щоб злочинами розбишацтва
Увіковічити хижацтво.

І вийшли наче два соколи,
Які готуються на лет.
Даремно, годі!.. Вже ніколи
Не гряде в ката вчш багнет!
Зв'язали ваші буйні крила
І вже літати вам не сила!..

Спокійним поглядом повели
По черні, що ревля: Розпни!
Замучені згадали села

І те, чиї вони сини.
І обнялись як браття рідні —
Спокійні, ясні і погідні.

І заспівали «Ще не вмерла
Ме жити ворогам на скін»...
Юрба у собі дух заперла,
Мов похоронний вчула дзвін,
І бачилось, душа народу
З піснями ждала сонця сходу.

Враз грянули злочинні стріли
І втяли їх останній спів...
І зводи неба посіріли
І впала мовчанка гробів.
Кат зрозумів, що грім несеться...
Що жертва даром не минеться...

П. Нарманський

„Золота середина“ й націоналістичний активізм.

Багатьох українців, що брали активну участь в останній визвольній боротьбі, дивував факт, що найширші українські народні маси передусім на Великій Україні, але й також на Західній Україні (Волині, Поліссі, Буковині, Закарпатті, а навіть до деякої міри в Галичині) відносилися до тієї визвольної боротьби байдужно, а велика частина заняла зовсім негативне становище до тієї боротьби. Українській армії важко приходилося вести визвольну акцію якраз наслідком відсутности в визвольних змаганнях більшої частини українського загалу. При стрічі з найширшими масами нашого населення, кожний учасник визвольних змагань завважував оте байдуже ставлення більшості того населення до справи української державности. а це до великої міри охолоджувало боевий запал навіть найбільш запального вояка.

Широкі маси українського селянства по російській революції займали майже однакове становище до московської влади ес-ера Керенського, української національної влади, польської, большевицької та московської білогвардійської. Революційні та пореволюційні події відбулися мовби понад головами тих

мас. Навіть найбільш помітні зміни й події в українському політичному світі не знаходили належного заінтересування в тих масах.

Глибше вглянення в душу тих мас пояснює причину такого дивного відношення до подій, які рішали їхню долю. Причина лежала в психіці, яка протягом віковичної політичної неволі була позбавлена найосновніших прикмет, що питомі кожній нації, що себе шанує. Рабська душа найширших мас, оце була головна причина їхнього байдужного відношення до українських визвольних змагань. Лише час до часу, коли якась чужа влада своїм поведінням допікала до живого ті маси, вони будилися з байдужности й проявляли свою реакцію в формі локальних бунтів, які ніколи не мали нічого спільного з плянковою революційно-визвольною акцією, що стремить до знищення ворога й створення своєї держави.

Рабську психіку можна було завважити навіть у колах тодішньої української інтелігенції, а зокрема також і між українськими політиками, що їх самі події висунули, нерозпроти їхньої волі, на голо й які тому були невідповідні до ведення визвольної боротьби.

Деякі «з ласки Божої» «батьки» нашого народу, що кажуть «нарід це-ми», що завжди говорять «в імені народу» і що чваняться довголітнім «виховуванням» наших народних мас у «патріотичному» дусі, називали й називають ту рабську психіку більшості нашого загалу... консерватизмом. Не хочуть чи не можуть назвати річі по імені, навіть тепер, бо в самих них є та сама рабська психіка й поведінка, бо самі витворили до великої іри ту рабську психіку в нашому народі, а тому самі не мають рації існування в теперішньому політичному українському світі. Із другого боку вони докладають усі зусилля до того, щоб побороти страше для них явище — український національно-революційний рух який нищить той «консерватизм».

Деякі з противників національно-революційного руху, щоб самим втриматися на поверхні українського політичного світа, підприємля доволі хитру тактику для поборювання націоналістичного активізму. Як «специ» від української політики, стверджують політичні скрайности в нашому народі, мовляв, з одного боку стоїть консервативне хрунівство, а з другого поступовість-революційність. До тої другої скрайности зараховують вони соціалістичну, комуністичну, націоналістичну й всяку иншу «революційність» і міряють всі ті «революційности» одною міркою. Для них український національний рух так само шкідливий з їхньої «національної» точки бачення, як комуністичний! Кінець-кінців «специ» в свому розумованні доходять до того, що наш нарід для свого визволення потребує не «скрайности», а чогось посереднього, це значить чогось такого, що стоїть між консервативним хрунівством і революційністю.

Чи справді ми не маємо тої «золотої середини», про яку говорять оті наші «кон-

серватисти», прикриті тим разом маскою поступового патріотизму?—Маємо її аж надто широку. Вона знана в нас як «реальна політика». Вона закладається на принципі «Богові свічку й чортові огарок». Політики тої «середини» на українських землях запивають «чорну каву», на польських урядових равах польсько-українську «згоду» й голосять українському народові про свою патріотичну роботу для його визволення. Політики тої «середини» працюють для «добра українського народу» в большевицьких установах і за юдин гріш виконують функції чекістів. Політики тої «середини» за марні охляпи від румунських вєводів є рабськими підніжками румунської монархії як колишні наші ц. к. патріоти «найяснішого» австрійського цісаря, а перед народом кричать, що вони боронять його національні здобутки, його честь й волю; політики тої «середини» поза межами українських земель зі своїх фіктивних твердинь горляють про свою важку патріотичну працю між нашою еміграцією, що в дійсности не проявляються ніякими такими досягненнями, які попри особисту користь для їхнього неличного гуртка приносили б користь для цілого загалу української еміграції та нації, а з другого боку, не розбираючи в засобах намагаються нищити всякі прояви українського націоналістичного руху, що з українських земель поширився й на еміграцію.

Чи такі «помірквані» політики зі своєю «патріотичною» працею можуть здобути Українській Нації державу? Чи велика різниця між ними і «консервативними» хрунями? Хруні безличні, а ці дволичні. Політика одних і других однаково шкідлива для визвольної справи Української Нації, й не дозволяє згинути рабському духові українських мас.

Нам треба якнайбільш національно-рево-

люційного елемента на землях України. Треба виховувати маси в революційному дусі, а український загал на еміграції треба освідомлювати в тому, що лише масовою акцією в цілі підтримки революційно-національного руху на українських землях може гідно виконати свій обов'язок супроти своєї нації й що лише перетворення рабської психіки нашого народу в революційну може довести до створення й втримання української держави.

Тому геть ялових патріотів! Геть із тими, що поставили свої власні інтереси вище національних! Геть із тими, що український націоналістичний рух, цю здорову реакцію проти рабської, безхребетної псевдо-патріотичної політики й московсько-большевицької зарази поборюють, опльовують, осмішують та ставлять на рівні з большевицьким рухом, який захопив велику частину нашого загалу, й то не так завдяки пропаганді большевицьких агентів, як завдяки безличній, дволичній і некорисній, яловій політиці псевдо-патріотичного національного табору. Геть із гнилою «реальною політикою», з хрунівством, що криється під маскою фальшивого патріотизму. Геть крамарів міняйлів зі святині Української Нації.

Наші вороги ще й досі твердять, що дійсної Української Нації немає та що українство це фіктивний витвір німецького політично-

го світа. Ті вороги представляють перед світом, що український національно-революційний рух походить із Берліна й що Берлін проводить ним. Знова наші «реальні політики» намагаються представити цей наш національно-революційний рух як не витвором Берліна, то «прибраною модою» з гітлерівської Німеччини чи фашистівської Італії або прямо шкідливим явищем для українського світа. Та коли ворогам не вдалося ні терором знищити українства й національно-революційного руху, то не знищать його й наші «реальні» політики своїм найлюбішим і найсильнішим засобом боротьби... язиком, дарма, що він у них дуже гнучкий і повертається будькуди й будьяк, як того вимагає їхній «національний» інтерес. Події цього визвольницького руху та його розвиток ідуть та йтимуть понад голови тих політиків. Бо вони зі своїм політичним світоглядом у теперішніх обставинах українського народу надто малі, щоби той рух міг захопити їх.

Український націоналістичний актив повинен мати на увазі, що зі скріпленням нападів «реальних» політиків на національно-революційний табор, не лише треба відбити ті напади, але й треба скріпити свою працю внутрі та на зовні, чим завдасться найсильніший удар тому паразитові на нашому національному тілі, що йому на імя «реальна політика».

Українське село в часі повстання.

У селі, де нема поліції ані більшої скількості польського населення, в хвилині вибуху повстання перевороту властиво не буде. Вистачить оголосити всій громаді, що вона від тепер належить до своєї незалежної держави.

Зате, коли село має пошту, залізничу станцію тощо, або коли можна в ньому сподіватися небез-

пеки з боку поліції, польського населення чи інших елементів, тоді муж довіря, що в хвилині перевороту стає командантом села, повинен мати до помочі декількох людей. Коли не має під собою організованих націоналістів, втаємничує в ос-танній хвилині в цілу справу кількох певних гро-

Перемога знаю.

У ресторані Дуса, у самій найдаальшій кутній кімнаті, стеля якої уявляла мапу найгустішої сітки залізниць британських островів, грали в білярд. З пів-тузина мійських Жоржиків попорскуючи димком сигареток, придивлялися як два молодих, барчистих, з поважуваними ружвами сорочок, без піджаків, пасантів обливалися грубими краплями поту, змагаючися у грі кулями білярду.

Шумно, димно, весело. Молодий, високий, у галіфе, зі стеком у руках і величезним, подібним на совиру носом на обличчю панч, пускаючи правим куточком рота димок, звертається до свого оусіда:

— Празник завтра...

— Так, чорт би їх забрав, празникують — кивув той байдуже і зараз же знов впив очі в гру.

У тому же самому ресторані, лише у другій кімнаті, що прилягає до білярдної, з вікном, яке випирається до самого курника Сруля Копита, при невеличкому столику засідає кількох молодих людей. На столі надпаті кулі чорного пива і попельничка а лущини кокосового горіха.

Мирон, у якого голова поросла вничку, які зустрічаєє із багнах і по яких дуже вигідно перестрібувати, щоб була не шобовнута по саму

потилицю в трясовину, дослухав просторічуваний Антона Гнатюка і зовсім не до речі питає:

— Хто з вас, панове, піле на завтрішне свято нашої «ойчизни свентей Польські»?

— Клян, Мирон, брудне діло. Підемо краще комини чистити, — каже його приятель. Чому ти нас ображаєш?

— От, коли б знайшовся молодчик, який би розігнав ім увесь той ярмарок — продовжає Мирон.

— От я цікавий бачити такого хороброго, — каже Михтід. Наші гурра-патріоти напевно всі до одного понесуть туди свої животи... Сучі сини, капустяні голови. Ім би, дулібам проєлятим, вспапати по двацятьпять гарячих знаків... Читали відозву?... «Свенто нашей потенгі, свенто вшисткіх визвольних народуф, цо знаплі свое щенце под мацежинєвім скпшлєлем нашей вспульней ойчизни. Ми хпєми удоводніць нашу щєроу братєроєку ппнязнь тим велєкм свєнтєм звипєнєтєвє бяєлєго орла над чєрним і чєрвєним гєдлєм нєвєлі»... українські школи мають іти в похід. Духовенство правитиме молебні за тих, яких ще недавно те саме духовенство проклинало як «крамолу». Підуть на Божу» — закінчує Михтід.

Мирон насупився. Зісхвоні його брови і зморщене чоло вказували на ту примету, коли душа його гнівалася. Гнівалася і решта молодих людей. Бурчалося

його душа, що може й мій батько понесе на це свято свою голову і стоятиме з відкритою лисиною, коли співатимуть «Не дами» — символ нашої неволі й рабства.

Вечір розігнав хлопців по домах. Вулиці завішені прапорами, лампіонами. У вікнах жидівських хаток наліплені білі швіні. Широкою вулицею їхало дванацять, у дві лави, уланів на білих конях і награвали «Бригаду». Голосна луна маршу переможців заливала долину містечка, а на горі, на нації зруйнованій вежі замку підстріленим птахом маяв ворожий прапор і палахкотіли дві бочки смоли.

Спадала чорна, осіння, цовна туманного морюку ніч. Звиалося у темно брудне небо кілька ракет і досагнувши твердого, важкого склепіння, розбивалися на безліч барвистих огнів, що поволі, ніби золоте бабине літо, спадали на розвалені дахи жидівських хаток.

А там далі... Ще далі розляглися села великої української землі. Ім і не сниється яке це свято стукують їх переможці. Згучні вітри осени шалено пруть на схід, несучи на дужих плечах своїх валуни тяжких хмар. Там сторожка тиша. Там десь у далечині, на чорному величезному коні, поклавши долоню на держало страшного меча стоїть непохитний велетень Лицар-Дух. Він чує страшні згук вітру, маршу «Бригади» і бачить

свійво огні та ракет. Він привкує нервові, валати кровю уста й витягає меч...

* * *

Настав ранок. Над містом туман. З вежі ліцею вирвалися мідні, голосні звуки святочної сурми. До міста віхав полк уланів і гарматний дивізіон. Вони доїхали до площі, перед ліцеєм, і зупинилися. Під згук гимну на баському коні вривається начальник гарнізону й відбирає рапорт. Військо бере «до варті».

На площі довгими валками вступають школи, організації й маси люду. Крім польського «Сокола» «Стшельца» приходять пожарники, українська гімназія, дві українські наці школи. У кожній дитини малиново-білий прапорець і великий білий на малиновому тлі орел, прищиплений на грудях.

Похід сформований. На чолі духовенство й військо. Відділ блискучої жандармерії завершує валку. Похід рушає... Орхестра грає гимни.

А по небі сірою масою сунуть тумани. Гимни орхестри жалібно кидать у безконечність. Гора й замок окутані туманом ніби пам'ятник, якого приготовано до відкриття. Похід піднімається крутою доріжкою під гору. Тією самою доріжкою, якою давно-давним їхали чужі лицарі, якою підходив до замку Кривоніс з козаками, про що свідчать руїни до наших часів...

І зненацька, коли чоло походу досягло мурів

мадян і з ними — відповідно до терену — переводять переворот.

Щоб унеможливити звязок ворогові, а забезпечити його собі, повстанці передусім обсаджують пошту, залізничну станцію чи інші будинки, що мають телефонічні та телеграфічні апарати. Біля кожного апарату становлять одного зі своїх людей — второпного й ознакменого з уладженням. Якщо заходить можливість бою за місцевість, цей телефоніст забарикадується і підготовляє дім до оборони; коли б ворог до нього вдрався, нищить апарат. Завданням телефоніста є: розвідати чи телефонічні станції, з якими має получення є в наших руках, а якщо так, інформуватися взаємно про перебіг перевороту, налагодити звязок із зверхністю, пересилати їй звіти та очікувати наказів; тому повинен він мати коло себе хоча б одного військового. Коли сусідня станція в руках ворога, не признається він, що є з його місцевістю; зате намагається дістати відомости про стан і план ворога та дає мильні інформації про наші сили.

Якщо персонал почти чи станції, згд. власник апарату, належить до ворожого табору, примикається його; коли ж із того боку можна б стрінути сильніший спротив, залишається тим часом той об'єкт у спокою, тільки перетинається сполучення. Також перед опануванням даного об'єкту перш за все перетинається сполучення, а щойно тоді обсаджується будинок і задалегідь приготуванням матеріалом направляється перерване місце.

Потім або рівночасно повстанці розбруюють поліційну станицю (о скільки така є в селі) поступаючи як із иншим будинком, що має телефон, забезпечують зброю та канцелярію і обсаджують магазин зброї й збірну точку місцевих військових товариств (по скільки все це є в селі напр. «Стшелец», «Пшиспособене войскове»). З решти людей творяться стежі (по два-три люда), які переводять арештування осіб із польського й червоного табору, що могли б нам загрожувати як ди-

верванти, шпיוни і т. п. а також впливових громадян-поляків, яких можна ужити як закладників. Їх тримається під вартою, в громадському арешті або в якійсь пивниці заки можна буде їх відставити до в'язниці чи концентраційного табору. Коли треба рахуватися з можливістю ворожої протнакції, треба примістити зброю і тимчасовий арешт у будинку, легкому до оборони і домінуючому над місцевістю, по змові коло телефонічної станції; там збираються всі повстанці.

Коли на заклик зберуться змобілізовані, команданти села — на випадок потреби — виділяють з них частину до оборони своєї околиці. Буде це потрібне тоді, коли на його терені чинности є об'єкти, що їх треба боронити, головню комунікаційні, залізничні та телеф. лінії на станції, мости і т. п. Треба їх берегти дуже пильно, бо молода держава не розпоряджатиме такими технічними засобами щоб скоро їх направити на випадок саботажів, що грозять збоку ворогів. Перерва комунікації може мати погубні наслідки для мобілізації та концентрації. Спеціальну увагу треба звернути на залізничні станції, ще більшу на мости, тунелі, віадукти. Кожний міст на річці, що має вагу для переміщення військ, треба обсадити невеличким відділом, що має боронити його на випадок ворожого наступу, а коли б така оборона була неможлива, треба його знищити. Однак перед таким кроком треба старатися про звязок із якоюсь вищою владою та дістати на це дозвіл. Треба обсадити всі об'єкти, положені ближче як на половині дороги до найближчих громад а також — на території сусідніх громад із чужим населенням або де немає зорганізованих націоналістів.

Коли проміне перша навала праці при мобілізації, треба порозумітися з командантами сусідніх місцевостей, щоб розмежувати вартівничі райони якнайдогідніше та пропорційно. Напр. коли на території якоїсь громади є якесь одно місце, що його треба стерегти, не треба там творити окремо

замку, все зупиняється. Оркестра вмовкає. По довгому валці пробіг тривожний шепіт. Всі очі звелися вгору...

А звідти, коли вітер відхилив туманну завісу, із замкової вежі у всій своїй красі і величі має золото-небесний прапор. Напнувши пружно крила, довгим кінцем своїм він рвався на схід. По лавах української дівчорі і людности блискавично ніби ток електрики пробіг шепіт: «Наш!... Хто його там поставив?... Де дівся той?... Малиновий і білий?..»

Схід рушає далі. І коли всі стояли на широкій замковій площі, перед тисячними масами глядачів відкрилося надзвичайне видовище: — два здоровезні вояки, видрапавшись на напів розваленому вежу, силлялися повалити ненависний прапор. Але всі їх старання були марні. Прапор міцно прикріплений до грубого древна, стояв непохитно напруживши золото-небесне крило, вказуючи нам на схід.

— Сокиру! Сокиру! — кричать згорі...

Але сокири не було. Один вояк пробував дертися по древну до гори, щоб досягнути те кусня невилної матерії й стагнути її з того місця. Другий піддихає його. Ось перший вже на половині древна. Він вже стоїть на плечах свого товариша.. Він вже сягнув за напнутий вітром прапор і нється, хапає його обома руками й сильно, вперто бореться ним. Прапор не піддається. Прудкість вітру вибиває матерію з рук вояка, розжарюючи

його лють... Він напинає всі зусилля, робить пружкий стрибок, щоб схопити кінці прапору, раптом тить рівновагу, відривається й миттю зникає з вежі.

— Ах! — вирвалося з тисяч уст глядачів.

А прапор, як і перед тим відкинувши свого хижака, напинав свої груди й кричав криком перемоги. На нього накинута з шаблями, ціла маса вояків і сталі. Але коли прапор схилився до низу так, що його можна було безборонно рвати, топтати, — площа опорожніла. Ціла юрба народу покvapом, не тримаючися стежки бігла вдолгину. Видавалося це здалека розбитим військом, яке нагло заскочене ворогом, покинуло зброю, втратило мужність і кинулося врозтіч.

Пощарпане, неподібне на людину тіло вояка, знайшли аж у долині. З прудкістю каміня вотилося воно по голіх кам'яних скелях і застрягло в огорожі колючого дроту найближчого огороду.

Того ж вечера до міської в'язниці прибуло пару десятків свіжих гостей.

А другого дня в білярдній Дуса так само попокували кулі білярду, диміли цигарки, але егантні Жоржик розважали.

— От чорт бери! — каже оди...

— Так! Це видумано... — підхоплює другий...

— До чорта пішло ціле їх свято... — заявляє третій.

— Дивно. А всього тільки прапор. Знак... — розважає четвертий, найбільший філософ білярдної Дуса Стіл сусідньої кімнати порожній...

вартівничої частини, бо стійку виставить вартівня в сусідньої місцевости, що має більше об'єктів до стереження.

При тім треба уважати, щоб не повторилася аномалія з 1918. р. — 1919. р., коли то кожне глухе село обставлене знаменитими вартами, а фронтівних частин не було чим доповнити. Людей вартівні здібних до фронтівної служби можна залишити як залогоу для місць дуже важких, де треба сподіватися регулярної битви (напр. мости), так само берегти комунікації перед диверсією, а також — уряди, магазини, арешти і т. п. зате буданки можуть зовсім добре стерегти ополченці, головню старі, тому, що молодь, навіть військово невиконану можна вжити для важніших завдань. З вишколених можна залишити тільки піхотинців — рядовиків; хіба при ослові мостів можуть остати підстаршини та по 2-3 сапери. Робити більше, ніж 2 зміни на добу, можна хіба підчас великих морозів. Решта поза стійковими перебуває постійно на вартівні.

Ту останню улаштується близько місць, яких треба стерегти — найкраще на залізничній станції, в колишній поліційній станиці, або в иншому будинку, що має телефон; коли ж такого будинку нема, то в громадському домі.

Треба тямити, що залого села повинна бути якнайскромніша, не лише щодо якості, але й щодо кількості. Навіть нездатний до полевой служби елемент куди краще придається поскільки триматимемо його зосередженим в окремі частини як залогоу по містах з більшістю польського населення. Тому обовязком кожного села є доставити до розпорядимости мобілізаційних органів можливо найбільшу кількість людей.

Зверхність над сторожою обнимає командант села. Він проводить на вартівні весь час поза виходами, яких вимагає служба. Коли опускає вартівню, залишає свого заступника. Вартівня стає осередком села. Там збираються змобілізовані заки відставляють їх до міста, там уділяють вказівок, а в разі потреби також харчу та нічлігу змобілізованим в дальших околицях, що переходять через дану місцевість. Тому на роздоріжжі важніших шляхів треба умістити дороговкази до найближчої вартівні.

Командант висилає окружні стежі, що обходять усі стійки, а крім того стежать за рухом на доколичних шляхах і арештують підозрілих прохожих. Також, якщо на даному терені мешкають поляки

Гієни жирують...

Є мудра приповідка: «не помиляється лише той, хто нічого не робить». Тому, було б наївним твердження, що непомилним у всіх, і тих найдрібніших вчинках, та досконалим у всіх відношеннях є національно-революційний табір, що як новий фактор українського політичного життя започаткував нову еру в розвитку Української Нації.

А знову тому, що національно-революційний табір положив в основу своєї праці засаду — «боротьбою здобудеш ти право своє», то не менш важним було б бажання, щоб інші групи води до роботи набрали й мовчки придивлялися, мовляв, ану що то далі буде. Отже змагання? — Безперечно! Критика? — Чому ж би й ні?! Навіть і від тих, що склавши руки, язиком тільки плескають і навіть сонцю його плями витивають.

Як у нещастю пізнаєш приятеля, так у бороть-

або люде підозрілі в большевизмі, переводять у них час до часу труси. Також стежі йдуть до близьких сіл, де немає вартівень, і на жадання їхніх командантів приходять їм з поміччю. Арештованих після переслухання відсилає командант під ескортом до повітового міста в протоколом про причину арештування.

В початках нової держави, коли не буде ще добре зорганізованого державного апарату, команданти сіл будуть мати дуже самостійну працю. Вони повинні будуть вказувати чимало ініціативи. Щойно по деякому часі більшу частину їхньої праці переймуть окремі державні органи, а головню жандармерія та вартівничі частини.

Переворот — поза більшими осередками — не представлятиме більших труднощів, якщо буде добре підготований. В чому полягає ця підготовка? Вона має нас охоронити перед можливістю станути підчас перевороту в обличчю несподіванки. Перш за все треба добре пізнати ворога; як найкраще було б здобути поліційну станицю, залізничну станцію та інші буданки, де можна стрінутися з поляками. Опісля треба пізнати перебіг служби поліції, залізничників, поштового урядовця час збірок, вправ і сходін польських стрільців. На кожную годину доби треба собі поставити питання: яким способом було б найліпше в тій хвилині опанувати село? Завдалегідь треба собі установити лісту людей зпоміж поляків та большевиків, які можуть бути для нас небезпечні або яким належить кара, і не дати їм часу утечи.

Відповідно до ворожих сил треба зясувати собі скільки людей конче треба мати до перевороту і чи місцевих націоналістів вистане; як що ні, треба застановитися — ким можна їх скріпати? Намічених людей треба добре пізнати, щоб мати певність, що не зрадять ані не відмовляться від участі в перевороті; повідомити їх можна щойно в останній хвилині. Такі питання як: де примістити арештованих, котрих місць стерегти і як великими стійками та под., що насуваються самі собою, — вправді мевше важні, але годі їх легковажити. Нова влада повинна від перших днів тримати суворий лад, а то инакше в каламутній воді легко рибу ловити всяким ворожим елементам.

Не багато роботи вимагає підготовка перевороту на селі — зате повинна вона бути переведено дбайливо. За першим ударом повинні стати нашими всі села та міста нашого краю, щоб у визвольній війні не треба було вивати військ на внутрішні фронти.

бі — противника. А пізнали ми наших противників з усіх боків, дякувати Богу! Але ми від біди нічого не маємо ані проти тих, що зпоза плота взменюкою по голові частують (тайні доноси ворогам і чужинцям, нашепти «на ухо», тощо); ані проти тих, що ножа в спину вбивають (напр., осуд саботажевої акції 1930. р.); ані проти тих, що постійно нам палки в колеса пляють, а при кожній нашій невдачі счяняють пекольний вересв Бог із ними!

Але от що не можемо знести: коли перед маєстатом смерті, тоді коли навіть ворог замовкає, наші рідні гієни жирують та розперезуються. А так власне є, черговий раз, тепер: смерть чотирьох Ляпарів уважають рідні гієни за найкращу й найвідповіднішу нагоду для своїх виступів...

«Діло» (4.XII. 1932. Львів), трактуючи Городок, як «жалюгідні події», «злочасну виправу», «жалюгідні з національного й людського становища виправи», так пише: «Ми такі події осуджували й осуджуємо. Ми твердимо, що злом є те, що вони роблять. Те, що роблять є зле й шкідливе, як з погляду широких національних інтересів, так зокрема і з погляду економії національних сил. Подія в Городку повинна стати для нас поважним і грізним «моментом». Бо той черговий у цілому ланцюгу аналогічних подій факт, учить нас, що в тому недоступному для нас світі, який родить ці факти, йде до чимразто гіршого. Там йде до затрати здорового глузду. Відповідальні за долю народу чинники, мусять паралізувати всіми доступними засобами вплив таких безмежно невідповідальних гасел на наше молоде покоління й там самим паралізувати в самім зародку й такі події як у Городку. І саме Городок стане остаточною і грізною пересторогою перед наслідниками такої «ідеології» й рівночасно вихідною точкою для боротьби з нею».

Широкі кола громадянства з обуренням прийняли отой виступ «Діла», а один із часописів висловився так: «Звичайний, найпримітивніший такт наказує мовчати тоді, коли полялася кров. У таких виняткових моментах не обговорюється проблеми підпілля й не заповідається боротьби з його існуванням. Ні, на це час завжди, за винятком власне того моменту. Тоді це буде боротьба з явищами, з якими комусь не по дорозі, або в яких добачує джерело жалюгідних наслідків. І це буде боротьба чесна. Інакше є це нікчемність.»

*

А ось баришівники, які все (ідеї, людське життя, ітд.) міряють тільки доляром:

«Цілею нападу було зрабувати обо, як кажеться по революційному, «експропріювати» 50.000 золотих, що мали на той час знаходитися в поштової касі. Були ранені поштової урядовці і люде з публіки. Упав трупом поштової возничий, але упали трупом і два експропріатори. Прочі повтікали, діставши в свої руки мішок, в котрім було щось 3.000 чи 4.000 золотих. Остаточно поліція зловила чотирьох з них й поставила їх перед наглим судом, а цей засудив трьох на кару смерті. З тих одному президент Польщі замінив кару смерті на 16 літ тюрми, а двоє таки повішено. Отже за марних 480 доларів заплатили своїм життям чотири молоді й без сумніву ідейні українці. («Український Голос», Вінніпег, 11.I. 1933) «Чи ввиду сего можемо ми чесно і широ казати комусь в Галичани: «Гарно робите, хлопці. А-ну ще так!» Ні! Ми кажемо ясно й недвозначно: «Дайте собі спокій в такою роботу! Не бабруйте собі даремно рук.» («Укр. Голос», Вінніпег, 25.I. 1933).

«Чи варта справді такої ціни крові найкращого молодого цвіту тих три сотки доларів, які внесли учасники нападу в польській дрібній монеті з городецької пошти? Чи варті тої ціни навіть ще тих дальших 5.000 золотих, які хитрий поштолий урядовець сховав під сидженням в своїм кріслі і так зберіг перед напасниками? («Народня Воля», Сентон, Па., 14.I. 1933).

Маємо до наших баришівників зайняти, та перед тим задаємо ось тих кілька речень:

«Чи уявляєте собі, як вражіння викликав процес серед цілого, без винятку, громадянства? Такого процесу ще в нас не було за цілих останніх 12 літ та хіба ніяка подія не потрясла так глибоко

цілою нацією, не найшла такого відгомону серед найширших мас та зедимила ціле розбите громадянство в однім почуванні, як смерть Данилишина й Біласа. Моральна сила двох молодих малоосвічених хлопців, їх віра в ідею, їх просто неімовірна постава, спричинили, що не лише вони (яких перед тяжким власне громадянством окричало мало що не бандитами) вийшли світляними героями, побідною вийшла також організація, до якої вони належали».

Цікаво знати: на вілько доларів цінять наші баришівники наслідки смерті Данилишина й Біласа між українським громадянством?

І на кілька доларів цінять вони ось такі наслідки їх смерті між польським громадянством:

«Чим був український рух в очах поляків і польської преси дові? Передусім рухом неіснуючої нації, якихось «українців» (конче в лапках!), смішною претенсією незнамого племені зрівнятися з історичними націями. Коли ж цей рух прибирав остріжні форми — його просто плановано як бандитизм. Тепер, від якихось двох-трьох літ, а особливо за останні місяці, все це змінилось, або починає радикально змінитися. Ось в «АВЦ», варшавсьім органі ендеції з'явилася довезна стаття чоловіго публіциста партії, А. Новачинського, п. з. Вернигора, де широко оповідається про культурні досягнення українського руху, про його політичний розмах тут і там, про те, що треба не спускати з ока того руху... неіснуючого народу. А при кінці — повна жалю увага, що росте те все і переростає голови привіципальних негаторів українства; що представники нового руху «знають добре, що прокинувся люд, що став на ноги нарід і що розпочався неминучий, нормальний біологічний процес визволення молодого й здорового племені»... Так пише публіцист вшехпольців! А вплинув на нього м. м. і останній процес. Бо до недавня з усіх підсудних роблено платних агентів, бандитів і каналів. Тепер — просимо перечитати цілу польську пресу з того приводу: — домагаючися їх укарання, вона віддавала дань респекту перед їх ідейністю і посвятою. Не значить це, що польська громадська оінія наблизилася до думки змінити свою політику супроти українців, але значить це далеко більше: що в психіці польського народу супроти українського наступило певне заламання: що поляки вже не можуть глядіти на наш національний рух як на «вирив племені без історичних оправдань, як на гайдмаччину». Новий рік починається для нас під знаком моральної перемоги нашого руху, під знаком вирвання від противника признання нашої бодай теоретичної рівноправності (тав як теоретично вярвали ми це признання від Росії). А це зміцнює силу нашого руху, а ослаблює силу тих, хто тому рухові противиться. Во инша річ поборювати «бандитизм», а инша — рух «молодого сильного народу»... («Свобода», Джерси Сити, 20.I. 1933. О. С. «Новорічні рефлексії» — лист зі старого краю.)

Здається, що наші баришівники не далиб за те ані одного долара, бо вони пишуть ось що:

«Таких людей Україні треба на те, щоб вони жали, а не марно гинули, як згинули Данилишин і Білас. А що вони згинули марно, про це свідаться. Двох думою не може бути.» («Укр. Голос», Вінніпег, 1-II. 1933. Смерть Данилишина й Біласа).

*

«Kurjer Lwowski» (14.X. 1932) писав: «Оде поза границями і Польщі й нашої, із тяжкими

доповідями, землі, сидять головний штаб тайної організації, що своєю злочинною діяльністю каламутить нам тут життя, унеможливує згоду й правне урегульовання відносин за думкою рішеня конференції амбасадорів в 15. березня 1933. Бо в атмосфері політичних вбивств, підпадів, розривів і спроб викликання збройної боротьби це неможливе. Хай ті панове (санація) вживуть своїх впливів у Берліні, щоб не протеговано Коновальця та йому подібних. Коли це буде безуспішним, хай почнуть акцію, щоб Ліга Націй зробила відповідну пресю на німців. Хай затамують наслідком тої акції доплав юдиних марок до нашої частини Польщі. Відітхне спокійний з природа український селянин, подішпится його господарське положення, а коли побачимо, що той стан річей є шрввалим, буде можна говорити про автономічні порядки — не такі, що зробили б з нашої ділянки України, але такі, що забезпечили б відповідні права обидвом братнім народам. Бо вони потрапили б зі собою жити в згоді, воли б не перешкаджав тому ворог, що бажає зі сварні витягнути для себе користи — та наївний ніби приятель, що втручається без знання справи в не свої річі».

Так писав вшехпольський орган, але ще задов перед Городком. Підчас процесу такі голоси між поляками замовкли: не були б дуже переконливими! Лише «Biuletyn polsko-ukrainski» (Варшава XI—I. 1933), де співпрацюють українські раби, що намагаються переплигнути своїх панів, писав (та й ще по процесі):

«За границями знаходиться мнимо «націоналістична» централь, що має кермувати терористичною акцією в краю. Деяк знаходяться напів-астральні генерала і вождя, будь у Швайцарії, будь в Берліні. На терені зате, на зальгій кровю й зруйнованій двома війнами землі бідної Галичини бачимо лише рядовиків — Біласів і Данилишинів. «Офіцерів» взагалі на терені не видно. У тій самій Варшаві, в часі писання того «бюлетеню» якраз найвищій польський суд засудив на довголітню тюрму 5 членів «Конгресу Українських Націоналістів», найвищої тої установи ОУН. (стр. 37) прокльони, що тиснуться на уста, впадуть не на голови молодих і запальних, невідповідальних, бо засліплених і безвільних виконавців чужих політичних замірів. Ті, висунені на перший плян, були призначені згори на кроваву жертву своїми темними вождями, що здалека плянують заговори.» (стр. 19).

Але бо ось кромі рабів, звязаних грошево з поляками, є раби духом, із «власної пильности» дарма, що вони сидять туючі вільноєтрів од Польщі, в безпечній перед польськими тюрмами, Америці; всеж ім чужі категорії українського самостійницького думання; вони думають думками свого колишнього пана, а навіть передіцитувають його у висловах; ось вони:

«Злочинна рува невідповідальних аранжерів, того до ідіотизму безглузлого терористичного акту, не дала змоги тим молодинам — энтузіастам української землі вирости в новажних мужів конструктивної праці і глушливо минули їхнє життя в пельму дурної смерті. Вони стали жертвою поштування і чужих — хижачьо-окупавтських сил — і своїх же провідників, недозрілих до разумного політичного думання, розважування обставин боротьби і доцільности таких акцій в данім часі.» («Січ», Шикаго, 7.I. 1933).

«Але що сказати про укритих керівників нападу, що цих вісім молодих, ідейних людей призна-

чили на смерть, щоб добути за ціну їхньої крові в найліпшому разі 5.000 американських доларів?» («Народня Воля», 17.XII. 1932). «В імя якої ідеї вільно взагалі укритим в безпечному місці старшим «командантам» вислати на заріз дознами молодих, ідейних людей на замахи, які згори засуджені на невдачу і в найліпшому разі можуть принести мішок цюльських срібняків до розпорядности цієї «команди»? («Народня Воля», 14.I. 1933).

Українські раби йдуть ще далі, ніж самі поляки, які бачили в українських боевиках зрілих шумів, свідомих своєї ідеї та завдань. Ось що вони пишуть:

«Провідники цієї організації намовили українських хлопців (переважно зі шийльної молоді), щоб вони йшли рабувати пошту в Городку й Гайлонським коло Львова. Вони їм вмовили, що це є «ідейний» вчинок, що грабуючи пошту в галицьким містечку, «визволять Неньку-Україну». Відірвали дітей від науки шийльної, котра так потрібна нашому народові, не дали змоги тим дітям дозріти ані духово ані фізично, не дали змоги їм пізнати як слід людське життя й відносини, пізнати дійсні причини нашого національного горя-недолі, вложили до їх рун револьвери і... одних трупом положили на місци нападу, других на шибеницю післали, а инших до каторжної тюрми запакували на многі літа.» («Січ», Шикаго, 7.I. 1933).

«Поминувши доцільність чи недоцільність того роду способів політичної боротьби, мусить кожна сумлінна людина рішуче осудити те, що старі команданти уживають до таких висотувів лише молодих хлопців. Чоловік, що має своїх кругло 30 літ, може вже бути сам відповідальний за свої вчинки. Але 18-21 літній хлопець, хочби був найбільш розвинений, не може бути повні відповідальний за свої вчинки. Такий добрий, ідейний та запальний молодий хлопець, у хвилі більшого зворушення патріотичного чуття готов рішитися хвилево на найбільш очайдушний вчинок. Але потім, коли прийде хвилина розваги, наступає в такої людини наглий жаль за втраченою свободою, школою, здоров'ям або приходить глибоке обурення на провідників, коли хлопець переконається про недоцільність принесеної ним жертви. Бо можда людина є ще неспосібна до певного постійного напруження нервів.» («Народня Воля», 14.I. 1933. Наглий суд у Львові).

До невідповідального хлопчика-дитини зводять Дужого Липаря Данилишина 25 літ. — Жураківського 27 літ., що стали перевозором українськонаціональної мужесьности.

Невідповідальною дитиною називають Біласа, 21літ, що перед смертю кинув ворогам у вічі: «Я свідомий своєї вини й карі! Я націоналіст-революціонер і селянин та бажав показати селянам, що їх шлях до волі — національна революція». Двацять і один літ, отже законна повновітність та військовий вік, себто за Польщу міг згинуть в польським війську. — Мир. Січинський мав також 21 літ, коли виконав замахи на Потоцького; сьогодні він старший, надто змудрий і явраз повищі випадки робить (Нар. Воля) орган, у якому він працює, виступаючи взагалі протя революційної акції.

Невідповідальним хлопчиком мав би бути й третій обвинувачений Зенон Коссак, 25 літ, який на 1 місяць перед Городком писав («Студенський Шлях», Львів, IX-X-1932. Зенон Коссак: Замітти до дискусії про Молодь):

«Молодь — це еманация инших визвольних

Проводирям.

Підступно нас побідили,
Зрадою закріпостили
Духи злі. Вже й радять раду
Та на нашу загладу...
Що ж на це ви? Гей, проведе!
Горе вам, сварливий роде!
Горе вам, коротковорі,
Самолюбні! Лиш роздори
Сієте на нашій ниві,
Лиш амбіції фальшиві.
Ваша заздрість низька, люта
Нищить своїх, мов отрута!
Брак вам ясного стремління,
Брак мети до володіння.
В хмари гоните думками,
Ходите стома стежками,
Замість своєю одною,
Прямодільною, трівкою.
За ясь чужі засади
З рук ви випустили влади...
Нарозумтесь! Вдартесь в груди!
Покажіть цінне: Здобудем!...
Йдіть у бій і визволяйтесь!
Йдіть! Геройствами пишайтеся!...

змагань— вона просякнута ідеєю боротьби аж до самовідречення. Ця ідея увійшла їй в кров і кости та жене творити світлу майбутність. А молоді не зрозуміють ніколи ті, які не розуміли наших визвольних змагань ані 1918. р. Щастям треба назвати існуючий стан історії змагань Української Нації, коли холодна калькуляція й меркантильний патріотизм уступив місце героїським зусиллям. Щастям є той стан, бо він це авангард нашого визволення й поступу. Стан цей випливає з розуміння суті націоналізму, в ідеології яка всеціло захоплює молодь, яка ризикуює своїм життям для вічного Української Нації. Націоналізм це ідеологія волюнтаристичної молоді, яка просякнула прийдешнім, будує його, хоч умовини сприсяглися проти неї».

Хай же й З. Коссака сам відповідь дає нашим філістрам (цит. Студ. Шлях):

«Яка страшна тупість думки словних інтелектуалістів, яка гідка коротковорість, коли йде мова про націю, національну політику чи боротьбу. За виїмком святоюрського голосу митрополита Шептицького, який у вступі свого пастырського листа — зрадів отою любовю молоді, усі інші бояться її, як теж бояться вони всієї боротьби. Ці коротковорі реалісти мають у своїх руках виховання молоді у середніх школах, подають як взори до наслідування імена героїв — як ось: Кромвель, Наполеон, Гарібальді чи Мусоліні, і забувають, що ці взори саме свідчать проти їхньої філістерської ментальності в буденній житті. Слають вони носіями подвійної правди: правди на свята й правди на сьогодні. Аджеж вичислені герої добували успіхи фанатизмом віри й помертви й не можна похвалити успіхів, не похваливши засобів, які ведуть до цих успіхів. Побіч примірів героїства катакомб в перших віках діланья християнської віри, плехається рабська засада про «попире теля». Але важко знайти серед раціоналістів тих, які зрозумілиби оці найкращі почування й

хотіння української молоді. Лише молодь не називає всього стану трагізмом, хоч знає, що в інших народів — батьки просякнуті правдивою любовю до своєї батьківщини йшли на зустріч молоді, змагаючи до того, щоби їхній народ був вічно молодим і життєрадісним. Це, що є зрозуміле й радісне в других народів, це є злим у нас. Це є злогічним вислідом того, що в т. зв. «старих» не має зрозуміння для націоналізму, який відриває людей від праці, робітника від варстату, селянина від плуга та жене на ратуванні органічної цілості свого народу. Виганяють від молоді реальних здобутків на ниві, яких самі ніколи не здобували — хоч є це їхньою ціллю. Молодь відповідає тим, що кидається у вир життя, жертвує всю себе на здобуття прийдешнього, а про «реальні здобутки» у виді ласк чи уступок власті імущих не думає. Вона не хоче, щоб хто не будь ставав для неї добрим у великодушному милосерді — але ставши сильною сама хоче милосердитися над другими. Це в ім'я антирабського принципу. І саме цього антирабського принципу не годні зрозуміти психічні раби, які не годні зрозуміти націоналістичного світогляду, який кляче до чину, який унає жажду вічної поступовості та вічних зусиль.»

Як супроти тих слів є підлеглим крик рабів, а зокрема ставих рабів на службі Москви:

«Треба прийняти, що цих 8 молодих людей робила напад й жертвували себе в тм внутрішнім переконанням, що, ідучи за облудними гаслами ОУН, ввійшли вони на справжню революційну дорогу в боротьбі проти окупанта. Мабуть вони того не знали або не хотіли в це повірити, що верхівка ОУН йде й мусить іти не на боротьбу — на угоду з окупантом, бо для Коковальців найголовнішим і одним завданням повалити робітничо-селянську владу на Радянській Україні шляхом інтервенції, а це можна здійснити лише в спілці з польським імперіалізмом, розуміється, за ціну згоди на його окупацію Західної України.

Облудні «протипольські» й «протигодові» гасла ОУН є тільки на те, щоби ними дезорієнтувати маси, що до дійсних угодних та інтервенційних плянів українського фашизму. Справді, шкода цих молодих людей, що вони готові до самопожертви в боротьбі проти окупанта, не вміли знайти дорожю дійсно революційного, національно-визвольного руху». («Голос Українського Робітника», Берлін, ч. 11—1932.)

Р і ж н е .

Наука добра й для нас. «Narodni Politika» (Прага, 15.І. 1933) пише: «Китайські заступники в Женеві визвали телеграфічно китайську владу, щоби вона здобула назад Шангайкван тому, що вони є того погляду, що Китай може надіятися на поміч приятних йому держав лише тоді, коли донаме, що є здібний боронити своїх власних прав. Так звучить вислід китайського жєбравня помічі у Союзу Народів. По одворічних обіцянках звінці хтось прозрадив китайським делегатам, що їм не буде печи собі пальців або що ніхто не помертвєє нрвою ані одного свого горожанина воєна на те, щоби помагати народсві, що є нездібним до оборони. Китайців є кож. 450 мільонів і не можуть побороти найвще 100.000 японських воєників ані їх задержати. Мають зброю, мають стрільна, мають і літаки, але зброя ржавіє а літаки гниють за винятком небгатьох, що їх обслуговують білі наємні воєники. Ми не дивуємося, що китайці не воють; вони є народом старців, а старці не воють. Але, що не зберуть ані 100.000 боездатних мужів в державі, що рахує коло 450 мільонів людей, то є на правду феномен, що і нас заснакує. Решта світу, по скільки його державні мужі не знають нічого про старі народи, дивуються напевно ще більше. Дальшим кроком буде висновок, що той нар.д може жити лише під чужою охороною, коли не вміє ані володіти собою, бо терпить не лише напади чужих держав, але терпить і жажливу владу розбійників та бандитів, що називаються маршалами й генералами, розуміється лише правом своєї смішності. — Інші народи, в тому й чехословацький на тім живім прикладі повчаться, що робити а що залашити... Залашити треба самодурство й всі обіцянки, що їх проповідано нам досі як ідеал якоїсь ідеальної близької будуччини. Треба залишити віру, що хтось буде воювати за нас, коли тільки буде по наших боці право й справедливість. Зате навпаки, треба нам робити все, що є потрібним для оборони й захорони нашої держави, що є потрібним до того, щоби на нашу державу дивилися як на сильного союзника», — Мудрі слова та й наука добра також для нас.

Держава шибениць. Не тільки чужинна преса стверджує, що в Європі є найбільше засудів смерті в Польщі, але стверджують це самі поляки. Так напр. в польськїм соїмі 8.І. 1933. польський посол Свентковскі ствердив, що за останніх 5 літ в Італії виконано 9 смертних присудів, а в тому самому часі в Польщі коло 400 (чотириста). Посол Дзьялковскі ствердив, що лише за останніх 16 місяців було в Польщі виконаних 107 присудів смерті. Зновжеж пос. Дібоа ствердив, що положення політичних преступників є гірше, ніж за часів існування царських воєнних судів проти незалежницьких воєників. Що більше, вже починають появлятися вправді нечисленні (білі круки!) голоси

лицарям, що пішли на смерть (Данилишин, Білас, Березинський, Старик) і людям, що є здібні глядіти смерті у вічі (Коссака) можуть протиставитися лише мужі, що готові свою ідею життям своїм боронити, а не гієни, що жирують на смерті других.

Гієни! Проч од нашого святого діла!

(Із Р. Н. ч. 1—2/1933)

перестороги тих, поляків що бачуть, що система шибениць не тільки не зміцнює Польщу на зовні, але розкладає морально самих поляків.

Так напр. один із заклятих україножерів, вшехпольський ідеолог Станіслав Грабскі пише («Курєр Львовскі», 2.І. 1933): «Нема народу, в якого історії бул б тільки досконалі правління. Але найгірша влада була скороминаючим епізодом, коли помню неї не слабнула моральна сила народу. Деколи навіть приходили по ній часи великого поступу, коли в боротьбі з нею скрпшавився дух народу. Однак і навпаки, навіть по знаменитих владах приходив упадок держав і народів, коли влади ці нищили горожанську честь, спідлювали характер, воєвали почуття власної гідності, правоту душ та пошану права в більшість суспільства. Сила держав може опиратися лише на моралі горожан.» А далі: «Всі в Польщі через гід покоління, починаючи від мелоді, що підняла повстання Косцюшки, аж до легіоністів, доборчників, галерчиків, оборонців Львова, добровольців із 1920. р., горношлеських повстанців — вчилися ми наперед од Сташца, потім од Міцкевича та багатьох інших великих письменників, що не лише полякові невідальничча мораль. І тому пірвали ми невідальничча пута. А сьогодні... яке моральне завтра підготовляємо? Які моральні прикмети виховуємо в нашій молоді, в цілій суспільності? Брутальна сила на сході формувала невідальничий послух і культ свищучої нагайки. На Заході гартувалися характери в боротьбі за право, людську гідність, національну амбіцію. Оце найважливіше тепер питання: схід чи захід, функція брутального насильства чи моральної сили в народі? Від того, чи в боротьбі з цілим окружаючим нас злом заламляється польські характери чи зміцняються — залежить ціла історична майбутність Польщі». Так пише ідеолог вшехпольяків, які нині є поза владою в Польщі. Але чи не те саме, що нині табір Пільсудського вони робили в часі коли були при владі? Та ж їх ідеологію прийняв польський санаційний табір і в області зовнішньої політики (напр. пакт із совітами) і в області внутрішньої політики (зокрема щодо українців).

А ось у звязку зі смертним засудом боєвиків УВО. Данилишина й Біласа, пишуть інші («Бунт Молодих», 123 ст. п. з. Румяніємо за вас панове...): «Читаючи спогади й описи гльорифікуючі терор з періоду російсько-японської війни (бєва акція ППС) і безпосередньо коло них вискази осуду і погорди для українських боєвиків, почувуємося трохи дивно. І добре, якщо ще так почувуємося, бо життя у відродженій Річипосполитій могло вже довести нас до занепаду почувань того, що велике і добре, і до заступлення тих почувань тим, що вигідне й пожиточне. Царська Росія — це перед війною синонім темноти, поліції й антилібера-

лізму. Польща, то синонім свободи і героїства. Коли у Франції хотіли думкою звернутися в сторону абсолюту, в сторону краси, в сторону величчя — говорено про Польщу. Нині це змінилось. Змінилось **основно**. Факту того неможливо доказати цифрами. Це тільки наголовки пресових нотаток, то грамася, коли товариш подорожі довідається, що ми поляки, то ураган оплесків в часі прийняття Литви до Ліги Націй, то сотні і тисячі фактів і майже неготованих, а тільки вичутих відривків... А чейже українська справа не є суттю річей. Це тільки термометер нашої власної глупоти, це тільки струмок, яким тече безустанку квієтизм і щораз то вигідніший і байдужіше приймає новий світогляд. Покоління виховане в неволі уявляє собі політиму, як брехню, владу, як поліцая. Румуніємо за вас, панове!»

А ось ще один голос: ретмістш М. Міронович у варшавських «Відомостях літературних» (ч. 475), описуючи езекуцію на 7 засуджених на смерть селянах у Барановичах, додає таке: «Я обіжав у житті три четверті земної кулі. Пережив я літа жаху, крові й війни. Рік 1912-13 балканську війну, рік 1914-18 світову війну, рік 1918-20 революцію й польську війну, дальші літа проминули в чужоземних дегах Марокка й Індії. Бачив я гори трунів, поринав у крові по кістки, не була для мене чужою ніжка гідь спідненої людської душі. Ранення клькнанаціяг разів я зрозумів що такі фізичний біль та терпіння. В Києві я бачив п'ять тисяч старшин та інтелігенції, що були порізані як барани, я бачив спалені села, змасаковані тіла жінок та дітей. А вєтаки ані цілі поля вєтелені труцями, ані стоси трунів у ровях затроєні газами, ані боротьба над Стоходом, ані Ужоцький просмик, ані змагання над Сяном і в Карпатах не залишили такого кошмарного вражіння, як згадана езекуція в Барановичах. Не стаю в обороні людей, що поповнюють злочини проти держави... Стаю в обороні гідности самої «людськости»... А дальше: чи пролята кров не буде фатальною пропагандою для польської справи по тамтій стороні? Чи шпбениця буде запорукою згоди та єдности між ядром нашого державного організму й меншинами? Після езекуції я спитав одну дитину, якої батько згинув: «Де татко?» Відповіла без наміслу: «Поляки повісили». Заняття вата — це найспідліще з усіх, яке видумало людство».

Що **вргце** — шмола чи анальфаетизм? Др. Ріхтер у «Газеті Польській» (ч. 349) пише в дописі в Альбанії таке: «Як досі — освітою альбанської молоді займався передусім чужі уряди — італійський, грецький, югославянський та румунський. Вони за свої гроші утримували школи, розуміється в причиня виключно ідейних та альтруїстичних. Але тепер, зовсім несподівано, альбанський уряд заборонив альбанцям ходити до чужих шкіл як в Альбанії, так і за кордоном. Це також з ідейних причин... Дневник «Беса» підирєслє, що **сте** разів враще взагалі не вчитися, ніж «ссати отрую з чумого джерела». Анальфает може бути добрим патріотом, а виховник чужої школи — ніколи. Може це і ослупце?» — Таке то діється у альбанців, що мають своєю державу. А що має говорити поневоленей на ід? Які то сьогодні «українські» комуністи? Із розвитком українського націоналізму на Західній Україні геть до чиста підірвано розвиток большевизму між українським населенням, а вже цілковито знищено большевизм між молоддю. Нині преставники большевизму на Зах. Україні з одного боку горєтка старшо. » по-

ліття т. зв. раднєфїлі, що ніколи не мала нічого спільного з ідейним комунізмом чи навіть соціалізмом, а до большевизму приплєталася задля грошей (тому вони не є членами ком. партії лише платними агентами); з другого боку це жиди. Останню обєтавину найліпше доказують процеси проти «Комуністичної Партії Західньої України» в часі яких українське імя стало просто великою рідкістю. — Ось виказ обжалованих із єстаннього процесу «українських» комуністів у Львові з 24.I. 1933: 1) Адольф Дрєшер, 2) Ружа Гальпер, 3) Вільгельм Штрассер, 4) Бєрнард Фукс, 5) Гїзєля Каннер, 6) Сїліміт Левїтас, 7) Сальмон Шнєгренлер, 8) Амалія Гакер, 9) Хаїм Шерер, 10) Хаїм Сруль Охєнєберг, а в тим гарнім компєтєті й один українець — 11) Юрїй Вєліканович. І чи не нахабність ще кричати, що оця «фамільяка» борєтьє та й ще **одинока** за «волю українського народу»? Ось у одній відозві, виданій наємниками отих Срулів і Хаїмів у Бералні (т. зв. Т-ва «Воля») пишєтьє: «Грунтуємьє на мнєдух і тепєрїшнїх прикладах українського національно-визвольного руху, ствєрджуємю, що українська буржуазія і її партії УНДО, ОУН, УВО, УКО, тощо, а за ними націоналі і соціал-фашисти РП і УСДП — зрадили українські народні маси в їх національно-визвольній борєтьбі і всі — одні більш, а другі менш явно — стали в один фронт з польським окупантом проти визвольних змагань широких народних українських мас.» Срулі, Хаїми й Гїзєлі — а хто то заклучив пакт ненападу і вичний мир із Польшею для поневолення українського народу по обох бєках Збруча?!

Буновинські «батьки». «Час» (ч. 1177) оголошує «Відкрите письмо до наших мамелєонів і мамєлюнів», в якому автор пишє таке: «Я знаю вас іменно ще зперед війни — і то ще з того часу, як ви були ще учителем чи профєсором при чисто українській школі. Неоднє з вас був тоді свєщенником, урядником, ремієсником або господарем — українцем. Не можна вам було тоді нічого закнєвувати. Ви належали тоді до українських товариств, ви шдпомагали ті товариства також і матерїально. Ви рєдплатували тоді також і українські часописа. Ви приходили на українські театрєльні представлєня, концерти й забави. Перед війною не видажилися б ви записати вашу дитину до румунської школи або позволєти їй, щоби вона вступила до румунського интернату. Ви були тоді українцями тєлом і душою. Що війни змінилося ви так дуже, що тоді вас пїзнати. Я не був би навіть ніколи не міг і зовєрвєти, що чоловік — і то ще до того обрєзований, інтелігентний — може так нагло і так дуже змінєти свій характер, щоби вкінці остався майже без ніякого характеру. Бо ж скажіть мені здоровєнькі самі: до котрого українського товариства належите ви тепєр? До ніякого? А котрє товариство підпирєаетє ви матерїально? Також ніяке? Ви не хочєте нічого пожєртвувати на народні цілі? Чи побирєаетє ви бєдай одну українську газєту? Ні? А то чому ні? Нєма за що? Криза? А маєте зашо купувати або прєнємерувати румунські часописє? Чи приходите ви тепєр на улаштованє українських свєт, театрєльних представлєнь, концернєв, вєчїркєв? І тут скочєте може опрєвєти себе кризою? А на румунські концерти, на румунські забави і до румунського театру маєте звїдєки ходити? Чому записуєте ви тепєр ваших дїтєй «румунцями» до румунських шкїл, до румунських интернатів і позволєаетє їм, щоби вони вступали до румунських академічних товариств? Ви шука-

єтє чужої лєски. Хто оглядє вас з бєку і не знає вас здавна, міг би собі подумати, що ви ніколи й не були українцями. І який приклад даєте ви українському народові, а головчю нашій українській молоді? Чи ви хочєте, щоби й вони перемїнилися в мамєтєонів і мамєлюків? Хрань Божє! Але зачатїєте собі, що як вони ще не перемїнилися у вище згадані потворї, то вони не мають того

завдячувати вам, але иншим характерним і завзя- тим українцям, які не так легко як ви змінюють свої переконання й свою поведінку. Знаєте, хто вам має дякувати? Вам подякувати можуть ті з українців, які йдучи за вашим галєбним прикладом — скрунили й скривили душою. Але я думаю, що й ті нещасливі запроданці не то що не подякують вам ніколи — але ще й будуть проклинати вас колись за своє і за ваше згіршенєя».

Бажання в'язня.

Всіх ніч пригорнула—
В'язниця заснула,
Не чути катів — спочивають,
Лиш тільки сторожі
Мовчазні, суворі
У темряві ночі блукають.

Товстїї скрізь ґрати —
Не сила зламати,
Муровані кріпкії стїни
Нема чим розбити.
А хочєтьє жити,
Не бачить знущання, руїни...

Хвилини минають...
Думки не втихають.
Втомились напружені очі...

Чи придуть забрати
І там... доконати?
Чи житє ще до другої ночі?

Боровшись за волю,
За кращую долю —
Не страшно в'язницї, ні смертї...
Нехай би і муки —
Не їх тільки руки...!
Інакше хотїлось би вмерти

На коню, на волі
В широкому полі...
Щоб гучно гармати греміли
Душа б відлітала.
А «слава» лунала...
Свої провели до могили.

Хронїка.

Судові розправи. 16.I.1933. у Варшаві відбулася перед найвищим судом касаційна розправа проти Др. Ю. Васєяна, Др. О. Бабїя, інж. О. Бєйдунїка; ред. З. Пєленського та Ленєвського, засуджєних львівським судом присяглих 9.IX. 1932. за участь у «Конгрєсі Українських Націоналістїв» та приналежність до ОУН по 4 роки тюрми, за винятком ред. Пєленського, що був засуджений на 3 роки тюрми. Найвищїї суд затвєрдив присуд 1-ої інстанції щодо всіх обжалованих, за винятком З. Пєленського, якому кару зніє, беручи на увагу, що він був засуджений за те саме вже у т. зв. бєбрєцькїм процесї на 3 роки тюрми.

— 21.I. 1933. у Львові відбулася перед окр. судом розправа проти ред. Д. Палїєва по касації засуду львівського суду; обжалованого засуджено на 1 1/2 р. тюрми, із вчислєнням слїдчого арешту, так-що остав 4 мїє. до відєдженєня.

— 27.I. 6. р. в Перємишлї відбулася, відложена вже 5-6. XII. м. р., розправа проти О. Матлї, К. Бєрєзовського, В. Мартинюка, Я. Гумовського та М. Захарїєсєвича, обжалованих у приналежности до ОУН та кольпортажї летєчєк. Засуджено: Гумовського на 2 роки тюрми, а Захарїєсєвича на 18 мїє. із відложєнням карї на 5 лїт. Інших звільнено.

— 6.II. 6. р. в Стрїю засуджено Нєстора Угєру за приналежність до ОУН та поширєвання нєлєгалнїх друкїв на 2 роки тюрми.

— 9.II. 6. р. в Стрїю відбулася розправа проти Ф. Луцїва, К. Калиновича, Г. Марцїка, М. Сїнєвського і М. Михалєвича, всіх сєлян, за гол. танду з арт. 95 і 154, що її вони допустїлися поширєванням нєлєгалнїх друкїв. Засуджено В. Луцїва і К. Калиновича по 1 1/2 року тюрми.

— 9.II. 6. р. у Львові почалася розправа проти 16 українців зі Скалатщини й Грималїєщини — В. Турковського, Т. Панаса, П. Стаднїка, Й. Дєброводї, Ол. Мєтєльського, Г. Мєтєльського, Ос.

Тїльчєка, Н. Бровчука, О. Фїка, Ос. Шуста, М. Низдрєна, Д. Намака, Д. Кєгуґа, О. Гудза, О. Кравчука і Н. Кушнїра. Першїї обжалованї студєнт, всі янші сєляни 20-22 лїтнї, а Мєтєльський 46 лїтнїй. Усім закнєдувано приналежність до ОУН та поширєвання нєлєгалнїої лїтературї, а додатково О. Тїльчєка і Г. Мєтєльського обвинувачєно за помїч О. Мєтєльському при намаганїм вїєвєствї конфїдєнта полїції В. Затирки у Вікнї 31.III. 1932. — Загално, було це закнєченєня процесу, що відбувся перед наглїм судом в Тернополї проти Павла Гєлоєда й Якова Припєляка, засуджєних на кару смертї. На розправї В. Турковський, який у слїдствї вєсьє час мєвчєв, заявив: «До ОУН я належав. Вєсєукраїнську революцію вважєю єдино правильною. Як українець і члєн організації вважєю працєю для ідеї української революції своїм обовязком. Нїяких дальшїх звїнань складати не буду, бо як члєн «Органїзації Українських Націоналістїв» і як націоналіст взагалї, не признаю польської владї, а тим самим польського суду». Розправа закнєчилася 15.II. 6. р. Засуджено: Тїльчєка на 5 років тюрми, Турковського та Ол. Мєтєльського по 4 роки, Г. Мєтєльського і Нєздруцу по 2 1/2 року, Панаса, Стаднїка і Дєброводу по 2 роки, Фїка і Шуста по 1 році, а Намака на 6 мїє. тюрми із зачислєнням слїдчої в'язницї. Крім того Турковського, Мєтєльського й Тїльчєка позбавлєно всіх грєм. прав на 5 років. — Звільнено: Бровчука, Кєгуґа, Гудза, Кравчука й Кушнїра.

— 11.II. в Стрїю станули перед судом студ. О. Федорик, слєсар В. Вїльшїнський і М. Пасїчїнєв обжалованї за приналежність до ОУН і кольпортажу нєлєгалнїх друкїв. Засуджено Федорика на 4 роки тюрми, Вїльшїнського і Пасїчїнєва по 2 роки із звїшенєям карї на 5 років.

— 20.II. 6. р. в Люблїнї, перед апєл. судом, відбулася розправа проти Лєвка і Грїгорїя Горбє-

Передавайте з рук до рук, з хати до хати!
Ховайте „СУРМУ“ перед ворогами, бо це нелегальний орган!

СУРМА

Орган
Української Військової Організації.

3—4(65-66) | БЕРЕЗЕНЬ — КВІТЕНЬ | 1933

Тіням героїв.

Я знаю: Ви отам на все прощали
Життя рабів і йшли на шлях промінний,
Ви чином рвали на руках кайдани!
...Десь по хатах... Спокійно десь дримали...
...Десь зойком вмер понурий день осінній...

І Ви пішли! Там сухо промовляли
Короткі стріли... зойк... і смерть гуляла...
Там визов Ви тиранові кидали:
І мовчки там... героїсько умірали...
І слід Ваш там червона кров полляла!

Життя райдугою Вам усміхалось —
І світ ідей і поривів юнацьких —
В душі огнем лицарський дух зайнявся:
Шукати там, де лицар свого щастя...
Підняти стяг залізних стез стрілецьких!

Прийшли вістки... І вороги дрожали:
«Вони живуть... вмірають за Ідею...
А смерть, тортури їх не залякали!»
...У люті десь зубами скреготали...
Мов гончі пси за Вами йшли в погоню...

Прийшов наказ: короткий і змістовний!...
Десь вітер дико листям жовтим грався...
Десь розпочатий лист лежав любовний...
...Приказ прийшов: короткий і змістовний!
І з Вас ніхто й на мент не завагався!

А в нас: серця і били — розривались!
Нам очі ясно розцвіли огнями:
Ми хочем пімсти, щоб пімстити рани!
Ми хочем чинів, що рвалиб кайдани!
І вмерти так, як Ви отам вмірали!

Четвертий вимір!

У пресі табору т. зв. «реальної політики» (так
красивій, як і заокеанській) зявилося недавно кіль-
ка статей, скермованих проти чинності національ-
но-революційного табору, а викликаних пам'ятним
процесом і присудом над бл. п. Данилишином і
Біласом. Зокрема звертають увагу виступи віні-
пегського «Українського Голосу», шіаговської
«Січі», едмонтонських «Українських Вістей» та
скрентонської «Чародної Волі». Навіть наголовки
статей доволі характерні, як напр. в «Укр. Голосі»
— «Годі мовчати», чи «Задорога ціна». Зміст
— українська заокеанська еміграція має вперші
сказати рішуче слово осуду національно-револю-
ційного табору, бо його робота безглузда і за де-
рого нас коштує.

Наша «офіційна» політика скоплює суспільне
життя, як залюбки сама говорить, — «реально».
Вона узглядає річ лише «реальні» з її точки
погляду та бореться також лише за такі. «Реаль-
ним» же для неї є те, що можна... намацати: дер-
жавна субвенція, українська кооператива з двомов-
ним шильдом, тепле людське тіло, що героїчно
називає себе українцем, тощо. І все це скоплене
в своєму к'нетичному вияві, без найменшого уз-
глядання потенційальних тенденцій. Бо «реальний»
мозок нездатний уявити, що субвенція неминує
веде до звязаності, самообмеження і деморалізації;
що гарна кооператива може протягом години ляг-
ти купом румовищ, а тепле українське тіло може
війти кров'ю від німецької кулі на пісках данці-
ського кордону. Перспектива часу тут відсутня.
Для «реаліста» Україна це тільки теперішність.
«Реалісти» скоплюють світ у 3 вимірах і не осві-
домлюють собі четвертого; отже брак їм динаміч-
ного скоплення дієвості, скоплення кожного
життєвого явища в його розвитковій тенденції;
мова тут в першу чергу про явища й потенції ду-
ха. Тоді коли для націоналіста Україна є чотирьох-
вимірна, при чім наголос ставиться на її «завтра».

Не хочемо нікому в крає відбирати права
критики, так само як не хочемо еміграції відбрати
«права критики краєвої політики»: кожний
українець, де б він не був, це право має. Хочемо
підкреслити лише факт появи згаданих статей в
моменті, коли під вражінням велично-трагічної
хвилі навіть ворог здобувся на слова подиву і по-
шани, й коли шануючі свою гідність критики ре-
волюційної роботи зпоміж українців зберегли мов-
чанку.

Чи не краще розбіжна ментальність українсь-
кої суспільності виявилася з нагоди славетної
«пацифікації». Для одних це — 50 трупів та отіля-
ні і стільки золотих польських матеріяльних втрат;
все вираховане до сотика і сумнівів не має, —
акція саботажів і пацифікація — наші найбільші

Але згадані виступи дають нам нагоду вияви-
ти їх внутрішні причини. Причини ті лежать у
самому підході, у скопленні суспільного життя на-
шим табором «реальної політики», та його крає-
вими й заокеанськими відлоками.

чевських, засуджених рівенським судом за прина-
лежність до УВО по 3 роки тюрми. Апел. суд в-
твердив в'язу.

Відгомін Городка. Ляпча преса подає, що в
половині січня невідомі люди вїдали 2 стріли че-
рез вікно до мешкання Василя Япіва з Вериня к.
Миколаєва, і твердять, що цей замах був піметою;
бо Япів був тим, що наткнувся в дію на біжучо-
го Біласа й втарив його граблями по руці так
сильно, що Біласові впав револьвер на землю. —
У зв'язку з тим поліція перевела арешти між міс-
цевим населенням.

Резист та арешти. Більші резист та арешти ма-
ли місце в Рогатинщині 26.XII. м. р., Перемиш-
лянщині 25.XII., Миколаєві 21 і 29.XII., Городку
24.XII. Дом. Бірках, Львові 21.I. б. р., Дрогобич-
чині 26.I., Золочівщині на Йордан, Жидачівщині
3 і 20.I., Тернопільщині 29.I. б. р. та в інших
місцевостях.

Де поховано Д. Данилишина і В. Біласа? Пів
година по екзекуції ляхи поховали тіла бл. п. Д.
Данилишина й В. Біласа на Янівському цвинтарі.
Тому, що похорони були тайні, ніхто з українців,
навіть родина, на похоронах не були.

По смерті Д. Данилишина й В. Біласа. Вже в
день смерті відбулися в церквах на Зах. Україні
панахиди, зокрема в кількох церквах у Львові.
Такі ж панахиди відбулися також в Ужгороді та
в Чернівцях, крім того в різних осередках укра-
їнської політичної еміграції — Чехословаччині, Ні-
меччині та Франції. Крім того мали місце в ріж-
них еміграційних осередках академії для вшано-
вання пам'яті Ляпарів: в часі академії перево-
джено збірку на політичних в'язнів. Подібні ака-
демії, панахиди, а також протести: віча проти
польського терору мали місце між нашою заокеан-
ською еміграцією. Чужинна й українська преса на
рідних землях та за океаном широко реферувала
процес за Городок та про його відгомін між укра-
їнським громадянством. Голоси преси подаємо ок-
ремо.

Бойкот ляхських монополів. По смерті бл. п.
Данилишина й Біласа українське громадянство
Західної України начало моровий бойкот ляхських
монополів (тютюну й спиртних нап'янків).

Ляцкі гітти. «Wiek Nowy», Львів, 22.I. 1933.
писе: «З цілого ряду місцевостей в Сх. Галичині
надходять занепокоючі вісти про церковні пана-
хиди в пам'ять погиблих у Львові українських те-
рористів. Згідно з нашими, зрештою дуже некомпетентними
інформаціями, відбулися досі такі панахиди, крім відправлених
кількаразом в церкві св. Юрія у Львові: в Сольці — о. Юліян
Слонський із Модрича, в Стебнику — місцевий о. Петро
Мекелета, в Трускавці — місцевий парох о. І. Валяк,
в Унятичах — місцевий парох о. Немилевич, в Перемишлі —
о. Маселко, в Слободку — о. Лев Шумський, в Ропенці —
о. Петро Мазяр із Ванькової, в Лішоватім пов. Лісько —
о. Степан Кукілевський, в Равній — о. Глашп, у Вутичах —
о. Орлинський, в Буківі о. Чечула. Деякі з ви-
казаних священників виголосили в часі богослуження
підбурюючі та насичені отруєю ненависті про-
мови. Відправлення панахид відбувається без сумніву на
приказ ОУН, чого доказом є знаменна подробиця, що при
кожнім відправленні панахиди товаришуть розкидання
летючок ОУН. Ціла ця акція буцімто церковна має характер
масової про-

паганди, що власне солідаризується з вчинками
померлих».

Агенція «Бохуд» подає, що о. Березинський
відправив поминальне богослуження за свого си-
на, що загинув трагічною смертю в Яг. Городку;
цього самого дня прибув до Огледора з єврейської
парохії о. Ів. Набережний з Кривого і відправив
там друге поминальне богослуження за застріле-
ного Березинського. «Газета Поранна» називає їх
провокаційними «панахидами»!

Нільно є в Польщі в'язниць 11.I. б. р. на засі-
данні сойму пос. Зайдлер з ББ реферував, що в
Польщі є 365 в'язниць із 38.590 в'язнями.

Нова хруніяда. Радикальна партія славна тим,
що в її рядів вийшли найбільші «хруні», як Твер-
дохліб, Яцків, Крушельницький, Данилович, На-
зарук, Стовпюк, Лановий та інші, з яких уже
кількох вбили члени УВО. Тепер пописується
був член П, Др. Р. Дашкевич, голова «Лугів», що
без ніякого попереднього порозуміння з якиминибудь
українськими чинниками підпорядкував «Луги»
добровільно й без ніякого примусу з боку ляхів
під керму «Державного Уряду Виховання Фізич-
ного», прийнявши новий статут для «Лугів». Цей
факт заскочив не тільки громадянство всіх і
рямів, але й поляків. Навіть УНДО поставилося
ядержливо до акції Дашкевича, та формально від-
межувалося від неї в офіційнім комюнікаті, що най-
ліпше кваліфікує характер, тої акції. Найцікавіше,
що Дашкевич, по докопанім факті, хоче апробати
свого врону від українського громадянства, а ще
цікавіше, що щоб ту апробату дістати, то довірчо-
но подає, що за свій крок дістав вже давно аппо-
бату від.. УВО. Як можна було сподіватися, «Лу-
ги», що вже пережили один розкол на 2 групи пе-
ред кількома роками, по вчянку Дашкевича пере-
живають другий розкол. От так то виглядає «ор-
ганічна праця» в руках людей, що ніяк не мо-
жуть вірвати з рабською психікою, і за всяку ці-
ну мусять хочби й самі запрягтися до чужого воза.

Большевицький рай. Із кінцем мин. року вибух-
ло на Кубані повстання проти большевиків. Нас-
лідком переваги большевицьких військ повст-
здмушено по попередніх кровавих та впертих боях.
Усі повстанці будь впади на полі бою, будь їх
розстріляли большевики. Крім того большевики
метяються на населенні за повстання та за спротив
у хлібозаготівлі та виселяють 3 кубанські станині,
в кількості понад 46.000 осіб, на Сибір. — Більші
успіхи має повстання проти большевиків на Сибі-
рі, яке до сьогодні не є здушене, а навпаки по-
ширюється шораз то більше, завдаючи великі
втрати большевикам. — Хлібозаготівля на Україні
покінчилася великим неуспіхом большевиків. Самі
большевики пишуть: «До цього часу на Україні
не з'ясовано саботажу куркулів, досі ще багато кол-
госпів, радгоспів, районів та й сама республіка в
цілому не спромоглися по большевицьки виконати
план збору хліба.» («Ізвестія») «Важко зрозуміти
серед яких чортівських перепон доводилося нам
працювати. Мусимо тепер доложити великих зус-
иль, щоб увільнити колгоспи від кулаків та їхніх
приятелів (звідки ті кулаки, коли все населення
ожебрачене? — Наша прим.). Вони швидко під
кожним оглядом, тому ми не можемо ще й
пер закінчити збіжжєв постачання. Поборемо ще
й інші буржуазні (!) елементи в колхозах»
 («Ізвестія»).

грати. Інші, що не раують на сотки, беруть на увагу факт, що українська справа вперше від світової війни дістається на міжнародне форум, стає предметом розважувань, протестів, безчисленних статей і внажок, починає вкорінюватися в годинах консервативних європейських політиків, як одно з найважливіших та найнебезпечніших світових питань; вони, ці інші, узглядають ще деякі моменти, і то найважливіші та вже зовсім недовимі для відчуття «реального політика» — ту психічну реакцію, що пройняла українське село. Про це мігби напр. «Укр. Голосові» найкраще розповісти посол Лучкович, що говорив з катованими селянами... Автім про те, кому і яку шкоду принесли саботажі і пацифікація найкраще свідчить становище самого ляцького уряду, який другу і третю пацифікацію в міському повіті та на Поліссі перевів уже мовчки, в найбільшій затаєності перед світом.

«Реальна політика» розкриває перед нами шлях т. зв. органічної праці, вважаючи, що національної свідомості та певного господарського добробуту досить для повстання власної держави. Сим, мовляв, побідим! Націоналізм не хоче забути, що наші економічні надбання в умовах неправої польської державності можуть одним голосуванням бебеківської чи якої небудь иншої більшості або навіть одним почерком пера воеводи стати нараз здобутком ворога. Чи ж суди, в такому разі, треба конче вкладати всю національну енергію? І національно-революційний табор відповідає: — Ні! Господарську розбудову треба брати лише як засіб, що допоможе ділу національної революції.

Те саме відноситься і до просвітної справи. Уміння піднясуватися та національної свідомості зовсім не досить для досягнення державності. Найкращий приклад: нольсальна і віддалена, але повна ріжних оглядів Індія, з мешканців якої чейже ніхто не змішував себе ніколи національно з англіцями, і — мала, одномовна з гнобителем, але фанатична Ірландія, що під боком найдущої імперії світа досягла цілковитої самостійності.

Виховують.

Щаслива, незабутня пора дитинства! Чи не пригадуєте ви той час, коли барви неба були розвішно-манючі, коли квіти навіть на камені цвіли, коли птахи особливо співали, а сонце світило так, як ніколи після?!

Так, — киваєте головою. Ви пригадуєте. Вам було тоді сім років. У гурті дзвінких своїх товаришів, ви, мов птахи, зустрічали величний схід сонця, поспішаючи до школи! А там — одна пісня. Там весело до безмежності. Там ніхто не говорить; там слово — гимн, хвала.

Івонка, перша доня Степана Довгого з села Грушовиці, має також сім років. Найблища її приятелька, Настуня Михайлова, з Діброви. Гнат Ковтанюк — сусід через оди перелаз. Хоч часом він і не зовсім вічливий до неї, часом навіть її зовсім нечемно набє, але все ж таки вони приятелі. Івонка не так то одразу дозволяє собі наплювати в вашу, хоч зрозуміло, силою з мушкетером її не зрівнятися...

Он, іде вже Гнат, і несе свого замарзаного чимсь чорним носиська. Перелаз — місце зустрічі. Шморгнивши голосно носом, Гнатко:

Тут ми вже при проблемі фанатизму і жертв. Не помилимося, коли скажемо, що нічим не покларала нас так доля за останні століття, як саме відсутність національного фанатизму. Інші його роди: релігійний та партійний розділи в нас буйним вїтом і навіть тепер, в час найбільшої національної біди, наказують сичати не лише «Правді» на «Українського Хлібороба» чи «Трудовій-Україні» на «Соціал-демонрата», а й такі «західній» «Новій Зорі» на «восточні Дзвони». А національного фанатизму бракувало нам аж надто часто чи за часів руйнування «Січи», коли то було «одинакове християнство грїшно вигубляти», чи у новітньої «Січи», що устами свого шікаговського редактора називав городецький чин бандитським.

Та цей національний фанатизм, що є передумовою кожної успішної боротьби народу, вже народжується: вже не спинається перед жертвами, ні своїми, ні чужими, а жертви ці лякають не тих, що їх несуть, а вигідних людей, що їх біди нерви не можуть витримати навіть газетного справоздання. Цяких людей, — наш колишній офіційний провід — дозволяємо собі запитати: де були їх протести, коли мільони українців клали себе трупом в безоглядній братовбивчій війні на австрійсько-російському фронті, в мазовецьких багнах та на італійських горах? Тоді жертв вони не рахували і втрат у золотих і сотиках нашої австрійським вогнем спаденої землі також ні! Бо тоді бачите, можна було спокійно сховати голову за бюрко російського «Земгору» або в плюш парламентських фотелів у Відні... Своєї відповідальності за стан політично-національної свідомості нас, за те, що їх, як баранів, кожний міг гнати на заріз, ці пани не відчували і навіть тепер не відчують!

І хочемо ще запитати: що збирається зробити наш ультральояльний провід і співзвучні з ним кола заонеанської еміграції, коли наш нарід, що «справно платить податки, дає вояка» і «не може бути льяльнищам», як стверджують наші послы, ще раз оврадений з національного патосу, буде збуджений в огні, щоб гинути в обороні польсь-

— А наші мама були нині у місті.

Це сталося так зненацька, що Івонка чучмаміє. От так, дійсно несподіванка. Але Івонка і собі не відстане. Вона намагається також чимсь оголомшити свого сусіда.

— А наша кіцьна привела четверо котенят, — випалює вона.

Грім серед ясного неба, не зробив би на Гната більшого вражіння, ніж ця звістка. Він дметься і...

— А наш півень побив вашого півня і вашу кіцьку! Я це сам бачив!...

Справедливо. Дійсно це сталося. Гнатове зверху. Сховайся, Івонко. Але не тава то Івонка. Ніби бажаючи бути вище, вона драпається на перелаз і звідси захищаючися власним захопленням:

— А-а-а, ми в неділю їздили кіньми до церкви, а ви пішки!...

Це вже рішучо побиває Гната. Він не має більше в своєму запасі аргументів і чує в собі образ та лють.

— Геть з нашого перелазу! — грізно гукає він, спихаючи Івонку, хоча той перелаз на стільки саме Гнатів, як і Івончин. Остання не в стані янакше змагатися, ніж...

— Гнат шмаркатий, Гнат шмаркатий, — виспіває вона, втікаючи на своє подвір'я.

кого коридору і Шлеська та бути гарматним мясом в боротьбі між Варшавою і Москвою?!

Та ми не сподіємося почути рішучого слова. Автім рішають і не слова, а послїдовна підготовка праця.

А тимчасом ні одна українська партія не має позитивного пляну визволення й нічого для нього не робить. Всіх їх цікує просто злочинний пасивізм.

«Близький той час — пише уенерівський «Тризуб» — коли під прапорами УНР» ітд. а заблизить той час... казковий упадок большевиків.

Гетьманці дурять голови... автоматичним приходом державності з хвилиною, коли останній українець ударить себе в груди і поклониться гетьманові та його родові, а дійсності ж продаються на всі боки, поєднуючи в трикольоровій квітці київську федерацію з рижським і будапештеньським договором.

Анальогія — соціал-демократи з соціалістами-радикалами, що в несплямненій чистоті наукового соціалізму еднають українське громадянство з охороною мирових трактатів і обороною радянського союзу перед інтервенцією і сепаратизмом окраїн.

Про ес-ерів взагалі смішно згадувати: їм досі здається, що вони в кулжарах трудового конгресу.

Католицький союз радить звернути енергію в

Пропаганда як фактор воєнної стратегії.

Так, як і в політичному житті, пропаганда має велику вагу і в воєнній діяльності. Досить пригадати собі досвіди великої світової війни, а потім громадянських війн, щоб визнати величезне, а часом навіть і рішаче значіння пропаганди для ведення війни та досягнення бажаної перемоги.

Нема сумніву, що одною з головних причин перемоги держав Антанти над центральними, було вступлення на поле бою свіжої, американської армії тоді, як усі резерви німців (рівно і французів) були вичерпані і армія «морально» стомилася від довгої війни. А заслуга притягнення американсь-

тих річище християнського самовиховання, а там — Бог даєть, КНО — просто в русло ворожого державного будівництва.

Нарешті УНДО, виголошуючи фрази про найвищий ідеал, не знає на яку ступити, готове кожної хвилі, коли громадянство сплутить його з она, зловитися чи за їру чи на каву.

Для всіх них те, що має бути імперативом для кожного українця, — державність — відсувається в мрячну далечинь майбутнього і залежить від незнаних, нам не підпорядкованих сил. Найяскравіший політичний фаталізм! Ось наслідки трьохви-мірного «реального» думання!

Не диво, що всім цим людям така чужа ментальність українського націоналізму, що намагається Українську Націю з обекту історії — зробити субектом її. Бо він працює в четвертому вимірі. Важливе є — не зберегти життя кожного свідомого українського селянина, шевця, артиста чи техника, — а витворити психічні передумови, щоб на місце кожного, що покладе своє життя, стало десять таких самих борців-героїв.

Не тішимося надією, що «реальні політики» зрозуміють ті слова. Де кому судилося знидїти в кути своєї ментальності. Говоримо це на те, щоб ці люди усвідомили собі, що є щось, чого вони не здібні збагнути.

кої армії до участі у світовій війні належить головним чином тій пропаганді, яку з великою енергією вели в Америці союзні держави, і наслідки якої зміло використала союзна дипломатія.

Ще більшу роль відіграла пропаганда в громадянській війні на території був. Росії. Уже сама революційна перемога большевиків завдячує зміло використаній нами пропаганді серед військових російських частин, досі певних і відданих «Тимчасовому Уряду» Керенського. Не комуністичні гасла, а зрозуміле й довго очікуване слово «мир» розклало російську армію і залишило демократич-

— Я тобі покажу! — грізно помахує кулачськом Гнат, стоячи властно коло перелазу з розкращеними, як дядько Архип, ногами. Але на душі у нього все таки не зовсім приємно. Ідучи до Івонки, йому аві на думку не спало, що це підприємство так сичачиться. Тепер знов цілий день гасай по городі сам і задрісно поглядуї, як то Івонка з Настусею ніби на злість йому бігають навколо кирата-молотилки, виспівуючи таких чудових пісень. Досадно.

* * *

Але настає осінь і дїтвора біжить до школи. Біжить туди й Івонка, біжить Настуня, біжить і Гнат. У школі гармідерно. Бігають, галасують, стрібають. Мабуть то не людські сотворіння, а якісь невтомні, безупинно стрібаючі пружина.

У класі чекає на них висока, суха, з вічно сердвними сірими очима постать, яку діти кличуть «пан учитель». Ця постать це кара малих крикунів. Діти чують це здаля. Чують цілою душею. Одно те, що той довгоногий і довгорукий, з гострим мов сокруа носом чоловік, говорить чужою мовою, це вже не може зробити їх приятелями. Але погляньте у ті сірі, металеві очі «пана учителя». Там чортяки тремтять. Діти бачать їх і в острахом входять до класу. Обережно сідають,

позирнуть підзорливо зпід чола. Вони готові на всякий мент...

Говорить той пан «по польськему». Зі стін школи дивляться на дітей суворий, броватий у «мацеюфце» Пілсудскі, величезна з хижим дьобом біла орлиця і мапа «Ржечипосполітої». Всі ці предмети також чужі й суворі. Це діти виразно чують. Їх не обдуриш. Вони розкішно знають хто те є...

«Пан учитель» не живе, а вариться. У ньому безупинно кипить яров і жовч. Його здоровенне, проворе вухо аж тріскає від того веселого щобету дїтвора. Він же їх вчить, товче, карає за той щєбіт. Але ті мов залізні. Перемучає, перетерплять ту прокляту годину, а вилетять за поріг класу і знов те саме. Знов діти дітьми. Знов щєбіт, знов лютує учитель.

Заклавши довгі, сухі руки за спину, етупає він цибатими ногами по класі.

— «Польска ест наша ойчизна; єнвиз польські муої знаєць кажди польскі обиватель».

Так день, тиждень, місяць.

— Ну, Янко Гриців? Дяччого ти учиш се єнвиз польскі?

Іванко Гриців встав. Він дуже швидко черво-нів. Оченята його плуться, вилітати кочуть. Він

ний уряд» без збройного захисту. Доказом того є той факт, що сапати не пішли до нового бою під червоним прапором комунізму, а розбрелися по своїх селах «діяти» обіцяну ним та урядом Керенського поміщицьку «земельку». Жовтневий переворот зробили не фронтовики й навіть не резервісти, що пробували тоді м'ясами в Петербурзі, а, при їх мовчазному неутралітеті, зробили його «червоноармійці», що їх наспіх позбирано з петербурзької робітничої молоді та невеличкі гуртки матросів і професійних бандитів.

Ще більшу роль відіграла більшовицька пропаганда під час громадянської війни в 1918-20 рр. і це саме вона принесла Москві перемогу над усіма її ворогами.

Вже з вище наведеного бачимо значіння пропаганди для війни. То й не є дивним, наколи пригадати собі слова г. Ле Бона: «Війна є питанням психології так само, як і стратегії». Вживати пропаганди, як військової зброї почали з того ж часу, як війна прибрала більш-менш організованого характеру, коли двобій одиначь заступлено боєм двох воєнних таборів, родів, племен, тощо. Вже тоді, щоб притягнути нові сили та піднести настрої борців, треба було гасел чи релігійних чи патріотичних. «Визволення Гробу Господнього», «Бій ісламу проти невірних», «Визволення братів єлчан», «Слава великого Риму», «Захист здобутків революції», «Право на самовизначення народів» — ось зразок гасел воєнної пропаганди за різних часів старої, середньовічної та нової історії. Не треба доводити, що дуже часто ці гасла не відповідали зовсім дійсним завданням війни і, будучи лише формальним виправданням її, прикривали собою зовсім інші, далеко не ідеальні мотиви.

Різниця між воєнною пропагандою сучасного і минулих часів полягає в тому, що стара воєнна пропаганда була скермована здебільша на свій, внутрішній фронт та своє зацілля, тоді, як навіть воєнна пропаганда ставить собі завданням впливати на зовні — на ворожий фронт і зацілля та на неутральні країни.

І коли ми придивимося до праці сучасної про-

паганда, то побачимо, що, згідно з її завданням, можна її поділити за її цілями, на: 1. пропаганду всередині власної країни; 2. пропаганду серед неутральних і 3. пропаганду всередині ворожої країни.

Перша ставить собі завданням підготовку, піднесення та підтримання настрою власної армії та населення, популяризацію війни, виправдання певних, воєнних заходів уряду, тощо. Пропаганда серед неутральних стремить прихилити їх до себе, зацікавити їх у перемозі пропагатора, скомпromітувати заміри ворога і, коли можна досягнути, як що не виступу тих неутральних по боці пропагатора, то принаймні неофіційної блокаде (моральної та матеріальної) ворога. Пропаганда всередині ворожої країни має своїм головним завданням розклад ворожої збройної сили, підірвати віру війська й населення в справедливість цілей війни і в можливість перемоги.

Різні методи всіх цих напрямків воєнної пропаганди ми зможемо пізнати на воєнній пропаганді комбатантів з часів світової війни. Воєнна пропаганда працювала тоді по всіх вказаних напрямках. Шляхом спеціальної пресової кампанії, малюнків, театру, кіна, вона спромоглася підтримати воєнний запал серед війська та громадянства, підсилювала їх ненависть до ворога, скріплювала віру у справедливість справи, за яку ведено війну.

Другим, більш важливим, операційним напрямком пропаганди був ворожий табір. Там роблено все, що можливе лише було зробити. Використано для цілей пропаганди кожну нагоду, цілу ворожу територію охоплювано сіттю агентур і до найдавніших її закутків спроваджували елементи розкльду і зневіри. До такої роботи вживано літаків, з яких розкидано по фронті і поза ним летючки, що своїм змістом підкопували мораль і дисципліну в війську. Особливими мистцями в цьому були англійці та американці. Вони закладали поза фронтом цілі друкарні, де друковано сотки тисяч різних летючок, що дощем спадали на німецькі позиції й без сумніву багато спричинилися до морального розкльду німецького фронту. Так американський

до його колін, піднімаючи на нього щирі, чисті залюбки оченята. Рука учителя не стримується. З уст виривається шипіння:

— Хамко! Чиж ти не веш, же юш в повітовом мястечку не домувиш се твим хлопцям снзикам!

Трісь! Трісь! По голові, по лицях. Довгі його пальці хапають маленьке, ніжне ухо дитини й скручують ним так, що Івонка різко, боляче скрикує. Вона не знає за що то. Сльози самі від себе не так з болю, як від образи й несподіванки різко розсипалися по щічках. Ціла кляса заніміла.

* * *

Скінчилася «наука». Івонка ледви іде по вулиці. Під правою пахою книжка й вузлик зі сніданком, якого не їла. З очей все ще сипляться ті ядерні, гарячі сльози. Сльози болю, образи й ганьби. Діти за нею юрбою. А Гнат Ковтанюк, її сусід через один передає тихо, через плач мовляє:

— Не плач, Івонко, не плач! Чекай. Ми ще виростемо... Ми їм покажемо. Не плач... а якже.

«Щаслива, незабутня пора дитинства»!

«офіцер пропаганди» Бланкенгорн у своїх споминах наводить цілу низку характеристичних текстів із тодішніх відозв; відозви мали форму запитів а саме: «1. Чи німці є й справді ще такі дужі, якими були в липні 1918. р. 2. Чи ваші вороги стають щодня слабшими чи сильнішими? 3. Чи тяжкі поразки, які потерпіли від цього року можуть принести вам переможний мир, що його так певно обіцяли вам ваші начальники? 4. Чи можете ви ще вірити в свою перемогу? 5. Чи і справді хочете навладати головою за безнадійну справу?» — Інші летючки, за словами Бланкенгорна складено як наваз антантської головної команди й мали завданням пропагувати... піддавання й деще з німецької армії. Ось це фальшований наказ: «Природне й міжнародне право при поводженні з воєнними полоненими треба свято дотримувати. У вашій поведінці ви повинні керуватися законами людськості. З полоненими ви маєте поводитися, як із членами шляхотного й царського народу» ітд.

Пригадаймо собі громадянську війну на території України і чи не признамо корисності такого роду пропаганди? Бо більшовицька армія трималася вкупі більше страхом «контр-революційних репресалій», ніж вірою в перемогу комунізму та його ідеї. На жаль, мусимо ствердити, що в нашій армії, а зокрема в нашій т. зв. котр-розвідці не було належного зрозуміння пропаганди в ворожих військах.

Другою улюбленою методою воєнної пропаганди в ворожій країні було використання національного й соціального незадоволення населення. Пригадаймо собі з одного боку епору організації німцями повстання в Ірландії, підтримку ними фінського, польського «сепаратизмів», відсилку до Росії в «запльомбованому вагоні» компанії Леніна, а з другого боку — підтримку союзниками польської, чеської, хорватської ітд. «іредент», щоб переконатися в доцільності й користі цієї методи воєнної пропаганди.

Щодо пропаганди в неутральних державах, то вони були об'єктом подвійного «бомбардування». Бо обидвом ворожим сторонам йшло про те, щоб саме до себе прихилити неутральні країни. Пропаганда працювала тут поруч із дипломатією, і вони обидві намагалися довести справедливість своєї справи, за яку ведеться «накинена» ворогом війну; а з другого боку як найбільш скомпromітувати ворога, змалювати його варваром і руйніником світової цивілізації та культури. Під час виконання цього другого завдання не зупинялися перед розповсюдженням неімовірно брехливих відомостей і навіть фальшованих документів. Так, напр. один англійський старшина пропаганди публично заявив, що він персонально вигадав байку, яка обігла цілий світ про те, що німецькі жовніри витоплюють товщ зі своїх убитих товаришів і що прикладені до того знимки були фальсифікатами. Особливу увагу звернено на Америку, де за словами шефа англійського відділу пропаганди в Америці, Сера Джильберта Паркера, англійська пропаганда була зв'язана з усіма американськими часописами, впливала на масу кіновими виставами, часописними вістками, летючками, фотографіями по ілюстрованих журналах, відповідала навіть на листи окремих осіб, що цікавилися справою, не важучи вже про визначних діячів з допомогою яких в основному відповідалі клоби, скликувано народні зібрання, тощо... Для цієї цілі працювало в Америці понад 10.000 агентів союзної пропаганди.

Скільки грошей треба було на таку величезну акцію? Але завдяки тим витратам на пропаганду Америка прийшла на допомогу союзникам і виграла війну, успіх якої до того часу ще важився на терезах і це не змати було, хто вийде переможцем. Як була організована ця величезна акція пропаганди союзників?

Осередком антантської пропаганди була централь в Лондоні. В лютому 1918. р. перетворено її в Інформаційне Міністерство. Справи кожного краю опрацьовували там по особних відділах. Двічі на тиждень відбували всі шефи відділів спільні конференції й обмінювалися на них здобутим довідом, та зазначали дальший план праці. На чолі цієї могутньої машинерії стояв великий майстер реклами лорд Норт Кліф і коли він згодом — каже В. Когенс — приніс собі велику частину лаврів перемоги, то не є це таким зовсім безпідставним... «У своєму наступі виявився він і справді геніальним начальником, може навіть більше геніальним, ніж який будь який військовий командант на полі бою».

Міністерство Пропаганди, крім відділів у ворожих і неутральних країнах, мало також і окремий департамент, що мав своїм завданням дбати про добрий настрій у краю і вказувати на велику мету війни. Ще інший департамент мав «обробляти» всіх чужинців, що пробували в Англії.

Крім цієї державної установи, неспучо працював ще й — Інститут для пропаганди серед ворожих країв, приватне підприємство того самого лорда Норт Кліфа пресою короля Англії й організатора т. зв. англ. «жовтої преси».

У Франції ціла організація пропаганди була під кермою «Дому Преси», при одному з відділів міністерства внутрішніх справ. Головним завданням цього дому було впливати на закордонну пресу. Офіційний бюджет Дому Преси становив уже на початках його існування 25 мільйонів франків, а крім того були т. зв. тайні фонди, величезна яких не знана.

Оскільки антантська пропаганда мала добрий провід, була дуже раціонально організаційно проведена і плямово переведена, на стільки поганою й безсистемною була пропаганда німецька. Тоді як німецька армія майже на вротязі цілої світової війни була в офензиві, німецька воєнна пропаганда весь час вела дефензиву і вже тим самим її кампанія була програною. «Німецька пропаганда у світовій війні — маже даниць Когенс — є на всі часи прикладом, як не треба вести пропаганди.» Передусім бракувало їй одностайної організації. Працювало багато різних інститутів, але без певного плану, системи й спільного порозуміння. Провід був в руках міністерства закордонних справ і був перенятий бюрократичним духом. Німецька пропаганда мало числилася з психологією народів, серед яких працювала і скерше відштовхувала їх від себе, ніж притягала. Вона не зміла впливати на маси й поривати їх за собою. Сумроги «рекламового тину» гасел, що кляла антантська пропаганда, німецька виставляла довжезні, майже науково обгрунтовані трактати, які й справді сумлінно доводили німецьку правду, але, на жаль, ніхто не дочитував їх ніколи до кінця. Другою хибю німецької пропаганди було те, що вона не то ніколи не вживала таких брехливих чуток і документів, якими так зміло оперували її противники, але навпаки, вона фальшувала навіть певні відомості на свою некористь. Так тоді, як тисячі мирного населення Німеччини гинули з голоду наслідком блокаде союзників, німецька про-

хоче сказати, але не знає. Ах, як це прикро...

— Ну? Не веш? Осіод ти! Галайчук?

Але й Галайчук мов стовп. І цей не знає. Обличчя хоч цигарку прикурю. Вуха маком червоним горять.

Учитель тим часом кльпить. Жовч, що швидко підпливає догори, залюває обличчя, носа, очі. Барва їх міняється. Зуби гризуть власні уста. Довгі пальці, мов пазурі хижака. З якою насолодою внизилися б вони у те кругленьке червоне личко Галайчука.

— Харитко? Стецюк? Івонка Довга?

Івонка встала. Довго не надумуючися:

— Не знаю на що — каже вона просто. — Нам це не потрібні. Ми маємо своє українське.

Ціла кляса зітхнула легше. Визволила. Десятки зрадливих очей звернені на героїню, що так звичайно й просто вивела цілу клясу з такого прикрого положення.

Та не те думає учитель. Зуби його відовалися скрипом, уста перекривилися.

Раз, два! — Довгі кроки й маленька Івонка обнижлася перед ним десь так глибоко вниз ко-

паганда закордоном намагалася змалювати положення в краю як найкращим, замість власти всю винуватість за смерть неповинних жертв—жінок і дітей — на своїх противників і відповідно цей момент використати. Німці, каже Когено, були певні, що слова Бісмарка: «На ворога стріляють не прилюдним перекоуванням, а тільки порохом і оловом» — мають ще досі силу. Але ця певність коштувала, може бути, Німеччину поразки... Наволи Німці й досягнули деяких успіхів у розкладі ворожих сил, то це є швидше заслугою тайної агентури воєнних німецьких штабів, ніж їх пропаганди.

Щодо воєнної пропаганди за часів громадської війни на території був. Росії, то тут найбільшими майстрами в тому були комуністи, які доцільно використали її й для зміцнення своїх сил, і для розкладу ворожих. «Політ-відділи» військових формацій і «політ-руки» в малих воєнних одиницях закидували фронт і заплідали агітаційною літературою, що вихваляла завдання й успіхи комунізму, подавала брехливі відомості про стан фронту, про різні небували «соціалні революції» по різних країнах, про розклад в армії та в запліді ворога, тощо. Не бракувало й гучних, привабливих гасел, іскраво-барвних плякатів і карикатур... Нарешті через компартію ведено агітаційну і розкладову працю в армії та запліді ворога.

«Білі» російські армії протиставили цій пропаганді бюрократичні, квозі організації та свої «контр-розвідки», які своєю діяльністю лише допомагали праці большевицької пропаганди. Зразком такої організації білої пропаганди є денікінський «Осваг», праця якого мала швидше погромний, ніж пропагандивний характер.

Воєнна пропаганда не припинила своєї діяльності і за часів повоєнних, хоч може прибрала інших форм і перейшла під заряд інших установ. Так в Англії ця справа перейшла до рук відомої «Сервіс Інтележанс», у Франції до «Аліанс Франс», по інших державах до міністерств закордонних справ, і нарешті в СССР до «Політ-Бюро» III. Інтернаціоналу. Але перший воєнний конфлікт вик-

личе знова енергійну працю воєнної пропаганди й новостанія спеціально покликаних до того установ.

Коли б мова була про проєкт організації воєнної пропаганди на випадок війни на наших теренах, то можна встановити наступні тези:

1) Загальна організація й керма воєнної пропаганди має бути в одних руках, у руках бюро пропаганди та інформацій при генеральному штабі.

2) Це бюро у своїй праці треба щільно зв'язати із головною командою дієвої армії і з міністерством закорд. справ.

3) Бюро поділяється на відділи: а) внутрішньої пропаганди та інформації закордоном, серед невірних, в) праці серед ворожого війська та населення. Ці відділи, відповідно до своїх завдань та теренів праці діляться на відповідні реферати.

4) Для праці в бюро, крім старшин та урядовців, мобілізуються українські письменники, публіцисти, малярі, артисти, одне слово — всі ті, що можуть бути корисні своєю участю для справи.

5) Органи бюро пропаганди повинні бути в усіх військових, фронтових і резервових частинах, відділи пропаганди в більших військових формаціях (до корпусу), старшини пропаганди в менших то полк включно.

6) Воєнна пропаганда має бути завжди офензивною.

7) На наших теренах при війні з большевиками є доцільною та дуже переконливою пропаганда фактами, так би мовити річова пропаганда. Ця пропаганда, заснована на демонстрації перед населенням наших переваг і хиб противника. Так напр. негайне постачання населення відбитої від ворога міцності сідлу, якої там досі бракувало, зниження цін продуктів першої потреби, вмигчення режиму, усе це впливає на психологію населення більше, ніж сотки тисяч проклямацій, летючок та відозв. Пропаганда піддавання ворога в полон, підслена і справді людським відношенням до полонених здібна розкласти й цілком беззастановно армію.

Навколо справи „Лугів“.

«Реальна» політика УНДО.

Політика, що її веде табор наших «реалістів», зокрема УНДО, це просто взір не тільки безпринципності і безпорадності, але й жахливої політичної імпотенції. Ось кілька прикладів.

Самі пишуть, що «мурини в Африці мають більші мовні права, ніж 6-ти мільйонний український нарід у межах польської держави» («Діло», 18.II. 6. р.), в розпуку попадають зприводу нового закону про шкільництво, — авсеж далі висувають до поляків домагання забезпечення мовних прав українців, хоча знають, що це так само, як горохом в стіну.

Самі пишуть, що вже в гадацькім трактаті в 1648. р. (отже 300 років взад!) «передбачено встановлення на українських землях академії чи там українського університету» і що закон з 1924. р. про засновання укр. університету «находяться нині на такій самій дорозі, що і справа університету з гадацького трактату» («Діло», 1.III. 6. р.), — авсеж далі домагаються від поляків засновання українського університету, хоч знають, що це те саме, що говорити до глухонімого.

Самі цитують слова Перацко, сказані до них: «Забудьте, панове, що самоуправа в Польщі має бути бастионом національної оборони, як це було за часів займанщини», самі пишуть, що заведено ще в 1861. р. «краєву, а фактично й повітову самоуправу знесено, а громадську самоуправу піддано під команду старостів» («Діло», 19.II. 6. р.) — авсеж і далі стоять на становищі політики домагань від поляків самоуправи в Галичині.

Самі пишуть, що «ніхто з тих, що висувають серед нашого громадянства справу національно-територіальної автономії, як клич нашої реальної політики в Польщі, не дурить себе ні на одну хвилину, що ця справа легка до переведення, бо тут матимемо проти себе майже ціле польське громадянство і, очевидно, теперішній польський уряд» («Діло», 9.IV 32.), та й самі рахуються з тим, що «поляки ніколи не погодяться на національно-територіальну автономію» («Діло», 1.V. 32.), — авсеж далі домагаються від поляків тої автономії.

Самі цитують слова мін. зак. справ Бега в Женеві, що «стремління національних меншин до окремої організації життя є нічим не-

оправданими претенсіями на якісь окремі привілеї»; самі пишуть, що поляки «хочуть, аби національні меншости в чужонаціональній державі визбулися своїх питомих національних прикмет і не плекали їх в окремих організаційних формах, але стали тільки погноєм державного народу; є це засада, якої навіть у середніх віках ніхто так отверто і так щиро не висказав» («Діло», 18.II. 6. р.), — авсеж далі домагаються від поляків окремої організації українського життя.

Самі пишуть, що «вже наприкінці польської держави, перед розборами, починають різні групи польських громадян звертатися до союму з деякими побажаннями, петиціями та пропозиціями, а оцінюючи державний інтерес мотивами свого власного інтересу жадають від компетентних чинників ні більше ні менше тільки «знищене Русі»; невідомі нам три такі проєкти з 1717, 1752 і 1786 рр.» («Діло», 1.III. 33.); самі плачуть над новими проєктами «знищене Русі» й їх кождоденним реалізуванням (польонізація, кольонізація, пацифікація ітд.), — авсеж далі домагаються від поляків пошановання прав українського народу, сповнення ними міжнародніх зобов'язань, додержання власних законів, тощо.

Всю безплідність «реальної політики» видно ось з такого навітлення програмової мови голови УНДО в соймі («Діло», 9.XI. 32.): «Ми теж рахуємося з тим, що вона (промова) не матиме великих практичних наслідків, що не змінить сучасних польсько-українських відносин і внутрішнього українського положення; але вона на цьому не втратить (!). Вона залишиться документом, який для історії української політичної боротьби та для української політичної думки завжди збереже свою вартість».

Дійсно збереже вартість документу — безплідності нашої «реальної політики». Ясніше й простіше сказав це один радикальний поспол в польському соймі: Ми, мовляв, знаємо, що ми «говоримо до лямп», але ми й далі будемо «говорити до лямп» для добра українського працюючого народу.

Ось таку саму безпринципність, безпорадність і безплідність «реальної політики» бачимо зокрема в становищі УНДО до нових «Лугів»: «Центральний Комітет стверджує, що згода Лугової організації на контроль уряду фізичного виховання була похибною керманічів цієї організації». Отже, логічно з того виходило б; треба або ту похибку «Лугам» виправити, або, інакше, поставитися до дальшої діяльності «Лугів» негативно. Але не така логіка УНДО. «Однак Центральний Комітет, признаючи велику вагу фізичного виховання (але не морального виховання! — Прим. н.), стоїть на становищі, що в теперішню хвилину, при витвореній Луговим провідом ситуації, не можна тієї організації заздальгидь нищити, не знаючи (!) ще ні додатніх ні відємних сторінок її праці». А щоби заглядити ту опортуністичну еквилібристику, то на кінці маємо «кивання пальцем в чоботі»: «При цьому Центральний Комітет заповідає, що буде вести безупинну боротьбу (!) за звільнення Лугової організації від контролю і залежності польських урядових чинників».

Дійсно, своєрідні борителі-імпотенти!

Бреши, та шіру знай!

Американська «Народна Воля» має знаменитого краєвого дописувача, що скривається під псевдонімом М. Подільський. Отой «герой зпоза плота», М. Подільський, знаменитий тим, що по-перше є завзятий «спеціалістом» од справ національно-революційного табору, по-друге є хоробливим ворогом того табору, а по-третє просто хоробливо-завзято бреше. Хоч у радикальній партії є не один і «спеціаліст од справ УВО, й її ворог, і брехун, але знаменитий М. Подільський у своїх прикметах дорівнює лише одній особі на світі — М. Матчаківі, радикальному «дукові» та й ще посполі до польського сойму.

Багато вже написався М. Подільський і про УВО й про «фашистів», гідно продовжуючи попередню працю в «Нар. Волі» й. Чижа. І багато дечого ми довідалися від «спеціалістів» «Народної Волі», про що досі самі ми не мали найменшого поняття: напр., що наша організація це власне діточа захоронка, бо членами у нас є самі діти; другим разом довідалися ми, що нашими членами є самі картярі й авантюристи, що вступають до організації задля грошей, бо кождий член дістає у нас дол. 50.— місячно; то знову, що власне всі наші члени є жертвою Команди, яка нічого иншого не робить, лише шле всіх їх на смерть, а сама благоденствує; иншим разом довідалися ми, що у нас провокатор на провокаторі сидить та провокатором поганяє, міжтим, моли в легальних партіях і організаціях, де всім, хто хоче, двері отворені, нема ні одного провокатора: то знову, що ми про ніяку українську державність ані не думаємо, а лише про асекураційні премії для польських поміщиків; а колиб все таки українська держава повстала, то першою нашою чинністю буде гнобити й вивішувати українських селян і робітників; иншим разом довідалися ми, що ми «відкидаємо навіть освіту власного народу» та хочемо, щоб наш селянин і робітник жив у нужді та біді, під панським батогом та визискуваний міжнародніми капіталістами; також довідалися ми, що у нас (подібно як це є в соц.-радикальній партії і між «оборонцями» є різні табори й всі на купу жеруться, бо кождий із нас хоче стати диктатором; а вже про те, що ми «фашисти» й молимося до Мусоліні, що робимо все те, що хоче Гітлер та що танцюємо під дутку Пілсудского, то таки дуже часто довідалися ми з «Народної Волі».

А ось останньо від знаменитого М. Подільського («Нар. Воля», 23.II. 1933) довідуємося: 1) що Др. Р. Дашкевич, голова «Лугів», зовсім не мав і не має нічого спільного з радикалами, а є — націоналістом; а 2) що «Луги» віддані під керму польського «Державного уряду виховання фізичного» на приназ чи за порадою УВО!

Ось що пише М. Подільський:

«З початком 1927 року почала польська влада масово розв'язувати Лугові товариства, по цілим повітам нараз. Всі Лугові товариства розв'язано тому, бо, мовляв, вони є зв'язані з радикальною партією. Др. Дашкевич не мав уже організованих радикальних Лугів проти себе, але не міг поширювати свого

впливу, бо молодь за ним іти не хотіла, хоч він удавав великого патріота і націоналіста, належав до патріотичної «Молодої Громади» разом з Палєвим, др. Гнатевичом, др. Шепаровичом і іншими «націоналістами».

А далі: «На кінці треба згадати ще одну цікаву річ. Щоби переконати затурканих галицьких дурисвітів, що його угодова політика є єдиноспасення, др. Дашкевич заявляє їм довірочно, що з тою його політикою вповні погоджується полковник Евген Коновалець, командант УВО. (Донощицтво чи провокація?! — Прим. н.) Др. Дашкевич заявляє, що заки він рішився віддати своє товариство під польську команду, то питався окремо полк. Коновальця, чи йти тою угодовою дорогою чи ні. На це сказав йому Коновалець, що це зовсім правильна робота і що можна українське товариство віддати під польську команду. Можна сподіватися, що п. Коновалець заперечить, як він це любить звичайно робити».

М. Подільському, який крім того, що є брехуном, ще денунціатором-провокатором, і який заздалегідь застерігається проти заперечення брехні спровокованою ним особою, подібно як і «Нар. Волі» повинно бути відомим, що:

1) Др. Дашкевич був таким самим членом радикальної партії, як ними були колись найбільші «хруні», яких видали галицька земля — Твердохліб, Яцків, Крушельницький, Данилович, Назарук, Стівпюк, Лановий та ін., з яких деяких вже вбили члени УВО;

2) що радикальна партія мусіла видати найбільших хрунів і буде їх далі видавати, бо бачимо в ній «безодню забріханости, облудливости, нічменности і безхарактерности, які завів у нашої партії теперішній її провід», — як про це висловився один із чільних членів радикальної партії І. Гушул (гл. «Партійний Суд», зібрав др. О. Ногут, Станіславів, 1932. стор. 15); а тому др. Дашкевич лише продовжує традиції радикальної партії, так само як продовжує ті традиції М. Подільській своїми дописами до «Нар. Волі» і як можливо буде він продовжувати їх, розійшовшись з партією та пішовши слідами або Дашкевича, або Назарука, або Крушельницького, або Яцкова; правду каже Гушул; «коли, товариші, такі фальшиві люде ведуть політику партії, то та політика мусить бути фальшива а в таким разі партія не може мати перед собою будуччини» (там-же стор. 8).

3) Коли ціла партія знаходиться в «безодні забріханости», коли Головна Управа, як каже Гушул, «не цурається найпідліщих брехонь», коли один з партійних диктаторів М. Матчак «відважується на найпідліщу брехню, щоби лише недопустити критичного погляду на партійні справи» (там-же, стор. 7), то чому не мавби брехати др. Дашкевич? Коли хтось вже схрунів, то невелика нечесть для нього ще й брехати!

4) Радикальна партія виступила проти «Лугів» тільки через особисто-партійні порахунки з др. Дашкевичем, а не з принципових мотивів; бо не може з принципових мотивів виступати партія, що сама дістала від поляків право 3-ступневої організації «Каменярів» у тому часі, коли ані «Сокіл» ані попередні «Луги» не дістали того права; не може виступати з принципових мотивів партія, що засідає з по-

ляками в 2-м Інтернаціоналі та згодилася на державні границі Польщі, що не хоче вести протипольської акції на зовнішнім полі, щоб не наразитися полякам, що в соймі питається поляків, що «має робити, щоб бути лояльним» ітд.

Тому ми радимо М. Подільському, а з ним і «Народній Волі»: брешти та міру знай!

«Дві точки» нових «Лугів».

«Діло», щоб зменшити значіння вилому «Лугів» писало (25.ІІ. б. р.): «Нові статuti Лугів передбачують у двох точках контролю державного уряду фізичного виховання. І саме ця справа спричинила стільки галасу в пресі, вона й дала численним громадянам причину до занепокоєння за дальшу долю Лугів».

Отже, мовляв, нічого не сталося, пощо стільки галасу, коли тут ходить тільки про «дві точки»; чи варта про це й говорити?! А т «дві точки» так виглядають:

Перша точка: «§2. Завданням Т-ва є фізичне і моральне виховання молоді після правильника і інструкції затверджені через Державний Уряд Фізичного Виховання і Військового Підготовки».

Друга точка: «§ 55. Представники Державного Уряду Фізичного Виховання і Військового Підготовки згл. його органів, беруть участь в Загальних З'їздах і Засіданнях Головної Старшини, при чім прислуговує їм право зголошувати спротив проти постанов незгідних з § 2 статута. Зголошення спротиву здержує виховання прийнятої постанови. На згаданий спротив Головна Старшина має право внести до Державного Уряду Фізичного Виховання і Військового Підготовки зажалення на підставі власної постанови, прийнятої до цього звичайною більшістю голосів. Рішення центральних властей Державного Уряду Фізич. Виховання і Військ. Підготовки є для Товариства остаточно і безоглядно обов'язуюче. Представники Державного Уряду Фіз. Вих. і Військ. Підгот. або його органів, можуть брати участь в Окружних, Повітових і Місцевих Загальних Зборах, та в засіданнях Окружних, Повітових і Місцевих старшин. Головна Старшина обов'язана є предклати до затвердження Державному Урядові Фіз. Вих. і Військ. Підгот. правильники і всякі проєкти приписів і інструкцій (по думці § 2 цього статута), які мають обов'язувати в Товаристві. Головна Старшина предкладає Державному Урядові Фіз. Вих. і Військ. Підгот. до кінця січня кожного року річні звіти з діяльності Товариства за минулий рік».

Нові «Луги» і українське студентство.

«Українське студентство зібране на всестуденській анкеті в дні 27.ІІ. 1933. у Львові являє своє становище в справі т. зв. «Нових Лугів» у наступних резолюціях:

І. Згідно зі загальними напрямними розвитку українського життя, які українське студентство визнає єдиноправильними та кінчними, а яких суть лежить в а) кінчності та потребі усамостійнювання українського життя на всіх ділянках та б) відсепааровування його від чужо-ворожих впливів та організмів — українське студентство визнає всяку акцію, що йде

в розріз з цими напрямними за крайно шкідливу для національно-державницьких змагань українського народу та буде таку акцію все і всюди рішуче і безоглядно поборювати.

ІІ. Відносно нових лугових статутів і взагалі цілої акції лугового проводу, яка підпорядковує Луги контролі польського Державного Інституту Фізичного Виховання — Всестуденська Анкета стверджує, що ця акція це один із виявів опортуністично-угодовецької системи і тому вона: а) йде в розріз звище зясованими загальними напрямними розвитку українського життя, б) будучи побудованою на наївній вірі, що лише вдасться перехитрити поляків, у своїх наслідках замість виховувати українську молодь деморалізуватиме та деправуватиме її співпрацею з ворогом. Супроти цього всього Всестуденська Ан-

кета визнає цю акцію крайно шкідливою та деморалізуючою і взиває усе українське студентство її на кожному кроці вперто і послідовно якнайрішучіше та найгостріше поборювати.

ІІІ. Анкета безоглядно домагається, щоби вже існуючі на нових статутах Луги саморозвязувалися й не вносили в організоване життя хаосу й деморалізації.

ІV. Доцінюючи належно вагу відповідного виховання молоді взагалі, а фізичного виховання зокрема, — Всестуденська Анкета уважає кінчним а) творити для здійснювання цього нові форми та шукати нових доріг, які відповідали б загальним напрямним, згаданим в І. резолюції, б) використувати всі можливості, які дають до цього організаційні форми вже існуючих всенациональних установ.

Голоси преси про наших лицарів.

«Свобода» (Джерси Сити, 1. ІІІ. 1933) писала: «Авжеж відгомін, який викликала смерть Данилишина і Біласа в народних масах — той могучий відгомін став просто чимсь надзвичайним. Та подія не лиш, що нікого не проголосила і не «відграшила», але й викликала і серед української інтелігенції і серед народних мас незвичайне завзяття, незвичайний підйом духа. Цеж згинули не якісь перетучені студенти — академіки, але молоді робітники — швець і купецький практикант, діти української робучої маси. Їх характерність і відвага в обличчю смерті викликала подив і у ворогів. Всі мусіли схилити голови перед тими молодими мучениками за ідею, у котру вони так гаряче вірили. Відгомін їх смерті бачимс не лиш у тім, що академічна молодь в краю постановила здержатись — на знак жалоби — від танців огних м'ясниць, але і в постанові многих сіл, що оголосили одномісячну народну жалобу. А рівночасно, мов іскра електрична прешла наші селянські маси там, що не мало громад, котрі були досі просто розбиті і заражені хрунівською пошестю — раптом отряслись з тої гидоти, піднесли голови й над усякі сподівання взялись до народної роботи. І бойкот алкоголю та тютюну, який чимраз більше поширюється — є, як добре знають «наші найсердечейші», реакцією на ті дві смерті, котрі вже цілий ряд польських часописів признав за великий політичний промах».

«Народне Слово», (Пітсбург, 26.І. 1933) писало: «Вірні, найкращі сини України засвідчили ділом свою безграничну любов до поневоленої Батьківщини, жили й погинули як Герої, як Борці за свободу — й яв таких задаше їх українська історія. Нема їх вже між живими. Народилися Вони в моменті, коли українцям ось-ось засіяло сонце волі... І пішли на зустріч йому навіть на смерть. Нема їх між нами. Та дух їх вічно бодрій, безсмертний і незломний буде з нами... Буде нас вріпати у дальших змаганнях. Їх велика любов України, чесність, ідейність і жертвенність буде нам все світити як зразивий приклад до наслідування. Їх нема. Вони погинули — та в серцях наших і грядучих поколіннях будуть вічно жити... У дні наших національних свят не забудьмо їх, отих молоденьких Героїв помянути «не злим тихим словом». І помолімсь за них, за їх і нашу

ідею. Щоби смерть Ю. Березинського, Старика, та Біласа і Данилишина стрясла совістю Юдів та щоби не була даремною. Щоби сонце волі справді ошоро війшло й теплими, золотими проміннями освітло їхні свіжі, сірі могили!»

«Український Хлібороб», (Порто Уніао, 4.ІІ. 1933) пише: «Шибениці, які ставлять ляхи на наших землях, це аж надто вимовний доказ, що вони дбайливо використовуватимуть кожну нагоду, щоби свій диявольський плян у винищуванні всього, що українське, послідовно та з усіма подробицями переводити в життя. А кривава драма, що розігралася у Львові 22. грудня, а яка потрясла оцінією не тільки української суспільности, але й оцінією цілого світу, повинна протверезити всі верстви українського народу та переконати їх, що кривавий «Бельведер», оця новітня й найгірша у світі кузня кайдаців, ніколи й жадної автономії українцям не дасть. І тому весь український нарід мусить вибрати шлях один, з повною свідомістю того, що хоч шлях цей буде кривавий, то один із найцвітніших в осягненні тої великої мети, до якої стремлять і за яку платять життям ідейні борці, що з подивугідним героїзмом ідуть на зустріч смерті й гинуть з рук ката з одним лише жалем, що не могутьуть більше служити своїй поневоленій Батьківщині. Кожний українець мусить бути свідомим того, що хвиля є грізна; що дальший шлях змагань треба спрямувати у русло загальної боротьби і не за автономію, а за повне відірвання Західної України від Польщі. Цього домагаються жертви, що повисли на шибеницях, домагається незастагла ще пролита кров бл. п. Дмитра Данилишина й бл. п. Василя Біласа».

«Самостійна Думка», (Чернівці, 1-2/1933) писала: «Заправду Ви, молоді боевики, Ви всі, Данилишини й Біласи, Журавівські і Коссаки, Березинські і Старика і сотки інших — не легко, ні, не легко доводилося Вам, дітям уярмленого середовища, вдарити об землю премудрими остогами старечих рабів і під крию мудрих і премудрих братися розвалювати мур неволі буйними головами! Ох, не легко!». «Хвиля всецілої обнови душ і всенароднього визвольного порыву гряде неминучо. Це вона в силу невміручої ідеї, ідеї волі та власної держави, захоплює молоді, найздоровіші духом і тілом, і тому найздібніші до реального чину покоління народу так могутньо, що і прості

шевовні челядники і крмарчуки у вузнях глухих кутів, і без великої освіти, і в найсиротніших обставинах життя, забувають усе особисте, щоб ставати вряди революційної організації і виконувати її накази з найвищим героїзмом. А їх приклад — це знову животворний подих обнови душ для всього народу. Ось те все, це непереможна животворчість визвольної ідеї, ідеї боевого націоналізму, якого не повісять ніякі кати».

«Українське Слово», (Ужгород, 15.I, 1933) пише: «Недавній львівський присуд і смертні екзекуції виконані поляками над двома нашими молодими героями зворушили до глибини все українське громадянство. В битком набитих церквах Сх. Галичини відправлено ще в сам день екзекуції поминальні богослуження за погибших. Дня 30. грудня м. р. відбулася також в Чернівцях, на Буковині, панахида, а відтак оходина всього черновецького громадянства в «Народнім Домі», на яких віддано послідну честь помершим. І ми українці Підкарпаття клонимо свої голови перед світлою пам'яттю жертв відносин, в яких живе українське населення Сх. Галичини. Та шляхотна готовість приносити найдорожчі жертви є доказом величезної моральної сили поневоленого народу. Як блідо виглядає супроти тої саля держава!»

«Об'єднання Українських Організацій в Америці» видало 27.XII.1932. відозву в якій є: «І знає це й польський уряд і польський народ і знає це нині майже весь світ, що вчинок, за який польський уряд по катівське посилав молодих людей на шибеницю, не є відорваний випадок, а один факт в цілій масі подій, котрі почалися ще від часу, як польський уряд кинувся на український народ, коли український народ проголосив своє право бути паном на своїй землі». «Терористичний рух, що зродився серед української молоді під Польщею, це безпосередній наслідок повного обезправлення та звірського катування українського народу польським урядом і народом. Це чуттєвий відрух молодих людей, які захопились ідеями праці для свого народу, ідеями, які голосили самі такі кати українського народу в приміненню до себе, а яким Польща робить цю роботу неможливою переслідуванням усякої культурної, економічної й політичної творчості». «Польща задумала добитися спокою в краю масовими ареш-

Р і ж н е .

Еманципація народу. Наш сьогодні залежить не лише на еманципації поодички осіб, але також на еманципації, відродженні й розясненні цілого українського народу. Відвічна неволя поставила на нашу душу й ума, на наше народне ество сильне невідьницьке тавро, що не дається скинути через ніч — бо до цього треба великого духового змагання, великої боротьби самого з собою, щоб кожний із нас хотів відчувати й думати відважно й свobodно. Багато ще українців давляється на овій нарід і світ крізь призму чужих світоглядів. Ця відчуженість від свого національного свідчить якраз про підчинення наших людей під чужинецький спосіб думання, а це є найгірша неволя й заразом духова темрява. Темні духові раби не всіля борються й тому вони не всіля здобули своєї держави, й бути в ній сводомами свого «я» і своїх завдань нацією. Раб має в собі державно-руйнівну прикмету, він ніколи не виступає отверто й відважно, він лякається самостійно думати й ділати — бо боїться відповідальності. Розуміється, що на протязі століть рабства й духе-

тами, катуваннями політичних в'язнів, жандармами й поліцією, а ще далі доразним судами й смертними присудами, шибеницями. Польща думає цими способами страхити примусити наш народ відступити від природного бажання кожного народу розвивати свою питомність. Катуваннями думає Польща відстрашити наш нарід від протесту перед світом проти польського пацування, шибеницями думає вона відстрашити від революційних висловів тих молодих людей, які хочуть мирно працювати для рідного народу, а бачать усі дороги до цієї праці заперті польськими утисками й заборонами. Не добившись своєї цілі перекутством, не заставивши українського народу відступити від свого стремління до всестороннього розвитку шляхами, Польща взялася добитися своєї цілі паціфікацією, масовими побоями активних елементів українського народу. Не досягнувши цілі й цими способами, Польща далі добрав ще жорстокіших способів. Та ці способи будуть мати такі самі наслідки. Український народ не вступився перед паціфікацією, не вступився він і перед шибеницями. Українська праця в українських установах не перерветься через польські переслідування. Кров жертв не здержить інших іти їх слідами, але, як це доказує досвід усіх народів, інших потягне на дорогу героїзму й мучеництва. І тому литися буде українська кров в Галичині, на Волині, Поліссю під Польщею, поки ті землі не визволяться. І так довго не буде спокою в Європі, поки розчехтована Україна не згорне всі свої землі й всі свої поневолені діти під прапор Незалежної Української Держави».

«Свобода» (Джерси Свти, 21.I. 1933) пише: «До безмежно довгого ряду борців безсмертних лицарів знову дві світлі постаті прибули. Два хлопці молоденькі за Самостійну Соборну своє життя віддали... «Прощай, Український Народе, ми за Україну вмираємо!» — думують яні заповіт із уст молоденьких героїв-лицарів, останні слова... Ці слова — це дороговказ у продовженні шляху боротьби за Самостійну, Соборну... Любі хлопці! Ви не вмерли для нас, бо Ви — безсмертні Лицарі, Лицарі Духа Великої Української Нації! Вашими устами пісня волі й соборності серед нас далі гомонить...»

вого невідьництва витворилася у нас загально рабська система думання, рабська логіка, політика й політична тактика. Відомо, що раб є повний зневіри, злоби, підступу, трусливості, зависти; тому у рабів ізза маловартних причин поветають найрізкіші суперечності, межусобиці й братня гризня. Це свідчить про великий примітивізм, коли кожний своє дрібне «я» ставить на перше місце й усе хоче мати особисту рацію. А внутрішня гризня, самолюбство, особиста словожадність і захланність розкладають внутрішню нарід та спричиняють тільки закріплення зовнішньої неволи.

Еманципація народу починає цілковитим зриванням з психологією рабів, із руйнівним примітивізмом, з дрібязковістю власного «я». На місце державно-руйнівних думок, мають зродитися в нас національно-творчі думки, має наступити високий підйом духа в цілім народі. Тому цей час, що його тепер переживаємо, час, на яким витискає своє пятно націоналізм, є переломовим, він має велике значіння в історії нашого народу, бо нас-

Б о р ц і .

(На вічну пам'ять Данилишинові, Біласові та товаришам).

Ось знов дві жертви молоді,
Нові ростуть могили...
Наїздники народній цвіт
Вмірати засудили.

На смерть ганебну мотузка
За те, що спин не гнули,
Що полюбили свободу,
Вкраїні вірні були.

Та що варт у неволі сон
Про волю нишком снити,
Покірно гнути спину вділ
Та плакати, тужити?

Рабів не забивають, ні,
В ярма їх запрягають,
Живуть з їх поту і крови,
Всі сили висисають.

Будують їхніми кістками
Холодні кримінали,
Щоби снни батьків своїх
В неволі проклинали.

тупає цілковите відродження нації; з нас мають стати національно сводоми, відважні громадине, що підготовлятимуть себе й стремитимуть, щоб ціла нація визволилася із внутрішнього та зовнішнього рабства. Національна сводоми, патріотизм — не можуть бути порожніми звуками; вони мусять виявитися в системі нашого думання й світовідчужання, в наших і найменших ділах.

Мертвильні патріоти. Орган наших «реальних політиків» «Діло» зприводу 15 літніх роковин славного бою під Крутами писало (18.II.1933): «Вартість кількохсот молодих національно-сводомих інтелігентських сил в добі визвольницького руху країни, незвичайно бідної на сводоми й ідейну інтелігенцію, є для батьківщини та її будуччини де-де більша від вартості десяти виграних навіть боїв, які не всіля спинити колеса історії. Бій під Крутами саме тому є лише історичним епізодом...» «І з цього погляду жертви, що впали під Крутами були жертвами даремними». Так пишуть люди, що не здібні ні на героїську перемогу ні на героїську невдачу.

Та молоде наше покоління інакше думає («Студ. Шлях», IX-X-32 і II-III-1933): «Не важно те, чи бій можна було виграти чи ні, а важні наслідки, які він викликав, які до дна смолухнули народом, які виконують сьогодні тисячі молоді. Не важні є в змаганні конкретні здобутки, але витворення почви до дальшого змагання. Дрібно-міщанське філістерство українців, що не розуміє ідеї жертви, не збудує нам держави. І тому ми боремося з цим філістерством, витворюючи легенду «лицарів абсурду», які загальне добро Нації («живих, мертвих і ненароджених») поставили вище особистого щастя». — «Ще й тепер багато одиниць не розуміє й дальше вага культу традиції. Ще й сьогодні багато вивола в розпучі ломить руки над гекатомбами жертв або уважає визвольні змагання чи підготовку до них неоптимальною витратою сил та жертв. Тимчасом саме ці змагання з усіма жертвами, з посвятою українських Спартаків згід Крут на першому плані, з очайдушністю героїв згід Вазару є неоптимальними перлинами безпосередньої нашої недавньої минулості, є величезними придбаннями для рідної традиції, які

збудили вдруге спогади вперед віків — які стали найміцнішим панцирем і непобідною зброєю в боротьбі за незалежність і честь народу».

Та того ніяк не можуть і ніколи не зможуть розуміти наші «реальні політики». А між тим от що навіть чужинці думають про Крути: німець, універс. доцент Др. Ганс Кох, б. сотник УГА, говорив у Відні, 22.I. б. р. зприводу 15-ої річниці бою під Крутами: «Та не втому тут діло, що позитивних досягнень, досягнень перемоги та боротьба 300 українських хлопців не добула тоді ніяких. А в тому, що ті хлопці, тільки всилу національної ідеї, тільки нечуваним ідеалізмом ведені, зважилися на бій на життя і смерть, на бій з подавляючою більшістю і на всі пекла, дождаючи їх в послідовності такого бою. Можуть холоднокровні політики добачувати в починах такого ідеалізму тільки юнацьку нерозважність та божевілья, — ми, спадкоємці заповітів тих ніби божевільних, мусимо схилити наші голови перед величчю такого героїства, як боротьба 300 українців під Крутами».

Ляхи про свої повстання. Ст. Грабські, ідеолог вшепольського табору, отже табору протилежного революційному польському таборі, так нині опінує польські повстання (Курер Львовскі, 26.I. 1933): «На протязі стоїтькадесять літ боревся наш нарід безустанку за свою незалежність і остаточно побідив. А перемога не була легкою. Бо не легко було визволити ч зпід пановання трьох найпотужніших в Європі великодержав. Нині критикують часто наші повстання, як невчасні почини, нераз із чужого підюджування, що спроваджували на Польщу щораз гірший утиск займанців.» «Ті, що в своїх критичних заввагах підносять факт, що наслідком повстання 1830. р. втратили ми державну автономію Королівства, власний сойм, війсьсько, польські адміністраційні влади (отже ляхи робили повстання, хоч мали це, про що мріють наші «реальні політики» — Н. пр.) — не доють звертати увагу на те, що подібну автономію втратила і Фінляндія, хоч не робила вона повстання, що співжиття конституційного Королівства з абсолютною Росією доби Наколи I. довго тривати не могло, а упідлювало в найвищій степені наші характери. Намі них, ряд міністрів, більшість ге-

нералів, вищих урядників — плазували перед бельведерським тираном, наганяючи й інтерпритуючи право в спосіб, що перекреслював цілий його зміст, лише щоб догодити забаганкам і ненависті цього пана. Всюди ширилося в застрашувачий спосіб донощитво і карієровичівство найгіршого роду». «В нашій національній праці і боротьбі в періоді неволі були без сумніву різні хаби. Але що засадничий напрям, її враз із останніми і всім із тим зв'язаним був слушний, про те свідчать її результати.» «В добі між 1831 і 1863 р. книжка польська та польська думка оджена часто на еміграції, трапляє щораз більше до ремісничих варстатів всіх міст і польських містечок. А священник і тайний емісар заносить її щораз і під сільську стріху». «Повстання 1863. р. розпоряджало далеко меншими від повстання

1831. р. технічними силами — але зате далеко більше моральними силами; — тревало воно значно довше та потягнуло до себе значно ширші верстви населення. Польськими сумліннями, думкою поляків і політичними починаннями народу володіла — опінія польської інтелігенції, опінія, що її не можна було змирити ані зважити, але також ані не увявнити чи забити». Враз із поступом цивілізації входило в склад інтелігенції щораз більше людей нового князювального походження, що належали до різних занять, різного ступня освіти та що займали різні місця в суспільній ієрархії. Але творили вони всі разом одну суспільну верству, спонуку спільною свідомістю своєї провідної ролі в цивілізаційнім житті народу, в праці над побільшенням духових і матеріяльних сил народу та спільним стремлінням до незалежності.

Хроніка.

Судові розправи. 17.II. у Люблині відбулася розправа перед апеляційним судом проти вересневого засуду суду в Рівнім 42 людей на тюрму від 6 міс. до 8 літ за приналежність до УВО. Розправу відложено.

— 18.II. 1933. в Стрию відбулася розправа проти Мих. Фрейка, селянина, за вбивство поляка в часі українсько-польської війни в р. 1919. Прокуратор опирався на протоколах польської комісії в Болехові в 1920. р. Пов'язані на підставі тих протоколів свідки, включно із жінкою вбитого, заявили, що протоколи вдумані. Суд звільнив обжалованого.

— 21.II. 6. р. в Стрию засудив суд Г. Кокіндяка, кравецького челядника, на 1 1/2 р. тюрми за кольпортажу нелегальних друків та за головну зраду.

— Того ж дня в Стрию відбулася розправа проти М. Стефанишина, уч. сем., обвинуваченого за головну зраду та кольпортажу нелегальних друків; засуджено його на 2 1/2 р. тюрми з умовним припиненням кари на 5 літ.

— 24.II. 6. р. в Стрию суд присяжних засудив Богд. Хоминця, обжалованого за гол. зраду, кольпортажу і зневагу сторожа в'язничного на 3 місяці тюрми (за зневагу стор.).

— 25.II. 6. р. в Стрию станули перед судом Мих. Бутримко, Ст. Демків, О. Нечай і Гр. Соколик, селяне, обвинувачені в приналежності до УВО. засуджено Бутримка на 2 р. тюрми з приміненням амністії до половини кари, та із закінченням другої половини на 5 р. Інших звільнено.

— 6.III. 1933. в Станіславові станув перед судом Т. Найдич, студ. прав, обжалований за переховання летючок ОУН (арт. 155, 12). Присяжні заперечили вину, але трибунал уневажив їх вердикт. Справа прийде перед другу каденцію.

— 7.III. 6. р. в Березанях засудили О. Мандибуря, селянина, за кольпортажу летючок на 2 роки тюрми та відібрання гром. прав на 5 літ.

— В березанській суду у Варшаві скасував присуд перемиського суду (щодо виміру кари) на В. Цибеняка, що за участь в нападі на почт. амбуланс під Бірчою дістав 18 літ тюрми. Суд першої інстанції визначить нову кару.

— 10.III. 6. р. в Березанях станули перед судом Г. Балук, Нест. Пухаль, В. Балук і Д. Умблат всі селяне, обжаловані за приналежність до УВО та саботажи (арт. 97 § 1, арт. 215 §1). Розправу відложено.

— 11—12.III. 6. р. в Тернополі станули перед

судом 1) Дм. Гавришів гімн. уч., 2) А. Чорний рілляник, 3) М. Гирка, рим.-кат. донощик відповідав із вільної столи, 4) В. Явдзьо, селянин, 5) Мих. Левицький, селянин, 6) Ів. Галаган, селянин, 7) А. Курило, селянин, 8) Л. Воробець, селянин, 9) Мих. Процик, селянин, 10) Андрій Чорний, селянин, — всі обжаловані за приналежність до ОУН і намову до атентату на команданта «Стшельца». Засуджено: 1. Гавришкова на 7 літ тюрми враз із позбавленням гром. прав на 7 літ та 600 злп. кари, 2. Чорного на 4. тюрми, 3. Галагана на 3 р., 4. Воробця на 3 р. тюрми, 5. Курило на 2 р. тюрми і донощика Гурку на 4 роки.

Ще про Голуфна та Чеховського. Польська преса подає, що слідство в справі вбивства ляпського комісара Чеховського припинене: досі не дало воно ніяких вислідів: заарештований під замітом того вбивства студ. Р. Барановський усе таки дазі залишається в тюрмі, бо ляхи конечно хочуть йому щось «причипити». Що ж до справи вбивства Голуфка, то ляцька преса подає, що якспіввинуватець вбивства стане перед судом дверник пенсіону СС Службниць, в Трускавці, Буній.

Ляхи про бойкот «Експресс ілюстровани» подає: «Агітатори Організації Українських Націоналістів, що оголосила в Сх. Галичині бойкот тютюну, останньо взялися і до актів терору. Багато сільських склепів, що продають тютюн, звернулося до влади безпеки із проханням охоронити їх перед напастю терористів, що намагаються знищити засоби тютюну і папіросок. Рівночаско власти скарбовою контролі ствердили значно збільшену контрабанду чеського тютюну. Іде він до Польщі через ліси, що належать до митроп. Шептицького. Ліси ті є знаням шляхом втечі за кордон бовників ОУН».

Навіть ялинку забороняють. Українська призначна гімназія в Рівному бажала устроїти на Йордан ялинку для бідних учеників. Коли білетти запродано та батьки з учениками прийшли до льокалю, поліція заборонила ялинку, навіть не подаючи причини заборони. — Оце так діється там, де Шевний веде свою «реальну політику»! А нас переконують, що чим більше хто льоальний до ворога, тим ворог ліпший для нього!

Місцеві виступи 13.II. 6. р. в Ст. Самборі невідомі люде вибили 9 шиб в постерулку поліції.

— 12.II. 6. р. в Писках, пов. Львів, хтось зірвав із шкільного будинку шильд з польським державним гербом.

Передавайте з рук до рук, з хати до хати!
Ховайте „СУРМУ“ перед ворогами, бо це нелегальний орган

Ціну 30 сот.
Проситьсся складати в краю на
„Політичних В'язнів“

СУРМА

Орган
Української Військової Організації.

5 (67)

ТРАВЕНЬ

1933

Василь Білас
член У.В.О.
* 7.IX.1911. † 23.XII. 1932.
Згинув героїською смертю повішений
ляхами у Львові.

Дмитро Данилишин
член У.В.О.
* 2.IV. 1908 † 23.XII. 1932.
Згинув героїською смертю повішений
ляхами у Львові.

Із української Голготи.

(Тіням Данилишина і Біласа).

На передсмертний дріг останніх днів,
На мить одну агонного вже скону,
— На хрест, на хрест — кат лютий заревів —
З кєрвавого, на трупах наших трону.
— На смерть їх всіх, що крізь темряви піл
Ідуть у путь під визови будучча,
Що йдуть до Сонця дужим махом крил
З побіди гимном — поривом могучим.
Ще не держать покори сірий знак,
А кровію і трудом мостять шлях до Волі.
— На смерть, на смерть бунтарних гайдамак,
Бо з ними справ вже маємо доволі.
Іх потягла рука варварських зграй
Іх двох Борців на жертву неостану

І бурею затрясся цілий край,
Загремів Львів об дзвонів куту грану...

І понеслось із матірних грудей
Прокляття грізне за Синів-Героїв,
Що в ніч страшну лягли мов Прометей
За чин святий для України вільної.

О, будь проклятий, шакало страшний,
Що стільки крові випив з мого серця!
Прийде, прийде День грізний — буряний
І меч відплати кутий розпростреться.

І на слідах, на крові світлих жертв
Нові повстануть местники, Ахілли —
Збухне новий пожар з народніх нетр
Будуть гармати грати на весіллі!

Шляхом національної революції.

Українська земля на четверо пошматована. Пекуча свідомість того зобов'язує нас до великої праці для зміни цього стану. Полаглі борці за волю кличуть нас скинути вороже ярмо та створити Самостійну Соборну Українську Державу.

Який шлях веде до визволення?

Є на західній Україні два табори, що засадничо ризикують рішенням цієї справи. Один із них обстоює становище, що завданням нашого покоління є праця в рамках чужих законів, отже тільки легальними засобами, доходити до цілі. Другий іде до цієї шляхом національної революції, отже діяльності зверненої проти займанців, без огляду на чужі закони.

Вихідною точкою першого табору є пристосуватися до існуючих правно-політичних відносин та змагаючись за як найбільший розвиток національного життя в їхніх рамках. Отже цей табір стає в оборону позицію супроти ворогів, вважаючи, що треба передусім боронити існуючий стан посідання перед зазіханнями ворогів, та вміру можності цей стан збільшувати. Має тут на думці різні освітні, культурні, економічні та інші громадські установи. В той спосіб — на думку того табору (УНДО, різні каля, соціалісти, католицькі групи) — ми приготуємося найкраще, щоб у пригрозний момент скинути ярмо. Безпосередня боротьба за самостійність, — кажуть вони — немає глузду; зате для легшого збільшення нашого стану посідання треба здобути автономію, що власне є посереднім ступенем між неволею а самостійністю.

Чи правильні такі засади?

Думаємо, що ніколи нам не побачити української держави, коли підготовка до державности буде міститися виключно й всеціло в рамках ворожих законів. Це ж ясне, що закони займанця подумані і збудовані так, щоби саме не допустити до загрози його пануванню, отже і не допускати до такої діяльності, яка б хочби в далекій майбутності загрожувала існуванню займанця. Хяба ж не видають вороги законів на свою загибель; а навпаки видають їх на свою охорону і на наше

знищення. Чи ж не шкільними законами знищили ляхи тисячі українських шкіл, перемінивши їх на польські?! Або чому розв'язано «Пласт»? Чи не тому, що він виховував багато ідейних, характерних одиниць, які потім брали участь у державно-творчій роботі? Бо хяба ж сам «Пласт» як такий не загрожував існуванню Польщі!

Однак можливість кожної хвили розв'язати невідгідні собі товариства є остаточною засобом забезпечення себе. Бо ж в цілій ряд «законних» засобів, що унеможливають у легальних товариствах невідгідну чи загрозливу для Польщі діяльність. Вистачить повказати на найновіший закон про товариства, який дає займанщизькій владі нічим необмежену контролю діяльності товариств. Отже у форму законів убрали займанці свою боротьбу проти українців; себто від займанщизьких законів не можна очікувати нашої волі. Чи не багато каже висунений недавно поляками проект фактичного удержавлення кооператив? Хоч не дуже багато уявляють собою наші кооперативи, а вже їх хочуть ляхи замінити на свої державні склепи. Отже чи можуть бути самі по собі кооперативи, які можна знищити одним почерком пера, головною підготовкою Великого Дня?!

Про це, що вороги видають закони на наше знищення, свідчать й новий шкільний закон польський, про наслідки якого для нашого, й без того окупенького шкільництва, так говорено в окремій рефераті на останнім Зізді «Рідної Школи» у Львові, 24.IV. б. р.: «З якого боку і в якій ділянці загрожують нам нові шкільні закони найбільше? Вони загрожують нам: 1) своїм структуральним, сказатиб, автоматичним проведенням у життя. Це потягне за собою дошкульні втрати у дотеперішньому стані нашого приватного і державного шкільництва і зменшить чисельно нашу інтелігенцію; 2) своїм наміреним ідейним впливом на духовіть української молоді, а в слід за тим можливістю зміни цієї духовості зі зовні, поза природним, власним розвитком українського народу. Перше вияснює кілька цифр. І так: на західно-українських землях мали ми перед верес-

Богонос Северин.

Несподіване прибуття до нашої келії Северина Богоноса приголомшило нас усіх на стільки, що на перших порах ми зовсім не могли прийти до себе. Всі знали, хто такий Богонос. Усі знали його неймовірну зручність, завзятість, а що найголовніше, нікому не було таємницею, що він натворив там «на волі», а рівнож, що він уже два рази «дав драпака» з вязниці при самих неймовірних обставинах.

Привели його закованого в кайданах, до неможливості вмученого і до того всього з простріленою лівою ногою низче коліна. Всі, що знали раніше цього кременого, стрункого, повнолицього, в метр сімдесят чотири високого козарюгу, не могли одразу впізнати в ньому справжнього Богоноса. Одно, що не зрадило його, це — юмор. Блідий, з розчухраною чуприною, з глибоко позабавленими і гостропоглядними очима, сильно штикільгаючи, вступив він до келії:

— Здоров братва! — гукнув бадьорим ледь надтріснутим своїм соковитим баритоном, яким нероз так заслухувалися його знакомі. Ах і виходило у нього це:

Ой, у лузі, та ще й при березі
Червона калина...

Як потягне — двигтять оточення. Груді грають і тремтять, мов напнятий бубон. Сильний, чорт бери, голосок!

Та й сам він дяка Богу. Варто йому було лише підійти, торкнути кого п'ястувом і той уже лежить шкереберть. А сам лиш регоче. І регіт мав такий, що як лиш пічне, всі, хто є, не втримаються. Пісня, сміх, жарти — це втілення Богоноса. Для нього не було тяжкого положення. Все, що робилося, що спадало на його «собачу долю», все приймав, здавалось, залюби, ніби це треба було, ніби инакше не могло бути.

А доля йому дійсно не дописувала. Село Юзівка, з якого походив, чорти приперли під саму польсько-большевицьку границю і знаходилося воно ніби в матні, оточене зі всіх боків проклятою забороненою межою. У селі «посторунок» ляхні, а за городами сірі «товарищі» борхаються в довжезних «шинелях». Ні тобі вийти свобідно в поле, ні тобі ввечері погуляти, ні навіть світла не омієш до схочу світати. Десять годин і — вмри.

нем 1932. р. 218 клас у всіх середніх школах. До 1. липня 1938. р. мусять бути ліквідовані всі перші, другі, семі і осмі класи дотеперішньої гімназії і всі учительські семінарії. Наслідком тієї механічної ліквідації ми втратимо 130 клас або 59.63 проц. (!!) нашого теперішнього стану середнього шкільництва». Вже в найближчій році наші втрати будуть виносити 43 клас, себто вже в найближчому році «втратимо приблизно п'ять повних 8-класових гімназій! Пригадаймо як болючо ми відчули розв'язання трьох гімназій у 1930. р. Тепер це станеться з приблизно 5-ти гімназіями і ми з цього майже не здаємо собі справи, бо це стається механічно, структурально, у наслідок простого примінення шкільної реформи, простого переходу у нові форми».

Ті факти говорять самі за себе. Ці факти самі собою виказують zarazом всю смішність надій на автономію. Але, колиб навіть припустити, що автономія є можливою до досягнення, то не забуваймо, що автономія є запереченням самостійницько-соборницьких змагань українського народу. І тут не допоможе постійне повторювання наших «автономістів», що вони «не ризигнують з остаточної мети». В дійсності вони ризигнують. А при фактичній стані, що вказує на всю смішність надій на автономію, вони не тільки ризигнують, але поширюючи ілюзії та надії на автономію в широким масах гасять запал борні з ворогом та безпосереднє непримирливе наставлення тих мас проти займанця. А без того не може бути взагалі успішної боротьби за державність.

Отже політика першого табору веде до загибелі.

Другий, національно-революційний табір зо-

сім не бажає пристосовуватися до існуючих правно-політичних відносин, а бажає ті відносини змінити, а на їх місця створити нові у формі: Української Самостійної Соборної Держави. Отже ризиків між першим а другим табором не лежать у способі боротьби за ту саму ціль, як це опортуністи з першого табору звикли повторяти. Ризиків є у самій цілі. Бо спосіб боротьби впливає з самої мети-ідеї. Ідея Самостійної Соборної України є запереченням існування всіх займанщівських держав на українських землях із всіма їхніми законами. Тим самим, коли хтось каже, що він бореться за українську державність, і то тільки в рамках ворожих законів, то він перечесть сам собі, або намагається поєднати вогонь з водою. Такий спосіб «боротьби» є на ділі запереченням боротьби за нашу державність. А тому другий табір станув на засаді національної революції, отже знищення ворожого ладу, що заіснував на українських землях не то без нашої згоди, але проти нашої волі, насильно.

Засада національної революції є для другого табору поза всякою дискусією. Сумніватися в ньому було б так само, як сумніватися, що вороги не заберуться з наших земель добровільно. А тому, що національно-революційному таборові є ясним, що вороги не заберуться добровільно з наших земель, то й ясним є йому, що треба вести з ними тверду, неуступчиву, безоглядну боротьбу аж до необхідного кінця, використовуючи при тому всі можливі засоби. І то хочби прийшлося на тому шляху багато крові пролити й багато жертв понести! Бо лише той шлях, шлях національної революції заведе нас до перемоги. Інші шляхи ведуть до загибелі.

Невдача большевицьких сатрапів.

Большевизм це на ділі реакція на революцію поневолених Москвою народів. Большевики, здусивши вогонь збройної революції на Україні та на землях інших народів, що їх поневолювала царська Росія, рішили так зв'язати всі поневолені народи з московською

метрополією, щоб ці вже ніколи не мали змоги підняти наново прапор національної революції.

Побіч інших засобів мала їм послужити для тої цілі т. зв. п'ятилетка. «Пятилетка» мала з одного боку здусити й унеможливити

Все затихало, лише «сторожі» — кишки б їм сучим котам вилізли — вештаються примарами здовж покрученої границі.

Дядьки ремствували. — От, холера б їх свята видушила — зітхає не один. — От коби так німця на них якого!

Богонос слухав ширі дядьківські побажання, мовчав і міркував. А одного літа зненацька почали безслідно, один по одному, гинути граничники. То лях, то москаль. Раз, другий, третій. Вже їх кілька десятків випало з ворожих гнізд, але—як, де, який хапун їх хапає — цього ніхто не відав. Ляхи почали винити «товарищів», а ті ляхів. Сварка пішла.

Нарешті шило вилізло само з мішка!

На старому хуториську, де жив колись покійник Опанас Дурдела, був глибокий, у трицять сажнів, колодязь. Давно вже нема хутора. Давно, ще в революцію, злизав його огонь з бандитської руки, лишивши лише спогад із цвітучої колись оселі. Сім душ згоріло там, лише колодязь та кілька овочевих дерев залишилося на спомин прийдешнім. Місце те і звали — Дурделівка.

Іця то Дурделівка одного разу стала знов предметом поговорів. А видала вона себе сама, бо всі, хто не проходив повз неї, чув звідти аж над-

то неприємний запах. Довідавшись про це в ліжку, коли одного разу розніюхали докладніше, знайшли на дні закинутого колодязя чимало свіжого стерва, яке смерділо на сім миль.

Можна уявити, який піднявся тоді галас! Заарештували пів села. І Богонос також пішов у буцигарню, хоча ні одним доказом не могли йому нічого довести. Сидів він хіба за свій веселий вигляд, за пісні і спів. Раз десь, комусь мав він піби сказати:

— Ні холера ні німець не видушить їх, поки ми самі не станемо тією холерою.

Але ж це не доказ. І коли б він, чудило, по двох місяцях відпочинку у буцигарні та не здумав накинати пятами, лишився б хлопець чистим як і всі. Суд усіх звільнив, лише бідацьсько Богонос лісами та яругами та темними ночами не своє тріпожливє, мов дикий птах, життя. Ціна рвалася з уст. Сміялися молоді очі. Волі прагнуло палке серце... Але за ним по пятах гналися зграї лютих псів і треба було чутко тримати вухо, щоб не потрапитися в їх пазурі.

Та все таки попався. Попався раз і — втік... Стіну кам'яну пробрав. Залізним шворнем розкрив доворцеві черепа і птахом махнув через тюремний мур в обійми жорстокої «волі». Та не на

на будуче всякі незалежницькі стремління поневоленх народів, перемьюючи їх у кріпаків, прикованих до сколективізованого сільського господарства, та узалежнюючи їх від московського центра; а з другого боку вона мала унезалежити цілу московську імперію від заграниці шляхом створення й розвитку сильного фабричного промислу. Москва на початку «пятилетки» поставила собі завданням наздігнати і перегнати передові країни Європи під оглядом промисловости й сільського господарства, побудовуючи ціле своє економічне життя на соціалістичній ідеології 3-го Інтернаціоналу. При тім намагалася вона використати і рекламу, що її з того приводу робили так самі, большевики різних країн, як і всякі буржуазні письменники та часописі.

Але ця реклама, що велася чотири роки, не то що не звербувала в остаточнім висліді нових прихильників большевизму, а навпаки згубила тих, що ще в перших роках большевицької «пятилетки» були б дали життя своє за комуну, покинули ряди большевицьких прихильників і ряди комуністичної партії; бо перше вони побачили, що большевицька «революція» це ніяка революція, а назадництво, що здушує розвиток поневоленх Москвою народів; а по-друге московська економічна політика, зіткнувшись зі життям, збанкрутувала й то збанкрутувала якраз завдяки поневоленним народам, що розпучливо бороняться проти всіх зазіхань Москви.

Отже Москва не то що не «наздигнала Європу й Америку», але не дивлячися на всі жорстокі експерименти, що їх москвини примінювали до поневоленх народів, остала далеко не то за передовими, але й тими останніми країнами Європи й Америки.

«Колективізація» сільського господарства мала — на задоволення большевицьких демагогів — завданням поліпшити долю селянства;

та на ділі вона була розрахована на те, щоб відірвати селянина від своєї скиби землі й вбити в ньому привязання до рідної землі, а заразом на те, щоби мати безнастанну і докладну контролю над працею селян, а тим самим і над поневоленими народами; бо ж відомо, що більшість населення поневоленх Москвою народів творять селяне. Міжтим колективізація ганебно провалилася, а з тим провалився плян хлібозаготівлі, що мав достачити Москві за дурно хліба, щоб за нього дістати за границею в достаточній кількості того, що не достає Москві. Якраз українські селяне грали у зриві хлібозаготівель головну роль, хоч і самі остали при тім без хліба. Українські селяне добре добачили, що коштом України та грабунком українських селян мала розвиватися Москва і мало закріплятися московське панування на Україні.

Але зрив помітний не тільки на відтинку «колективізації» та хлібозаготівель; він помітний також у важкому промислі на Україні. Український робітник побачив, що Москва коштом українського вугілля та заліза та коштом напівголодного існування українського робітника розбудовує свою імперію, розбудовує ярмо на ший українського народу.

Москва тепер хапається за нові репресії, щоб таки поставити на своїм: догляд війська над працею в колективах, заведення пасової системи, чистка комуністичної партії, розстріли й то розстріли навіть високих функціонерів партії і т. д. Та тим не менше, у кінцевім висліді Москва не виграє смертельний бій із Україною. Хочби прийшлося перейти пекло терпіння, українці покладуть край пануванню й визискові Москви, подібно як і іншим займанцям, знаючи, що лише розвалом ворожих держав добудуть собі волі та кращої будучности.

довго...

Зловіщого дня, розбитий, блідий, але як завжди сміючий явився Богонос знов таки у нашу яєлю. Він вступив, дійшов до парів і грохнув на них...

— Не підходьте! Дайте хай віддихну — прохрипів, витягнувся на цілий ріст на голих дошках і тоді побачили ми його розбиту, скривавлену ногу.

Вона була обмотана якимись брудними ганчірками. Лежав горілиць, счі впер у стелю. Груді повільно і тяжко сапали, ніби він щойно скінчив з кимсь непомірну боротьбу. І коли хотіли перев'язати йому ногу, він махнув рукою і проговорив:

— Лишіть! Зрадила мене сволота. Сто куль минуло мене і не чіпали, так треба було їй самій напоротися.

Але коли прибув лікар, Богонос здався. У нашій в'язниці не було для нього лікарні. Бо тепер боялися, що Богонос навіть зовсім безногий вилетів би з кожної лікарні. Одначе нам було приємно з ним, навіть хорим.

Всі знали, що його чекає. Знав це й він сам, але ніколи ні одним словом не зраджував своєї мужности. Пієні, жарті. Навіть і шпигам, що дбайливо чатували на кожний його рух, врешті решт робилося ніяково. А він їм отверто заявляв.

— Плювати я хотів на цілу Польщу й Сесесер:

Шкодує лише, що надто мало перечавив тієї гідоти. Шкода лише за якусь там пів сотню стерва вмірати.

Але вмірати йому не прийшлося. По трьох місяцях лікування, коли його зрадниця нога набрала снов належної пружности, коли голос його очистився і дзвенів, мов дзвін, коли жарті сипалися з нього і вся його могутня істота запрагнула величної, нездолоаної навіть смертю волі, одного дня, майже напередодні його суду, коли наша келія вийшла на вечірню прохідку, сталося нечуване чудо.

На очах усіх в'язнів і дозорця Богонос закинув на мур мотуза, якого носив десь коло серця і не встиг дозорець скрикнути, як той був на мурі. Виразно пригадую той незабутній мент, коли його велична, облита сонцем постать мигнула і зникла за муром. А там невеличкий городець і вулиця. Стріляти не було змоги.

Зчинився страшний галас. Тічкою канулися за ним дозорці, а ми молили в душах всіх Святих, щоб допомогли йому... йому, нашому незабутньому... Нашому найдорошому...

І він не вернувся. Казали, що канув, як у воду...

Щастя, видно, любить відважних...

Геть з ляцькими монополями!

Коли один нарід поневолює другий, то послуговується при тому різними засобами. Одним з таких засобів є економічне, господарське, поневолення! Ворожа держава просто грабує й обдирає з останнього поневоленний нарід, ослаблюючи тим способом його, а посилюючи себе.

Політику грабіжі з боку ворожих держав засвідчили ми аж надто добре на своїй шкірі й в минулому, й відчуваємо її сьогодні, під всіми займанцями. Вистачить з минувшини згадати панщину; чим же ця панщина-кріпацтво була як не господарським поневоленням? Поміщики, що були представниками займанця, визискували наш селянський нарід, закріпощуючи його не тільки економічно, але всебічно: вели національний визиск.

Помічним у тому був і є нашим ворогам — алькоголь. Чи не відомо, як то поміщики, оті ляхи, москвини та жида, давали нашим селянам замість готівки — горівку, щоб і самим на тім тягнути зиски матеріальні, та щоб ослабити волю й зігнути характер своїх підданих? Як жеж то часто один українець копав яму під другим українцем за ціну панської трутки — горівки! Або не відомо, що нині на виголодній радянській Україні можна дістати горівки скільки душа забажає, але не — хліба!

Усі нинішні окупанти українських земель мають монополію на виріб і продаж алькоголю. Алькоголь це засіб на те, щоб нарід сам себе добровільно й непомітно закріпощував, щоб давав добровільно гроші на ворожих поліцаїв, агентів, чекістів, військо, суди. Вистачить вказати, що прелімінар ляцького бюджету на 1932/33 рік предбачує з монополією спиртового загальний дохід 462,410.000 (270 мілі-

онів чистого зиску), а з монополією тютюну дохід 625,754.000 (340 мільонів чистого зиску); отже ляцька держава має з монополій понад 1.000,000.000 доходу! З того не мільони, і не десятки мільонів, а сотки мільонів даємо ми, українці, ворогам на своє власне поневолення, даємо в тому часі, коли нам тяжко удержувати мізерне українське прив. шкільництво, коли «Просвіта» стоїть постійно перед банкрутством, коли різні наші наукові, гуманітарні, культурно-просвітні та інші громадські установи ледви животіють, коли й без того мізерна преса й видавництва ледви дихають боками.

Вживаючи ворожих монополій, скріплюємо ворожі держави, скріплюємо свою тюрму! А нам не вільно скріплювати держав займанців! Якраз оцей політичний момент є найважливішим товчком для протимонопольної акції, в якій може й повинен взяти участь кожний українець. Протимонопольна акція це бойкот ворожих держав, підломлювання їх матеріального існування це боротьба проти найздників засобами, доступними для кожного, це підривання влади займанців на наших землях!

Протимонопольна акція це zarazом посилювання нас самих. Абстрагуючи від того, що гроші, які б ми мали дати займанцеві, можемо ужити куди корисніше, зокрема передати їх на наші народні цілі, — всеж греба сказати, що повздержливість від монополій зменшує можливість нищення характерів: відомо ж, що алькоголь сприяє робити з людей зрадників, донощиків та злодіїв народнього добра, тощо. Міжтим наша визвольна праця вимагає чистих і непохитних характерів!

Тому геть з ворожими монополями!

Борцю.

Скінчилася мука твоя...
Тепер зійде щастя зоря!
І в пісні зелених дібров
Воскреснеш, ти велетню знов,
І образ за волю борця
У ній буде жить без кінця.
І поки — на волі — нарід
Ховатиме в серці твій слід:
Ти згинув, але твоя кров

Нагхнула до брата любов —
І в серце прибите згола
Одвагу і силу влила.

Ми в січі підіймем твій стяг
І пройдемо пасмо звитяг,
І доні розкішних долин
Прославлять у піснях твій чин,
Але без сльози на очах,
Аби не зневажать твій прах!

Ріжне.

Ляхи про Польщу. Не перший ліпший поляк, а недавній президент Польщі, Станіслав Войцеховскі, так висловився на сторінках часопису «Srotem», ч. 7/33: «Польща стає синонімом реакції, республіканці вже кличуть: «Не хочемо польських виборів», тратимо симпатії західньо-європейських демократів. Остаточо можна би скласти сентименти польського романтизму в жертві вимогам нових часів, колись настроювання життя на ловий біг, згідно з рецептою Муссолінія «все для держави і через державу», створювало на польському ґрунті більшу внутрішню суцільність і на місце давніх вартостей творило нові, що зміцнюють нарід духово і матеріально. На жаль, нічого подібного в Польщі не бачимо: навпаки, внутріш-

ні антагонізми, збільшене недовіря і ненависть моральна повага держави захитана, на долах шириться апатія і знеохота, давні осередки суспільної праці видіють, а нових не прибуває. У Польщі ніколи не бранувало наналій і нарісровичів, що були готові співпрацювати з кожним урядом, щоби тільки тягнути користи з дебродійств влади. Зате бранувало в Польщі гідних громадян, що були здібні творити і організувати краще суспільне життя власним трудом і жертвенністю. Особливо сильно дає себе відчувати цей брак тепер, коли все так підліється і площиться, а старі діячі сходять до гробу або відходять в ташу домашнього життя. Новий режим в Польщі зводиться по суті до механічного узалежнення всього і всіх від

бюрократії, на лад давніх поліцейських систем».

Спасення в нас самих. Багато, дуже багато ще в нашій народі «малоросів», «рутенців», та інших «гугешних», що не знають хто вони такі. Але і між свідомішими українцями багато ще таких, що думають, що «Україну будувати» будуть польські «союзники» або московські «союзники» чи большевики, то знову світовий соціалізм, Ліга Націй або Німеччина, Англія і т. д., словом всі, тільки не ми українці; мовляв, «ми безсилні», а тому наша політика має завданням різними «переговорами», «союзами», «угодами» і «петиціями» зловити такого дурака, щоб нам «Україну збудував» такий же під ніс нам її поставив. Але і поміж тими, що знають, що ніхто чужий нам не «збудує Україну», є такі, що думають, що це зробить тільки сам «провід», УВО, ОУН чи хто там, словом хтось другий, але тільки не вони. Міжтим час вже усім, нам українцям знати, що 1) для визволення України маємо працювати всі ми українці разом і кожний з нас зокрема в міру своїх сил і здібностей та на різних ділянках життя; 2) що національний провід є не на те, щоби працювати за 45 мільйонів українців, а на те, щоби збірні зусилля нації спрямовувати в одне русло, виправляти помилки, заповнювати прірви, кермувати національною енергією, вказувати цілі та актуальні завдання, тощо; 3) а накінець, що якраз тоді, коли ми самі собі поможемо, зголосяться союзники, що запропонують, нам самі помічну руку, згідно з приповідкою: «стереженого Бог стереже»; і то будуть ті розумні та щирі союзники, що не будуть спекулювати на наше безсилля та які знають, що поміч безсилльному нічого не варта.

А коли ми всі повніше зрозуміємо і відповідно до того будемо поступати, тоді не буде таких фактів між нами:

«Час» (Чернівці, 9.ІІ. 6. р.) пише: «А ти вмєш це читати?» — «Ні!» — «А звідки знатимеш, що в цій книжочці написано?» — «Я дам мамі. Моя мама знає по українськи читати. Вона мені прочитає що там написано». Так говорить українська дитина, ученик пятої класи народньої школи. Не вмє він читати книжку на українській, рідній мові. Не вмє читати, бо не було кому його навчити. Мама вмє та не навчила його. Чи не жаль тобі, українська мати, що твоя рідна дитина, твоя надія, будучність росте неграмотна, що вона не всилі прочитає рідне слоє? І не жаль тобі, мати, що твоя дитина відчужиться від твого народу та потоне в чужім морю? А може тобі це байдуже? Та памятай, мати, що за цю байдужність до свого рідного прийдеться в першій мірі тобі відпуктувати».

«Наше Життя» (Буенос Айрес, ч. 6/33) пише: «Може не кожному відомо, що 80 % клієнтів такого банку як Польська Каса Ощадности — це українці; не є теж тайною, що 70% сторін, прохачів та всяких зацікавлених в польським конзуляції — це — знова ж ті українці. Коли добре та гаразд переслідимо справу, то побачимо, що дуже обережно рахуючи 50% передплатників, покунців таких часописів як Курер Польський, Руский в Аргентині — це знова українці. Навпевно, що між членами Дому польського є теж во 20% українців. Запитаємо себе тоді, до якої категорії, до якого відділу зачислимо тих наших патріотів? Як на них дивитися нам треба? Та як на них дивляться чужинці взагалі, а поляки зокрема. Знаємо певно і позитивно, що ні один ще до тепер українець, полагаюючи свої справи чи то в конзуляції чи то в ПКО не заявив стверто, ясно і свідомо, що він — хоч

і підданий під цю хвилю польський — одначе він національності української, а наоборот коли прислухатися тим мовам та розмовам при віконцях чи то в конзуляції чи в ПКО чи навіть в банку Бостон, чи у другій інституції, то волос дубом стає на голові, страх чоловіка збирає, що нині є ще такі українці, які так себе помимують, яві так низько упали, що навіть тут на вільній землі Аргентини на усі можливі способи калічать чудову українську мову. Це робиться не лише в інституціях, в яких емігрант мігби бути від чогось залежний, чи сподівався тих чи других полекш, в наслідок своєї безхребетности. А який з того результат? Іронічні кпинкові відповіді даних панів референтів по адресі українців. Цілковите обезцінення нашої вартости, абсолютна погорда. Можна навести багато примірів, як урядник бачучи, що даний клієнт говорить до нього якимсь чудернацьким макаронізмом, звертається до нього в українській мові, а клієнт обурений продовжує свій жаргон і прямо каже: прошу до мене мувиць в моім ужендовим язичку. Натурально, що тут кінчиться всяка дискусія.»

«Манджурський Вістник» (Харбін, ч. 2/33) пише: «Світового значіння події в Манджурії застали українців не в найкращому положенні. Рахуючи біля 50.000 українців в Манджурії, з котрих добра половина в радянському таборі (за хліб повседневний), друга половина приблизно 20-25 тисячів повинна би рхуватись в еміграційному, чи пак в українському національному таборі. Коли б це так в дійсности було, коли б ці десятки тисячів української маси були б на належній височині свого національного, культурного й громадського розвитку, тоді б став нашого посідання в Манджурії, серед «білих», стан домінуючого положення українців (кількісного і якісного) став би фактором першорядного значіння, як в житті місцевого краю, так більше в судьбі недалекого нашого «Зеленого Клину» (Приморщина, Амурщина). Та але на превеликий жаль цього не було і ще немає. Біжучий момент для великої української маси в Манджурії настільки переважний для її буття в сучасному і майбутньому, що як зараз місцеве українство не виявить уповні національно-громадського розуму та творчости, далекозорости і будуючих організаційних сил в різнородних напрямках, то наслідки можуть бути вельми сумні. Можна навіть з певністю сказати, що тоді ми манджурські українці, як певна окремішна національна група, щезнемо з рахунку місцевих народів».

Поляки про своє повстання. Польський вечний Брікнер так пише про польське листопадове повстання 1831. р.: «Повстання... запобігло всякому задавненню; Европа зачинала вже забувати про польську кривду, а могло також видаватися, що вкінці й самі поляки можуть з нею погодитися, що в очах займанницького уряду ідеальний тримьялізм поволі, силою фактів, увійде в життя, що молоде покоління, яке виростало в неволі поволі з ним зовсім освоїться; в тій цілі московський уряд старався затирати сліди великої минавшини. Усе напутиння, що обмогало голови й серця, перервало нагло повстання... Можна було знищити повстання, але не можна було знищити почувань, які воно розбудило. Повстання віддало справі польській кольосальні послуги».

— Мудрі слова і варта нам із них брати науку.

Хто це такий? Ану, гадайте люде добрі, хто це такий: Давид Лянг, Ізаак Завбергер, Елькунє Град, Маркус Райзер, Фішель Райзер, Давид Вебер,

Арон Вольф Розенфельд, Герш Вінтер, Арон Ріндер, Бернард Райхштайн, Рахиль Цукерброт, Фальсе Келер, Вільгельм Райхенбург, Самуель Ліблінг. Ви певно думаете, що це члени жидівського сіоністичного конгресу або жертви «насилств» Гітлера або подорожники до Палестини?! Ні, це є члени «Комуністичної Партії Західної України» що в днях 22.III. — 12.IV. 1933. стали перед судом в Березанях. Тіштеся «українські» комуністи й радянофіли своїми «героями»!

Свої й чумі. Вінніпегський «Український Голос» в ч. 3/1933. зпрзводу Городка Ягайлонського писав: «Англіїці відомі на весь світ зі свого розуміння законности. В них є деякі дуже глибоко заворінені поняття про те, що можна, а чого не можна робити, в якійбж то не було державі. До річей яких не можна робити в ніякій державі, належить по їх думці підпал, рабунки, душегубство. Одначе підпал, рабунки і душегубство прийняли українські націоналісти за свою зброю. На всякий випадок українцям треба пам'ятати, що підпали, рабунки, душегубства називаються і в англійців, а не лише в поляків бандитизмом».

Так пише часопис, що називає себе «теж націоналістичною» й то в тому часі, коли англійці на яких вона покликуюється, так пишуть («Менчестер Гардієн» з 28.I. б. р. в ст. п. з. Тортури в польських тюрмах): «Ніхто, що має найменшу претенсію до справедливости й безсторонности, не може дивуватися, що там є відплатне насилля з боку українців — навпаки це є прямо диво, що воно там не є, алено більшим».

Що більше, навіть поляки, яких законами та спінією так журиться «У. Г.» так висловилися устами посл. Недзялковского: «Признаю, що напад в Городку мав політичне підложжя й тому називання справців того нападу злодіями й бандитами — як це робила брунова санаційна преса — було для них кривдою, а присуд смерти був виконаний не на кримінальних, але на політичних злочинцях».

Але й коли б англійці й поляки не писали й не говорили того, що ми навели, то «теж націоналістам» із У Г треба знати, що англійці мали... Ірландію, де «підпали, рабунки і душегубства» не переводилися (по світовій війні ірландці зробили 998 — девятьсот дев'яность вісім — нападів на почти а вбили 182 поліцаїв та 54 воєнків); у тій же Ірландії сьогодні колишні «бандити» стоять на чолі держави. І треба їм пам'ятати, що й в Польщі на чолі держави стоять колишні «бандити», що десятками років допускалися «підпали, рабунків і душегубств». Тому і англійці і поляки, і цілий світ взагалі, дуже добре відрізняють «бан-

дитизм» від бандитизму, а що більше, як наведено вище, англійці дуже дивуються, що між українцями так мало «бандитів».

Цінне признание. Польська «Газета Поранна» (Львів, 1.III. 1938) пише з нагоди польсько-большевицького пакту про ненапад таке: «Українці вважають за некорисне для своїх інтересів всяке зближення польсько-російське. Безперечно пакт неагресії є таким зближенням. І це є зрозуміле. Одна з менше спірних тез Дмовського стверджує, що стисла співпраця польсько-російська уневажнює українську проблему та унеможлиблює її реалізацію. Можливо справу поставлено за сміло, але є безперечним, що польсько-російська співпраця у висоній степені паралімує реалізацію максимальних ідеалів українських, яких реалізація була б далеко улепшена і прискішена якраз в наслідок польсько-російського конфлікту. Польська політика не має иншої дороги та не має двох партнерів до вибору.» А от цієї польсько-російської рачії стану, ясней як сонце, ніяк не можуть зрозуміти наші «реальні політики» і то так ті, що орієнтуються на Польщу, яка має збудувати Україну» як і ті, що орієнтуються на Москву, мовляв, Москва «збудує Україну». Міжтим так Польща, як Москва хочуть взагалі знищити українську проблему і ця спільна ціль єднає їх разом.

Наука добра і для нас. Вшехпольський «Курер Львовскі» (Львів, 10.II. б. р.) пише: «Уважаємо, що точка тяжкості української проблеми зовсім не залежить од виголошуваннях декларацій, кількості скликуваних конференцій і видаваних книжок чи то по боці санаційній чи українській. Суть справи Сх. Галичини, яка зовсім не перестала бути «болячкою», лежить у зміцненні польського елемента. Доки проти рішучо ворожого Польщі табору українських націоналістів, що без сумніву має більшість політичних впливів в українській суспільности, буде висуватися лише менше або більше значучі українські групи, озброєні санаційною теорією «співжиття польсько-українського», а рівночасно буде робитися все, щоб підтягти сили польського табору, так довго санація буде йти по глухих манівцях в справі українській. У відношенні до «реальної» української політики, хочби найбільше ширій, треба висунути з нашого боку значно більш реальну силу польського елемента у Сх. Галичині».

Себто: не конференції, «чорні кави» і «угоди», не польський уряд і не українські «реальні» політики вирішать справу Сх. Галичини, а вирішать її змагання польського й українського елемента. Це саме й ми говоримо.

Хроніка.

Наслідки поліційних прантків. Львська поліція не можучи знищити національно-революційного табору, а що більше, по постійнім зрості того табору, втративши взагалі надію на його знищення, хапається за инший спосіб: провокацію. Інкі наслідки тої обосічної методи, свідчить випадок, що мав місце у Львові 28.IV. б. р. — Справа в тому: на Великодні свята прийшов до Львова з Данціга студент тамошньої політехніки Степан Нич. Його заарештовано у Львові та найдено при ним націоналістичну літературу. В тюрмі наслідники вбитого Чеховского, шеф української секції слідчого

виділу, Цесельчук, обіцяв Ничові припинити слідство та випустити його на волю під услівям, коли Нич стане провокатором-інформатором поліції. Нич на те позірно згодився. Випущений на волю Нич вистарався револьвер з наміром вбити Цесельчука. Приїхавши знову до Львова зателефонував Цесельчукові, мовляв, привозить йому дуже важну відомість, та умовив з ним стрічу за Янівською рогачкою, коло порохівні. На ту стрічу прийшов Цесельчук із двома агентами. Далі пише про це так польська преса: «Коли аспір. Цесельчук зближив-

ою до місяця стрічі, цей чоловік у віддалі 10 кроків спрямував до аспіра. Цесельчука зброю, бажаючи віддати стріл, однак револьвер — як пізніше стверджено марки Оргеш — затявся. Втягнений у засідку аспірант, в обороні власного життя віддав стріл, який ранив напасника». Нича, тяжко раненого в голову, перевезено до шпиталю. Він відмовив від звинянь. Преса подає, що Нич має стати перед наглим судом.

Судові розправи. Апел. суд в Любліні розглядав 20.II. б. р. справу робітника Мих. Статкевича засудженого за навязання зв'язків із політичними зв'язками в Луцьку, на 3 роки тюрми, та зменшив йому в'язку на 1 рік тюрми.

—27.II. Найвищий суд у Варшаві (пораз другий) скасував засуд суду в Чорткові на Он. Шиманського, столяра, засудженого за приналежність до УВО на 6 років тюрми і втрату гром. прав на 10 літ, та на Мих. Гринчука, селянина, засудженого чортківським судом за приналежність до УВО й саботаж на 10 літ тюрми.

—11-12.III. б. р. в Тернополі відбулася розправа проти 10 селян із Михайлівки та Юзефівки, пов. Скалат, за приналежність до ОУН і поширювання нелегальних летючок. Засуджено Мих. Гирку та А. Чорного по 4 роки тюрми, І. Галагана і Л. Воробця по 3 роки тюрми, А. Курила на 2 роки тюрми, а гімна. учен. Дм. Гавришка на 7 років тюрми.

—14-16.III. б. р. в Коломиї засуджено за приналежність до ОУН та поширювання нелегальної літератури Я. Єндика, абсолювента, на 14 міс. в'язниці, Мр. Явного на 1 рік, Іг. Руденського на 2 роки, м.г. прав Т. Руденського на 1 рік, Ом. Колтика на 14 міс. з припиненням кари на 5 років, — а Як. Куника, Я. Стражника й Ів. Чемерица звільнено.

—В половині березня суд в Березанях засудив Вас. Бика, кооп. крамаря, за арт. 159, 26, 29, 140 (намова дітей до зневаги Польщі піснями, написами ітд.) на 15 міс. тюрми з завішенням кари на 5 років.

—20.III. перед судом в Перемишлі стали Т.

Перун, 25 л., і Вол. Грабовський, 24 л., б. ученики з Яворова, замішані в саботажний процес проти І. Батога з листопаду мин. р. — У Перуна найдено різні хемікалії. Перуна засуджено на 1 1/2 р. тюрми, а Грабовського звільнено. Оборона зголосила відклик.

—20.III. б. р. суд в Березанях засудив І. Штабалука за підбурюючу промову у Плотичі 12.VII. 1932. на святі посвячення чит. дому, (арт. 154 § 2) на 1 рік тюрми.

—21.III. б. р. суд в Перемишлі розглядав по раз другий справу В. Цебеняка, засудженого 13. XI. мин. р. за участь у нападі на почт. амбулянс під Бірчою та у вбивстві поліцейя Гібчинського, на 18 літ тюрми, та виніс новий засуд на 15 років.

25.III. б. р. перед судом в Березанях відбулася розправа проти Гр. Балюка, Вас. Балюка, Ст. Балюка, Дм. Умблята і Н. Пухалія, селян із Городища, за приналежність до УВО і участь в саботажах (арт. 97 § 1, арт. 215 § 1); засуджено І. Балюка, В. Балюка і Д. Умблята по 2 роки тюрми з припиненням кари на 5 років, Пухалія на 2 роки тюрми а Ст. Балюка на 1 1/2 року, обох останніх без припинення кари.

—29.III. б. р. у Львові станув перед судом Мих. Бідак, обвинувачений за вбивство польського «стшельца» в часі бійки. Виявилось на розправі, що поліція дала доручення «Стшельцеві» увязатися у бійку, щоб мати нагоду виарештувати українських хлопців. Мих. Бідака засуджено на 2 1/2 року тюрми.

—З початком квітня суд у Львові засудив Н. Кукулу за кольпортажу летючок УВО на 1 рік тюрми.

—11.IV. б. р. у Львові стали перед судом Е. Яциківна та І. Грешук за розкидання летючок ОУН у церкві св. Юра 22.I. б. р. На розправі виступали по раз першій жінки-агентки. Суд обох звільнив.

Панахида. 30.V. а. р. в церкві св. Юра у Львові відбулася панахида за повішених членів ОУН — Павла Голояда та Якова Пришляка.

Оповістка.

На Боевий Фонд зложили в Ліберці: в р. 1931. М. З. Кч. 100. —, Бетон Кч. 100. —; в р. 1932. Др. В. 10. —, Ф. М. 5. —; в р. 1932 зложили в чеських коронах: А. К. 100. —, К. Х. 50. —, М. III. 25, М. Т. 50. —, В. Т. 50. —, Ф. М. 25. —; по Кч. 10. — зложили: О. Т., О. Г., Н. К.; Ф. 15. —; по Кч. 5. — зложили: А., Х. Г., М. Г., С. Г., С. О., І. К., І. З., К. С.; П. і М. Боевик 100. —, збірка 44. — Кч. Разом Кч. 749. —

На Пресовий Фонд зложили з ЧСР (в чеських коронах): Інж. І. Дуб. 112. —, Й. Г. Прага II. 50. —, Др. Я. Р. в Ч. II. 40. —; Я. Поз. Прага 20. —; І. Ляц. Прага 50. —; Др. К. Прага 15. —; М. Раковнік 20. —; Інж. Г. П. в Т. 10. —; Павло М. Прага 10. —; Інж. Д. Прага 5. —; О. Гол. Прага 5. —; інж. Г. Прага 5. — Разом Кч. 347. —

Всім жертводавцям складає подяку

Команда
Української Військової
Організації.

Читайте книжки!

Подаємо дальший спис книжок, які можуть використати боевики для самообразовання. Із книжок ворожих авторів, присвоїте, те що зможете використати для праці в користь нашого народа, а не піддавайтеся ворожим нам ідеям.

Степняк: Джузеппе Гарібальді. Київ.
Балмашов: Історія Рев. Движення в Россії.
Новиков: Воспомиання Подпольщика.
Вид. Истпарт. Москва за 1900 — 1913. р.
Керженцев: Рев. Ірландія.
Попов: Рев. Відозви до Українського Народа.
Попов: Записки Подпольщика.
Макс Прібідля: Віркунген унд Лерен дер Революціон.
Каутові: Ірланд. Накладня «фрайтайт». Берлін 1922 п. 2.
Др. Ротенфельдер: Кезмент ін Дейтшлянд. Накладом братів Райхель, Авгсбург 1917.
Др. Рорбах: Массенфергентпунг Фольксиріг ін Бельгіен.
Вл. Бунцев Боротьба за свободную Россію. Мои воспомиання. Берлін 1924.

Передавайте з рук до рук, а хати до хати!
Ховайте „СУРМУ“ перед ворогами, бо це нелегальний орган

LIBRARY AND MUSEUM
UKRAINIAN SPIRITUAL SOCIETY (WINNIPEG)
WINNIPEG, MANITOBA, CANADA

СУРМА

Орган
Української Військової Організації.

6 (68)

ЧЕРВЕНЬ

1933

Юрій Мирослав Березинський
член У.В.О.

*1.ІІ. 1912. †30.ХІ. 1932.

Згинув героїською смертю
від лядських куль у Городку Яг.

Володимир Старик
член У.В.О.

*23.ІІІ. 1910. †30.ХІ. 1932.

Згинув героїською смертю
від лядських куль у Городку Яг.

Гартуйте духа!

Гартуйте духа!
щоб чуйність в серці не заснула,
душі зневіра не пгорнула,
бо йде нова, велика заверуха —
гартуйте духа!

Сталість завзяття!
щоби, як вир можливостей під вами,
не розійшлись ви знову манівцями
в старе багно запізного каяття —
сталість завзяття!

Вже схід в заграві! —
озвуться скоро срібні сурми
і встане скута воля з трумни
і скаже вам: «У храм давної слави!» —
вже схід в заграві!

Чи сталими ви з'явитесь з поглядом боєвників?
СУРМА, Вих 2121, WINNIPEG, MAN.

Басарабовій.

На цій землі, яку топчуть щоденно заняті злободневними справами прохожі, станеш полковий Ти. Стоятимеш тиха, але грізна. В очах Твоїх світитиметься безмежна радість.

Ти вже не пам'ятатимеш минулих жорстоких хвилин. Вони вже будуть тоді пімчені. Бо нічого не забули Твої месняки. Не забули тих довгих важких хвилин, що їх Ти пережила в темній тюрмі. Не забули про Твої останні хвилини, коли душа Твоя покидала знеможене тіло, тіло скатоване ляхськими бандитами.

А шляхом вказання Тобою пішла тисячі Твоїх сестер і братів...

І Ти тоді глядітимеш гордо вдалечинь. Простягатимеш руку й вказуватимеш на недобуті ще світи—і в лицарів, що зірвали залізні ґрати, світитиметься вогонь завзяття, сильніше стиснатимуть вони в руках новацькі шабляки і ось-ось підуть добувати побід для Батьківщини, котрій в жертву дала й Ти своє життя.

Вони підуть... А Ти споглядатимеш на численні в броню й сталі викуті постаті й знакам в дорогу слатимеш благословення й привіт.

О, скільки разів благословитимеш братів своїх у далеку путь! Скільки разів припадатимуть вони до стіп Твоїх, щоб набрати в Тебе витривалости й сили волі, потрібної на те, щоб повернути побідниками!

Ти жінка з могутньою душею, стоїтимеш гордо задивлена в далечинь і вказуватимеш шлях до здобуття ще кращого майбутнього.

Там ми віримо.

Любовичеві.

Заросла травою й квітом Твоя могила, Товаришу зброї. У нас у душах ще свіжа згадка. Там добре тямимо Твій чин...

Ти був один із Тих, що до безтями люблять свій нарід і фанатично ненавидять гнобителів його. Одна кровава стрічка золотої легенди Чину—це Ти!

У каткомбах ми сьогодні згадуємо Тебе!... короткі слова... мовчанка... і Твій дух згнів між нас...

Побряк зброї... Ми знову разом — стаємо до Чину!...

...Золота, кровава легенда снується далі...

Поклін Вам Борці.

Схиліть голови, Товариші зброї, в пошані перед Ними.

Ляхи сказали їх на шибеницю, бо Вони не зігнули чола перед кнутом займанця. Бо Вони підняли з ним боротьбу на життя й смерть.

Пришлик, батько трьох дітей, сказав до дружини: «Кажу Тобі тільки одно: коли будеш дітям молитву проводити, то рано й вечір пригадай ім, за що їх батько згинув!»

Голод сказав до своєї старенької матері: «Не плячте, мамо. Перестаньте, бо я не буду з Вами міг говорити. Ви повинні дякувати Богам, що Ваш син гине так, а не инакше. Чи ж не краще мені згинуть на шибениці за Україну, ніж вмирати тихо й новоля дома на соломі? Не шкода мені, що

вмираю. За пару хвилин повисну на ляхській шибениці і моя праця для Української Нації на тім скінчиться. Тільки того мені жаль. Та ви тим не зневірюйте, продовжайте даліше. Я, що міг—те зробив».

Оба, Голод і Пришлик, гинули гідно так, як годилося революціонерам.

Серед глухих тюремних мурів грімко промунало: «Прачай Український Народе! Ми гинемо за Україну! Хай живе...» — і не дали кати доінчати.

Горді слова Героїв—селян, що промеслися в підляцької шибениці, впали розпеченим залізом на Твою душу, Народе. Ці слова, освячені кровю, стали тою нестертою печатю, з якою Ти йдеш у завзяття, тверду боротьбу, за своє нове життя, за свій Великий, Воскреслий День!

Над Твоєю землею ще тяжить ненависне ярмо ворогів. І серед ворожих наруг, але гордо і велично підуть Твої найрачі Сяни на Голгофту. Але їх кров це животнорний посів, в якого родяться сотні й тисячі нових Борців.

Кров Твоїх Героїв, кров Пришлика й Голода, кров Красного Команданта УВО сотні Головінського, Данилишина, Біласа, Березинського і Старика, кров Твоїх найрачих Сянів—змавує невольничче пятно з Твого чола. Вона засвідчує ту єдину і велику правду, що тільки з жертв і труду, тільки з крові пролитої за Україну, встане Твоя Воля й Твоя Правда!

На вічну пам'ять

Василеві Біласові й Дмитрові Данилишинові.

Понура тінь упала на українські лани
І сонце скрилось у сходу свого млі,
Як у вік замовкли два серця молоді
На львівському подвір'ю, між мурами тюрми.

«Нехай живе Україна!»—поплили з уст слова
І сціпили уста в Вас, Дорогі...
А слова взнеслись, мов бистрі журавлі,
І поплили стрілою понад міста й села.

Прощайтеж Ви, Герої, й мир Вашим душам!
Ви не останні, що впали в боротьбі...
За Вами йдуть вже боєвиків сотні,
Що смертю зготують долю братам і синам!

Бо Ваші слова почули від Кубані по Сян.
Росте в нас сила борні й пожертви хіть,
Росте в нас пімста за смерть, за кривди й гніт.
Під «наглий суд» України ще стане Лях-тиран!

Партизанка.

Вступ.

Бути підбитим і подоланим ворогом, це ще не смерть для життєздатного народу. Історія доводить, що мужні і міцні духом народи, хочби й не мали можливости створити постійну модерну армію, всеж з успіхом виступали проти ворога й здобували собі волю. Так напр. «дидлант» Армії розбив зорганізовані і загартовані в боях римські легіони Вара; швайцарська міліція побідила цісарське військо австрійської держави; нідерландські народні загони перемогли міцні полки еспанських ветеранів; кольтоністи Сполучених Держав Північної Америки побідили фахове військо Великої Британії

селянські полководці бурських республік в Південній Африці—Ботс, Слупс і Девет—тріумфували на протязі двох років над численною і модерною зорганізованою англійською армією.

Ця перевага народних воєнних організацій над професійними модерними арміями залежала передусім від духу, сміливости, ентузіазму і тої моральної сили, якою зправила відзначається визвольна боротьба поневоленого нації. Коли народ не мумія, не труп, але дійсно життєздатна нація, то поневолення його на віки вічні ворогом є взагалі неможливе. Згадати б Іспанію в роках 1808—1812: Наполеон І. міг дипломатичними заходами усунути з форуму подій еспанського короля і примусив навіть без бою його армію до відступу, але вся міць великого французького цісаря оказалась незначною, щоб подолати спротив цілого еспанського народу.

Що є партизанка?

Під назвою партизанка або «мала війна» розуміємо акцію невеличкими відділами в окупованих ворогом краях, і то в його заїллі чи на крилах ворожої армії, з метою пошкодити ворогові як лиш можливо найбільше. Партизанка у поневоленого народу є зправила початковою стадією або частиною «великої війни» — народнього повстання, коли то озброєний нарід творить правильну армію. Партизанські відділи мають своїм завданням нищити залізницю, шляхи, телеграфічні і телефонічні пошукання, далі нападати на ворожі обози, етапи, муніципальні склади, склади ріжного воєнного матеріалу й харчу, а також нападати на невеличкі воєнівділи ворога.

Характерною ознакою партизанки є самостійність начальників поодиноких партизанських відділів. Лише в таких умовах акція їх може дати великі успіхи. Однак ця самостійність обмежується загальною метою операцій: усі партизанські відділи повинні діяти в той спосіб, щоб досягнути спільної мети. Без цього партизанка може бути досить легко й швидко спаралізована ворогом.

Історія вказує, що партизанка, якою ідейно керував один оперативний центр і яка велася доцільно, все давала добрі наслідки. Підбиття Альжиру французами, які мали проти себе арабську партизанку, наступило аж по 25 роках безпастанної війни. Підбиття Москвою Кавказу потребувало навіть 50 років. Партизанська війна проти французького наїзду в Іспанії в рр. 1808—1812 досягла своєї мети, бо французів виперло з країни, не зважаючи на те, що Франція була тоді наймогутнішою державою Європи і що на її чолі стояв найвизначніший полководець світа—Наполеон. Як негативний приклад партизанки можна було б навести «отманцину» на Україні в рр. 1919—1921, коли не було загального керівництва акціями поодиноких відділів. Всі вони працювали на власну руку без якогонебудь плану й системи, а через це улекшили ворогові ліквідацію партизанки.

Вміло зорганізована партизанка при сприятливій населення має в порівнанні з операціями регулярного війська такі переваги:

1. Партизанка дає змогу невеличкими засобами й силами нанести ворогові великі шкоди, а часом зовсім спаралізувати його адміністративну діяльність, кермування воєнними операціями, службу постачання і тп.

2. Партизанка вимагає від ворога постійної обережності не тільки на фронті, але й у глибокому заїллі, а наслідок такого стану для ворога

той, що його частини стають надзвичайно нервовими, стомленими і морально відупадають.

3. Партизанка змушує ворога розпорозувати свої сили. Ворог змушений охороняти ціле своє заїлля, шляхи, залізницю, двірці, мости, склади, штаби, криниці і тп. Як великою була витрата сил на ці другорядні операції, свідчать нпр. операція англійців в 1880 р. в Афганістані, коли з 21.000 індо-бритійської армії 15.000 мусило охороняти заїлля.

4. Партизанка в важливі моменти операції позбавляє ворога засобів сполучення і кермування (нищенням залізниць, телеграфів і тп.), там само, як і спляне постачання харчів, матеріалу і тп.

5. Партизанка надзвичайно підносить настрої поневоленого населення, сприяє викликанню загальних повстань і інших виступів людности проти ворога.

Обставини, що сприяють чинам партизанки.

1) Прихильність населення: В окупованому ворожим військом краю, організація партизанки завжди буде зустрічати широкую і ріжноманітну підтримку з боку населення.

Населення зберігало всілякі відомости про ворога, а самому ворогові передавати фальшиві вістки про партизанські загони. Воно доставлятиме партизанським відділам харчів, одягу та зброї, укриватиме перед ворогом ранених та хорих. Воно даватиме партизанам провідників, які з одного боку будуть помазувати всі тайні дороги та підходи, що ведуть до ворога, а з другого, у випадку переслідування, допоможуть укритись партизанам перед ворогом. Вкінці ця співпраця між населенням і партизанами може розвинути в загальному повстання проти гнобителя.

Збільшенню прихильности і довіри населення до партизанів сприяють добра зорганізованість і дисципліна партизанських загонів, їх увага до порядку та справедливости й законів. Навпаки, нахил партизанів до грабунку для власної наживи випадки нездисциплінованости і тп. викликають недовіря і негативне ставлення населення. Історія доводить, що дуже часто населення зустрічало партизанів із квітами і прихильністю, а через деякий час, побачивши їх дійсне обличчя, провожало їх стрілами у спину.

2) Характер терену: Для партизанської акції надається найбільше терен, поперетятий лісами, горами, ярами й болотами, або терен взагалі непроглядний та малодоступний. Такий терен улегшує партизанам несподівані напади на ворога, дає доволі кривов для партизанів й з другого боку утруднює ворогові переслідування. В таких околицях ворог не має спроможности вживати з успіхом модерної зброї, як танків, панцирників, літаків і тп. Історія свідчить, що саме в таких глухих непроходимих околицях чинність партизанських загонів, малих, витривалих, обізнаних з тереном, досягла добрих наслідків (боротьба фінських повстанців проти Москви в рр. 1808/9, альжирських партизанів проти французів в рр. 1830-1849, кафрів проти англійців в рр. 1851-53.)

Пора рону й стан погоди: для акції партизанських загонів є найвигіднішою така пора року та погода, яка утруднює ворогові пересунення війська та ослаблює його чуйність. Отже осінь, зима, дощі, великі сніги, мрак і тп. можуть бути найбільше доцільними для виконання партизанських акцій. Хоч у цьому випадку доведеться також загонам партизанів відчутти труднощі й неприємности, але

зате вони можуть рахувати на успіх їхньої діяльності.

4) Стан ворожого війська й його настрої: а. незрозуміло, що боротьба партизанськими загонами проти добре дисциплінованої армії, яка ще не знала ніяких невдач, не увінчається таким успіхом, як партизанська діяльність проти армії, що потерпіла невдачі або є у відвороті. Найкращі наслідки дає партизанка в ворожому заїллі або в околицях обсаджених непевними військовими частинями. Та обставини будуть часто вимагати розвинення партизанської акції навіть проти добрих частин ворога або проти армії, яка веде велику активну операцію. Саме тоді сування залізниць інших получень особливо утруднює зв'язок у ворожому заїллі. Отже в таких випадках не треба спинятися перед організацією партизанки, але треба оперти її діяльність на витривалість партизанів і обізнаності їх із тереном, на несподіваності і наглоті нападу та гнучкості цілої організації.

Організація партизанського центру.

Для загального керування діяльністю партизанки повинна бути зорганізована спеціальна центральна або вища партизанська команда, бо лише тоді можна вести партизанську акцію планоно і вона може дати бажані наслідки.

В початку розгортання партизанської акції, справила всі партизанські загони підлягатимуть тому центрові безпосередньо. Але з розвиненням партизанки на більшому терені і зі збільшенням числа загонів, стане потрібним організувати декілька місцевих центрів, які переймуть на себе керівництво партизанкою в поодиноких районах. Ці місцеві центри будуть підлягати вищому центрові.

Треба підкреслити, що всі партизанські центри повинні складатися з дуже обмеженого числа й то найкращих людей. Наповнювати команди більшою кількістю людей треба уникати за всяку ціну передусім тому, що малий штаб може краще заховати себе і свою діяльність, а далі хочби через те, що вся сила й вартість партизанки полягають у чисто бойових акціях загонів. Отже булоб дуже недоцільним відбирати загонам добрих і енергійних начальників та стягати їх до команди.

Партизанський центр повинен складатися з таких відділів:

1. організаційно-оперативного, завданням якого є: організація загонів, загальна керма ними і поповнення їх.
2. розвідного, завданням якого є збирати відомості про ворога, пре терен і про настрої людности.
3. звязкового з завданням організації звязку з поодинокими загонами.
4. постачання, який з початку партизанки має забезпечити загони всім необхідним, а надалі в порозумінні з загонами буде розпоряджатися захопленнями у ворога зброєю і майном.

Кожний з тих відділів буде мати двох-трьох старшин або підстаршин. Над усім буде стояти начальник партизанки з начальником штабу.

Завданням партизанського центру є лише фактова допомога організації партизанки і загальне керування нею. Однак центр не повинен втручатися в спосіб ведення акції партизанськими загонами, бо сама природа партизанки вимагає широкій самостійності й ініціативи начальників окремих загонів а навіть окремих партизанів. Наприклад, партизанський центр, оцінюючи загальну ситуацію на терені війни або одержавши завдання від

відповідного політичного центру, ставить ціллю загонам: «в районі N знищити всі засоби лучби ворога в заїллі»; або: «в заїллі ворожої N-армії організувати пляномірні напади на всі муніципальні і харчеві склади та обози ворога»; або: «початок акції 8 січня, а кінець 15 січня»; або: «починаючи з 18 липня організувати нищення ворожої адміністрації і сполучень в районі X» і т. п. Отже можному з партизанських загонів вказується загальне завдання, район його діяльності і дається відомості про ворога. Але засіб виконання завдання, час виступу, шляхи і т. п. має встановити сам командант загону; в ці справи центр не повинен втручатися.

Місце перебування поодиноких партизанських центрів повинно бути таке, щоб із них було зручно кермувати акцією загонів і щоб вони дозволяли легко заховати працю перед оком ворожих агентів. Місце таке з огляду на конспірацію повинно бути відоме лише дуже малому числу певних і довірених людей. Для звязку треба вживати організацію спеціальних «точок звязку», де мають концентруватися доносення від поодиноких загонів, відомості від розвідки і вказівки з центра.

Іноді трапляється, що партизанська боротьба проти ворога виникає стихійно, бо само населення береться за зброю та формує загони. Очевидно що в цьому випадку партизанський центр організується пізніше. Його завданням буде ввести партизанку в єдине русло, перебрати в свої руки загальне кермування партизанськими загонами і спрямувати їх діяльність на досягнення одної певної або політичної цілі. Без того партизани будуть легко розбиті і зліквідовані міцнішим і краще зорганізованим ворогом.

Рікне.

Війна будучности. Образ модерної війни є одною із передумов успішної оборони, що зокрема важною обставиною для поневолених народів. Тому не без ваги буде наведення поглядів, висловлених нещодавно на сторінках «Темра». І так: мотор вже в минулій війні означав не лише літак, але і появу на полі бою тяжкого панциря лише у відмінності від минулості, панциря, що око-ро порушався (танки, панцирні авта, панцирні поїзди, тощо). Потім прийшла хемічна зброя. Нині цілий ряд військових письменників Англії, Франції, алії та ин. держав голосить дуже радикальні погляди на спосіб ведення війни будучности; ті погляди натрапляють на сильний відпір янших знатоків військового діла, та що важніше, не йдуть вони примінення у військовій практиці поодиноких держав. Піхота залишається і на далі основою військової сили, однак під тим усливям, що піхота ця є модерно озброєна. Поодинокі держави, вправді станули на шляху моторизації й механізації військ і провіряють шораз то нові винаходи в тому напрямі, але тим не менше не закривають очей на факт, що лише піхота — розуміється піхота модерно озброєна, а не лише «носії крісів» з 1914. р.—може зайняти й тримати терен, землю як першу складову переваги й побіди у війні. При тім треба мати на увазі це, що напр. створення величезних армій літаків, що їх малюють автори образів «війни будучности», є наглядно автар господарські сили навіть найбільших держав. Щоби вірише оцінити можливість летунської зброї треба пригадати, що генеральний інженір французької фльоти Rougeron образував летунські сили, потрібні до знищення одного головного міста, на

2.000 літаків, здібних унести по 2.000 кг. вибухових матеріалів, і то під усливям, що ця воздушна фльота мусіла б працювати 14 днів!! Та на тому справа не вичерпується. Бо не можна забувати, що в р. 1918. німці вислали на Париж при 28 виправах загально 485 літаків, з яких лише 37, отже 1/13 частина, дійшла до цілі! Вправді від того часу техніка літаків надзвичайно удосконалилася, але бо і не менш удосконалилися засоби оборони. Напр. виконність протилетунських гармат збільшилася в п'ять разів, рахуючи від практики з війни світової війни. А до того всього, летунські сили можуть перевести блискавкою дуже небезпечні напади, але не можуть тривало обсадити терен; обсадити терен може військо земне. Наглядним прикладом на те може бути недавня рафсьна, війна коли то численне французьке летунство та інші технічні засоби не змогли побороти противника, що сам не мав ані літаків ані протилетунських гармат.

От де лежить сила Москви. Наші слабодухи знають тільки повтаряти, що «ми безсильні», та застрашеними очима дивляться на наших ворогів як на «необідими потуги». Та гірше те, що у своїй застрашеності не то що проповідують національний дефетизм (непротидження злу), але самі запрягаються до ворожого воза і тим способом свиріплюють сили ворогів. Сила ворогів спирається на наші «безсилості», себто «ми безсильні» творимо силу ворогів. Наша історія останніх кількох соток літ, почавши од служення наших гетьманів Москві, Польщі та Туреччині, через відхід наших провідних верств до чужих націй, аж до «Тирольців Сходу» під Австрією та нинішнього запрягання себе до ворожих возів, — цього проречивим доказом.

Чийми руками поневолювала Москва поодинокі народи та в тому полягала сила Москви — най-

Три кріси.

У мене було їх аж три. Один «Лебел» — старий череватий, який свобідно ковтав аж дев'ять набоїв, старанно вмішуючи їх у своему довгому шлунку, Другий «Мазер» — проста і флегматична річ, а третя — «вона», делікатна, струнка мов танцюристка, «карабінка» «казьонного образла».

Історія їх набуття дуже довга. Хиба прийдесть тільки сказати, що початок її сягає до того часу, коли вперше заговорили особливим говором гармати на полях широкої нашої землі. Були це буревійні й незабутні, означені числом 1914 і далі, роки.

Йшли лавами полки. Шворні й стрункі виспівали перлися в небо разом з опроміненими багнетами. Дружно, мов струни, напиналися грубі провози гарматних посторонків, піддаючись силі шести тяжкокопитних коней.

Рік, другий і я влюбився в гарматний шум. Військові кріси пахли і приваблювали. Хотілося мати їх, знайти, зірвати мов квітку і заховати від батькових очей...

А старий ненавидів цяцьок, що приносять смерть.

— Бавоя, бавоя — пригрожував бувало. — Бавоя поки ще маєш цілі твої руки. Коли вирве з одну, поклянеш такі зав'язки...

Мені ж — байдуже. Три кріси дістав я собі. Один дістав за сядо у г'яка, один вкрав, а один у дезертира забрав. Всі їх пильно плевав, широкі їх стрункі постаті, а вечорами, бувало, таєм-

ліпше видно з цього історичного нариса, що його подав нещодавно один із мозацьких органів: Постепенно крок за кроком границі московської держави підійшли до землі донських козаків. Зпочатку московська держава була надто слаба, щоби збройною силою підчинити собі Дон. Але 28.II.1671. р. Дон прислав до царя прохання й чолобитню... що Разін приходив під Черкасес... Отаман просив помічати у царя і то не тільки для того, щоби розправитися над разинавцями, як тому, «щоби охоронити сторони від Москви, московську партію. І ця просьба припечатала незалежність Дона. Московське військо прийшло, але не проти Разина, а проти Дону. Війська послані з Косоговим заняли Дон і надовго залишилися в козацьких городах. В тім часі й створилася партія незалежності Дону. І привольники рішили знову зробити Дон незалежним. Загроза козаків, очевидно, мала успіх. Москва ще боялася козаків і начала ділати обережніше, і то передусім при допомозі донських старшин. Той шлях був повільніший, але більш надійний і він скоро дав блискучі наслідки. Москва оперлася на донських старшин і на створену ними московську партію в боротьбі з релігійно-політичним рухом на Дону. Старшини видали вождів того руху і всі вони 1.V.1688. були страчені. З наступленням на престол Петра положення Дону стало скоро погіршуватися. Москва перестала рахуватися з козаками. Тоді то Дон не витримав поступаючого гнету і підняв повстання. Московська партія донців настрашилася рішучих кроків козаків і станула по стороні Петра. і о зробило велику прислугу царським військам. Тоді то силою зброї Петро змусив підчинитися Дон. Завлення повстання мало жорстокий характер. 7-10 тисячів козаків винищено репресіями, не рахуючи тих, що погибли в боях. — Так само жорстоко й беспощадно поступив Петро і з другими «окраїними» на-

но виносив далеко-далеко в пушу і, залізни в дубру, брав їх по черзі і пробував їх голоси. Гулко виспівували вони нескладні свої пісні. Далеко, далеко неслася пушею свавільна луна, пущена мною ще тоді зовсім непомітним еством, у якого не було навіть натяку на вуся.

— І що з тебе буде? — тошнів зовсім не помужеськи батько. — Ох, як знайду ті «вінтовки». Та ще наклічеш нам ними лиха.

— В петлюрівці піду, Україну боронити — відповідав я так, ніби одна моя поза «у петлюрівцях» спасе Україну.

Але коли докучив батькові «пустіть та пустіть» — одного разу зрушився старий, взяв мочене путо і висипав мені таке високе число «оце маєш петлюрівців», що після того вже не було у мене бажання коритися законові, хороненому п'ятим Божим приказанням.

Та на жаль «петлюрівці» тоді відійшли від нас. Загавляли «всіма небесними канцеляріями» большаки. Перший зненавидів їх мій старий Начо, перед ним, вони тагали все з його клуні, хліва, хати і обіцяли: — «товарищ Ленін наплатіть». Батько ж не вірив в такого бога і тоді кріси мої службу відслужили. Запалали села повстанням... Большаки щезли, зате на їх місце урочисто, надуту грядичним походом пройшли нашим шляхом ляхи.

Перше, що зробили вони, це збили в нашому

родами (які піднесли повстання). Перший підміс повстання башкірський нарід. Петро в той час приготувався до рішучого бою з Карлом XII. Тому хотів як найскорше покінчити з башкірським повстанням. Та для тої цілі не мав він військи вільних. Тоді то він в першій половині січня 1708 р. післав до калмиків в Аук І. Бахметова «просити післати проти башкірів 20.000 війська». Башкіри були розбиті калмиками. Майже рівночасно (1705) вибухнув бунт в Астрахані. На чолі повстання стояли Носов і Гончиков. Вони розіслали грамоти до всіх сусідів а передусім до козаків, на яких поміч надіялися. Терські і Гребенські козаки з ріжних причин відназалися дати поміч. На Дон вислано послів просто до головного війська, в Черкасск. Прохання попало до старшин. Послів заковано і відправлено до Москви. На просьбу воронезького губернатора донці вислали проти астраханців свої війська. За два роки повстав Дон. Козаки казалися, що приборкували Астрахань. В скорім часі повстала проти Петра і Україна. Донці, яких недавно перед тим поміг Петрові покорити Мазепа, були по боці Петра... Руйнуючи Запорозьку Січ, московське правительство післало туди ві своїми полками і донських козаків. Як бачимо, повстання південних народів проти Петра були поважні. Началися вони і відбулися в небезпечну для Петра пору, але він зовсім успішно унокорював і підчиняв собі один нарід при допомозі другого, бив поступенно «одних варварів другими», як про це говорить московський історик Соловйов. Калмики, що помогли Петрові покорити башкірів і донців, за деякий час самі опинилися в такім тяжкім положенні, що були змушені втікати до Азії. Діти, що здучували астраханське повстання,

самі за 2 роки повстали проти Петра. Мазепа, що домагався від Запорожжя арешту Балавіна і який потім вислав проти нього свої полки, сам скорше, ніж за рік, перейшов на сторону Карла...»

Зріст націоналізму в ССРСР. Большевицькі «Вісти» з 11 III. 6. р. пишуть: «Зміцнення моці (!) Радянського Союзу зустрічає одчайдушний опір розбитих (!) контрреволюційних буржуазно-куркульських (!) націоналістичних груп, неминуче дістаючи своє відбиття і всередині партії. Класовий ворог, на фронті національно-культурного будівництва заввавши рішучої поразки у відкритих боях, пробує тепер іншими способами, іншими засобами скерувати проти нас свої останні (!) сили, одчайдушну лють і ненависть. Від метод неприхованої боротьби він перейшов до метод завуальованих, не дістаючи в ряді випадків рішучої відічі від місцевих партійних і радянських організацій. Цим насамперед і пояснюється те, що останнім часом у ряді районів, зокрема Білорусі і України, а також Середньої Азії і Назакстану є далеко неодинокі випадки проходження шовіністів на окремі ділянки соціалістичного будівництва, до окремих ланок радянського і профспілкового апарату, особливо до земельних органів та культурно-освітніх закладів, а також шкіл, ВИШів і навіть до лав партії, комсомолу.»

семі всіх дядьків. Парубки поховалися. Ліса наші не одним словом згадуються.

Били на майдані за чергою. Били за ті самі кріси, якими вигнали для них большевиків.

«Й Богу — сказав я собі. — Не дам своїх крісів.

Побіг до дому, згріб на оберемок і відісе в таке місце, де їм безпечно спочивалося. Потім побіг в село.

«Черга» саме на мому батькові. Бачив, як склав старий полатані колошні. Знаний мені мідняний гудзик на комірі, який ніколи від прада не мінявся, блиснув перед очима людей... Мені ст'яло так, ніби в мене вплилося до самих костей тьсяча розжарених пазурів.

— Маш брєнь? — сікались до нього Янткь.

— Ні! — хитав сивою, тяжкою від довгого ретелепаного волосся, головою.

В очах у нього шось прудке бачилося. Похит голови надто подобався мені. І миттю забувши як то він частував нутами мою невинну сіданку, рванувся я наперед.

— Тато не мають зброї! Зброю маю я!..

— Гдє маш йон? Псякрев, кабанє! — ревнув надімною голос разом з ударом нагая, який так пристав до моїх дитячих плечей, що на тому місці зараз же збігла довга, сивно-брудна смуга. Уста мої мимохиті скривилися. Зуби цокнули ніби в котів відкусив кусень повітря.

— Я вкинув її до річки! — крикнув я знов.

Та хіба вони повірили?!

Після того все моє тіло довго-довго не давало мені ані хвилинка спокою. Тато сам незграбно, але дбайливо прикладав до моїх ран плястри, безустанно допитуючи:

— Болить? Дуже болить?..

А в очах у нього... Одного разу навіть не встигховати. По його зморщених вилицях та шерстивій, шпаконатій бороді ясно забреніли сльози. Я рішуче заборонив це татові. Хіба ж вони сміють ще плакати? Хай вже мама це роблять...

Шрами лишилися мені на пам'ятку. Але кріси... Ні. Не подумайте, що я віддав їх. Ні! Наолієні, огорнуті в грубелезну суковину шмату і солону, вони лежать поховані у знаному мені місці. Тато сам вказав мені те місце. Кожного року, як приходить день, коли мене били, я з татом вночі йдемо до моїх крісів. Дбайливо викопуємо їх, оглядаємо, наново мастимо. Я довго-довго люблюся і пещу свою укухану «карабінку». Вона струнка мов дівчина. Вона легка мов кишеньковий ніжик. Вона пахне нашою чорною землею, тим самим запахом, яким пахнуть наші квіти і трава.

Сидячи тут з нашими крісами, ми ведемо з ними приятельську розмову. Тато мій вже вірить так само як я. Він не боїться вже, що кріс відорве мою руку. Я вже давно виріс. Мої вуса стали вперто колючі. Моя дружина цього року поведла маленького татового вчука. І тепер тато нічого киншого не думає, як те, щоб це дожити часу коли то наші три кріси озброять нас всіх трьох — тата, мене й їх вчука.

На другий рік, у роковини оглядин наших крісів, я вже візьму і свого сина. Мене вже наперед тїшить як його маюсінські пальчики по-перше торкатимуть тих великих сварбів, що цїсєш смерти ворогів куплять волю йому — вчукові мого колись боязкого батька, який на власній співні гіржє спокрутував свою заборону «їти в петлюрівці».

заді контрреволюційного саботажу заходів партії і уряду. Поруч цього вони за прямого потурання деяких місцевих партійних і радянських працівників прагнуть протиопоставити інтереси окремих республік інтересам всієї країни (чи Москви?! — Н. прим.), воіменно ігнорувати іонаціональні мови і навіть переслідувати за вживання цих мов».

Сєбто, не помогли червоним катом ні тюрми, ні розстріли соток тисяч людей, ні Соловки й Сибір. Національні рухи поневодених Москвою народів посилюються з кожним роком і переростають спроможності москвинів до їх здушення. Це дійсно гарне «зміцнення моці Радянського Союзу» і «розбиття націоналістичних груп», коли по 15 роках жорстокого терору «контрреволюційні буржуазно-куркульські шовіністи» увійшли в «окремі ділянки соціалістичного будівництва, до окремих ланок радянського і профспілкового апарату, особливо до земельних органів та культурно-освітніх закладів, а також шкіл, ВИШів і навіть до лав партії, комсомолу.»

«Комсомольська Правда» з 3.IV. 6. р. розказує про «нову тактику кулака на Україні», яка змагає «підірвати колхоз», щоби докзати, що «Москва нищать Україну», що «українській нації не властиве колективне господарство». Для того пускають в рух всі середняки, від нахабно-шовіністичної пісеньки до кулацької розправи з бідняками, від кищення кінського стада до націоналістичної пропаганди в вузах, від ключів на стінах виходків до теорії в учених працях.»

Новий ляцький асимілятор. Відомо всім про побожне бажання ляхів винародовити українців на західно-українських землях за час 25 літ своєї окупації. Та цей смішний плян не тільки не має найменшої надії на успіх, але що більше за час дотеперішньої окупації західно-українських земель, не дивлячися на жорстокий винищуючий ляцький режим, сила українського елемента надзвичайно зроста. Якраз непереможний зріст українського національно-революційного табору не тільки поперехрещував усі ляцькі пляни, але довів до стапу, що ляхи, вичерпавши вже всі засоби, самі не знають, що далі робити. У ляцькій пресі йдуть безнадійні спори про дальшу тактику супроти українців, при чому 1) одні з них стоять за закінчення національного винародовлення українців, а за державною асиміляцією (хруніада, уголовщина). 2) другі за залишенням українців, власній долі а за посиленням польського елемента (колонізація). а 3) треті далі обстоюють національну асиміляцію українців, бо уважають, що явні засоби нічого не варті. До тих третих «оригіналів» належить Єнджей Ґєртих, що недавно в полеміці з явніми напрямками, так висловився:

«Суттю спору є проблема, чи є можлива чи неможлива асиміляція українського елемента в Сх. Галичині. Др. Грабик твердить, що на довшу мету асиміляція є неможливою й радить взагалі зрезигнувати зі спроб асиміляційної політики. Таке твердження уважаю керогнозорим. Помінаю в тій хвилі обставину, що національно-польська політика супроти східних земель Польщі, якаб не узгляднювала можливості асиміляції українців, не дасться подумати навіть теоретично; бо поза асиміляцією українців ніякий інший спосіб збільшення там числової сили польського елемента не існує, а то в наслідок вже значної густоти населення, що дає досить вузькі рамки для есентуальних колонізаційних починів, а далі наслідком більшого природного приросту українців, ніж поляків. Польське пановання у дільниці, в якій двоюмна

маса населення дійшла вже досить високого ступня політичного самоосвідомлення, і де польське населення є виразно у меншості, не мало б характеру достаточної тревалости, коли б там не вдалося польському населенню зробитися більшістю. А як це зробити інакше, ніж шляхом асиміляції українців або їх частини, коли колонізація з чисто фізичних причин може дати лише дуже сиромні висліди? Асиміляційна політика, й коли б мала бути дуже трудною до переведення, мусіла б бути примінена, бо вона є однією політикою, яка є взагалі можлива до примінення (і яка до нині нічого не дала! — Наша прим.) Др. Грабик закидає мені хибу в розумованні, що будцім то заключається в недоцінюванні ступня зросту національної української свідомости в масах українського населення та в будованню мною програми на хибнім założenгі, що ця маса є політично загально неуформована. Я є найбільш далекий від того, щоб уважати асиміляційну політику за справу можливу до переведення тільки у випадку слабого національно-українського освідомлення українців. Треба ствердити, що національна асиміляція є найтруднішою на двох кінцях суспільного розвитку: там де національної свідомости, отже культурного піднесення до висоти особистої участі у національній житті, взагалі нема — і там, де національна свідомість є високою й давно скристалізованою та смільною. Однаково трудно є спольщити цигана й аральфабета — поліщука, як жид а або китайця. Далеко легше спольщити німця, француза чи чеха. А ще легше спольщити національно-свідомого члена національності молодого та ще не зовсім сформованого: українця, литвина, лотиса, словака. Бо в тій людині брєнить уже національна струна, відзивається уже сильно голод свідомої й повної участі в усесторонньо розвиненім народнім житті — але народність, до якої людина належить, є здібною заспокоїти той голод лише в дуже недостаточнім ступні. Найдешим асиміляційним матеріалом є населення, що піднеслося на зглядно досить високий ступінь культури і політичної свідомости. Народля маса, що веґєтує в пасивній стадії сну, поза великими політичними рухами, може захувати свої етнічні властивости через довгі вки. Населення, що підноситься культурно, винародовлюється часто в однім поколінню. Поступ політичного розвитку українців в Сх. Галичині може бути великою перешкодою для асиміляції за сто чи двісті років — але нині є він скорше улєхненням. Др. Грабик є великим песимістом в оцінці положення в Сх. Галичині. Пише, що «положення не тільки в Сх. Галичині, але тимбільше на решті східних кресів є того рода, що не можна поважно говорити про польську силу. Наразі репрезентує її державна влада, отже суд, поліцай, військо і слабі сліди польської суспільної роботи. Все це є мало». Треба ж мати трохи зимної крові в оцінці положення — не можна піддаватися настрою депресії і паніки зприводу невдач, а навіть поразок — хвилевих. Др. Грабик уважає, що треба тільки заспікуватися польським населенням, піднести його культурно і господарськи, зміцнити його положення й престиж — а українців залишити своїй долі. Але це не програма, це безпрограмовість! Політична проблема — це справа українського населення. Що з тим населенням робити? З охотою візьму назад свою програму, коли хтось протиставить мені свою кїпшу програму».

Думаємо, що всі програми і Грабиків і Ґєртихів в облаччі українського націоналізму — пса варті!

Хроніка.

Судові розправи. 26.IV. 1933. в Стрию перед судом прис. стануло 6 гімн. студентів, обвинувачених за приналежність до ОУН, кольпортажу і переховування нелегальних друків; крім того прокуратура намагалася їх зв'язати з рабунковим нападом на жидів, що мав місце мин. р. у Стрию (ця справа заробила мин. року великого шуму і ми ствердили, що з тим нападом не має нічого спільного організація). На розправі виказалося, що українські гімназисти не мають нічого спільного з закидуваним їм нападом, а засуджено їх за переховування нелегальних друків та приналежність до ОУН: О. Корчинського на 4 роки тюрми, К. Кунду, І. Вітрика, М. Паливоду, на 8 міс. з завішенням в'язи на 5 років; М. Сявалку і П. Янковського звільнено.

— 24.IV. 6. р. апеляційний суд в Любліні розглядав справу Юрія Косача та 7 тов., засуджених в листопаді мин. р. за приналежність до УВО (арт. 165) по 1 році тюрми; на спротив прокуратора, ап. суд підвищив кару Ю. Косачеві на 4 роки тюрми, В. Маркевичеві і Т. С. Онишківичеві на 3 роки, П. Вітрикові, Сергієві і Зинівієви Сомчеським до 1 1/2 року тюрми, а присуд відносно І. Кучиці і Гр. Лісневича затверджено. — Від присуду оборона згодила касацію.

— 27.V. 6. р. в Чорткові отанула перед судом Марія Підкович за зневагу ляцької чершави і знищення ляцької хоруговки (арт. 152, 153); засуджено її на 1 рік тюрми. Зголошено касацію.

— 3 початком травня 6. р. апеляц. суд у Любліні розглядав справу Ст. Семенюка і 40 тов. засуджених мин. року судом в Рівні за приналежність до УВО, підготовку замахів, тощо. Семенюкові, що був засуджений на 3 роки тюрми, звиншено кару на 8 років, а иншим присуд затверджено.

— 10.V. 6. р. в Чорткові відбулася третя зчегги розправа проти Он. Шиманського і Мих. Гриньчука, що були засуджені за приналежність до УВО та участь в саботажах 16. VI. 32. перший на 10, а другий на 15 літ тюрми, а 20.XII. м. р. по знесенні першого присуду найвищим судом, перший на 6 років, другий на 10 років тюрми; на останній розправі засуджені Шиманського на 6 років тюрми і утрату гром. прав на 10 літ, а Гриньчука на 10 років тюрми і утрату гром. прав на 10 літ.

11.V. 6. р. у Львові засуджено за друк 40.000 листочок ОУН; Ірену Потирейко, студ., на 2 роки тюрми і 5 років позбавл. гром. прав; Ів. Вітушинського, денникаря на 2 1/2 року тюрми й утрату гр. прав на 5 років; Т. Елішевського, співласника друкарні на 14 міс. тюрми, І. Глуховського, друкаря на 1 рік тюрми (по приміненні амвестії на 6 міс.), а друкарів І. Юзича та М. Лалаку звільнено.

Ляцькі гієни. В Городку Ягайлонським на місці де похоронено славної пам'яті Юрія Березинського і Володимира Старика, вже тричі висипано могилу й уміщено на ній хрест. Та ляцькі гієни за кожним разом розкидають могилу та нищать

хрест. На великодні свята повісили ляхи на хресті напис: «Ту спочива Вінценти Янковські» — щоби в той спосіб спрофанувати могилу Героїв та відвернути від неї увагу людей. Та очевидно ця табличка скоро усунуто...

На горі Лисоні біля Бережан ляцька поліція розрила стрілецьку могилу. Однак від того часу вже кілька разів висипувано знову могилу та ставлено хрест. Та ляхи все її нищили. Цього Великодня поставлено знову високий хрест, який видно було аж до Бережан...

Напад ляхів на укр. священника. В Таврові, пов. Бережани учитель змушував українських дітей молитися в школі по польськи. Діти мимо побоїв не слухали учителя, а одного разу на знак протесту повиколоювали очі польському орлові. Польська поліція зробила сейчас донос, що це сталося за намовою місцевого священника о. Богдана Петрицького, який мав у школі ставитися з погордою до Польщі і мав казати дітям що то «польська нендза». Через те хотіли пімститися на ньому за всю його усвідомлюючу роботу — та за те що одного разу вибив команданта постерунку й вининув його через паркан (Було це тоді як командант напав на о. Петрицького в його хаті а почав робити авантюри. За вибиття на лиці команданта засудив суд о. Петрицького на 3 місяці тюрми.)

У Страсній Четвер 1933 р. впала поліція на хату о. Петрицького, щоби його арештувати. Він лежав у ліжку, бо був хорий на грипу. о. Петрицький зажадав лікаря для ствердження, що не може встати. Тоді поліція прикликала до помічч «стшельців». Але ті супроти рішучої постави священника не знали, що робити й деякі повтікали. Командант загрозив їм, якщо не заберуть священника то він зробить на них донесення за різні їхні темні справки. До одного сказав: «то ти не коморах умеш лавіць, а ксендза браць не хгеш» (нічого собі кумпанія!) 5-стшельцам, які остали дав командант по 2 зол. і ті кинулися на священника, щоби його стягнути та почали його бити. О. Петрицький боронився як лиш міг. В його обороні отанула жінка та малі діти. Виязалася боротьба недужого священника і безборонних дітей з озброєною поліцією і стшельцями. Польська преса писала, що о. Петрицький «ислав і боронився кулаками, а пані Петрицька з малими дітьми бігли, драпали й кусали до крови «напасників» — бандитів. Збитого, покровавленого о. Петрицького витгнули з ліжка і за ноги тягнули його на подвір'я, при чому голова водочилася по землі і відбивалася від порогів і камінних сходів.

Нагого вкинули на віз, ракинули на нього коні і відвезли на постерунок. Там приїхав судовий лікар, який ствердив, що о. Петрицький є хворий та ствердив на тілі 30 синяків від побоїв (як рівнож стільки у пані Петрицької.) Недужого о. Петрицького закували й відвезли до бережанської тюрми. При арештованні польські вандали здемолювали ціле урядження хати. Пані Петрицька лежить недужа від побиття; руєм цілі в неї сині від побоїв...

Передавайте з рук до рук, з лати до лати!

Хочайте «СУРМУ» перед ворогами, бо це нелегальний орган

Ціну 30 сот.
Проситьс'я еклатати в краю на
„Політичних В'язнів“

СУРМА

орган
Української Військової Організації.

7 (69)

ЛИПЕНЬ

1933

Вперед брати!

Боротьба не вгасає... палають огнем
Наші юнії горді сили...
— Рвуться в бій з ворогами! Й ростуть
За одною другою могили...

Під наїздом ворожим, — в огні та в крові, —
Утомилась Україна свята!
Гей, тримайтесь, брати! У блакиті небес
Воля зоріє нам золотая!

Ще зусилля єдине, і ворог впаде!
— Вже тріщать, уже рвуться кайдани...
Так вперед! — Не здобудем — помрем
За ту волю, що є над нами!

Роля боевого інстинкту у визвольних змаганнях.

Подібно, як з'явив сїмдесят літ тому в будуванні німецької й італійської держави реба було наперед духового перемишлювання народів цих країн — революції думки, так і тепер в українському народі відбувається переродження його душі: з душі раба в душу пана; з душі того, що борониться, в душу того, що атакує; з пацифіста — угодовця в боевника.

Українці, духово звихнені впливами москалів з одного боку, а поляками з другого, не мали розвиненого українського націоналістичного духа, не опиралися на свої власні сили, а надіялися на поміч своїх відвічних ворогів, не ставили інтересів нації вище понад партійні поділи; тому недавня Українська Держава впала. Щойно жертви крові, принесені Українською Армією на полі бою, й втрата ново-створеної держави розбудили свідомість єдності всього українського народу й сильну волю здобути самостійну соборну державу своєю силою, революцією, одним способом, що ним якабудь нація здобула свою власну державу.

Культурні народи світа вже давно зрозуміли вагу вродженого нахилу до боротьби у людській вдачі для боронення інтересів своєї нації; вони не тільки що не приборкують боевого інстинкту в своїх членів, але навпаки розвивають його, щоби в потребі ужити його проти ворожих націй. В мирних часах цей вроджений боевий нахил прищиплюють до обставин тих часів і дають членам своїм різного роду вправи як руханка, боротьба на шаблі, змагання, плавання, гра копаного м'яча, перегони ітд., щоби не дати заснути чи зникнути тому боевому нахилу та щоби бути готовим у випадку потреби до боротьби за інтереси своєї нації. Тому то фізичні руханки (спорт) є широко розвинені у культурних народів світу.

Розуміючи вагу вродженого боевого інстинкту в

обороні інтересів нації, пануючі нації ворожо відносяться до спорту у поневоленних народів, якщо той спорт фізичної і духово приготує поневоленний народ до боротьби. Пануючі нації вищиплюють у членів поневоленої нації духа «закононости», «угоди», «покори», понижують самого себе. Пануючі нації присипляють духа боевого інстинкту, що його природа дала кожній здоровій людині, у членів поневоленої нації та намагаються його звихнути. У духово звихнених немає вже природної приємності завдати удар противникові, а ще менше відваги дістати самому удар в боротьбі; вони не мають відваги ризикувати нічим, а зокрема своїм життям; вони навіть воліють дістати удар, коли це не получене з більшим для них ризиком. У них боевий інстинкт звихнений. Вони для нації без вартости; що більше, вони шведять у визвольних змаганнях народу.

Так як з одного боку боевий інстинкт кожної здорової нації, себто природний, вроджений нахил до боротьби, ушляхотнений ідеалом вільного розвитку у своїй самостійній і соборній державі, веде поневоле у націю дорогою революції до здобуття, а зчегги задержання і розвитку своєї держави, — так з другого боку звихнення або збочення того боевого інстинкту в поневоленій нації пануючою нацією при допомозі школи, виховання в чужому душі та вищиплювання «мирних» ідей, веде до закріплення панування ворога над поневоленою нацією та до її загибелі. Наслідком такого звихнення боевого інстинкту є упадок революційного духа, зневіра в свої власні сили, орієнтації на ворогів, зосередження своїх сил на одержання охланя — одним словом дійсва «нація наймитів». Ознакою такого звихнення боевого інстинкту є понижуювання себе, вислугування ворогові й відраза до всього «ризанка», терпеливість супроти ворога а хитрунст-

Видає пропагандивний Відділ Української Військової Організації.

Редагує Редаційна Колегія.

во і підступ супроти здорових ідей своєї власної нації.

Такі наслідки звихнення можна ще й ними завважати в українському народі, й то так на його воринних землях, як і на еміграції. Одні рахують на відбудову нашої держави при допомозі Польщі, другі при допомозі Москви, треті при допомозі інтернаціоналу, тощо. Всі вони не вірять у власні сили народу; всі вони не осявчують революційної боротьби як одиного доцільного засобу для урунення ворожего ярма; у всіх них боевий інстинкт є звихнений. Їхня «ідея», о точніше бран ідей, веде до загибелі Української Нації. Всі вони «будують» Україну при допомозі ворогів. Терпеливо чекають. Одна супроти здорових ідей у своєму народі вони нетерпимі. Вони є ворогами українського націоналізму. Вони як «хитрі малороси» одлюють це, що все і в кожній нації було і нині є найсвятіше — героїв нації; плюгавлять революційні організації й їх провідників.

Вони не є хрунями; такими є лише свідомі шкідники в українській визвольній боротьбі. Вони є несвідомими шкідниками, людьми зі звихненим боевим інстинктом у його найвищому ступні розвитку — в боротьбі за ідеал вільного розвитку Української Нації в овоїй самостійній і соборній державі. У них боевий інстинкт не перейшов ще своєї примітивної стадії — збереження свого власного життя. У них власне життя є їхнім найбільшим ідеалом, хоч для прикриття цього і вони вживають шумних «національних» фраз. А звихнений їх інстинкт є тому, що їх власні інтереси розходяться з інтересами нації.

Одиноким лком на приспання й звихнення боевого інстинкту у поволеній нації є героїзм її членів. Геройські діла Данилишина, Біласа та ін. членів організації, що їх виховала, є запоруком,

Хома Гуца.

Про це часописі не писали; але був на світі такий собі барчистий, чорнобривий з кострубати чолом Хома, а по вуличному Гуца.

Кажуть, що Польський край убогий, не певний що люде там «тутешні». Але Хома Гуца не міг уявити собі, де б він на цілому світі знайшов краще місце для своєї хати. Бо кибя ж тут не весело? Хибя ж не висока і не стрункі сосни? Шумлять вони, правда, одним тоном, зате своїм, особливим. На болоті, навіть зимою, холодривчики цвітуть, а які там качки виводжують свої виводки! Часом поєуне дебелий, конструбатий туман, вирне багна, заборсається в сосинну; але часом небо таке синє і геть високо, високо виснеться віднесеме тале, а в ньому до ехочу накружляються навколо сонця черногузи.

Чи ж не край це одної втіхи?!

Коли Хома піє серед осон, волухувався в німі їх осинні, ловив курливання журамлинні, серце його м'ягло було. Голова мимохіть у плечі втягається. Часом навіть крикнути голосно боішея.

Але на двадцять першій весні, етас Хома реверутом. Запив, заспівав. Ех, і співав він тоді! До хрипоти, до безглуздя. Всіх дівчат парав обнімав; клонці з бубоном та скрипком за сале проводили і довго—довго кашкетами під скрипоче пілілівання вимахували. З боку нморала в запаску стара Приська, а Прокіп з червоними очима невіска голову, ніби горшка на яблу, і задумав донгу

ще й в нас є і будуть герої, що й в нас приходить відродження боевого інстинкту, перевиховання душі нації.

Заки Італія 1862. р. есягнула свою самостійну державу, цілі покоління італійського народу невдачними революціями творили національних мучеників, героїв, підтримували ненависть до ворога, підтримували дух національної революції. Вони знали, що їхні революції протягом якогось часу можуть бути невдачними, але всеж таки вони їх переводили знаючи, що пролита кров героїв розбудить в італійському народі приепаний ворогами боевий інстинкт народу. Дух ва революція Мацціні й збройна революція гарібальді принесли італійському народові волю й злучили італійські землі в одну цілість. Те, що колишні італійські «батьки» називали «невідповідальними нападами» горстки молодих очайдухів, принесло волю італійської нації.

Мацціні говорив, що «ніяка нація не заслуговує на свободу ані її не затримає, коли сама собі її не здобуде. Революції мусять бути роблемі народом і для народу». А у нас одні пропонують це зробити угодами з ляхами, а другі «сюзом» із москалями; ні одні, ні другі нашою власною силою — революцією!

Мацціні кавав італійцям: «Услужні, угодовні навички необхідно зникнути. Нація мусить себе з цього очистити, заки сповнить свою місію». У нас деякі «мудрі голови» з крокодильчими сльозами пишуть: «Чи ж українцям привда під Польщею? Коли ходять про поживу для всяких «реальних політиків» та слухаючих і поважаючих «закони» ворожої нації, намірені проти нашого народу, — то, можливо, ні.

Коли підчас невдачних революцій італ. народу, вішаннях і розстрілах тисячів найкращих онів італійського народу, деякі «батьки» почали упада-

польську думу: — Нема єнна, а ще нині рано був...

До дому з «воська» писав: «жив, здоров, хожу без рубашки і штанов, чого і вам од Господа Бога желаю... Од тольма їсти мало дають та мучають на барерах». О, Хома і пожартувати умів. А-я-я-же!

А Приська ревла, слухавчи «такі жалосні» писання сина. «Ой, замучать кляті, дитину, хай би вже їх Бог Святий мучив»...

— Колясь, як пішов у «москалі», то знав принаймні що служив. І кашки давали цілий «к. тьдон» і три хунти хліба і пів хунта «гвайдни». А тепер чорт знає яке «восько» видумали ляхи, очі б їм злегенька виділали — розважав Прокіп.

Але дитини його ніхто не замучив. На другу весну, на Зелені Свята, прийшов «на гурльон». Статочний такий, випростаний. Йде, а чоботи — дзень—дзень!

Чи коло церкви, чи в ворчмі, чи на музиках — сирізь гурт, а в середині Хома.

— Все те, братішкі, як ми тільки схочемо. Схочемо так — буде так. Схочемо гнути шню, владуть нам на неї ярмо і ти, мужиче, тигни. Ми тільки як схочемо, то вся тая «яйчизна польска» до якої халери полетить. Ве знаєте хто ми? — Ми українці. А знаєте скільки нас? — Сорок мільонів! У «воську» наших половинка. Є такі клопці хоч поном роби його... Як зачне, як зачне — так тобі, сукині синку, наговорить що мертвий невірять.

Як умів, так говорив Хома, а хлопці слухали,

ти на дусі, Мацціні говорив: «Ви боягузи, не вірші своїй будуччині, як шо ви через смутек і невдачі не йдете до кінця». А що кажуть наші «реальні», «культурні» політики зприводу страчення ляхами Данилишина й Біласа? — Вуть в дзвін, що це марне і безцільне посмаання на смерть цвіту української молоді. Вони не розуміють ваги героїства. Вони розуміють душу раба. Ану ж хтось їм сказав би показати свою «народну роботу» такими ж діями посаяти! — Ні, це ні, все инше можливе, але не це; їхня власна шкура дорожа ва вею націю.

Згідно з Маццініні Ієзус лише закон уложений народом, лише мораль витворена овоім народом. Він кавав: «Не приймайте ніякої иншої форми, ані морального закону, коли не хочете збездотити своєї батьківщини й себе самих». А що кажуть наші гоморослі «реальні політики»? — Кажуть що закону ворожої держави треба слухати, бо це «незаконно» не слухати закону, хочби і держави ворога. Приняли «закон» раба, прийняли мораль невільника, звихнули боевий інстинкт.

Нахил до боротьби є даний людині і нації. У своїй найвищій формі виявляється він у поневоленних народів підготовкою до революції й революцією, — у державних народів підготовкою до війни й війною. Мир є нічим иншим, ніж підготовкою до революції чи війни. Від підготовки залежить успіх чи невдача війни-революції. Підготовка така займає шераз десятии літ, ба навіть покоління. Твердження наших «реальних політиків», що підготозятися до революції не потрібно, бо як прийде час, то «ми всі підємо», а наразі «хитруймо» супроти ворога, є лише висказами боягузів, одилиць зі звихненим боевим інстинктом. Якраз потрібним є нашому народові збудження приспаного боевого інстинкту, підселення його,

бо це якраз по їхньому. Хома тепер не звичайний Хома. Його навчили. Коб то, ризалма, та всі гура на жандарів, та на солтиса, та на секвестратора. Свинуп б тях, та своїх наставили. Як-неяк, а свій є свій! Свій жил не витягне за пару злотих. Завели б свою «власть», а жандарів польських повісив би чоловік і вись, сучий насинку. Мало ти юхи нашої попив, мало зубів владушив, мало шогів розпизгаушив, — сукині ти жандармський польський сину!

* * *

І сталося так, що з «гурльону» Хома не вернувся. То одного, то другого парубка візьме за стан:

— Проїдемося отак, Петре... — і пішли. Ліс густий, темний. Садуть і гуторять, а за тиждень і Петро, і Дамян, і Конон — всі вони *(а їх сотня) подалися на багна та в хащавини.

Прийшли за Хомою військові жандарми. Ані Приська, ані Прокіп, присяй-бо, не знають і не відають де він. Покричали, пошукали, Прокіп відька нагаїв через плеч лигнув, і все. Та за селом війсьнових жандармів зустрів сам Хома. Довго не возилися. Зброю геть з плечей, а самих до болотяного в гості. Запхали під латаття і май там спокій...

Прийшли ще жандарми. Знов те саме...

Прийшло військо. Стало в селі. Хома прийшов з хлопцями єеред ночі, повиягав Яськів без штанів, виспав кожному по двадцять п'ять, а потім — в багно.

ушляхотнення та звернення в національне русло разом зі свідомістю єдності національної та ідеалом Самостійної Соб. Української Держави. Лише це принесє нам, як і принесло иншим народам, — волю.

Партизанка.

Організація партизанських загонів.

Успіх діяльності партизанки залежить перовесім від воєнної здібности вождів і від яности загонів.

Тому великої ваги при організації партизанських загонів є справа команданта. Командантові ставлять вимоги високої інтелігентности, сильної волі й ініціативи. Він має любити небезпеку, бути надзвичайно оберечним і одночасно рішучим, повинен виріжнатися своєю відвагою й хоробрістю, вміти знайтися в скрутному положенні, бути холоднокровним в небезпеці та вміти своєю постановою ширвати загін до чинів. Він мусить вміти мовчати, бо лише абсолютне заховання його плянів гарантує успіх чинів загонів. Він повинен невтомно і безперестанно дбати про боездатність свого загона та падити сили й здоровля людей. Він своїм прикладом і волею мусить підтримувати в загоні дисципліну і порядок та своєю поведінкою повинен викликати до себе довіря людей.

Таких самі вимоги ставляться й до заступника команданта, як також до всіх старшин.

Добір людей до загона з правила доручається командантові: він повинен досконало знати здібність і якість кожного з них. До партизан ставляться вимоги високої національної свідомости, несплямленого характеру, доброго тілесного здоровля, витревалости і обізнання з тереном.

Стала чутка ширитися. Гомінкими лісами йшли повстанці один за другим тигнути скоростріля, а на рукавах тризуби. Темними ночами чатують і перегукуються дикі сови, а зі всіх боків, як чорна хмара, на поліські ліси та багна лядське військо наступає. Наступає не на Хому. Хома у хащях, Хома зі скорострілом і з Хомою дві сотні поліщуків. Військо на села налягав. Увірветься — вогонь закладає, батьків і матерей розвішукють по гияляках. Діти немовлята війсьма тратують.

Хома чув зойки рідних. Серце гнівом повиятсья...

— Хлопці, гайда вперед!..

Зареготали скоростріля, загули гармати. Вагна і праліся заговорили тав, як не говорили ще. Лягло там і тих і тих.

Але Хома не кається. Нема харчів, бо знищені села. Нема стрілен.

— Братя! — гукає ватажок, — Передостання куля для ката, а остання собі. Хто зі мною?

— Всі, брате!

І билися хоробро Хомові повстанці, засівши на недоступному острівді. Билися до останньої кулі, до останньої каплі крови і всі лягли в чеснім, керівнім бою.

* * *

Ні. Пре це не писали часописі, але це записала кровю українська земля; про це шумлять сосни і цього не забуде народ український.

О, не забуде!..

Коли при творенні загонів, до них голосяться морально маловартний елемент, який хоче брати участь в партизанці не для самої цілі, але лише ради особистої наживи (нпр. грабунку), то обов'язком команданта партизанського загону є таких людей взагалі не приймати, а колиб вони таки всунулися до загону, то зараз їх якимнебудь способом позбуватися. Такі люди можуть в дуже короткому часі здеморалізувати й найкращий загін партизан і обернути його в банду грабіжників.

Необхідним і корисним є, щоб в кожному партизанському загоні було кілька людей, які знають докладно околицю та вміль володіти ворожою мовою.

Найкраще є поповнювати загони такими людьми, як лісові робітники, лісничі, риболови, як теж спортсменів—взагалі людьми заправленими до всяких невигід.

При партизанці майже зправила стрічаємося з браком передзвіскою в партизанській діяльності підчас мира, чи відбування якихнебудь справ. Лише частина людей є в часті підготовлена до того спортивними вправами чи своїм заняттям. І якраз тому навіть при найменшій до того можливості треба старатися вже в мирному часі вишколювати людей до поодиноких чинностей партизанської війни, як нпр. до нічних маршів, орієнтування підчас непогоди або в умовах діяльності в непроглядному терені, пристосованні до місцевості вмінні перемагати перешкоди, тримати зв'язок, вживати сигналізацію, розсуюватися в різних напрямках у випадку переслідування та збиратися на назначених з гори місцях ітп. Всеяк треба одно узглядити: вишколення партизанів не може відбуватися по згоря уложеному шаблону, нпр. після службового статута. Кожний провідник вишколює своїх людей тим краще, чим більше буде мати власної ініціативи і проворливості і чим більше він візьме на увагу особисті якості кожного партизана зокрема.

Коліб партизани не мали достаточного вишколення, треба буде на початку партизанки виконувати зпочатку як найпростіші завдання та поволі переходити до чимраз тяжчих.

Сила і склад партизанських загонів, як це свідчить історія, були досить різноманітними. Гайдамацькі загони, які вели боротьбу проти польського панства в 18 столітті, склалися з 50—100, а часом і 300 людей, найчастіше кінних. Іспанські партизани (гверілья) 1808—1812 р. р. формували відділи силою 60—300 людей, переважно піхотинців, іноді з додатком гармат. Французькі партизани підчас війни 1870/71 так звані «франтірери» єдналися в загони силою 40—200 людей—піхотинців. Партизанські відділи росіян підчас російсько-японської війни 1904—5 р. р. (охотницькі команди) склалися з 2 старшин і 64 жовнірів. Німецькі відділи підчас світової війни (Ягдкомандос) мали склад 2—3 старшини і коло 150 вояків.

З цього можна бачити, що партизанські загони різних народів і різних часів хиталить щодо складу між 40 і 300 людей. Помітним було бажання по можності збільшити в загонах число старшин та підстаршин, чого вимагала сама природа партизанки, самостійність відділів, їх ініціатива та їх невтомність в праці. Так нпр. французький загін франтірерів 1870 р. мав такий склад: 10 старшин, 6 підстаршин і 24 вояків.

Можна сказати, що й в майбутніх партизанських операціях загони будуть силою від 30—40 до 300 людей. Треба узглядити, що малий партизанський загін краще може захопити свою діяльність, його легше забезпечити всім необхідним та легше до його підібрати певних і здатних людей. Отже найчастіше партизанка буде починатись акцією саме таких малих загонів. По мірі того, як повстання буде захоплювати все ширші верстви населення і партизанські загони будуть вишколюватися в огні і досвіді боротьби, їх можна буде легко розгорнути в більші відділи в 100, 200 або й 300 людей з додатком модерної техніки, захопленої в ворога.

Початкову організацію партизанського загону можна запропонувати таку:

Командант загону — 1. Заступник команданта — 1. Зв'язкових при команданті — 3. Санітар — 1. 3 рої, а в кожному: Ройовий — 1 (разом 3) Людей 9 (разом 27).

Отже загін мавби разом 36 людей.

Очевидно, що такий загін не матиме змоги виконувати складні операції або виконувати напади на великі ворожі частини. Його завданням будуть найчастіше акції нищення потрібних ворогові об'єктів, як залізниці, мости, телеграфи, телефони, магазини, а деколи утворення засідок на шляху пересування ворожих колон або обозів ітп.

З розвитком партизанки загони будуть збільшуватись. Організація і сила загонів будуть залежати передовсім від умов терену. Для типових умов терену України можна предвидіти для більш складних завдань такий склад загону:

Штаб загону: Командант	1.
Заступник команданта	1.
Старшин	2.
Штабових	4.
Санітарів	4.

Сотня стрільців: Командант сотні	1.
Заступник команданта	1.
Зв'язкових	3.
Санітар	1.

Три чоти, кожда з 5 роїв, разом:	
Старшин	3.
Підстаршин	18.
Людей	125.

Чота важких скорострілів (2 скоростріли)	
Командант чоти	1.
Підстаршин	2.
Людей	16.

Чота легких гармат (2 гармати)	
Командант чоти	1.
Підстаршин	2.
Людей	18.

Чота підривників	
Командант чоти	1.
Підстаршин	2.
Людей	16.

Команда зв'язку:	
Начальник команди	1.
Зв'язкових	11.

Разом	233 людей.
-------	------------

В разі можливості додається ще такому загону:

1. кінна чота
2. панцирники.

Щодо панцирників, то історія громадянської війни на терені бувної російської імперії 1918—1921 свідчить, що вже велику користь приносять

звичайні вантажні самоходи, змінені в панцирники пристосуванням цідручного матеріалу.

При творенні партизанських загонів вищий партизанський центр мусить доглядати за цим, щоб типова організація загонів не ломалася. Це багато полегшує загальне керування партизанкою і спрямування цілої діяльності партизан для досягнення єдиної оперативної мети. Лише в виняткових випадках можна деколи допустити до відступлення від типової організації для теренів з іншими місцевими змовами (гірські райони ітп.) або в разі браку зброї чи інших матеріальних засобів.

Узброєння і зброя загонів.

З огляду на це, що партизанам підчас їхньої діяльності прийде добувати муніцію лише від ворога (захопленням його складів або обезброєнням військових частин) правилом є, що вся вогнепальна зброя в партизанських загонах мусить бути того самого зразку, як у ворога. Отже поред початком партизанки організатори мусять подбати про те, щоб в той чи інший спосіб була добута потрібна кількість зброї місцевого воєнного зразку. Розуміється, це не завжди можна досягнути і тому партизанські загони на самому початку будуть одержувати різнорідну, а в часті дуже примітивну зброю. В такому разі треба при першій нагоді постаратися захопити в ворога зброю та переозброїти загони. Коли відчувається брак зброї, то тоді краще є озброїти добре малий загін, ніж висилати до бою більшу, але лише напів озброєну частину партизанів.

Індивідуальною зброєю партизана є кріс з багнетом, кілька ручних гранат, а у старшин далекострільний револьвер. Кіннотчики мають ще шаблю. Конечним є мати зі собою далекосиди, ножи, шнурі, ручні пили, малі лопатки та сомири, які в скрутному становищі все придадуться. Кожний партизан мусить мати перев'язочний панет.

Коллективна зброя з початком партизанської діяльності буде складатись з легких скорострілів. З розвитком партизанки заведуться важкі скоростріли і гармати, але переваження ними треба уникати, бо тоді загубиться і відпаде головна сила партизанки, а саме велика рухливість і легкість загонів.

Одяг партизана не повинен впадати в очі і повинен бути по можливості зеленої або сірої краски. Корисним буде, як люди ще в часі мира придбають собі спортові одяги. Всі фантастичні та демаскуючі відзнаки треба уникати. Деколи треба буде в цілях маскування вживати воєнний одяг ворога або й цивільне одіяння. На селянських теренах часто буде вживатися звичайний селянський одяг. Отже вже заздалегідь треба забезпечити відповідним одягом своїх людей, а найкраще тримати його деось в певному сковку.

З огляду на велику рухливість та живу діяльність партизан, загони не повинні мати жадних обозів. Тому все потрібне, як набої, невеличкий запас харчів ітп. партизан мусить носити з собою.

Щоб не вичити зразу неіпотрібно матеріалу, набоїв, харчів (консерв здобутих у ворога), кожний партизанський відділ повинен підшукати в своїй районі кривки, де б міг ті речі зложити і ними у випадку потреби забезпечувати своїх людей.

У виняткових випадках партизани можуть вживати спеціальних засобів для швидкості руху, як лещата, ровери (колеса) і моторові вози, реквіру-

вати або винаймати підводи ітп. Рівнож є можливим, що малий партизанський загін, реквіруючи або здобувачи коней, перетвориться на якийсь час з пішого в кінний.

Перед виконанням операції партизанські загони мусять бути забезпечені відповідними шапами. На всякий випадок мапу повинен мати командант загону і всі старшини.

Діяльність партизанських загонів.

а) Підготовка до операції.

Успіх діяльності партизанського загону полягає головним чином на несподіваності нападу та на швидких рухах. Отже ціле підготовлення до операції повинно переводитися швидко, енергійно і тайком від ворога.

Підготовча акція складається з розвідки, налагодження зв'язку і забезпечення необхідним воєнним матеріалом.

Розвідка:

Розвідка перед операцією має ціллю: 1. розвідати самий об'єкт нападу — силу ворожих частин, які його захищають, підходя до об'єкту, відношення населення, місцевість ітп.

2. знайти силу, склад і розташування ворожих частин, які розташовані на ударнім відділенні від об'єкту нападу і через це можуть перешкодити нападкові.

3. розвідати шляхи і місцевість, через які доведеться загону перейти підчас виконання операції.

Зправила розвідка ведеться тайним способом. Для того мусить мати загін між населенням своїх мужів довіря; бажано з числа тих, які по роду своєї діяльності пересуваються з місця на місце, як залізничники, мандрючі крамарі, селяне на возах ітп. Загін може висилати і власних розвідників, замаскованих під жебраків, музикантів, крамарів ітп. Все це потрібне для заховання тайни і для одурення агентів ворога. Чим більше довірочних людей має загін, тим легше він зможе перевести своє завдання.

Зв'язок:

Кожний партизанський загін мусить підчас операції підтримувати певний зв'язок як зі своїм проводом (вищий партизанський центр), так і з мужами довіря на місцях. Для того вже згори призначається збірний пункт донесень. Там сходяться: 1. навази та вказівки вищої команди, 2. гонці зі звітами від загону, 3. інформації від мужів довіря. Від останніх особливо цінно мати відомості про можливу зміну обстановки за проміжок часу між висилкою розвідки і приступленням до виконання операції. Дуже корисним є призначати мужам довіря якісь примітивні сигнали або відзнаки, які моглиб попереджати загін про небезпечу при наближенні його до тої місцевості, де мешкає той чи інший муж довіря (сигнали в вінах, варубки на деревах ітп.).

Забезпечення матеріалом:

При підготовці до діяльності партизанських загонів дуже важливою річчю є закладання запасних магазинів зі запасами харчів і всім іншим потрібним для діяльності приладям. Коли загін оперує в місцевості, якої населення відноситься до цієї акції прихильно, то можна сподіватись одержати від мешканців харчі, але муніція й інші воєнні матеріали (вибухові речовини ітп.) як також перев'язочний матеріал, треба вже заздалегідь приготувати на певних складах.

Також загін треба забезпечити певною кількістю грошей. Грошова справа має велике значіння, особливо в зубожілих і виснажених кчах, бо загоні всеж краще платити населенню за харч. підмогу і різні послуги, хочби сама людність через свою прихильність до партизанського руху цього й не вимагала. В цьому випадку співчуття і настрій населення на багато підносяться і на цьому лише вирає справа партизанки. Примусові реквізити в населення дозволяються лише в військових випадках і то у випадку дуже скрутного становища. В тому випадку населенню видаються квитки на всі реквізовані річі і при першій нагоді вони оплачуються грошима. Очевидно, що квиток в разі захоплення його ворогом, не повинен давати йому якихсь розвідочних відомостей (підпис псевдонімом, ніяких вказівок про назву загону ітн.).

б) Загальні вказівки щодо діяльності загонів.

Основою успіху партизанки є швидкість руху загонів, велика активність, енергійність, несподіваність нападу, заховання тайни, введення ворога в блуд відносно правдивих оперативних намірів ітн. Про задуману операцію, як можливо найдовший час не повинен знати ніхто, крім вищої команди і команданта загону, який переводить операцію. Про цілі діяльності можна інформувати людей лише після того, як загін вже виступив і лише остільки, оскільки це знайде потрібним командант. До того часу ніхто з людей не повинен знати не тільки про цілі операції, але навіть і про те, що являє операція взагалі намічається.

Перед початком операції корпусним буває розвинути партизанську діяльність в районі більшменш віддаленому від місця головного нападу.

Рух загону в район операції мусить відбуватися захищено від ворожої розвідки. Якщо тайне пересування цілого загону неможливе, можна скучувати його поступово дрібними групами, яким на той випадок призначається місце зеднання з такими ж іншими групами. По мірі можливості треба живити яичну пору для переушення. Корисним є вибирати дещо окружний шлях, щоб ворожі агенти й розвідки, замітивши загін, не могли досягти його й точно зрозуміти мету операції й правдивий напрям руху.

Оседлі, особливо великі, залізничні стації, перехрест шляхів треба по можливості оминати. Розташовуватися на відпочинок можна лише в поодиноких хуторах, малих селах, або ще краще ставати табором в лісах, ярах і інших місцях подаліше від осель. Місце розташування повинно давати можливість швидкого і певного відходу на всі сторони.

Якщо загін розташувався на відпочинок в селі, хуторі або поодинокому дворі, то треба стежити за тим, щоб ані одна людина не залишила оселі під якимби то було претекстом.

Виступаючи з такого місця не треба зараже рухатися в тому напрямку, який відповідає правдивій цілі операції, але треба почати рух в якусь иншу сторону. Лише віддалившись від оселі і переконавшись, що за загонем ніхто не стежить, можна змінити напрям руху з фальшивого на правдивий. Можна також виступати з оселі кількома групами в різні сторони і відтак в захищеному місці на певному віддаленні від оселі зібратися разом. Якщо загін під час руху зустріне ворога, адепервованого вже попереднім нападом.

корисним змінити напрям руху на якийсь час.

При зустрічі з мотомеханізованими силами ворога (танки, панцирники, танкотири потяги) треба коватися, або, як є час, влаштувати засідки і перешкоди (вовчі ями на дорогах, викидання в засідок ручних гранатів в 5—6 гранат під машину, відшрубования шин на залізницях ітн.). Хоч мотомеханізовані сили є страшною зброєю для партизанів, які найчастіше не мають модерної техніки для боротьби з ними, то вжетаки всякий танк чи панцирник має ту невигоду, що він сліпий. Цю його слабу сторону й треба використувати і передовсім не лаятися йх. Схованого партизана трудно побачити.

Розвідку ворога треба одурювати розповсюдженням неправдивих вісток, підкидуванням фальшивих наказів (нпр. залишення йх при трупах забитих партизанів) ітн. Зустрічаючи на шляху наступу телефонічні і телеграфічні лінії можна використувати йх надсилкою фальшивих телеграм (якщо в загоні є фаховець в тій справі) або підслушуванням ворожих розмов та перехопленням телеграм. Для цього потрібно мати відповідні апарати. Невикористані телеграфічні й телефонічні лінії треба нищити.

Дуже корисним буває вислати від загону в отороки досить міцні групи, які мають робити напади на ворога в пунктах менш-більш віддалених від правдивого напрямку руху загону і від цілі його операції. Чим більш рішучими будуть акції цих груп, тим певніше загін досягне своєї головної цілі.

Напад на сталі об'єкти (ворожі табори, склади амуніції, двірці ітн.) найкраще переводити вночі або в час сумерну, бо це не тільки сприяє несподіваності акції, але й уможливує партизанам легко і певно зникнути після досягнення мети операції. Крім того нічні напади найбільше нервують та деморалізують військоро ворога, утруднюють його орієнтацію і роблять його огонь непевним і малоефективним.

Сам напад робиться енергійно, завзято і сквално. Ворог мусить мати враження, нібито він попав в осине гніздо і є оточений зі всіх боків міцними, добре озброєними частинами і через це всякий спротив є безнадійний. В разі можливості треба переводити напад загонами партизанів рівночасно з різних боків, але при цьому треба вважати, щоб стріляння з одної сторони не шкодило наступаючій групі з другої.

Напади на рухливі об'єкти (ворожі вольони, відділи, обози ітн.) краще переводити з засідки, що дозволяє партизанам підбрати собі для нападу відповідну місцевість. Найкраще надаються для того гірські околиці та ліси, які сприяють наглоті акції і уможливають захищений відступ партизанів. Для переведення таких нападів потрібна велика холонокровність і витриманість. Спокійно, без поденервовання мусять партизани приглядатися зблизька машеруючій кольоні ворога, мусять пропустити охоронючі ворожі частини з тим, щоб у відповідній хвилині, при наблизненні головних сил ворога, нанести їм численні страти кулеметним вогнем або киданням ручних гранат. Не запускаючися в дальшу боротьбу, повинні партизани відірватися від ворога і найкоротшими дорогами спішити на інше вигідне для нападу місце, щоб там знова несподівано напасти на ворога, адепервованого вже попереднім нападом.

Поворот партизанського загону після виконання завдання мусить йти іншими шляхами нішті, якими він рухався для нападу на ворога.

В разі необхідности загін може розпорозитися на кілька груп, які будуть відходити в різних напрямках. В такому випадку керівник повинен призначити збірну точку, де мігби зібратися цілий загін.

У всіх випадках і при всіх чинах у кожному загоні мусить панувати безоглядна дисципліна і обережність.

в) Піклування хорими й раненими.

В партизанській війні справа приміщення раних і хорих завжди викликає великі труднощі. Взяти йх з собою прямо неможливо, бо це не тільки утруднювало б можливість швидких рухів, потрібних для успіху акції, але й загрожувало б безпеці загону. Проте треба у всякому разі як найшкороше виділити йх зі складу загону на час вадужання. Доля йх, колиб вони дісталися в руки ворога, була б незавидною, тому треба старатися для них про якусь певне приміщення.

У краю з прихильним населенням можна надіятися на можливість примістити йх у мешканців; при тім треба дбати, щоб це остало захищеним перед ворожими агентами. Найкраще примістити йх в самотніх хуторах або малих оселях, подаліше положених від великих шляхів та залізниць. В приграничному терені не буде представляти ніяких труднощів відправка йх до нейтральних країв.

У краях, де населення є непевним або можна підозрівати догляд численних ворожих агентів, прийдеться хорих та раних тайком заховати в криївках, доручаючи догляд над ними певним доглядачам. При цьому не треба забувати про необхідність забезпечити йх достаточною кількістю їжі і перевязочного матеріалу.

Річне.

Світ «розброюється». Нью-Йоркське статистичне бюро обраковує, що по Версальським мирі та в часі, коли ще ніколи стільки гарних слів не балакали про «мир» та коли ще ніколи стільки різних «спактів про не-напад» не заключувано, — усі держави озброюються далено більше, ніж перед світовою війною, а загальною видають коло 5 мільярдів доларів річно на озброєння. І так в р. 1930—31. Англія видала на озброєння 535 мільярдів доларів (в р. 1913. — 375,1 мільярд дол. отже 42 проц. більше тепер); Франція 455,3 мільярд дол. (в 1913. р.—348,7, отже тепер 30 проц. більше); Італія 258,9 мільярд дол. (в 1913. р. — 189,1, отже тепер 44 проц. більше); Японія 242,1 мільярд дол. (в 1913. р.—95,5, отже тепер 142 проц. більше); СРСР 373,4 мільярд дол. (в 1913. р. — 447,1, отже тепер 30 проц. більше); Америка 727,7 мільярд дол. (в 1913. р. — 244,6, отже тепер 197 проц. більше).

А кілько у нас видається для військової підготовки нації?! — Смішно питати, коли зясувати собі, що наші «батьки народу» демобілізують наші воєнний дух нації, проповідуючи мирне налагодження конфліктів.

Про одну пропозицію. Польки мають одну державну середню школу на 45.000 людей, а уграйді від Польщі одну на — 1.000.000 людей!

Польські експріпріації. Наші «приятелі» вже

не раз зчиняли пекельний вереск згагоди експріпріації: або це у них «бандитизм» і «незаконність» мовляв, «де річей, яких не можна робити в ніякій державі. належить підпад, рабунов» („Упр. Гелес“ Вінніпек, — або все це «малі суми» мовляв, «за кілька сот доларів посилають людей на смерть». Щойно вийшла польська книжка (Аксжа wojowa pod Bezdnamami), в якій автор вчисляє такі польські експріпріації в р. 1907. та подає забрані квоти. Він пише: „До акції в 1907. р. найбільше „доходових“ належали, виконані під кермом Т. Арцишевського, акція під Рейвцом (17.I.—3634 руб. 21 коп.), на почтовий уряд при вул. Спільній у Варшаві (22. II.—6427 руб. 94 коп.) та на касовий віз монополевих закладів в Лодзі (22.IV — 4925 руб.). Поза тим належить тут виказати напад на присяжного поборця повіт. каси в Ловічу (2.I.—1567 руб.), на почтовий уряд і монеполу у Вашніці, пов. більським (9. I.—1242 руб. 84 коп. готівкою та 1689,68 руб. почт. марками), на залізничну стацію Наленчф (2.II.—566 руб. 25 к. — марками почт. 18,25 і вексель 3,75 руб.), та на почт. уряд в Лосіцах (поч. липня—2393 руб.). Останні — нечисленні — акції принесли небагато; такий напр. напад на зал. стацію Сухедимф, зроблений 18.IV., дав ледви 102 руб. 55 коп. Напади на монополі, хоч і повторювалися в тім часі досить часто, не могли відповідно забезпечити партійну касу. Добич виносила звичайно від кількох до кількох рублів (напр. в Самсонові, пов. Кельце, в ночі 6—7 червня— 2 руб. 75 к.), рідко переходила 100 руб., а у виняткових випадках виносила квоту кількох сот рублів (напр. монополі в Бендзіні 17.VIII. — 570 руб.)“.

Ці числа треба пам'ятати всім нашим „дорадцями“.

Дещо для порівняння. Недавно часописі подавали таке: 26. травня 1923. р. розстріляли французький військоро молодого німця, Шлягетера, якого французький державний суд засудив на варту смерті за поповнені саботажі, які виконував Шлягетер з малою групою людей. Безперечно, цими саботажима Шлягетер не міг вплинути на безпосередне освободження Порура, але його жертва опам'ятала не одного німця чи німця, здержала перед моральним розкладом, запобігла сідженню, яке по той бік Рену розпанонилося. 26.V.1933. обходила Німеччина горжественно десятилітню річницю смерті Шлягетера. В святі брали участь 70.000 гітлерівської молоді, 83.000 робітників і урядників згуртованих у нац.-соц. синдикатах, 70.000 гітлерівської міліції та поверх 100.000 Штальгельму та членів різних національних організацій. Зприводу того свята так писала „Кельнше Цайтунг“: „Німецькій нарід шанує в помершим велику трагічну жертвенність молоді. Німеччина згадує молодого чоловіка, який умер за свою націю як Жанна д'Арк, Андрій Гофер, як мільйони погиблих у світовій війні, які вмерли за свої нації. Шлягетер став для Німеччини символом молоді, яка „хоче неможливого“: найвишого, найлішого, останнього, і яка гине від напруження між ідеалом і дійсністю. Але зі смерті цих скородоносних, як вони не називалися би, родиться нове життя бо вони вмирають, щоб другі могли жити. Німецькій нарід бачить через символ Шлягетера, як смерть в дальшому діланні замінюється в життя. З піскової ями, в якій згибує Шлягетер, виходять сили, про які десять літ тому ніхто не мріяв. Великашана,

відповідальність тяжить на німецьких провідниках, яким повірено ці сили. Деякі земляки не будуть розуміти цих сил". Кажуть, що в давніх церквах і замках замуровували живих людей; називали їх жертвами будівлі. Може я є також жертвою будівлі пруської держави". Це вже німецький поет устами свого героя, на якого чекає вже під дверима кат. „Жертва будівлі майбутньої Німеччини!“ — смерть Шлягетера не може мати іншого значіння“.

Так цинять смерть німецького боввика в Німеччині. А в нас напр. зприводу Городжа та смерті боввиків писали: „Злочинна рука невідповідальних аранжерів того до ідіотизму безглузлого терористичного акту, не дала змоги тим молодикам вирости в поважних мужів конструктивної праці і глумливо випула їхнє життя в пельку дурної смерті“ („Січ“, Шикаго, 7.I.1933). Або: „Чи ввиду сего можемо ми чесно і щиро назвати комусь в Галичині: „Гарно робите хлопці. А-ну ще такі?“ ні! Ми кажемо ясно й недвозначно: „Дайте собі епокі в такою роботу! Не бабайте собі даремно рук“ („Укр. Голос“, Вінніпег, 25.I.1933). Або: „Подія в Городку повинна отати для нас поважним і грізним моментом. Ми такі події осуджували й осуджуємо. Те, що вони роблять є зле й шкідливе, як з погляду широких національних інтересів, так зокрема і з погляду економічної національних сил. І саме Городок стане остаточно і грізним перед наслідками такої „ідеології“ й рійночасно вихідною точкою для боротьби з нею“ („Діло“, 4.XII.1932).

Така є різниця між поглядами на „саботажників“ німців і українських „батьків“. А за тою різницею іде різниця долі німецького і українського народу: німці є державним народом, а ми з нашими „батьками“ валємося століттями в поромі рабства...

Хроніка.

Судові розправи. 15.V.—30.V.1933. в Бережанах проти 15 укр відбулася розправа під закидом приналежності до УВО та переводження саботажів: Засуджені: С. Щерба на 9 літ тюрми, Ф. Лозинський на 8 літ, Василь Спач 7 л., Микола Пухаль 8 літ, Ем. Лушпак 6 літ. Дм. Сомик 5 літ, Ст. Баран 4 роки. Оборона зголосила касацію. Звільнені: О. Давидів, С. Маланчук, М. Пшик, І. Прудивус, В. Стефанів, В. Любинецький, студ. О. Курчаба і Ст. Білик.

— 18.V. 23. V. б. р. в Перемишлі станули перед судом 7 українців під закидом приналежності до ОУН, поширювання летючок та збирання інформацій про польську армію. Засуджені: Вас. Качмар, б. ред. „Укр. Голосу“, на 5 літ тюрми, Ст. Федчук на 6 літ, Яр. Полянський на 5 літ, Ос. Коропей на 3 роки, а Дор. Юрчак, Тат. Фенік і Андр. Стрихарський по 2 р. 6 міс. тюрми. Оборона зголосила відклик.

— 29.V.—30. V. б. р. в Самборі відбулася розправа проти 4 ремісників за приналежність до ОУН (арт. 97) та за вибивання вікон хруням. Суд затвердив арт. 166 та засудив Нест. Постойка на 1 рік тюрми, Ст. Андрієв-

ського на 8 міс. тюрми, а Вас. Плісака і Г. Івасіва по 6 міс. тюрми.

31.V. б. р. у Варшаві найвищий суд зніс засуд суду 1. інстанції з 12.III. б. р. на Гавришкова (7 літ тюрми), Гирку (4 р.), Галагана (3 р.), Воробця (3 р.) і Курила (2 р.), за приналежність до ОУН. — Відбудеться нова розправа.

— 3 кінцем травня в Станиславові станули перед судом 17-літній М. Жупанський за писання віршів в честь Данилишина і Біласа та за кольпортажу летючок в справі бойкоту. Засуджено його на 10 міс. тюрми.

— 3 кінцем травня в Самборі станули перед судом Мих. Іваник (16 літ), П. Тарнавський (14 літ!) і В. Клишко (16 літ), обжаловані у підбурюванні учнів школи в Келбці до протипольських викриків, тощо. Денуційовали їх лаяцькі учительки. Всіх звільнено.

— 22.V. — 4.VI. б.р. в Чорткові вівся процес проти 24 українців за приналежність до УВО. Засуджено: Дм. Потятинника на 3 р. 6 м. тюрми, Ант. Комагницького на 3 роки; Ев. Онищука, Пав. Микитина, Д. Королика, Дм. Гембатюка по 1 р. 6 міс. тюрми; Ів. Лидика с. Андрія, Яр. Комарницького і Гр. Романка по 1 році тюрми; Пав. Юрчака, Дм. Палечнюка, Ст. Голика і Д. Шепанського по 6 міс. тюрми, Ів. Лидика с. Проця на 8 міс. тюрми; Андр. Прокопчука і Ів. Козака по 3 міс. тюрми. — Звільнено: Мих. Гаралаяка, І. Кінащука, Д. Борща, Г. Юрійчука, М. Осадчука, Ю. Дідура і Ольгу Говіну. — Касацію зголосили: Потятинник, Комагницький і Онищук. — Трибунал уневажнив вердикт присяжних відносно Р. Мигалія, якого нова розправа відбудеться пізніше.

— 6. VI б. р. почався у Львові суд над Степаном Машаком, учен.; Мих. Куспісем, студ.; Степаном Цапом, учен.; Зеноном Коссаком, студ.; Ярославом Біласом, учен.; Марією Ковалюк, приват. ур.; і М. Мотиком. Всіх їх обвинувачувано за приналежність до ОУН, зокрема Куспісія і Машака за участь у нападі на пошту в Городку Яг., останніх за поміч у нападі. Засуджено Коссака на 7 років тюрми, Куспісія на 5 літ, Машака, Біласа і Мотика по 2 роки тюрми. Цапа і Ковалюківну звільнено. Відносно Коссака замітне, що поліція, як колись супроти Атаманчука і Вербицького, уживала фальшивих свідків, брехливих звітів та ин. подібних способів, щоб обтяжити Коссака. Засуджений Коссака заявив по вердикті суддів присяжних наступне: «Перед цілою українською суспільністю даю слово честі, що про напад у Городку я довідався шойно з преси».

— 6.V. б. р. в Тернополі відбувся суд над 9 українцями за приналежність до ОУН та поширювання «Сурми» та иншої нелегальної літератури. Засуджені: Й. Іванюта, рільник, на 5 літ тюрми; Роман Порубалюк, кооператор, та Вол. Дудар, рільник, по 4 роки; Вол. Куцак, швець на 3 роки; Мих. Коблянський, рільник, на 1 рік тюрми. Звільнені: Ев. Кручовий, Ст. Кравківський та Ів. Луцків.

Передавайте з рук до рук, з лати до лати!

Кожите „СУРМУ“ перед ворогами, бо це нелегальний орган

Ціну 39 сот.
Проситесь складати в краю на
„Політичних В'язнів“

СУРМА

Орган
Української Військової Організації.

8 (70)

СЕРПЕНЬ

1933

Боввиків.

Ти, Друже, вже поляг!...
А ми в черзі безкрайній
Ідем в тернистий шлях!...
...Там кров цвіте мов рожі!...
Цілунок—стріл ворожий!...
...На ньому Ти поляг!

І ми лиш епізод
Змагання вікового!...
По нас прийде народ
До храму Голі—Слави
Ми—шлях вкрили кістками
Та ми—лиш епізод!

У тиші пролунав
Твій стріл, сміливий Друже!
І счі прислонив
Тобі тризуб злотистий,
Що він Тебе на страсти!...
...І він Тебе прощав!

Спокійний усміх"склав
Ти в дар йому останній!
І гасло там життя...
А ти родивсь на ново,
Щоб жити віково
У нас в душі—серцях!

А там де десь заснав
Бельведер... Кремль червоний...
Десь гомонить Дніпро!
—Який то гомін стане,
Як скинемо кайдани
Отих Кремлів й Варшав!

І тризна там буде
Тобі, святий Герою!
Там мілїон умре!...
А Волю укріпляти
Будем під рев гармати!
І Воля нам буде!

Ми тільки епізод!
І Ти був лиш моментом
Борні, що веде Народ!
Та нині—Ти безсмертний
Тобі вже не "мерти!
...Хоч Ти лиш епізод...

До стовпа злочинців!

До стовпа з ними, справжніми винуватцями всіх нещастій України! До стовпа з тими, що приготували їй долю країни рабства, голоду, пощестей і людодства! Прикувати негідників, що своїми руками вислали транспорт на Соловки, і нікчем що за їх плечима розстрілювали революціонерів!

Імена —Коцюбинський, Шумський, Скрипник.
«Доборолась Україна до самого краю; гірше врага свої діти її розпинають». Не так Москва, як її українські холоу та посіпаки! Москва вправді русій—мозок та споживач діла. Але злочинні руки українські! А без рук не було б і злочину.

Ворог є ворог. Народи не знають відносно себе «справи» і «моралі». Ми, українці, загрозували і загрожуємо силі й величі Москви. Москва уживала й намагає супроти нас безоглядної зброї: вистрі-

лювання, вимордовування, винищування. Ми вже боролися проти неї збройно, боремося й тепер всіми доступними нам засобами, й зведемо з нею ще остаточно кроваві порухунки.

Але— не знаймо пощади для зрадників!

Іх ціла армія, страшніша за армію ворогів. Армія відступників національної ідеї. Армія під ворожою командою; в перших рядах—божевільні сектарни, за ними—нікчеми—безхребетники, найчисленніша й найбільша опора ворога.

Два первородні гріхи українства породили їх безувіртство і опортунізм.

Був рік 1917—18, коли то український народ зїр історичну полуду зі своїх очей і зачав сам творити свою долю. І з'явилися перші: Коцюбинські, Героновичі, Скрипники та інші послухники чужих,

Видає пропагандивний Відділ Української Військової Організації.

Редагує Редаційна Колегія.

Чи сповнили і обов'язок зглядом боввиків?
вирівнали перед стовпа „Сурму“? \$1.00 на рік.
редплату слати: SURMA, Box 2121, Winnipeg, Man.

монастирів, безувіри чужого бога, щоб в ім'я спільної з Москвою віри очолити облуду харківського уряду.

Настав рік 1918—19. Все національно безкомпромісове в народі вело смертельну боротьбу з московськими експонентами. Тоді з'явилися фальшиві талмудисти і діялентисти: соціал—революціонери—боротьбісти, соціал—демократи незалежники та інші оті, що розщеплювали кожну партію на кілька фракцій, що створювали урядові кризи, тощо. З'явилися скріпляти авторитет харківських маклерів і за спиною тульських полків і лєтисьєво-китайських батальонів бути товмачами між ними а українським селом.

В морі крові втоплено національну революцію. І тоді з'явилися другі — опортуністи: Христюки, Праги, Виниченки, Петрушевичі Грушевські, Лозинські, Рудницькі. Пішли надавати блиску совітській дипломатії, марши харківському совнаркому, глибини радянській науці, орієнтації галицькій політиці..

Десять літ пересувала Москва, як хотіла, на шахівниці українські фігури і фігурки, добиваючи рештки національної революції на Україні. Десять літ замилювала очі, пускала туман і — біла в лоб. Ловила у сітці «українізації» і на вудку автокефалії, на гачок УАН і на омладинки ДВУ, на ВУРКУ і на тьохкання «Західної України».

Доки не поржавіли обрізи. Доки не поженилися і не повлаштувалися в наркомосах сільські вчителі — повстанці. Доки не розбудувалося Г.П.У.

А тодіж Москва сказала — дооцты!

І пішла «оплошная колективізація». Відкрито Соловки і загорожено дротами Збруч і Дністер. Полетів Шумський і вник Максимович. Аранжовано СВУ і зліквідовано автокефалію. «Зроєковано»

3 чорних днів.

Ог, яка вона, людоньки, тепер вигалася. Висока, як «він» був, і очі, як дві краплі води подібні до «його». А тоді їй усього рочок минав. Лежало ще у хаті в колісці й тільки верещало. Що воно ще знало...

Ого сиджу раз, похитую поволі за вірвечку... Входить «мій», чорчий увесь такий, піт із чола цюрком. Сів, знаєте, тяжко на лаву, під образом.

— Ех, — каже — пропала! Не видержать наші.

Прибіг один сусід, прибіг другий...

— Семене, Семене! То дітки вже під селом!

— О, трясця їм в ребра — і зірвався, мов опарений. — Тягну мерщій люшню. Хай не лежить, знайдуть — заберуть, а так кілька Янтиків ще злучить.

Я в крик. Дурна, знаєте, думаю собі; піде, забють, а що я з дитиною? Та хіба його втримаеш? Скорше втримаеш вітра.

Зібралися й пішли. А я, сердешні мої, з дитиною лишилася, сіла на лаві, дума за думою котить а по руках і ногах мороз жили морозить. Боже мій, Боже мій! Дитино моя люба, дитино болюча! І чого вони, клятї, хочуть від нас!

І в той час як не польосне щось геть коло самої хати, ніби грім. Я, людоньки, до дитини і на землю. Дитина у вереск. Коли прояснілося, встаю, тремчу. Глянула у вікна — ні одної такї не лишилося, а сачком промайнуло кілька наших чоловіків.

кол. ес — дєків Петренна з Сурьцовою і заслаю Грушевського та інших кол. ес — ерів. Заведено голод і людожерство, щоб... викрита «шкідників» по всіх наріомах і трєогах. Виявлено, що державний апарат сімі куркуті, щоб... розправитися з українізацією. Виявлюючи галичан, добито торгу з Польщею. Принягідно послаю шнур Хвильовому і Саришанкові.

Ось підсумки десятилітньої опортуністичної політики. Українськими руками Москва розправилася з українством.

А що, коли б Центральна Рада не пристосовувалася до «єдиного демократичного фронту», а спираючися на українських багнетях, од першого дня взялася до української державної творчості? А що, коли б Скрипники і Коцюбинські не здигали задля опільної з Москвою «віри», совітську соціалістичну республіку? А що, коли б «боротьбісти» й «незалежники» в час, коли сільські хлопці гарматами глушили рибу по ріках, а в кожному другому оборозі чи хаті був машинний кріс, виступали не проти Директорії в злупі з Росією, а проти Москви? А що, коли б в час, коли український дядько мав ще стрільна й досить боронна та сата для повстанців у балці, український інтелектуальний актив не погасив своєї енергії в «реальній» кооперативній і провітній праці в радянським апараті? Що нарешті, коли б Хвильові й загнані в кут Скрипники не стрілялися, а чинили? Чи перемогла б Москва Україну?

Україна вже мала в своїй історії подібний період «реальної політики» — це по Перяєдавським договорі. І тоді нашим прокляттям була «спільна віра». В ім'я її безувіри і опортуністи Самійловичі і Скорпадзькі протиставилися Дорошенкам і Ма

У кожного кріс. «Мій» напереді, без шапки, як сидів у хаті, так побіг.

Повлала я дитину і мерщій вибігла, а покійний тєсть летить напроти мене:

— Олено! А давай там «патрони».

А у них волосся біле розвіалося.

— Не плач — гукають — ми їм ще покажемо!

Боже, думаю, чим ви їм покажете. Дала я їм ті «патрони» і старий побігли. Я так і не бачала куди, бо дитина на цілу хату верещала. Коли глянула потім через вікно, то коло самої Сидоришиної клуні, таку чуєте, яму побачила, що кінь сховався б. За селом кріси лопотять. Чуло мое серце, що близиться біда. Чуло і боліло, але що діяти? Вітй зачався, аж земля стогнала.

До вечері втихло. Загорілося лиш кілька хат, але стрілянина вицухла. «Мій» прибіг поночі, мокрий до рубчика, випив нараз дві кварта води, скопив кусень хліба і побіг знов.

Ах, хіба то була ніч? Пожежі присвічували, що хоч голки збирай. Люде навіть уже не плакали. За селом по ровак лежали наші чоловіки і відстрілювалися. Але вже над ранок не хватило чим відстрілюватися. Бігали, збирали, де у кого що було. Але змогли вони втриматися лише до полудня. Вполюдень оточили їх і половили.

Коли гнали їх селом до вигону, половини з них бракувало. «Мій» і тєсть ішли разом. Зігнуті, без шапок. У тєсть брудна і мокра від поту сорочка прилипла до спина. Я хотіла води сердешням подати, хай би хоч сирагу залили... Біжу з відром

везам. В ім'я «реальної політики» і «рятування» того, що можна» працювали Розумевські. Аж доки не прислали Україну на два століття.

А був перед тим инший період, коли то напрям надавав не «реальний» Кисіль, а ставільна «Січ» і зреволюціонізоване селянство, і коли кожна поравна була тільки стимулом до нового повстання!

На власні сили.

Віра в чудотворні образи, книжечки і особи є глибоко заморієна між нашим народом. А вже найчудотворнішими вважають пори року. З ними навіть політичні надії звязують. Ось і цього року весняний вітер збудив надії українців. «Розтане лід, підсохне земля, і вдарять японці на Сибір», Або: «В СССР зовсім не стане хліба на весну, голодне населення зробить переворот». Або: «Гітлер приходить до влади — буде війна з Польщею чи Московією». Міжтим японці далі пораяються з ханцями, населення України вимірає з голоду, Гітлер дбає за свої внутрішні справи, а безпідставні сподівання ніяк не виходять нам на добре.

Знаємо, що московське ГПУ та большевицька преса систематично поширюють кожної весни на Україні чулки, що польське і румунське інтервенційне військо стоїть готове під зброєю на кордонах СССР. Зрозумілий є постійний крик червоних москалів про хижі заміри капіталістичного світу проти совітського Союзу і використання кожної нагоди, щоб де доказати поневоленому населенню. Во ж впоювати в населення переконання про близьке звільнення іззовні, це значить примушувати його складати руни і нечлїно чєхати вив-

стежкою через город, добігла до перелазу, а звідти лях на коні та просто на мене. Як гцинув через пліт, як верескнув... Я і відро кинула, а він клятуций так сперезав мене нагаєм через голову, що ледви втрималася на ногах.

Люде — хто куди в ростіч, а я думаю — куди втічеш, куди побіжиш? Смерть, то смерть усім. Наших на вигін до вітряка загнали, оточили скорострілами і почали катувати. Кричіть, людоньки! До Бога кричіть! Тєсть, чуєте, старого, сивого підв'язали до крила вітряка і заставляють «мого» крутити.

— Кренць! — гукають на нього, а всіх решту на вколінки поставили, щоб дивилися.

Мій став, блідий такий, підійшов до батька, обняв його. Навіть людські вати і ті на хвильку втихли. Але втуж мить він обернувся:

— Смерть лихам! — гукнув голосно, — до ратунку! — і перший кинувся на ляха.

Всі зірвалися. Почався бій, різня. Але в той час з кінця села уже палали хати. Іхали від хати до хати вершники і палили!

Ох, людоньки! Та ж там моя дитина! Біжу і ніг не чую. Біжу і під колінами мліє. Біжу і все на місці, як то часом сниться — хочу крикнути, а язик звамянів і не повертається. А ноги от-от зломляться і сплять там ті люде мою дитину, сплять живцем.

Добігла, чуєте, аж коли палив вершник нашу хату. Дитина спаслася чудом. Сусідчин малий Тиміш, завше шибеник, завше колись розбашака, хай

Аж доки козацькі полки не створили над Дніпром державу Хмельницького.

Сучасна дійсність на Україні є смертельним засудом політики опортунізму. Наш шлях — шлях революції!

А для тих, хто був і є колодою на цьому шляху — нема пощади. Одна куля в зрадницький лоб, хочби й власною рукою дана не викупить смерті мільонів.

волення. Втікачі з Радянщини свідчать, що це москвинам цілком вдається. На Україні думають що Польща та інші держави тільки й гадки мають, щоб йти визволити Україну.

Витворюється такий стан, що тут надіються на революцію, а там на інтервенцію. І таж уже мільканадять літ! Українці, де б вони не жили, чекають чуда, з дня на день, з року на рік, і сподіваючись цього близького чуда, природньо не спрямовують всіх сил на те, щоби без чуд і зовнішніх чинників, повільно, але зовсім певно прямувати до визволення.

Такі хибні поняття впливають з того, що українцям вже раз прийшла в руки як ніколи легко власна держава. Це дійсно було чудо, що одночасно завалилися дві займанницькі держави — Москва і Австрія. Та таке трапляється раз на тисячу літ. Та й це чудо нам не допомогло, бо, як знаємо, втримати здобутого ми не потрапили.

Тому коли тепер встановитися над тим, наскільки ми готові до великих державних завдань настільки ми приправлені до великих подій, що перед нами, то відкочється нам усіх чуд, а людина вакасає рукави. Бо перед нами завдання: в ха-

його Господь до смерті любить, тікаючи чув, що у хаті верещить дитина. Вбїг і виніс її на двір, але саме в той мент, як до хати мчав вершник. Бачу, людоньки, як мале хлопця біжить, несе дитину, а над ним навздогін гальопує величезний кінь. Я лиш скрикнула, як кінь звївся і стрібнув через хлопця. Під його копитами мегнула лиш голівка моєї дитини. А коли добігла я до них, обоє лежали на стежці облиті кров'ю. Я припала до дитини і горнула її до лона. Мене пекла кров її, що лилася з розбитої голівки. Я затулила рани гарячими долонями, але через мої пальці лилася та невинна та чиста, та незабутня кров.

І «мій» і тєсть не вернулись більше до дому. Вони до сьогодні лежать у спільній братній могилі за селом, коло цвинтаря, а над ним чатус великий суворий, сирій хрест без напису.

Але дитина моя ожила і вросла. Он, дивіться, яка вона стала. Як дві краплі води, вона подібна до «нього».

А Тиміш позаторік «відслужив». Він служив у «них», у тих, що топтали його дитиною кіньми. І коли вибухне знов пожежа війни, він анатиме, кого карати за пролиту дитячу кров. А Гануся моя, на яку він чекає, не буде плакати. Вона родилася у чорні дні, коли замість сонця світили пожежі. Вона кроплена кров'ю в колісці. Вона мусить не забути часу, коли батько і дід її, боронячи воєтанне честь свою й народу, впали в чеснім бою і лежать за селом, під сирим, суворим хрестом без напису.

осої боротьби сил і інтересів мало не всіх світових держав та в обличчі зажерлих ворогів України розгорнута українську силу до значіння самостійного чинника, який би углядяли в світовій політиці та військових розрахунках, як реальний силовий фактор. Чи це вже зроблене? Ба, що більше саме нашим завданням буде започаткувати новий пожежар на Сході Європи.

Отже чи заскочить нас якийсь «чудо», чи ми самі його створимо своєю чинністю—перед нами лише праця і праця. Треба нам усім пам'ятати, що майбутня українська державність рішається тепер, кожного дня, кожної години. Психологічно-ідеологічна підготовка широких мас, організаційне охоплення їх, вишкіл провідних кадрів, матеріально-технічне забезпечення, вигворення прихильної

міжнародної opinio, та багато іншого.—ось поле що кричить за робочими руками! Ось де кожний, може прикласти свою силу, де вона не пропаде, а реально причиниться до майбутньої перемоги.

Ви, ідейні патріоти, що надієте в безвітлості тепершності: чи кожне ваше слово до меншого брата це—це національно-революційне виховання? Чи всі ваші здібності й енергія використані у визвольно-організаційній русі? Чи все ви зробили, щоб підготувати себе до відповідальної провідної ролі в майбутньому? А вільний сотник ваш і тих, з ким стикаєтеся, чи кожний іде на визвольну справу?

Коли вої ми зможемо сказати на це «так!», тоді не потрібуватимемо чекати на чула.

Партизанка.

Головні завдання партизанки на історичних прикладах.

1. Акція нищення, саботажу і деморалізації ворога. Історичний приклад: З початком літа 1764 р. в Запорізької Січі, яка находилась тоді в володіннях кримських ханів, вийшов міцний партизанський загін, який одуривши демонстраціями польську прикордонну сторожу, перейшов річку Синюху (гл. рис. 1.) і вдерся в межі Брацлавщини.

Загін числив 300 козаків, абсолютно певних, завзятих, палаючих ненавистю до польських панів. Всі були на конях. Загін діявся на 10 чет по 30 їздців в кожній.

Населення краю, де виконувався рейд, було українським і співчувало партизанам. Адміністрація була польська; всякий пан мав тоді своє власне військо і був щось в роді адміністратора певної околиці.

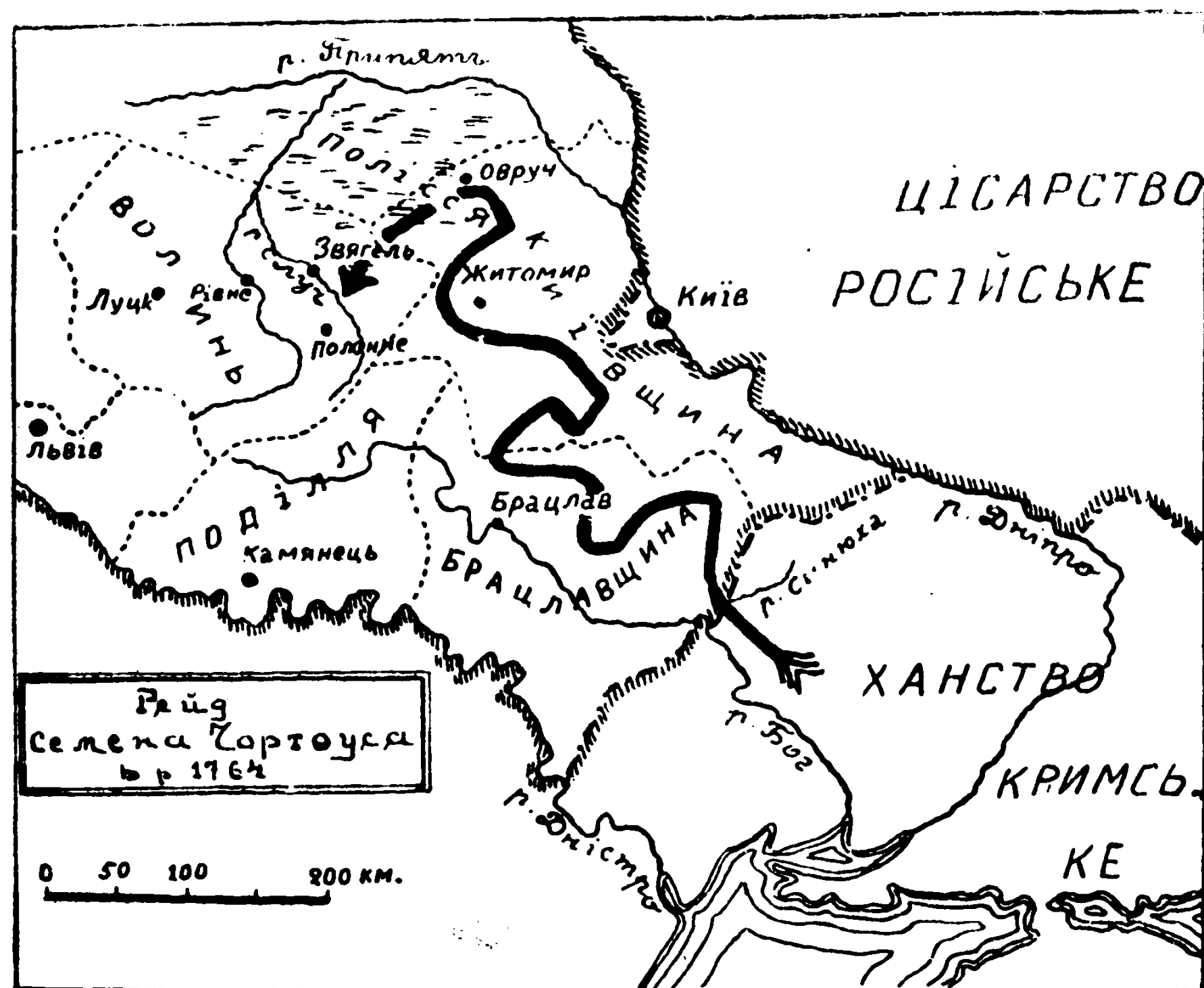

Рис. 1.

Загін стояв під командою відомого тоді запорозького ватажка Семена Чортоуса. Віра людей в провідника була безгранична. Семен Чортоус вже передтим виконав кілька нападів на польських панів і польську адміністрацію на Україні і то завжди з великим успіхом. Він мав славу «характерника», який все знає, все передбачить, який притулюючи вухо до землі чує що ворог робить якого звичайна вуля не бере і якого можна вбити лише срібним стрільном.

Якогось спеціального й точно визначеного завдання рейд Семена Чортоуса не мав; Чортоус як і всі його люди, поставили собі загальне завдання: 1. нищення польської адміністрації та панів, жидів і орендарів, що гнобили народ, 2. виконання актів саботажу, 3. деморалізація цілої польської влади в краю.

За 3 тижні Чортоус винищив в Брацлавській воевідстві майже всю польську адміністрацію і воєнні відділи. Поодинокі польські пани і жидобит-

ки війська сховалися за мурами замку в Брацлаві. Потім вдерся Чортоус в Київське воевідство, де так само вогнем і мечем карав гнобителів народу.

Тактика Чортоуса уявляє багато цікавого. Розвідку робили партизани, передягнуті старцями, жебраками, лірниками, які йшли з села в село, з оселі до оселі і виводили, де і скільки є польського війська. Ці розвідники підшукували між населенням довірочних людей, які при наближенні партизанських загонів, повідомляли їх про зміну стану в тім чи іншій панській осадьбі чи селі. Повідомляти найчастіше примітивною сигналізацією. На краю оселі дитина блискала відлешком шкеля або зеркала, а це був знак, що в оселі є загін польського війська, слабший від загону партизанів. Не блискала двоє дітей, це означало, що поляки мають більші сили. То знову в другій оселі сигналізація відбувалася виходом довірочної людини на якусь леваду або горбок: коли вийде людина сама, то поляків нема; вийде з псом—поляки є, але мало; з псом і з дитиною—поляків багато.

Кілька разів Чортоусу довелось зустрінутися зі значними польськими відділами і боєм прокладати собі дорогу. Так у південній Київщині одного разу його оточило в ночі військо під проводом регіментаря Яна Тарла. Поляки мали три волосських хоругви, полк драгонів, полк компутових гусарів і полк німецьких яндскнехтів, всього коло 2000 людей. Чортоус вночі вдарив на поляків в тому місці, де стояли водохи (найслабше і найменше стійке військо), убив польського полковника, прорвав перстень, що Могч обкружав, захопив кілька коней і без страт проклавав собі дорогу до осадьби якогось польського пана. Гайдамаки запалили панський будинок і тоді все польське військо вилупилося гасити пожежу. А тимчасом Чортоус був вже далеко від місця бою.

З Київщини Чортоус подався на Полісся. Тактика його була все таж сама: руйнувати адміністративні осередки, винищувати малі відділи польського війська, а від великих тікати. Головну свою охорону бачив він у скорих рухах і співчутті населення, яке завжди попереджувало його про всяку небезпеку. На Поліссі Чортоус винищив і обернув в похід одне жидівсько-польське містечко, бо мешканці його поєтавилися до гайдамаків ворожо, зустрівши їх стрілами.

Українська людність раділа. Поляки були збентежені цим партизанським загonom силою 300 людей. Сучасник подій польський пан Закшевський в своїх мемуарах описує вигляд тодішнього краю так: «На шляхах безперестанно зустрічалися шляхта і жиди з жінками і дітьми та майом; вона втінала до панських маєтків, де вони сидівалися найтяжче захист за мурами укріплень.» «В маєтку князя Любомирського, Полононому, всі постоялі двори і міщанські будинки були переповнені шляхтою, яна зібралася сюди з близьких і далеких околиць, шуляючи захисту за мурами твердині». Фактично в той час влада поляків в краю обмежувалась до кількох опірних пунктів, де були укріплення і стояли залоги, як Полононе, Камянець, Брацлав, Віла Церква та інші. Селянство тоді не платило ніяких податків і не вращувало на панів. Становище було таке, що якби в краю був якийсь творчий політичний центр, то можна було б легко підняти загальне повстання, синунти чужоземну вла-

ду та відновити часи Хмельницького, — тим більше, що тогочасна Польща була на схилі своєї могутності. І все це могли зробити три сотні партизанів.

З Полісся Чортоус повернувся на південь, бажаючи через Волинь повернути на «Січ». В початках липня він отаборився серед болота, на березі річки Случ, на південний схід від містечка Звягель. Тут чекав на приєднання до закону кількох чет, які вислав був на Волинь для акції нащепи. Тут з ним і сталася біда.

Власник Полононого, князь Мартин Любомирський, вислав на розвідку 8 козаків свого двірського війська, давши кожному з них, 10 дукатів на дорогу та привіщавши щедро нагородити того з них, хто принесе правдиві відомості про місце положення гайдамаків. Четиром козакам вдалось потрапити на табор Чортоуса. Двох із них нібито прикинулось прихильниками партизанів і були прийняті Чортоусом в числ гайдамаків. Двох інших привели в табор коней на продаж. Ці останні продавши коней повернули до Любомирського і принесли йому певні відомості про загін Чортоуса. Загін—повідали вони—стоїть в урочищі Обозовище, серед болота і лісів, але за два дні Чортоус переходить до урочища Мазенина Могила, де він буде чекати на приєднання двох останніх чет. Після того загін виступить у напрямі Староконстантинова, де має знищити замок князя Потоцького.

Через два дні прибіг до Любомирського ще один з розвідників—один з прийнятих Чортоусом у загін козаків. Він розповідав, що загін справді отаборився коло Мазениної Могили. Табор стоїть на невеличкому острові серед болота. На остров ведуть в суходола лише 3 греблі, а болото таке вязке що його не переїде ні людина ні кінь ні собака. Чортоус залишився в цьому таборі лише 2—3 дні. Партизанів у таборі трохи більше 300; вони захоплені успіхом і через це не дуже обережні. Стежити за табором залишився же один козак-зрадник Кирило Ласун.

Любомирський негайно зібрав військо, яке було в замку і виступив у похід проти Чортоуса. Всього мав він 600 чоловік кінноти, 750 піхоти і 18 гармат. Особлаве значіння мали гармати, бо партизани артилерії не мали. Для сморости руху піхота їхала на возах. У той спосіб відділ Любомирського був вже за півтора доби коло Мазениної Могили. Вночі поляки оточили табор партизанів зі всіх боків. Проти кожної з трьох гребель вміщено по одній батерії з 6 гармат. Греблі були вночі перекопані і завалені деревами. Гайдамаки були на стільки необачними, що навіть на греблі не виставили варті. Як лише скінчено підготування поляки закричали партизанам, щоб вони вдалися, бо табор оточений зі всіх боків.

Гайдамаки у відповідь почали лаяти поляків, «згадуючи навіть наших матерів» — каже в споминах поляк, співучасник нападу. Батерії почали стріляти. Гайдамаки відповідали з криків, повисавши на дерева. У поляків впало кілька забитих і ранених. Поляки тоді відійшли на кількадесят кроків. Становище стало для партизанів дуже тяжким, бо їх нищили гармати, а вони самі з такою віддалі вже не могли поділити поляків з криків. Битва продовжувалася цілий день.

Ніччю гайдамаки зробили спробу прорвати кільце оточення. Чортоус розділав свій загін на 3 відділи по числу гребель. У глибокій темряві й ти-

шніи машини із відділів наближалися до місця розташування поляків. За кілька кроків до батарей гайдамаки гелосно закрякали: «Ану, брати, або здобути, або дома не бути!» і понеслися кар'єром. Але коні завалили в вагіках. Одночасно польські батареї відкрили вогонь картами. Спроба прориву закінчилася масажом. Одним з перших вправ славетний Семен Чортоус.

З розсвітом вдерлася польська піхота в табір. Живими було захоплено 80 коней та 36 партизанів, яких витягнуто з болота. Потім, по польському звичаю, почалася «паціфікація». Суддя військовий присудив живих гайдамаків, кого на шибеницю, кого четвертувати, кого посадити на палю. Славетним борцем за народню волю поляки відрубали голови, ноги й руки, порозсідали це по селах Волни та пенатинали на камі по великих шляхах для тероризування селянства.

Чортоус загинув, мимо того його рейд на 750 км. вглиб краю назавжди залишиться зразком сміливості, енергії, волі і відваги, як і зразком партизанських ацій такого роду.

Висновки:

1. В краю з прихильним населенням навіть поодинокі партизанські загони можуть успішно виконувати глибокі рейди і досягати значних успіхів — передусім піднесенням масою людності та деморалізуванням ворожої адміністрації.

2. Звертають на себе увагу особливі прикмети провідника партизанського загону, Семена Чортоуса: його досвід, обізнаність з краєм, палаюча енергія; сильна воля, хоробрість, глибоке довіря людей до його («характерник»), його холоднокровність у скрутному становищі. Він не тратить голову, оточений міцним ворогом, а видається відважно на прорив. Одного разу це йому вдається другим разом він гине, але лише завдяки помилкам іншого роду. (гл. пункт 5)

3. Дуже дотепним був спосіб розвідки партизанів передбачання жebraми, лірниками ітп.) і спосіб зв'язку з довірчними людьми, (сигналізація через дітей, селян). Такі способи зв'язку будуть завжди з успіхом вживатися у всякій партизанській війні.

4. Велика небезпека загрожує партизанам від всяких «прихильників» і «добровольців», що хотять пристати до загону. Невідомих та неперевіреніх людей партизане ні в якому разі не повинні приймати до себе. Всяке несподіване зникнення когось з людей вимагає негайної зміни шляхів (зміна місця розташування, напрямку руху, ацій.) З цього виходить, що командант загону і всі старшини повинні щоденно перевіряти стан людей підлеглих їм частин і переконатися, чи всі є присутні.

5. Місце відпочинку загону повинно відповідати вимогам захищеності і можливості певного та околого відходу у всіх напрямках. Остров, на якому отаборився був Чортоус, не відповідав тим вимогам, хоч і був вигідним для упертої оборони. Через це власне й сталася катастрофа.

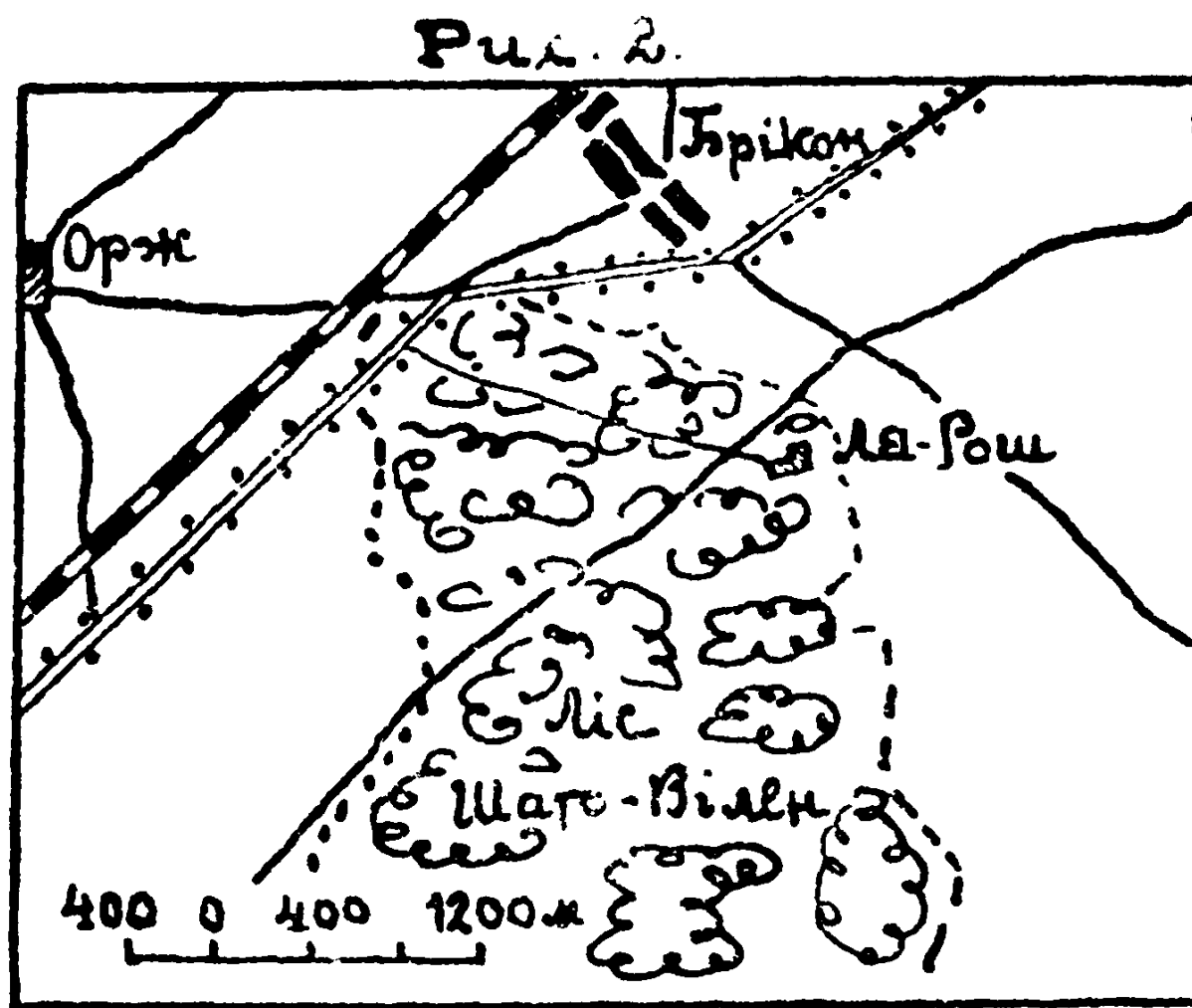
6. Командування загеном повинно пильно стежити за тим, щоб охоронна слуба підчас відпочинку загону виконувалась бездоганно у всіх випадках. Захоплення попереднім успіхом та розгубленість ворога не виправдують необережності в цій службі. Партизани Чортоуса забули про це та їх опружили вороги та й ще без того, щоб хтось це з загону зазримав своєчасно.

2) Напад на залізницю.

Історичний приклад: Підчас французько-німецької війни в рр. 1870-71 французькі партизани досить часто і з успіхом робили напади на залізничні ополучення німців. Один із таких нападів виконано в грудні 1870 р.

Партизанський загін в складі 104 людей, із яких 20 було старшин, стояв під командою кап. Жавує. 22 грудня одержав загін завдання перервати залізничне ополучення німців на відтинку Шамон-Шатон, куди тоді відбувалися численні пересування війська з Німеччини до обляганого Парижа. Раіоном операції французів була французька околиця, а тому населення ставилося до партизанів прихильно. Однак залізниця була під німецькою адміністрацією і мала воєнну охорону.

Вечером 24 грудня зібралися партизани, непомітно для німців, коло хутора Ля-Рош в лісі Шато-Вілен (рис. 2.) По короткому відпочинку, вони

рушили далі і коло 3 години ранку дня 25 грудня досягли залізнички в тому місці, де вона перехрещувалася з дорогою Орж-Брікон. Німецькі патрулі для охорони залізнички були розміщені дуже рідко і тому вони не зазримали надходячих французів. Один з партизанів, що досконало володів німецькою мовою, запитав залізничного сторожа коли має прийти найближчий потяг. Сторож відповів, що буде це о годині 8. заравом партизан відвався від сторожа, що в охоронному будинку немає варти.

По цій розвідці кап. Жавує наказує своїм людям наблизитися і силою захватити охоронний будинок. Будинок був скоро захоплений. Кап. Жавує вислав патрулі на оба боки залізнички та наказав партизанам вишрубувати шни. Мороз доходив до 17 степенів і працювати було важко. Шни примерзли до полотна залізнички. Телеграф залишено незнищеним; щоб не викликати якогось підозріння на сусідніх станціях. За 3 години партизани вишрубували шни на продовж 400 метрів. Шни залишено на місці, щоб машиніст не зазримив ушкодження і не затримав завчасу поїзду.

Коло 7 1/2 год. до місця праці наблизилася німецька патруля з 6 вояків. Партизани підпустили її на 40-50 кроків і тоді обстріляли. Трох вбито, а три здалися в полон. Один з партизанів, що раніше служив урядовцем на залізничці, став на перехресті та подав звичайний сигнал, що шлях вільний. Інші люди сховалися за канавою, коло шосе, в 150 метрів від залізнички

Поїзд був довгий і тягнув його два паротяги. Той поїзд перевозив 2 курінь пруського 72. піхотного полку. Через те, що залізниця в місці зруйнована йшла трохи вгору і через те, що поїзд був занадто важкий, він йшов дуже поволі. Вояки що були в поїзді, заразже почули, як колеса загуркотіли по шпалах і загальмували хід. Один з паротягів якимсь чудом проскочив неушкодженим; мабуть через те, що шни знов попримерзали до ґрунту. [Ного відчинила обслуга і він повним ходом поїхав до сусідньої станції, щоб попередити про випадок.] З возів повискакували німецькі піхотинці, але заразже попали під вогонь добре захищених партизанів. Через несподіваність німці почали ховатися за вози.

За кілька хвилин прибула до місця катастрофи заарямована паротягом німецька сотня, яка взяла партизанів під флянговий вогонь. Тоді кап. Жавує віддав наказ відходити в ліс Шато-Вілен. Відхід виконано без перешкод.

Страти партизанів виносили лише 3 ранених в тому числі й кап. Жавує. Всіх ранених партизанів винесли з поля бою на руках. Німці крім страт в людей, мусіли припинити залізничний рух на дві доби. Ушкодження було ще більше, якби вози не залишилися були на полотні, а перевернулись на боки.

Висновки:

1. Є дуже вигідним використати захищений підхід до об'єкту операції, як в даному випадку ліс.

2. Підчас нападу на залізницю ні в якому разі не треба руйнувати телеграф, бо це може викликати заклопотання на сусідніх станціях і над-

Шляхом клевет і провокацій.

Хто є «Народна Воля» й галицькі радикали, й як ставляться вони до УВО — цього здається, не потребуємо повторяти, бо їх неперемінливі й крайно аморальні виступи проти УВО, й то на протязі років, є відомі. І от цих запряжених противників УВО від років просто жере журба: щоб, не дай Боже, не пошкодив «Українській Військовій Організації» який провокатор! І хто б міг подумати! Скорше кожний міг би голову дати, що вони затирали б руки і з вітки снігала б під стелю коли б так провокатори розложили УВО. А між тим ми є свідками чогось... протилежного: їх великої журби. А журба їх така велика, що просто в манію перейшла. Ока не спускають ті наші «ангелі-хоронителі» з УВО. Куди там контр-розвідочний відділ УВО! Цей просто є зайвий, коли на світі існують такі «специ», як знаменитий оборонець України Я. Чиж, красний «контррозвідчик» М. Подільський, знаменитий «спец вид справ УВО» М. Матчан та б. прокуратор Шелухин. Що більше, контр-розвідочний відділ УВО є навіть... шкідливий, бо замість помагати нашим ангелам-хоронителям розкривати «провокацій», то він кожного розкритого ними «провокацій» бере в оборону, зате розкриває і стріляє якраз тих, про яких «специ» з «Народної Воли» і радикалів... не мали найменшого поняття; або демаскує як провокаторів і лаяцьких піпів навіть людей зпоза УВО і те якраз тих, з якими співпрацюють згадамі редактори «Народної Воли» для знищення провокацій в УВО (напр. Чоботарів, Курянець, Курах).

силку контрольних патрулів. Телеграф можна нищити тільки по виконанні головного завдання операції.

3. Для розвідки треба вживати поодиноких партизанів добре володіючих мовою ворога.

4. Є не вигідним вибрати для знищення залізнички місце, де вона йде під гору. Тут поїзди йдуть повільніше й їх легко зупинити. Найкращі наслідки дає нищення на скрутах, мостах ітп.

Треба підкреслити, що в даному випадку вдача операції багато залежала від недостаточної і не пильної охорони залізнички німцями. Такі сприятливі умови дуже рідко зустрічаються. В окупованих районах ворог зривав добре хоронить залізницю. Модерна охорона уявляє собою стеження вздовж залізнички патрулями і розташування затованих резерв на певному віддаленні від дороги в таких місцях, якіб дозволяли швидко пересунути резерву в потрібному напрямі.

Отже напад на залізницю може бути успішним лише тоді, коли партизанам вдається відтягнути резерви від обраного місця нападу. Це досягається демонстраціями на інших відтинках залізнички, віддалених від місця удару. Демонстрації треба переводити послідовно в двох-трьох місцях і досить енергійно, щоб ворог вважав їх за правдиві напади. Очевидно, що така операція, особливо в разі міцної охорони ворога потребує значних сил, — 2-4 партизанських загонів, керування якими мусить бути об'єднано.

В такий самий спосіб робиться напади на всякі інші комунікаційні лінії ворога (шосе, етапна дорога ітп.)

Як страшно заподадливі й журливі є «специ» з «Нар. Воли» і «Гром. Голосу», свідчить не тільки факт постійного їх голосіння про «провокацію в рядах УВО», і не тільки це, що майже нема виступу УВО і процесу, щоб вони не счинили крик зприводу провокації, але, що більше, їх заслугою було «вкриття» провокації великого стилю: так напр. «специ» повказали, що цілу саботажеву акцію УВО в р. 1930. вели «провокацій» («Нар. Воля»); вони кидали компромітуючі обвинувачення на Краєвого Команданта УВО бл. п. Ю. Головінського, й то якраз тоді, коли він сидів на лаві обжалованих; що більше, вони «доказали», що польськими провокаторами є редактори «Сурми», а то й Команда УВО (Шелухин). Й. Чиж має ще ту велику заслугу, що «вкриття» провокатора в особі б. полк. «Січових Стрільців» Р. Сущина, учасника звісного повстанчого походу, що закінчився Базаром, автора зажалення до Ліги Націй проти ляхів за тортурування українських політичних в'язнів, знаного також з того, що ляхи арештували його два рази — як самі трубили до світа — під замком, що по бл. п. Головінським переняв Краєву Команду УВО. А останньо «специ» затяли нову історію з Романом Барановським, знаним з процесу 12-ох, що вже висидів кілька років тюрми і що тепер сидять в тюрмі під закидом усіх можливих злочинів.

Та «специ» з «Нар. Воли» і Гр. Г. чомусь те не мають щастя у своїх геніяльних «відкриттях». Бл. п. Головінський мусів аж зганути з лаяцьких рук,

щоб «специ» перестали на нього плювати і безчесити калюпями. Події в краю і за кордоном 1930—31 рр. також доказали, чи саботажна акція УВО була так дуже потрібною людям, щоби її аж їм самим розпочинати й вести при допомозі своїх провокаторів. «Провокаторство» редакторів «Сурми» закінчилося вбиттям «спеца» в «Нар. Воля» Шелухина та здемаскуванням його як б. московського прокуратора, знаного з процесів проти революціонерів в царській Росії та як приятеля відомого чорносотенного погромщика Крушевана.

А ось тепер «спеца» мають новий сюрприз: в справі Р. Сушка забрав публично голос...сам Р. Сушко, а в справі Р. Барановського заберемо зараз голос ми.

Полк Р. Сушко видав шойно книжку п. з. «Хто вбив Отмарштайна?», в якій подає, що Я. Чиж, по порозумінні з польським шпіоном Чоботаревим, польським провонатором Куряхом, кинув на нього Р. Сушка (між ними і на сторінках «Нар. Воля») обвинувачення: 1) що Р. Сушко вбив полк. Отмарштайна, 2) вкрав «Стрілецький Фонд» та 3) є польським провокатором. Міжтім полк. Р. Сушко показує рядом свідків і документів: 1) що всі ті обвинувачення Я. Чиж не взвева, мненна з розумом, й то якраз в часі, коли Р. Сушко сидів в тюрмі й не міг боронитися; до того винена підло, зза плота, без отвертого подання назвиська Сушка (але так, що всі знали, про кого мова), щоб клеветник міг ухилитися від відповідальності; 2) що вбивство полк. Отмарштайна, члена УВО і колишнього шефа Штабу Корпусу СС-ів є ділом Чоботарева й польського генер. штабу; 3) що закид вкраді «Стрілецького Фонду» не в пальця вислана клевета й провокація Я. Чиж; 4) що всі ті клевети використали ляхи у відповіді на обжаловання Р. Сушка в Лізі Націй в справі тортуровання укр. політ. в'язнів. Хто хоче дещо більше довідатися про методи боротьби з УВО ляцької розвідки і наших Чижів, Чоботаревих, Курянів і Куряхів — хай перечитє ту книжку.

*

«Народна Воля» з 3.VI. 1933 помістила статтю п. з. «Хто вбив Голуфка?», в якій співає стару пісню: «В останні часи часто повторяється підозріня, що польська тайна поліція використовує для своїх злих цілей терористичний рух в Галичині». Заразом подає передрук статті в бердінській «Фосіше Цайтунг», в якій є м.н. таке: «Номіж численними терористичними актами, які сталися протягом останніх років в східних провінціях Польщі, заселених українцями, вбивство посла Голуфка в серпні 1931. р. викликало найбільшу увагу». «Це безперечно політичне вбивство... дивувало всіх, що в інших випадках така метва польська політична поліція не могла найти учасників замаху». «Тепер з українського бону виходять такі заяви, які можуть, в разі їх ствердження, зробити сенсаційний зворот в цілій темній справі. Згідно з цим вважається доказаним, що ті, які виконали замах, були приналежні до тайної Української Військової Організації (УВО). Але одночасно подаються донави того, що в той час — протягом більше одного року — один польський поліційний агент був керівником терористичної діяльності тої української тайної організації на всю Галичину». «Цей чоловік, що вів цю небезпечну гру, сидить в слідчій в'язниці з початку мин. року. Він

був такий обережний, чи може необережний, що мав зносити тільки з одним високим урядником львівського повітства, якого тимчасом теж усунули в посади і звільнили з державної служби». Цей урядник був також персональним ворогом Голуфка... «Одного разу, коли цей урядник, начальник того шпіона, не був випадково на службі, поліційна охорона того агента виявилася недейсною. Його арештовано за участь в убистві одного поліційного комісара».

А далі пише «Нар. Воля»: «Ці відомости подає бердінська німецька газета. В ч. 88 тої самої „Фосіше Цайтунг“ назване імя того українця, що служив полякам, бувши одночасово командантом УВО в Галичині. Це Р. Б. Його спілником і покровителем мав бути заступник начальника відділу безпеки у Львові Івахів».

Цю статтю з «Нар. Воля» передрукували наші «приятелі» з вінніпегського «Укр. Голосу», що також тремтять, щоб, не дай Боже, провокація не злізла УВО, а при тому піднесли, що ця стаття є потвердженням підозрін, які редакція «Українського Голосу» та екзекутива С. У. С. мали ще від часів ославленої «пацифікації» в Галичині в 1930 р., «Спецам од справ УВО» в «Нар. Воля», «Укр. Голосі» та «Гром. Голосі» подаємо наступне: 1), Людей, розконспірованих в процесах по їх виході з тюрми зправила не уживається до праці в організації на терені, й то не тільки тому, що вони виснажені довголітною тюрмою та відбіглиш від справ, не орієнтуються в нових людях (конспіраціях!) і відиспах, але передусім тому, що вони тягнуть за собою поліцію; бо вони не лише є під постійним доглядом поліції, але навіть тоді, коли вони абсолютно не мають ніякого звязку й функції в організації, то ще довгий час по кожнім виступі організації, вони перші падають жертвою масових арештів.

2) Роман Барановський, знаний з процесу 12-ох, по відсидженні кількатиної тюрми, зчерги по влізлі за кордон 1930 р. та повороті до краю в 1931., а зчерги по женячці, не міг мати й не мав ніякої функції в УВО, а тим більше не міг бути й не був «керівником терористичної діяльності української тайної організації на всю Галичину», хочби тільки з тої причини, що звертав на себе постійну увагу поліції. Та мико того а зате якраз тому що був знаний поліції, став жертвою поліційних практик, по знаних подіях з Голуфком, Чеховським та ин. Його заарештовано і до сьогодні тримають в тюрмі, де йому ляхи не тільки безпідставно, але й тому безуспішно намагалися й намагаться накинути цілий ряд злочинів, зокрема по черзі майже всі атентати й експропріації ще від його виходу з тюрми. Сьогодні намагються звязати його з вбивством Голуфка.

3) Коли хто не був «командантом УВО в Галичині», ані взагалі не був чинним в УВО, то, розуміється, не міг бути «провокатором в УВО», виконуючи замах з доручення поліції, й то навіть тоді, коли б навіть був «поліційним агентом».

4) Ляцька поліція таки дуже шукала вбивцька Голуфка, доказом на що є не тільки часові арешти, але навізування вбивства за останні 2 роки таким особам: Шункевичівій, братам Прышлякам, Бутринові, Сенишинові, Кобільнові, Криськові, двом Кудакам, Терешкові, Митлюнові, Кожтикові

Барницькому, Кукурбі, Коссакові, Барановському, Давишшинові, Віласові, Бунієві.

5) З факту, що «така метва польська політична поліція не могла найти учасників замаху» на Голуфка, ніяк не виходить, що в рядах УВО є провокатор. Бо при такій «філософії» виходило б, що коли організація хоче успіху акту і коли хоче щоб ніхто не сидів у тюрмі, то повинна притягнути до справи... провокаторів! Ми ж думаємо навпаки: не тоді, коли поліція нікого не зловить, маємо до діла з провокацією, але спорше тоді, коли поліція вилловить усіх учасників акції.

6) «Народна Воля» подібно як у випадку полк. Р. Сушка уживала на його означенні кінцевих букв його назвиська (Н. О.), так і у випадку Р. Барановського уживає лише ініціалів «Р. Б.», хоч німецька часопись подала повне імя й прізвище Барановського. З того висновок, що відважні «оборонці України» боялися помістити так назвисько полк. Сушка як і Р. Барановського, а щоби дані особи не потягнули їх до судової відповідальности, б) що самі не були певні в правдивости своїх заходань і в) що їм не ходило про розкриття провокаторів, яких назвиськ не подавали, а тільки про компромітацію УВО.

Вірю гаряче.

Давлюсь на пройдену дорогу,
І гнів і жаль мене пече.
Але у нашу перемогу
Усе-ж я вірю гаряче.

Як завтра день угледять люде,
Як зійде сонце золоте,
Так Україна жити буде,
Так наша мрія процвіте.

Рішче.

Похорони світової революції. Московсько-більшевський амбасадор у Франції, Довгалевський, заявив 1. липня б. р. мін. Поль — Бонкурові наступне «Газета Польска», 6. VII: «Світова революція була для нас оборонною метою, коли Росія почувалася сточеною ворогами, що змовлялися безнастанно проти неї. Ніякі заграничні перевороти чи загрози переворотів не є вми нам цілком потрібні. Хай інші роблять у себе те, що їм подобається. Це нас зовсім не обходить! «Отак то вже і наші політичні сліпці мають чорне на білому, що клич «світової революції» це було дурманення Москви виключно для її великодержавного інтересу. Забезпечившись ріжними пактами від війни із зовні, Москва забралася до винищення не тільки духового, але й фізичного поневоленних нею народів. А світ дивиться спокійно на загибель мільонів людей!»

Большевики про український націоналізм. Поляк Косьор, секретар Центр. Коміт. КП(б)У (лях з москалем завжди разом проти українців!) виголосив в другій половині липня промову, в якій сказав між ин. таке: «За останні місяці ДПУ викрало нову контрреволюційну організацію, помітним ядром якої були люде з партивітвом в кишені, тобто люде, що пройшли до нашої партії, що інколи пролізали на відповідальні пости й через це мали надзвичайно великі можливости провадити свою контрреволюційну роботу. Виявилось, що до нашої партії пролазили заплемлі контрреволюціонери, що

7) «Нар. Воля» подібно як з полк. Р. Сушкою видвигає обвинувачення проти Р. Барановського тоді, коли він перебував у тюрмі, не може боронитися, а також не чекаючи судової розправи, на якій щойно виявиться чи є чи не є Р. Барановський поліційним агентом і що важніше чи крім того, є чи не є провокатором УВО.

Обговорювані виступи американських «оборонців» це не відірвані їх справи, а чергові звена в довгій ланцюві їх справок. Є ясним, що маємо тут до діла з систематичною діяльністю проти УВО й то діяльністю, яку використовують вороги. А коли так, то не Головінський, Сушко, редактори «Сурми», Команда УВО — як це впевняють вони є провокаторами, але провокатором є Я. Чиж. Бо провокатором є не тільки той, хто дає інформації ворогам, свідомо зраджуючи свою організацію, але провокатором є і той, хто видає свідомо лямпи обвинувачення в провонаторстві на членів підпольної організації, тим більше, коли співпрацює він при тому з ляцькими шпіонами Чоботаревим, Курянем і Куряхом, і коли його обвинувачення використовувє ворог для боротьби з УВО і українською справою на внутрішнім і на зовнішнім полі. І той другий рід провокаторів є гірший від того першого.

їх закордонні українські націоналістичні організації послали зі задалегіть обміркованими намірами «Ми безперечно прогледіли наростання небезпеки українського націоналізму. Те, що ворог почав пролізати до партії, що він у середині партії провадить свою роботу, відкрило було з великим зацікавленням. Не помітили ми відразу, що українські націоналістичні елементи посилюються, що вони готуються до активних дій». «У нас безперечно росли і нові українські більшовицькі кадри, але щодо нових українських більшовицьких кадрів на ідеологічному фронті, наша помилка є в тому, що молоді кадри, які підросли, часто затирали, їм не давали дороги. Цю дорогу організовано заступали українські націоналістичні елементи, з партківком у кишені, перешкоджаючи зростанню, більшовицькому вихованню молодих кадрів» «Український націоналізм тепер у сучасній міжнародній обстанові для нас надто небезпечний. Ще більш від того, сьогодні він став головною небезпечою і це накладає на нас обовязок повести проти нього нещадну боротьбу, завдати йому разючого удару». «Ніяк не можемо і не повинні ми забувати, що вся наша робота проходить і проходитиме в умовах жорстокої класової боротьби, яка на Україні великою мірою загострюється посиленням і активізацією українських націоналістичних елементів».

Буковинські «реальні» політики. Наші «реальні політики» переліцтовують себе в заявах льобальности до ворога. Ось одна з новіших заяв, яку

виголошувати на манифестаційнім вічу в Букарешті сенатор Др. Маєр — Михальський з «Укр. Нац. Партії»; «Українська меншість» жотра домагається законним шляхом вільного, національного і культурного розвитку, прийшла сюди з далекої півночі держави, аби тут разом з румунським народом і з іншими народностевими меншинами Румунії заявити рішучо й очевидно, що український народ все був, є й буде народом ладу й законности. Як сьогодні є держави, що домагаються ревізії мирових договорів, аби наново підневольвати народи, котрі повиборювали собі свою волю жертвами мастковими й кровними, то ми українські громадяне Румунії, прилучуємося до цього протесту румунського народу проти таких заходів». („Час“, Чернівці, ч. 1323).

Ось так то наші «реальні політики» «репрезентують» наш народ. Та й ще пишуть („Народна Сила“, ч. 57, Чернівці): „Сильніше, чим колисьбудь мусимо стояти за нашим проводом, організовано і дисципліновано, щоби відвернути небезпеку, що чигає над нашою землею і народом“. А ми думаємо, що нема більшої небезпеки, ніж такий «провід», який запрягає народ до вероного державного воза та нереконує: «Український народ у Румунії не перестане стремити в законний спосіб до забезпечення вільного національного і культурного розвитку українського народу в Румунії».

До чого добилися наші „реальні політики“ в Румунії законною дорогою, й які їхні бажання, свідчить оця характеристична стаття в черновецькнм „Часі“ (8. VII. 1933.), на сторінках якого пишеться, емпонент Макогон, Новотворський та взагалі яким опікується новий «насителъ України» Мамогон: „Словняемо всі обовязки зглядом династії й держави вповні. А що нам дає правління в заміну? Каже, що нас нема! Відмовляє всі громадянські права. Дійшло до того, що не вільно навіть Богу помолитися в рідній мові і послухати слова божого в тій же мові. Як не вірите, пійдіть по церквах і по школах. Довідаєтеся, що дітям забороняється розмовляти по українськи навіть підчас перерви науки у школі, ба навіть пова школою наказується остра здоровити когось по українськи. Довідаєтеся, що не вільно співати гимну королівського в рідній мові в честь короля і династії при святочних нагодах. Панове ледагеги! Чи ж дитина може бути тронута і перенята піснюю—навіть найгарнішою—якої майже зовсім не розуміє?“

Чи не чуєте плач раба, який за „сповнення вповні всіх обовязків зглядом династії й держави“ хотів би в нагороду за те співати „гимн в честь короля й династії“ по українськи, щоби дитина його була тим гимном „тронута й перенята“ і так само рабськи служила „королеві й династії“? Чи ж потім дивно, що тим рабам зовсім незрозуміло є боротьба УВО, про яку макогонівський „політик“ Новотворський так пише на сторінках того ж „Часу“ (7. VII. 1933); „Чи не терористичні засоби боротьби що дають уряду формальне право замикаати українську мелодію до вивинки за саму здогадну приналежність до партії, за розповсюдження летючек, звернення часом проти самого українського проводу, не є наскрізь шкідливі? Чи саме існування українських терористичних груп не є для уряду пожаданим причиною провадити невпинну „тиху пацифікацію“? „Величезні втрати, які несе

тут українська молодець, стоять в різнім протнвнстві до їх безрезультатности“.

А ми думаємо, що ліпше таки вже „тиха пацифікація“, ніж співання гимнів румунському королеві чи „Ще Польска не згінеда“; і більші результати дають навіть „величезні втрати, які несе українська молодець, ніж „реальна політика“, що—як стверджують самі „реальні політики“—добилася до того, що „правління каже, що нас нема і відмовляє всі горожанські права“. Бо „тиха пацифікація“ і „величезні втрати молоді“ це втрати на полі бою що заставляють до дальших змагань, це необхідні втрати нації, що борються на своє існування й право під сонцем, і кінець—кінець те право здобуде; без боротьби й жертв не побачимо волі й не уникнемо певної загибелі; якраз співання „Ще Польска не згінеда“ і королівського гимну та пасивні скарги на винищуючий режим окупантів ведуть націю до остаточної загибелі.

Децо про українське шкільництво. Перед війною в самій Сх. Галичині було 2.420 укр. шкіл на загальне число 4.030 (отже 60%). В часі української влади в Галичині і на Волині було 3.500 укр. шкіл. Пропорційно до числа укр. населення повинно бути сьогодні на Зах. Україні 6.041 укр. шкіл. Міжтам є тільки 790 (приблизно 127.190 дітей), себто 469.315 укр. дітей взагалі не вчиться по українськи, а 376.096 вчиться в угравістичних школах.

Але як відносяться Польща до оставших українських шкіл, свідчить такий обіжник львівсько-кураторії (3316, 30. IX. 1928); „Всі народні школи там публичні, як і приватні на території Річпосполитої Польської існуючі легально на засаді шкільних законів і постанов, є в стислім того слова значінню польськими школами. Про інші школи, як невідповідаччі ідеї польської державности, в польській державі не може бути мови. Польська влада... мусить стати на становище польської рачії стану і не допустити, щоб щодо духа школи народної та її державної приналежности існували якінебудь сумніви“. Як дивиться Польща на програми навчання не тільки в народніх публичних але й приватних школах українських, свідчить таке письмо тої ж кураторії; „Міністеріяльні програми, обговорюючи цілі тих предметів, зазначають виразно, що побіч річевих відомостей мають вони бути виховавчим чинником, що виробляє характери будучих горожан в напрямі вироблення почуття відповідальности горожанської, пізнання обовязків супроти держави і викликання любови до батьківщини (Польщі н. пр.) та співгорожан. Розуміється, що йде тут про науку історії та географії Польщі!“

До того на українських землях в можному повіті є кільканадцять, а то й по кількадесять сіл (напр. в пов. Лісько 67 громад), де взагалі нема ніякої школи! Коли до того додамо обмеження для українців навіть у польських школах, зокрема середніх і високих, то не стане дивно, коли згідно зі статистикою виходить, що на загальний відсоток українського населення в Польщі—21,5%, вчиться на загальне число учеників, такий відсоток українців: в народніх школах—14,1%, середніх 4,9%, учат, семінарах 7,6%, фахових школах 8,2% і високих школах — 5,4%.

Та Польща веде ще дальший наступ, бо — як подає українська преса — «закон про устрій школи утруднює, коли не замикає українській

єдинській молоді доступ до середніх і фахових шкіл. Хто хоче дістатися до середньої школи, мусить повінчити 7 клас загальної школи. Міжтам новий закон касує перші і другі класи при держ. і прив. гімназіях українських, а на їх місце не творить п'ятих і шестих клас при вселюдних українських школах. Отже всім українським гімназіям держ. (виняток — філія у Львові) зачинений доступ зі вселюдних шкіл. До того селянська дитина в браку 6-ти і 7-ми класових шкіл. мусить не взагалі заняти думку про науку, бо до шкільних польських шкіл 5-ти і 6-ти класових, не допустить її управа міста.

Та на тім не кінець. Крім втрати першої і другої класи при укр. гімназіях, новий шкільний закон касує 7-мі і 8-мі класи при всіх гімназіях; на їх місце мають бути ліцеї. А щоб Польща творила українські ліцеї, в це навіть наші «реальні політики» сумніваються.

Большевизм про У.В.О. «Комуніст» з 12. VI. 1933 в статті А. Хвилі п. з. «Скажене скватуління українських фашистів — спільниці німецького фашизму», пише між ин.: «На чолі цієї кампанії стоять відомі українські фашисти, чорносотенці (!), що на Україні в 1918. р. організували єврейські погроми (!). Серед них, як керівника, бачимо ватажка Української Військової Організації (УВО) полковника Євгена Коновальця, колишнього командира корпусу «Сівоках Стрільців». Як відомо УВО підтримує воднора стосунки і з польським (!), і з німецьким фашизмом. Основне завдання цієї військової організації українського фашизму, є готування кадрів, щоб, спираючись на них, шире розгортати військові загоми на випадок походу проти Радянського Союзу, проти Радянської

України. Для реалізації своїх планів УВО шукає підтримку в імперіалістичних штабах». Отже то верзе українській яничар—раб московський Хвля, якого скорше чи пізніше стріє доля інших подібних рабів, що аганди в тої московської руки, яку лизали.

Проект на „знищення Русі“. Довгі століття йде боротьба між поляками з нами. Як пляново йдуть ліхи на наше знячення й як мало вони за цілий той час змінялися, свідчать їхні «проекти на знищення Русі», що їх появилоса кілька, почавши ще від 1752 р. Ось один уступ з лядського проекту з 1786 р.: «Українську шляхту, навіть ту, що прийняла унію не можна допускати до краєвих урядів, зокрема до таких, які можуть дати майно, приятелів і впливи. Кожен український волітиме відкрестися українства, як цле життя терпіти такі дошкулювання. Заможні громадяне не повинні приймати українців на службу, особливо там, де вони могли би придбати якусь освіту. В цей спосіб українці мають жити в темноті і попадати в щораз більшу нужду. По містах живуть заможні міщане — українці. Їх треба довести до убожества і новіжества. Українців можна знищити, спроваджуючи жидів до міст і поселюючи їх на ринку. Плянному зняченню українства стоять найбільше на шерешкодї священники і єпископи. Духовних мусимо тримати необхідно в темноті. А щоби це осягнути, треба довести їх до убожества так, щоби вони не мали можливости купити собі приличного одягу і потрібних книжок. У публичних школах треба переслідувати дітей української шляхти. Найбільше небезпечні для нас українці з простолюддя, які знають письмо. Тому то ми мусимо заборонити і унеможливити освіту селянських дітей у народніх школах».

Хроніка.

Судові розправи. — 10. VI. б. р. в Золочіві станули перед судом Мих. Мудрий і Е. Городиловський за поширювання нелегальної літератури. Мудрого засуджено на 1 1/2 року тюрми з застановленням кари на 5 літ, Городиловського звільнено. Прокуратор вніс касацію.

— 10. VI. б. р. в Станиславові відбулася друга эчерги розправа проти Теодора Найдича, обжалованого за поширювання летючок ОУН. На першій розправі 6. III. б. р. трибунал уневажнив увільняючий вердикт прис. суддів. Тепер засуджено його на 1 рік тюрми. Оборона внесла касацію.

— 3 кінцем червня в Коломиї станули перед судом за приналежність до ОУН та намагання виконати 2 саботажі Яр. Жибчин, І. Пантелюк, Гр. Матійчук, Лук. Габорин, Мих. Дручків та Мих. Михайлюк. Засуджено Жибчина, Пантелюка і Матійчука по 1 1/2 р. тюрми; інших звільнено.

Напад на «стшельца». Польська преса подає, що у Мишкові, пов. Сокаль, хтось вночі вліз до помешкання команданта кінного загону «Стшельца», Павла Палки, й тяжко ранив його 4-ма кулями. Було це якраз по «Свягій Моря» в Сокалі, що відбулося при участі війська і «стшельца». Так само хтось мав стріляти

до учасників «Свяга Моря», що вертали вночі до Поздира та Яструбич. Польська преса писала, що це робота ОУН. Поліція перевела арештовання між українцями.

Лядські гієни. 24-25. липня невідомі лядські злочинці розкопали в Городку Ягайлонським могили бл. п. Старика й Березинського, порозкидали частини домовини, хрест і вінки по цвинтарі, а тіла наших Героїв сховали в старім гробівци, де їх щойно по довгих розшуках найдено. Нема слів для вислову погорди до лядського племені, що видає на світ гієни у людській подобі. Не перший це раз, коли лядки безчестять тіла померших, зокрема наших Героїв. Щось подібного не трапляється між ніяким народом на світі; що більше не трапляється це навіть між звіринним світом, за винятком одної, найбільш нечистої звірюки — гієни, що розкопує гроби, живлячися трупами.

Большевицький терор. Підкладом польсько-большевицького пакту приязни була передовсім українська справа. Не диво, що по заключенні того пакту до небувалих домі розмірів посилюється большевицько-московський терор на Україні. Москва добралазок навіть до тих українців-яничарів, що займали найвищі місця в большевицькій гієрархії на Україні. Великого розголосу наробило самогуб-

а не тому, що це шкодить справі висволення України. Не ходять йому про інтервенцію, а про те щоби розбудити в „культурного“ світа розуміння нашої справи, щоби «пробити твердий мур загальної байдужности до долі народів Сходу Європи». Але при тому Лівичський не ставить собі питання: в ім'я чого хоче він збудити «розуміння культурним світом нашої справи»? Чи може в ім'я демократизму чи може в ім'я більш реальних річей, як нафта і вугіль, залізо і т. д. народів Сходу?! Мабуть в ім'я і одного і другого.

Тим часом бачимо, що цей „демократизм“, з яким возиться уенерівщина як кіт з оселедцем, безславно банкрутує, конаючи під фашистівським чоботом. І це діється не деінде як на цьому «культурному Заході». Але й відносно більш реальних річей, якими цікавиться всякий, то уенерівщина погодилася вже в цим фактом, що треба було заплатити чим небудь за «поміч» і вона вже почала платити. Ще в 1920 р. 21.IV. з'явилася уенерівщина за „братню поміч“ на користь Польщі таку „дрібничку“ як Західньо-Українські Землі, забуваючи, що Західньо-Українські Землі це птадеція проти «Дранг нах Остен», в якій би він не проявлявся формі, та хтоб його не репрезентував. Та мало того, є ще і багато місця, на Україні під ріжні концесії і їх віддано „союзникам“. Відносно прогнанні чужонаціонального поміщицького елемента теж неясно мабуть малося б виплачувати відшкодування за забрану землю, відшкодування, яке чужонаціональним перабам малаб платити Україна, не доідаючи сама.

Всеж бачать дуже добре уенерівці, що їхня «концепція» є нереальна (Москва — Польща — інтерес), і вони всю свою вагу покладають на якесь «якось то буде». Між ними не бракує й таких, що думають у слушний час повернути зброю проти свого «союзника». А при цьому ці врубані голови забувають, що такий оборот справи можуть підраховувати «союзники» і завчасу до нього підготуватись, навіть свідомо провокуючи такий виступ, щоби мати «правну» нагоду перевести в діло свої загарбницькі цілі.

Та уенерівці не є одинокими. Вони як пень дерева обросли удівщиною, уседеківщиною, радикалами, уесерівцями і іншими опортуністами на Західній Україні. Всі ці сателіти уенерівщини ріжняться від уенерівщини тільки тим, що їх «самостійність» України є відсутня на недосяжні висоти багатьох літ. Ім в першу чергу ходить про те, щоби зєднання українських земель перевелось якоюсь «західньо-європейською» державою, щоби визволитись тільки зпід большевизму. Дотерва від цього місця вони думають боротися за самостійність України.

Вони як пень дерева обросли удівщиною, уседеківщиною, радикалами, уесерівцями і іншими опортуністами на Західній Україні. Всі ці сателіти уенерівщини ріжняться від уенерівщини тільки тим, що їх «самостійність» України є відсутня на недосяжні висоти багатьох літ. Ім в першу чергу ходить про те, щоби зєднання українських земель перевелось якоюсь «західньо-європейською» державою, щоби визволитись тільки зпід большевизму. Дотерва від цього місця вони думають боротися за самостійність України.

Додатний тип бовевика.

Для українського націоналіста-революціонера є ясна ідея — здобуття, закріплення й розбудова Української Самостійної, Соборної Держави, і те здобуття не «ласками» і «дарамми», тільки власною кровю, збірним зусиллям усієї нації. Ця ідея не

є вислідом тільки якихсь теоретичних міркувань розумового розважування, що це, мовляв, для нас «добре», «корисне», тощо а впливає з внутрішньої потреби нашої душі. Ця потреба повинна бути для українського бовевика непереможно силь-

Чи чуєш ти?

Розжарені, блискучі очі, гострий погляд, рішучий і дзвінкий голос—ось весь він, мій дорогий друг, більш, ніж брат. Привязала нас одна велика мрія-любов в ті минулі, страшні і хороші дні, коли ціла земля куля тремтіла від неймовірного розмаху нашої могутньої революції. Вахались колисьохальні наші тюрми-імперії й на їх руїнах буйно і радісно вкочотили вчисті гімни звільнених народів. Греміли гуно гармати, шуміли ліси, рясносячи їх луни. Нануєже нервово небо тремтіло мов дівчина, яка боїться й прагне шаленої любови свого коханого.

Осінь. Ранок брудний, мов чоботи воєна в поході. Сердитої барви хмари левіли низько над нашими головами. Косо, лано розсікаючи рвучкі пориви барчистих диких вітрів летіли і врякали під самими хмарами ворони.

Під повіткою, на розстеленій з кулів брудній соломі, під прикриттям сірих старих чемерон й англійських військових плащів, витягнувши брудні чоботи, спить кулеметна бригада сотника Кривенка. Маленька тепер та бригада. Всі її люди змісталися під одною повіткою. Кулемети «Максим» понуро, забруднено стоїть рядочком. Їх вистріляні цівки, їх пооббиті щитики й повитирана темно-зелена барва свідчать, що бачили вони багато. Їх невеличкі обліплені колісцята вздовж і впоперек збігали широкі простори земель України. Скільки бурних реготів розсипали вони там. Скільки

ки то разів смерть виривалася з отих маленьких злегка загорілих цівочок.

Сюди і туди в наїженім багнетом — вартовий у шоломі.

Сам сотник і його невеличкий штаб не спав цієї ночі. Поволі, тяжко, ніби неймовірної величчю кусень граніту, повзла та жорстока ніч. Бурні вітри скаженіли по полях. По селі гули, мов діти сатани, хирляві мужицькі собаки. Їх виття перетинало поволі один нерв по другому, витягуючи з живого тіла довгі їх ниточки.

Замлавши за спину руки, ходив сотник по брудній, слизькій, земляній долівці селянської хати. На комінку ледь манячить вквіткна нафтова лампочка; у кути під образами за столом сидить двоє старшин у глибокій задумі. Біжать хвилини, години. Проходить невблаганний час. Зараз за хатою ніч, далі поле, а там можливо, в цей мент сунуть незчислимі лави ворожих орд, які вже обіймають маленьке таборовацько своїми гидкими, слизькими щупальцями.

Завтра відступ за Збруч.

Повзе ранок. Повзе неможливо мов ледівець. Через маленьке віконце все одважніше й одважніше просовується знадвору ріжні предмети. Он кіля плоту. На них помітно порозвішувані якісь ганчірки. Он висовуються поволі з сірого туману повітка. Перед нею сюди і туди поволі крає туман багнет, а дещо нище видно як над кіллям плоту проноситься поволі воляцький шолом.

У хаті глибока тиша. Порою чути як на стіні

нею, щоби її відчував постійно й цілим своїм єством. Ця ідея не сміє бути абстрактом, який нас зворушує, коли висказаний у гарній формі, при святоточних нагодах. Ні! Наша ідея є живою, і мотивує кожний наш крок в житті, може наше поступовання та турбує нашу думку в кожному місці й часі нашої діяльности.

Та крім ідеї для революційної діяльности треба характеру. В житті нашій мрії, бажання, ідеали не сповняються автоматично, щоби зараз, коли тільки заіснувала в нас думка, вже без праці з нашого боку вона здійснилася. Є другі волі в житті, ворожі нам, які не допускають до здійснення наших хотінь. Внаслідок цього виявляється між двома сторонами конфлікт, боротьба й тому зрозумілою є пословиця: хочеш щось мати, здобудь сам собі. Тому праця революціонера, звязана із введенням ідеї в життя, йде в двох напрямках: валення старого небажаного світу і конкретного здійснення ідеї. А коли так, то революціонер, вступаючи на шлях боротьби, повинен бути приготований на все, що тільки є найгіршого в розумінні звичайних людей, тобто на муки в тюрмі, катування й смерть, не говорячи про те, що від бовевика вимагається великої праці й то аж до заперечення себе. Є недопустимим бути революціонером і рівночасно «уживати собі світа цього». Прикмета характеру революціонера, мусять далеко відбігти від психіки всяких «реформаторів» чи «хитрих» дипломатів. Входячи в революційні ряди бовевик мусить собі сказати: не живу для себе, тільки для ідеї. Це абсурд — каже хтось. Але тим не менше це повинно цікувати кожного бовевика — бути «абсурдним». «Абсурдність» націоналістичної ідеї є заложенням світогляду бовевика, й умотивовання її можна дошукуватися хіба в ір-

раціональних інстинктах, що панують над цілим життям нації та жевуть її в світ її ідеалів. Це бажання високих ідеалів повинно бути таким сильним у бовевика, що всяке терпіння, труд, особисте щастя й життя сходять на другий план. Тоді воно дає бовевикові силу перетривати всі перешкоди й вічно актуалізує його змагання, побуджує до діяльности. В цьому лежить основа осягнення ідеалу; бо доривочні змагання, що є виявом хвилевого захоплення, не доводять до цілі.

При таким стані своєї психіки бовевик мусить плекати інші позитивні риси характеру, що є безумовно потрібні в його діяльности. Прикмет таких є багато, от як віра в свої сили, постійність, відвага, фанатизм у діланні, рішучість, героїзм, тощо.

Бовевик, що підходить до революційного життя з повним його розумінням не буде компромітувати цілого визвольного українського руху, коли йому прийдеться потерпіти в тюрмі чи повиснути на шибениці. Навпаки — своїм поступованням він усюди муде документувати свою вищість над ворогом і буде своїм прикладом примушувати інших людей наслідувати його; буде витворювати в своїм оточенні завзяття, що окріплюватиме через культ героїзму та ідеалісти чне трактування життя. Тільки правдиві революціонери осягають намічену ціль. Зате коли б, мимо гарних ідей, виконавці їх були вволими, що лопалися при першій нагоді, що тільки нарікали би на якісь «кривди», то це у висліді притуплювало б порив нації, вбивало б в неї віру в власну силу й зроджувало б отрах перед фінтивою сильнішим ворогом.

В обличчю великих змагань за державу українські бовевики повинні усвідомити собі скільки мусять видобути зі себе волі, праці й посвяти. Тиша, ідилічне життя або сентиментальна романти-

вицокує півсекунди кишеньвий годинник сотника.

— Панове, — виривалася зненацька хриплий, заржавілий звук з пересохлого горла сотника — ну, так як же?

Тиша. Над кіллям плоту сюди й туди носиться шолом і багнет крає туман.

— Друзі мої! Товариші! — знов рве типу сотник. — Я думаю, що не ми перші, яких перемогли. Ганьби в цьому не бачу. Але мені хотілося б, щоб наша жертва, яку ми два роки приносили Батьківщині, була взором і гордістю прийдучих поколінь. Я хотів би, щоб наш упадок не був упадком слабих духом, а тільки фізичною смертю. Я хотів би вмерти так, як той Леонід зі своїм відділом спартанців під Термопілами. Я хотів би вмерти так, як ті німецькі матроси, що віддали себе й свої панцерники морським глибинам, але, не віддали ворогові, з яким хоробро роками держалися. Я, панове, кажу: ми не підемо за Збруч!.

Голов сотника впав і зник одразу. Але трівожні, гострі його луни чітко відбилися в серцях товаришів. Сам сотник стояв і дивився у віконце. Над кіллям плоту вже ясніше носився шолом і краєв туман багнет. Один за другим ставали товариші й назвали:

— Ми не підемо за Збруч!

— Ні, дорогі товариші, — відповідав сотник. — Ми не маємо права йти туди! Там чекає нас ганьба, рабство й покора. Там чекає на нас скажений хам, якому наша покора — втіха. Він дотопче нас камельним чоботом, ге двклячесь на те, що

проголосив себе нашим союзником. Ні! Ми не йдемо за Збруч!

День настав. Хмари летіли на Схід... Летіли масами, дику. Українська армія переступала Збруч.

Кулеметна бригада Кривенка викотила свої «Максими» за опорожніле село й чекала. Звідти зі Сходу, свobodно, без ніяких перешкод буде летіти ворожа кіннота. «Максими» чуїно сліdkують за сірим обрієм, нище й щільніше прилягають до них сталеві шоломи. Сам сотник в середині...

О, шалена то була зустріч! То не орли над степами рокотали. То славні лицарі України трупом своїм, кровю рятували славу й честь Батьківщини. Це вони, ті горді, великі з заціпленими устами, велично у сірих одягах вмірали на полях славних боїв. Це вони, котрі полюбили Тебе, Україно! Вони полюбили тебе люто! Вони доказали любов свою!

На другий ранок під повіткою лежала тільки брудна солома. На ній відпочили в останнє ті, що впали за селом. Остання куля й остання капля крові остали на полях болючо коханої своєї землі.

Ні! Більш, ніж брат був ти для мене, великий друже! Немає сили забути блеск твоїх очей і міці усмішки твоєї. Чи чуєш ти, мій близький, вічний, незмірно величний, що огорнув своєю славою цілу нашу землю?.. Чи чуєш, що кожний удар мого серця—це ти?!

на мусять вивірити нашим юнакам з голови. Романтики треба шумати в твердих обставинах, в постійній активності; що більше, невдача повинна викликати постанову поновного змагання та бажання побіди над ворогом. Серед таких твердих змагань може куватися позитивний тип боєвика. Цього не можна навчитися ані з книжки, ані в шкіль, тільки треба входити в революційне життя, й у підпілля, серед невгод і небезпек, повинен,

Партизанна.

3) Напад на заняту ворогом оселю.

Історичний приклад: Під час війни 1870—71 рр. німці заняли французьке містечко Стене і залишили тут постійну залогу, бо містечко мало стратегічне значіння (переправа через ріку Маас—гл. рис. 3.) Число мешканців містечка виносло 2800,

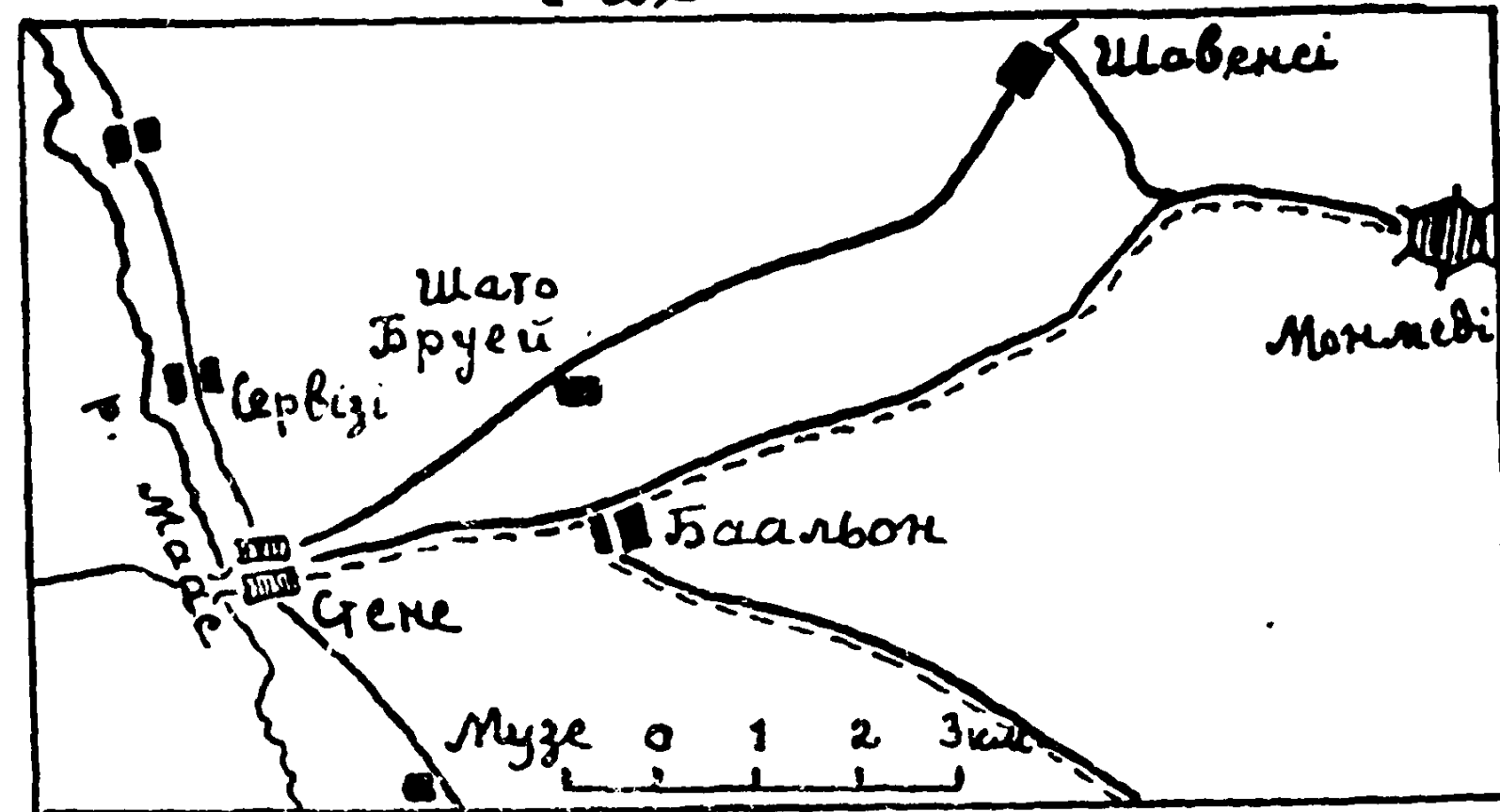
куватися характер молодого українця — боєвика, твердого як криця, що сміється з небезпеки й глядить гільки на це, щоби як найскорше наблизити великий момент і як найбільше пошкодити ворогам-займанцям.

Бути правдивим революціонером ось повинен бути ідеал молодих юнаків, ідеал кожного правдивого українця, хочби життя манило їх до себе таємними чарами.

них пунктів одночасно, але атаку мусів розпочати середній (другий) загін. Загони, перший і третій повинні були нанести удар аж тоді, як почують, що другий загін вступив вже в бій.

Кольона вийшла з Монмеді о півночі з 10 на 11 жовтня. Ніч була ясна, світив повний місяць.

Рис. 3.

промір його з півночі на південь 800 м. зі сходу на захід 700 м. Містечко мало огороду лише з трьома брамами, на північ, південь і схід; однак брами не зачинялися. 15 км. на схід від Стене була мала французька твердиня Монмеді, командант якої вирішив зробити напад на Стене з метою знаняти німецьку залогу.

Відомости про чисельний стан ворога одержав французький командант від пекаря зі Стене, який 10 жовтня випадково прибув був до Монмеді. Пекар повідомив, що він постачає щоденно німцям хліба на 190 людей. Ця відомість була близькою до дійсности. Залога німців числила 225 людей.

Командант Монмеді призначив для операції відділ з 6 старшин і 300 людей, яких він поставив під команду четаря Кам'яд. Співучасників операції повідомлено про мету акції лише на кілька годин до виступу. Для ще більшого заховання таємности відділ виступав з Монмеді в фальшивому напрямку на Шовенсі, обминаючи великий шлях, на якому могли бути розташовані німці. В Шовенсі відділ мав взяти правдивий напрям, по дорозі на Шато-Бруей (гляди рис. 3). Тут відділ мав був розділитись на 3 загони, кожний силою в 100 люда. Перший загін повинен був висунутися на Сервізі і напасти на Стене з півночі, другий висувався на Баальон і наступав на Стене зі сходу а третій скупчувався ще більш на південь і ухилившись в бік Музе, наступав долиною ріки Маас, маючи завданням захопити міст через цю ріку коло Стене і в той спосіб відрізати німцям шлях відступу. Всі загони мали виступати зі своїх збір-

Дорогу було видно дуже добре. В Шато-Бруей відділ прибув деєть коло години з 1/3 ночі. Тут кольона, як це було передбачено, розділилась на 3 загони, що одночасно почали дальший наступ.

В німців в Стене нічна варта була zorganizована в наступний спосіб: на ринку в центрі містечка стояла головна варта силою в 30 людей з підстаршиною; коло східної брами стояла друга варта такої ж сили під назвою алярмова. Від обох варт в ночі висилались патрулі на 1—2 км. поза мурів містечка і до всіх 3 брам.

Французькі партизани підійшли до містечка саме тоді, як впав туман і місяця вже не було видно. Через це німецькі патрулі змогли побачити ворога аж на дуже близькому віддаленні. Наглим нападом французи захопили патрулі в полон без того, щоб вони могли бути дані хоч один стріл. В той спосіб французи несподівано для німців вдерлися в містечко.

Першою вдерлася середня кольона, як і було передбачено. Кольона почала посуватися далі в напрямі ринку. Тут зробила ту помилку, що поодинокі люде почали стріляти; це заалармувало німецьку варту і вона встигла вискочити з будинку. Німці також почали стріляти, відходячи потрохи назад, на ринок. Стрільня в тумані як з одної так і з другої сторони було недоцільним. Воно мало лише той наслідок, що заалармувало цілу залогу Стене. Німецький сурмач заграв сигнал «всім зібратись». Одчак його зараже захопили в полон партизани.

В той час вдерлася в містечко північна (1-а) кольона французів. Німецьку патрулю, що була в

північній брамі, окружено й взято в полон. Після того французи концентрованим наступом двох кольон скоро досягли ринку; коло якого захопили в полон німецького команданта містечка. Командант, почувши алярм, встиг одягнутися, але як тільки він відчинив двері свого будинку, на порозі стояли вже французький старшина і 5 партизанів. Організований спротив німців після того, очевидно, вже був неможливий. Поодинокі їх групи почали відходити самовільно на міст через Маас.

На щастя німців, трета кольона партизанів спізнилася з наступом, бо вона, не знаючи місцевости, досить довго проблукала в полі, шукаючи долини ріки Маас. Вона заняла міст аж тоді, коли деякі групи німців встигли вже відступити.

Мимо того успіх партизанів був блискучий. Вони захопили в полон 148 німців (в тому числі 3 старшин), отже 2/3 залоги. Всіх полонених, як і захоплені обози, партизани привели до твердині Монмеді. Страти французів виносили всього лише 4 легкоранених.

Висновки:

1. Ціла організація нападу (наступ під захистом ночі і темряви, удар з 3 боків, відрізання ворогові шляху до відвороту) була дуже доцільною і вдалою.

2. Треба визнати дуже дотепним спосіб розвідки — одержання інформації про силу ворога від пекаря, який постачає залозі хліб.

3. Вживання заходів для заховання таємниці операції нападу (рух в фальшивому напрямі, уживання глухої дороги, поінформовання людей про операцію лише перед самим виступом) надзвичайно сприяли успіху підприємства.

4. Якщо партизанам пощастить в ночі захопити, ворожу передову без стрілу, то й дальший наступ треба вести без вживання вогнепальної зброї. Стріли лише алармують ворога, а вночі користь із них мала.

5. Дуже важливою річчю є забезпечити загони під час нічного маршу добрими й певними проводирями з місцевого населення. Інакше загони часом не зможуть досягнути своєчасно своєї мети (як сталося з південною кольоною).

6. Найважливішою річчю при нападі на оселю є заняті без шуму вартові частини ворога і якнайскорше паралізувати працю залогового команданта чи штабу (захоплення в полон, або знищення). Саме цьому французькі партизани завдячили свій успіх.

Подібно до нападу на поодинокі оселі організуються напади на залізничні двірці, польові склади матеріалу, аеродроми, етапи ітп.

Другим засобом нападу на заняті оселі є напад з маскованим наближенням партизанів. Такий засіб ширше вживався під час громадянської війни в рр. 1919—1921 на Україні і винахідником його був провідник паргизів пів-селян Махно. Партизани Махна тим способом швидко й скоро захоплювали ворожі села і навіть невеличкі міста (захоплення Мелітополя в 1920 р.)

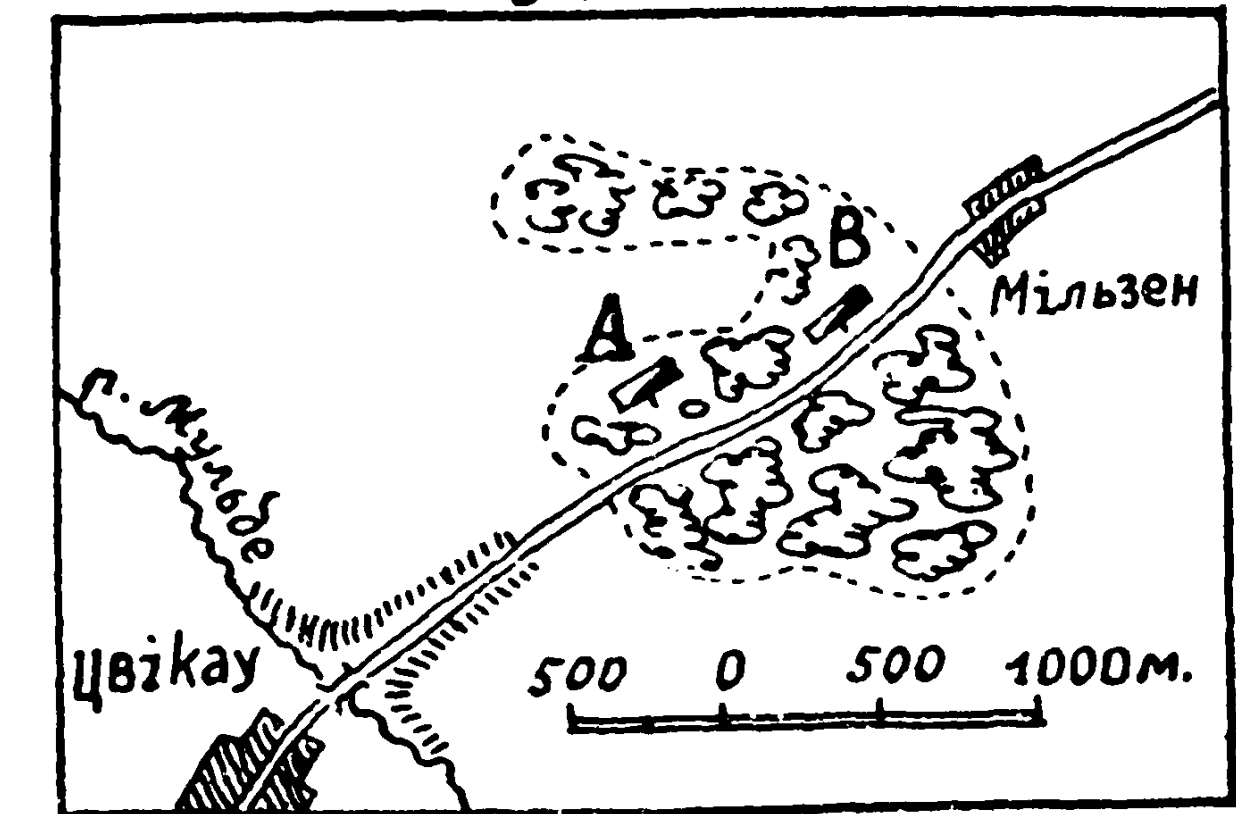
Партизани Махна наближались до оселі під виглядом селян, які везли на возах сіно, солому, капусту ітп. Під сіном чи чим иншим були захопані скоростріли. Партизани входили в оселю, розподілялися по виробленому плану в той спосіб, щоб проти кожного об'єкту нападу скупчувалася відповідна група і після знаку команданта загону (стріл з криса, сурма ітп.) робили напад. Несподіва-

ність нападу і міцний скорострільний вогонь зі всіх боків робили таке депримуєче вражіння на ворога, що найчастіше він складав зброю без опору.

4) Напад на кольону або обоз.

Історичний приклад: Під час втевольної боротьби німців проти Наполеона виконав німецький сотник Кольомб дня 29 травня 1813 р. з трьома старшинами і 80 гусарами партизанський напад на кольону французів, яка рухалась в Цвікау на Мільзен (рис. 4). Була це артилерійська кольона з 24 гар-

Рис. 4.

мат і 48 зарядях скринюк, що йшла під охороною 117 кіннотчиків і 100 піхотинців, отже була потрібно сильніша від партизанів.

Кольона рухалася в такому порядку: 1. чільний загін 47 кіннотчиків, 2 гармати і зарядні скринки, по обох боках яких йшла піхота і 3. тилловий загін 69 кіннотчиків.

Сотник Кольомб, розвідавши шлях, вибрав для нападу те місце дороги, де вона піднісися з долини ріки Мульде до гори, шла через лісок. Він умістив свій загін в ліску в двох групах: 1. більша під його командою мала 46 гусарів і стояла в пункті А (рис. 4), 2. менша під командою льойтананта Кате мала 34 гусарів і вона стояла на 600—700 метрів далі в пункті Б.

Вироблено наступний план нападу: якщо французький чільний загін буде слабкий, то Кольомб його пропустить без нападу, а напад виконає Кате. У випадку міцного загону напад мусить виконати Кольомб. Значивши цей загін, обидві групи повинні були напасти на головну кольону. Той, хто нападе перший, мусить подати знак кількома стрілами.

Все сталося так, як було передбачено. Кольомб побачивши, що французький чільний загін не є міцний холодновротно пропустив його далі. Кате заатакував його з фланку, давши сигнальні стріли. В кілька хвилин загін був знищений.

Потім Кольомб зі своїми гусарами нападає на головну кольону. Щоби враз зупинити її, він стрілами забив коней чоловіго і кінцевого возів. Кольона стала. Стрільня піхоти в лісі було безкорисним, а французькі кіннотчики розгубились через несподіваність нападу. Тут на них налетів зпереду ще Кате.

Напад мав повний успіх. Партизани захопили всі гармати та вози. Страти партизанів виносили всього 4 легкоранених.

Висновки:

1. Енергійність і несподіваність нападу партизанів, навіть слабших числом, ховає в собі таку моральну перевагу, що вона завжди гарантує успіх.

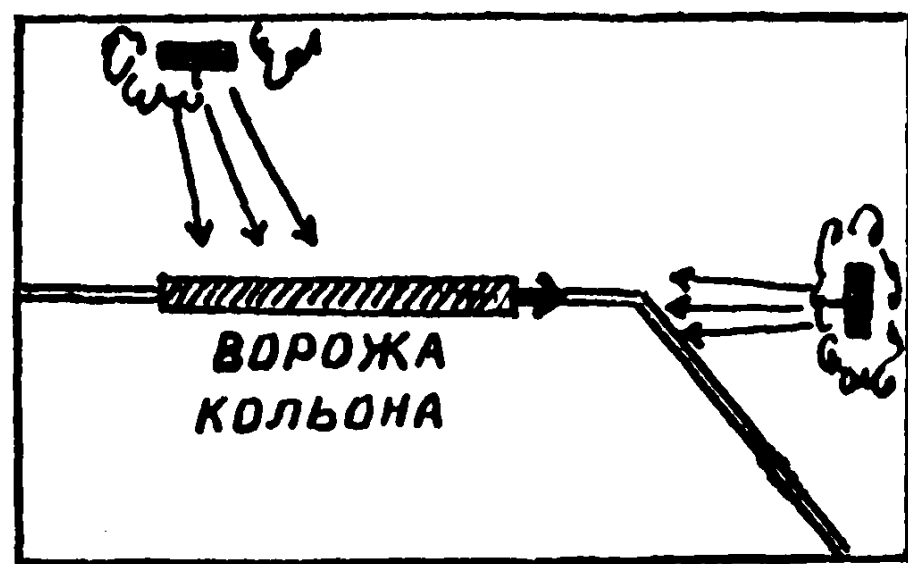
2. Місце нападу на підомі дороги і в лісі було вибрано дуже догідно.

3. При нападах потрібно розподіляти партизанський загін на відділи, з яких кожен одержує своє завдання відповідно розподілу ворога на групи (огороняючі частини, чоловій загін, головна кольо-на ітн.)

4. При нападі на рухомі об'єкти надзвичайно значіння має витривалість і холоднокровність провідника операцією. Іноді треба пропустити ворожі відділи (як і в даному випадку чоловій загін французів), щоб вчинити на них напад у відповідний момент і відповідними силами.

5. Для здержання обозу треба застріляти кілька коней чоловіго і німцевого возів (в модерній війні ушкодити стрілами кінцеві і чолові моторові вози).

Напад на кольону в модерній війні буде мати особливо рішучі наслідки, коли партизани зручним і доцільним розташуванням зможуть взяти кольону в перехрестний вогонь скорострілів (рис. 5.) Для

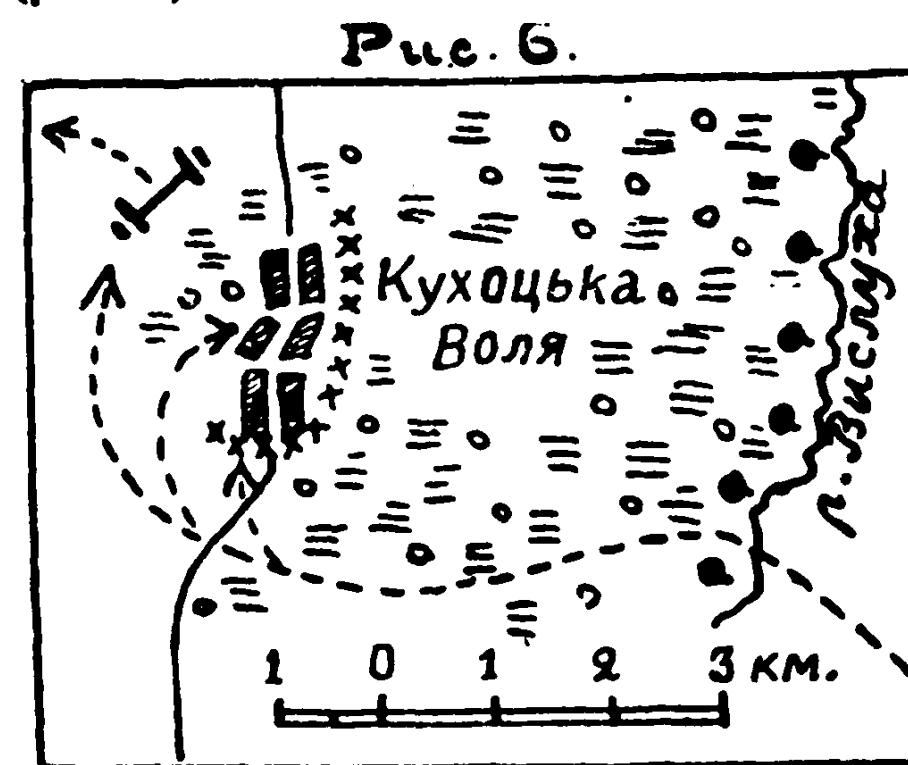

цього найдогіднішими бувають ті відтинки дороги, де вона робить коліна. Розуміється, що в цьому випадку треба, щоби обі частини партизанів, які нападають, тримали з собою зв'язок. Стрільня треба починати одночасно, після якогось сигналу.

5) Напад на командні пости (штаби).

Історичний приклад: Під час світової війни в зимі 1915 р. розташування німців на Поліссі було дуже рідке наслідком браку війська. Цей факт навів російське командування на думку сформувати партизанські відділи, які прорвалися б через фронт і робили напади на німецьке заплілля.

4. листопада 1915 р. партизанський загін донських козаків виконав напад на штаб німецької 9. кінної бригади, що містився тоді в селі Кухоцька Воля. (рис. 6.) Загін числив коло 200 піших коза-

ків. Вночі 4 листопада він непомітно для німців прорвався через рідку охорону, що стояла вздовж річки Вислухи і дійшов в зад села Кухоцька Воля.

В селі, крім німецького штабу, знаходилися ще тоді 8 драгунський полк без коней і 4 сотні 4-ого резервного егерського курія. Всього це виносило

коло 400—500 вояків (німецькі сотні мали тоді не більш 40—50 людей). На захід від Кухоцької Воли стояла на позиції німецька батарея. Зі сходу було село обведено дротом, але з заплілля не мало яких-небудь укріплень, бо німці не сподівалися нападу із цієї сторони.

Партизани розділилися на три групи рівної сили. (Про розташування німців вони мали докладні відомості від своє розвідки.) Одна група мала завданням учинити демонстративний наступ проти південної частини Кухоцької Воли, друга робила напад проти середини села з заходу, а третя мала за завдання захопити батарею.

При переведенні чину перша група досить легко прорвалає через дріт і захопила кілька полонених. Вона запалила село і в той спосіб притягла сюди всю увагу німців. Після того вчинили удар дві інші групи. Середня група вдерлася в село і захопила штаб. Командант 9. бригади лише в останню хвилину зміг втекти і сховатися в кущах на болоті. В руки партизанів дісталися всі документи штабу.

Третя група не досягла своєї мети, бо батарея побачивши в селі пожежу, знялася з позиції і своєчасно відійшла.

Цілий напад був для німців несподіваним і вони розгубилися. Лише після того, як він вже був скінчений, німецький 8. драгунський полк, який ночував в північній частині села, почав ладнатися до протинаступу. Партизани побачивши це (вже починався розсвіт), зачевали й засвітали (умовний сигнал алярму) і відступили з села. Вони забрали з собою всіх своїх убитих і ранених (крім двох). Також забрали з собою полонених. Страти німців 70 полонених, в числі яких був один полковник, 53 вбитих, 60 ранених і 76 спалених коней.

Висновки:

1. Несподіваний напад вночі на командну точку обіцяє успіх навіть в тому випадку, коли ворог в цій точці має переважаючі сили (в даному разі 400—500 людей проти 200).

2. Попередня добра розвідка дозволяє виробити зручний і дотепний план нападу.

3. Вдачний напад на штаб завжди приносить великі наслідки: паралізування на деякий час ворожого керування на певному відтинку фронту і отримання докладних розвідочних інформацій (документи).

4. Робити під час нічного нападу демонстрації недоцільно, бо це лише звертає увагу і алярмує ті частини ворога, які розташувалися поза об'єктом нападу. Вночі краще робити напад одночасно всіма відділами партизанів після якогось сигналу. В той самий спосіб робляться напади на всі інші адміністративні центри ворога.

Іноді обставини можуть вимагати можливо більш повного паралізування адміністративної або воєнної системи ворога на якомусь терені. В цьому випадку напад на декілька командних або адміністративних центрів повинен бути виконаний одночасно, бо інакше ворог вже по першій нападі посилить свою охорону в центрах і тим способом утруднить або й зовсім унеможливить виконання операції нападу.

Д) Що робити у випадку невдачі?

Історичний приклад: Під час громадянської війни в Росії вславився був дуже провідник селян-партизанів вороніжської губернії Антонов. В 1920—1921 рр. він з невеличкими силами наносив багато швід

червоним і виводі виганяв большевицьку адміністрацію з кількох повітів.

Літом 1921 р. червоне командування скупчило в вороніжській губернії великі військові сили і почало проти Антонова пляномірний наступ. Було вжито так званої «ляссо-тактики». Терен діяльності партизанів був оточений зі всіх боків військом і після того кільце оточення почало звужуватися концентричним наступом. Антонов був відіснений у глухі болотисті околиці, на північний захід від Вороніжа. В нього було кілька сот партизанів. Селянство співчувало Антонову.

В такому скрутному становищі Антонов рішив був припинити на деякий час партизанку і заховатися. Він переодягнув всіх своїх партизанів у селянський одяг, поховав у криївках зброю і розпорошив всіх по селянських хатах. Сам однак з кількома старшинами не міг сховатися в той спосіб, бо червоні добре знали його з лиця і навіть мали його світліни.

Отже сам Антонов, його брат Дмитро, команданти загонів Востряков, Іванов, Нікодров і ще шістьох старшин поховалися в болотній купі, накрившись їх вершками (зрізували вершок, вигребаючи, а залізиши там, накривалися вершками). Червоні на протязі 8 днів стояли в болоті по пояс та шукали партизанів, але нікого не знайшли. Антонов зник без сліду.

Коли за деякий час червоні залишили ті околиці, Антонов зібрав знова своїх людей і почав партизанку.

Висновки:

1. У випадку скупчення проти партизанів великих ворожих сил і життя ними рішучих чинів (як «ляссо-тактика») прийдеється на деякий час спинити партизанську діяльність. Переходити до оборони партизанам ні в якому випадку не можна, бо оборона це смерть партизанки.

Слово.

Слово, чому ти не твердая криця,
Що серед бою так ясно іскриться?
Чом ти не гострий, безжалісний меч?
Той, що здимає вражі голови з плеч?
Виострю, виточу зброю іскристу,
Скільки достане снаги мені й хисту,
Потім і поцелю при стіні
Іншим на втіху, на смуток мені.

Местники дужі приймуть мою зброю,
Кинуться в нею одважно до бою.
Зброє моя, послужи воякам
Краще, ніж служиш ти хворим рукам!

Леся Українка.

Узброєння деяких держав.

Большевицька армія складається з двох основних частин: з регулярної армії та з територіальної. Регулярна армія нараховує приблизно 530.000 душ; крім того 120.000 військ ГПУ і 200.000 військ окремого призначення (ЧОН), отже разом 850.000 душ. (Царська армія в р. 1914. включаючи тут і терени Польщі, Фінляндії, Литви і т. д. мала 900.000 душ).

Територіальна армія нагадує козацькі військові формації, є комплектувана на засаді територіальності, а має завданням вишколити і військово підготувати ту решту населення, яке підлягає військової повинності, а яке не може охопити і перепустити через свої ряди регулярна армія. Скільки населення, що підлягає військовому призову,

2. Повернення партизанів в мирних мешканців завжди вживалося в партизанській війні, але таким способом маскуванням треба користуватися обережно і лише при певності, що між мешканцями нема довірочних людей ворога. Треба також партизанів забезпечити відповідними документами.

3. Сховання партизанів в криївках треба широко вживати, але для того треба їх заздалегідь приготувати, заосмотривши їх також харчами (консерви) і водою.

Партизанка є зброєю слабого проти сильного, зброєю поневоленої нації проти свого гнобителя. Партизанка є співпраця між населенням та організованими його найбільш активними елементами, — неустрашимими, завзятими та сильними духом загонами. Саме в цій співпраці й полягає непоборима сила партизанки. Оскільки така співпраця і прихильність населення відвертається від партизанів (а це найчастіше наступає наслідком приєднання до партизанів грабіжницьких і розбишацьких елементів), остільки партизанка обертається в безсиле і зайве підприємство.

Тактика партизанської війни, полягає в швидкості рухів, несподіваності, енергійності і активності всіх чинів. Швидкість вже сама по собі є великим чином, яка на війні переважає над всім. Несподіваність і активність акції надають партизанці перевагу великого морального значіння.

Велике значіння має ще охоплення партизанкою можливо більшого простору терену. Ворог повинен всюди відчувати небезпеку, всюди бути на поготівлі, вдень і вночі бачити себе мавби в кітлі відьми.

Все це й дає змогу поневоленому народові успішно й побідно боротися навіть з сильнішим, модерним озброєним ворожим військом.

000 душ. Заводів, що виробляють трійливі гази — 17. До того треба додати піхотних старшинських шкід — 15, кавалерійських — 4, артилерійських — 7, інженерних — 6 та ін., не рахуючи спеціальних курсів при вищих школах.

Польська армія нараховує в час миру 266.000 людей, крім того є т. зв. корпус охорони кордонів (КОП) та інші формації окремого призначення так, що загальне число виносить 337.000 людей. Загальна військова служба обов'язує від 21—50 року життя. На випадок війни Польща може виставити 3,600.000 вишколених військ.

В часі миру армія нараховує 16.900 старшин, а щодо технічного вряду, то він виносить у часі миру: 6.800 легких скорострільів, 4.000 тяжких скорострільів, 300 мінометів, 1.650 легких гармат (у тому числі піхотні гармати), 450 тяжких гармат, 400 мінометів, 350 танків, 700 боєвих літаків.

Чехословацька армія нараховує пересічно в літі 100.000 мужів, в зимі 140.000, крім того 10.079 старшин. Загальна військова служба обов'язує від 20-50 років, крім того обов'язкова допоміжна служба від 17-20 і від 51-60 року життя. На випадок війни армія збільшиться до 1,500.000 вишколених людей.

Технічний вряд чинної армії виносить: 8.000 легких скорострільів, 2.500 тяжких скорострільів,

792 легких гармат, 412 тяжких гармат, 100 протилетунських гармат, 80 панцерних авт і 687 боєвих літаків.

Французька армія нараховує в час миру 655.460 люда, в тому числі 106.000, що служать довше та представляють високу вартість; число старшин в добі миру виносить 37.514. Загальний військовий обов'язок триває від 21-49 року життя. На випадок війни можна покликати 5,000.000 вишколених людей. Вишкіл у війську доповнюється вишколом молоді вже з 16 року життя.

Чинна армія має в часі миру: 15.800 легких скорострільів, 17.850 тяжких скорострільів, 1.940 легких гармат, 1.044 тяжких гармат, 212 протилетунських гармат, 800 мінометів, 1.700 легких танків (під час війни 3.400), 3.000 боєвих танків (під час війни 4.500).

Бельгійська армія нараховує в часе миру 64.100 мужів і 4.820 старшин, не враховуючи летунські частини і військовоу жандармерію в числі 9.000 людей. Обов'язує загальна військова служба від 20-42 року життя. В час війни можна покликати 600.000 вишколених людей.

Технічний вряд армії в час миру виносить: 2.630 легких і тяжких скорострільів, 335 легких гармат, 199 тяжких гармат, 50 панцерних авт 308 боєвих літаків, 48 протилетунських гармат.

Річне.

Жертви воєн. Одна з Голландських газет наводить на підставі статистики такі числа: сімлітня війна вимагала 554.000 убитих, французька революція 1,400.000, війна Наполеона 1,700.000, кримська війна 700.000, російсько-японська війна 264.000, балканські війни 100.000, а світова війна 23,000.000 убитих! Війни вимагають жертв і перед ними не уступають державні нації, коли ходять про їх зріст і посилення. Чи має страхатися жертв визвольної війни поневолений народ, перед котрим стоїть питання: бути чи не бути? Автім кілька то в тих 23,000.000 жертв світової війни було членами поневолених народів, що мусіли класти свої голови за чужі інтереси? Кілько то в тих 23,000.000 є сотен тисяч українців, що поклали свої голови в Італії, Сербії, мазурських болотах, Румунії, тощо, за «царя-батюшку» і Австрію? Чи не ліпше класти жертву за свою волю, ніж в обороні тюрми, в якій находимося, щоб потім у тій же тюрмі гинули мільйони безборонних од голоду, от як тепер українці в ярмі большевицької Москви? Колись і ірландці гинули мільйонами з голоду, пляново виголоджували винищуючим режимом Англії; й було б до сьогодні й сліду не залишилося по ірландцях, коли б рештки винищеної нації не вхопили за зброю, і по численних невдачах і жертвах, але вже владених за волю свою, добились свого права!

Мягкосердність. Ундієвський «реальний політик», знаний зі своїх рівночасних автономістичних і москвофільських концепцій, пише в «Діалі», в дописі з Парижа з 18.VIII. 6. р.: «Вісімнадцятий серпня —, що воно таке? Там де цісарські імянина, пригадала нараз химерна пам'ять! Цісарські імянина, імянина Франца Йосифа I-ого, з усім, що в монархістичній пок. Австрії приносило таке свято в ділянці військових парад, музики, походів, ілюмінацій, свобідни від «школи» днів, тощо! Гей, де нині Франц Йосиф, останній справжній з Божої ласки австрійський монарх, де Франц Йосиф,

де ми, де Австрія? Де багато інших річей, з яких ми колись нещували собі, які нам були надолі та видавалися нестерпними, відсталим, Бог зна якими, та яких проте як видно нині, ми «тоді» в роках нашої молодости, не вміли по заслузі оцінити. Рідко приходить щось ліпшого — каже німецька песимістична приповідка. Воно не завжди правда; буває, що нині краще вчора; але «вчора» великої війни в багатьох, і то сутніх, точках було дійсно ліпше і краще, від післявоєнного «нині». Було тоді — так сказати — соромливіще». «Тоді» люди ще «стидалися». А нині? Придивіться всьому тому, що бачите кожного дня трохи не в усіх закутках Європи й світа, й що вас вдарять? Повна безпардонність і безоглядність. Замість гіпокрізії — щирість. Що кілька тижнів, що кілька днів якась газетна анкета або якийсь випадковий відкриття виводить перед наші втомлені очі і перед нашу отупілу свідомість події й появи, голі й без заслон, холодно zorganizовані й й повагою законів захищені, від яких моторошно стає вам, вироцненим у гіпокрізійник, назадніцьких роках Вікторії і Франца Йосифа.

І ось такі наші мягкосердні «реальні політики», що їхні «втомлені очі» і отупілу свідомість» заскакують «що кілька тижнів, що кілька днів» події, від чого їм «моторошно стає» хочуть мати не, тільки право на життя, але й... право на провід у нижнім «безпардоннім і безогляднім» часі, коли то паує «голий й без заслоні» закон: боротьбою здобудеш ти право своє.

Пора овінчити нам із сентиментальністю! Досить вже скаржилися, журилися й плакали! І чи ми плачемо тому, що нам але, чи навпаки — нам эле тому, що ми плачемо, пора вже овінчити з мягкосердністю! Сьогодні право на життя має не той, що нарікає й плаче, а той, хто бореться й перемагає!

Державний патріот. Інший «реальний політик», спеціаліст од автономії й «вспулництва» І. Кедрич в ч. 17 «Вюлетеню польсько-українського» плаче

з приводу польських шпопок на інтенцію побіди над українцями: «Щорічно публічно й з парадом ріжні Іжани пригадують українцям, що є то день радости для одних, а пониження для других. В той спосіб пропагується і реалізується кляч «державного виховання» та державного патріотизму».

І. Кедрич, негаче польський державний муж, радить полякам заперестати таких шпопок; бідана журиться, щоб українці стали як найскорше польськими державними патріотами. Недавно инший подібний наш «реальний політик» в Румунії планав на сторінках черновецького «Часу» (8.VII.33), що «не вільно співати гимну королівського в рідній мові в честь короля й династії при овяточних нагодах. Чиж датина може бути тронута і перевертати пісню, навіть найгарнішою, якої майже зовсім не розуміє?»

Яничар і наше шпільництво. Знаний уже з ревної, рабської діяльності в львівській кураторії та українській гімназії у Львові й Перемишлі, такий Кухта, що став за свої яничарські заслуги іменованій міністеріальним візигатором, дав таке інтервю в «Газеті Поранній»: «Виховання повинно бути релігійно-моральне, обивательсько паньствова. Це є виховання при допомозі вщиплювання ідеї жертвенности, вироблення духа «правомондиносці», нарної праці для держави, культу для «штандаруф» і народових «богатуруф». Маємо познайоми дитину з величезною польською культурою і навчити в дитині переконання, що й вона в майбутньому має побільшити цей культурний дорібок... Наша польська школа оснований на ідеї братерства і «вспулництва» і «пшез уміловане народу проваді до умілованя людности».

В руки таких педагогів віддана доля нашої молоді! А тепер скажіть люде добрі: чи не поневолюємо ми самих себе? Чи причина нашого поневолення не лежить у нас самих?

Наша доля в наших руках. А ось инша картина, яка показує, де лежить причина нашого поневолення. Один священник наш з Монреалю в Канаді пише в листі з 15.VII.1933 («Час», 1390): В Огаві є буновинська православна парохія, яка через повних 18 літ свого існування належала до російської місії. Аж останнього місяця вдалося по тяжких трудах приєднати її до української православної церкви. На св. ап. Петра і Павла мав я нагоду відправити там Богослуження і, як то звичайно буває, стрінувся ще з маленькою опозицією, яка вправді не є проти здуки, однак дуже цікаво їм було знати, звідни то нараз та Україна повстала. Говорили це люде переважно із наших буковинських сіл: Кабина, Костинець, Івановець, ба навіть із північної Буковини, як із Веречанин і других сіл. Близько таки коло самого Монреалю є друга така парохія, яка складається переважно із мамайських людей. Однак до них годі приступити. Вправді за час мого 7-літнього перебування в Монреалі вони вже трохи змінилися і є надія, що рівнож розпрацаються з національною. Але востани прошу подумати, що то сім літ мозольної праці і то ще без успіху».

А ми дивуємося, ще до сьогодні своєї держави не маємо!

Сильні мають приятелів. Ще не давно Італія була державою, з якою не дуже то рахувалися. Хоч сотні тисяч італійців згнуло у світовій війні, бачися за інтереси Антанги, і хоч Італія належала до табору побідників, то всеж Антанга,

осягнувши побіду, не тільки не рахувалася з Італією, але навіть не сповнила того, що обіцяла Італії за участь у війні по боці Антантв. А не рахувалася нікто з Італією, бо ця країна була слаба, розділена соціалізмом і комунізмом, а влада її була в руках безвольних, кволих людей. Щойно фашизм зробив кінець усьому. І елітний тепер бачить, що від того часу оіла Італії так внутрі, як і на зовні дуже зросла. Знаменні є слова італійського диктатора Мусоліні, що Іх він сказав в кінцем серпня біж. р.: «6.000 літ історії дають нам виразні вказівки, що треба бути сильним: сильні мають приятелів і під час війни викликають страх, а слабкі є відвремлені, а в випадку війни загрожує їм небезпека заглади».

Польсько московські інтереси. Ляхи з москалями завжди знаходили спільну мову, коли ходило про українців. Бо одні і другі змагали й змагають до знищення українців. Це московсько-польське порозуміння тягнеться віками, а проявлялося воно й в кількох міждержавних актах. Першим таким актом був мир в Андрусіві в р. 1667., що припечатав на довгі часи долю України; лянські і московські грабіжники поділилися загарбленими українськими землями: ляхи взяли Правобережжя, Москва Лівобережжя. У новітніх часах подібними актами був мир в Рязі, що поділив українські землі між Польщу і большевицьку Москву, з черги минулорічний пакт неагресії, по яким обі сторони послали свій претпукарїнський наступ, а Москва просто приступила до фізичного винищування українського народу. Та цікаво буде знати, що навіть тоді, коли поляки були самі в неволі, заключували вони союзи з москалями для гноблення українців. І так напр. знаний царський міністер Століпін далеко перед світовою війною заключив був угоду з поляками та приобіцяв їм ріжні уступки за те, коли вони будуть при допомозі своїх земляків в Австрії винищувати українців, ширенням і підпиранням москвофільства між галицькими українцями. Ось що про те писала московська газета «Новое Время» ще в. 1913. р.: «Століпін, як зрілий муж в європейському значінні того слова, твердо зберігав інтереси російської нації. Змагаючи до створення умов міцного російсько-польського зближення, він входив в інтереси російської національности не тільки в границях російської держави, але також — про що за його життя було не вигідно говорити — за границею, одним словом усюди, де російський народ стинається з польським елементом. Взнявши в 1907. р. керму влади в свої руки, він обіцяв польським послам третьої державної Думи перевести через законодатні тіла мійську й земську самоуправу для губерній Польського Королівства, однак поставив при тім деякі умови». А між тими умовами була така: «Моральний вплив польських провідників Державної Думи й Державної Ради на польських політиків в Галичині в тому напрямку, щоби поляки пособляли боротьбі за культурні права тої частини малоросійського населення Галичини, яка не пристала до маєпинського укрїнства». Як бачимо, москвофільський рух у Галичині це польсько-московська інтрига».

А наші ріжні «реальні політики», не дивлячися на віковий досвід, що його нам дає історія та щоденні події, далі пропагують орієнтації на Польщу і Москву. Одні (радиофіли) збираються визнавати Україну згід Польщі при допомозі Москви,

а другі (польонофіли) вірять, що Польща визволять Україну згід Польщі при допомозі Москви, а другі (польонофіли) вірять, що Польща визволять Україну згід московського панування!

Хроніка.

Ляцькі гієни. В попереднім числі подали ми про ганебне розкопання невідомими ляцькими злочинцями-гієнами могили членів УВО бл. п. Старика й Березинського в Городку Яг. — А ось новий подвиг ляцьких «рицекі»: ніччю в 25-26 липня кільканадцятьох невідомих ляцьких гієн знищили стрілецьку могилу і огорожу на Ключі, а не могучи иншим способом знищити великий хрест на могилі, полили його бензином і підпалили.

Що про Петришина. «Народній Воля» з 13.VII. 1933. вирвалося таке твердження: «Головну боротьбу з фашистами веде соціалістично-радикальна партія, котра вже від багатьох років помітла його появу і зріст і почала проти нього виступати. Згадати би тільки недавню книжку К. Пушкаря про «Націоналізм» та М. Петришина «Будуть чи руйнують», в котрих дуже річезо зібрані переконуючі аргументи проти цього «націоналізму».

Дуже цікаво. Лише було б ще більш цікавим, коли б так, «Народня Воля» при тій нагоді була подала: 1) Чому досі самі радикали не призналися до видання цієї брошури? 2) Чому досі і «Нар. Воля» дискретно мовчала? 3) Чому книжку цю поширювали по різних країнах уєнерівці-польонофіли й люде Маногона? 4) Чому така велика конспірація була і з місцем видання книжки і з друкарнею і з фірмою видавництва, і з назвиськом автора, й з кольтортажю книжки? Бож відомо, що книжку з Америки вислано до Європи, а з Європи до Америки, з Німеччини до Чехословаччини, а з Чехословаччини до Німеччини і т. д. на одних примірниках була печатка, що «друковано в Німеччині», на других «друковано в Чехословаччині», тощо. Чи це тільки традиційне у радикалів богуство і брак цивільної відваги виступити явно й славно, чи це не менш традиційні у радикалів темні провокаційні маневри, за які згори не хочуть брати ніякої відповідальності?

Оборонець України. «Народня Воля» на протяві останніх років мала начальним редактором М. Цеглинського. Цеглинський вславився не тільки киданням болота на УВО та й взагалі оцльсвуванням всього і всіх (включно зі своїми партійними компаньйонами), що не поклонилися йому як «спасителя» і першому оборонцеві України,—але й неабиякою самоквалістю писану ним самим на сторінках ним редагованого органу: просто було аж зворушливо читати, який то Цеглинський і розумний, і працювятий, і ідейний, і не тільки не користюлюбивий, але й використовуваний матеріально всіми: з своєї «жебрацької» редакторської платні мусів ще... доплачувати і до редакції, і до рефератів, і поїздок взагалі до своєї високої місії «оборони України». Розуміється, мусіло робити враження, коли такий «український Ганді», далекий од всяких «матеріальних суєт», громив зі свого високого підєсталу УВО, мовляв, це шкурники, яким тільки ходять про вигідне життя, це матеріалісти обридливі, які ідуть до УВО, бо там роздають усім членам по 50 доларів в місяць (так писала Н. В.) це злочинці, бо коли їм не стає грошей, то висилають нерозумних дітей на грабунки польських почт і амбулянтів.

Та ось про того вільного від матеріалістичного гріха «оборонця України» таке пишеться в звіті фінансового секретаря контрольної комісії на головній конвенції Укр. Робіт. Союзу: «Виконавчий Комітет виплатив без жадної ухвали т. М. Цеглинському суму 3.000 доларів за написання книжки в англійській мові». «Ми грохи обширніше про те говорили. Ми казали, що не тільки виплатили т. Цеглинському без ухвали, але й наперед, перед виконанням праці. Справді ухвали про те, щоби виплатити три тисячі т. Цеглинському, не ма. Є ухвала Головної Ради про те, щоби взяти з диточого фонду 3.000 доларів на написання «Лєторії України» в англійській мові, є ухвала, щоби тою справою занявся редактор НВ, але ухвали про те, щоби гроші, та ще наперед, дати т. Цеглинському не було. Всюди так робиться, що платять за якусь працю після того, як вона буде виконана. Те ж саме і з тими грошми, треба було виплатити в міру того, як робота поступала. Сьогодні майже через два роки після того, як гроші видали, ними ще не маємо».

3.000 доларів (перерахуйте кожний на свою валюту), це ж цілий масток, за який можна і в Америці кілька років безжурно жити й не одну, історію поневоленої й ожебраченої ворогами України написати! Гонорар для нововідкритого «вченого історика» М. Цеглинського дуже гарний, зокрема тоді, коли дано його «оборонцеві України» — за дурно!

Оповідка.

Півнірські завдання, що їх сповняла «Сурма» як перший, а ще не так давно й одинокий офіційний орган національно-революційного табору з поступеним розвитком українського націоналізму, розподілялися й на інші, ново творені націоналістичні пресові органи. Хоч при існуванні на різних землях відьканицяти нових, нелегальних і легальних, пресових націоналістичних органів, наступив між ними розподіл пропагандивної діяльності так відповідно до потреб поодинових земель як і зогляду на спеціалізацію програмових завдань, то тим не менше «Сурма», від початку існування аж досі, залишилася одним популярним органом національно-революційного табору, призначеним для найширших верств Українського Народу, та поширюваним на всіх українських землях і в усіх скупчених української еміграції. Тому то досі не підлягав ніяким основним змінам і зміст «Сурми», що був доволі різнородний, почавши від ідеологічних тем, а скінчивши на хроніці революційного руху.

Але невпинний розвиток українського органу званого націоналізму вимагав й розподілу й, що важніше, поширення тої пропагандивної діяльності, що її вела між широкими масами «Сурма». Вислідом тої потреби є поява другого популярного націоналістичного органу—«Українського Націоналіста». Як «Український Націоналіст», так і «Сурма» є органами, призначеними для найширших верств українського населення з тим, що «Український Націоналіст» перебирає на себе пропаганду ідеологічних, програмових і тавгачних ключів українського націоналізму, а «Сурма» зверне головну увагу на військові теми, які досі творили лише один її відділ, що було невислачаючим у порівнанні з завданнями, що стоять перед українським націоналізмом.

З наступним часлом (72) «Сурми» наступить зміна так у складі редакції, як і у змісті «Сурми».

Редація.

Видає пропагандивний Відділ Української Військової Організації.

Редагує Редаційна Колегія.

Передавайте з рук до рук, з латя до латя!

Ховайте «СУРМУ» перед ворогами, бо це нелегальний орган

Ціну 30 сот.
Просіться складати в краву на
„Політичних В'язнів“

СУРМА

Орган

Української Військової Організації.

10 (72)

ЖОВТЕНЬ

1933

Не раби ми...

Не раби ми, а местники стоптаних піль,
що даремно визойкують гнів свій і біль,
що мечем їх зорав як займанщину лях,
що посіяв отрую на наших землях,
що хати нам обдер, мазурів насадив
на квітчасті луги, у пахучі сади,
що згнатьбив нам сестер, яничарів з братів
він у школах гадючих зробив поготів...
Ми пошарпаних нації местники прав,
ми борці, що зродились у гуркіт заграв!

Багряне золото.

В змаганнях народів між собою чинять всі потуги нації. Боротьба культур, змагання економік, нарешті—зудар технік і фізичних колективів. Збройне завершення кожної боротьби є одночасно змаганням двох волево-психічних потуг, ба, волеве напруження і нервова витривалість нації рішають вислід боротьби. Та волево-психічний момент є чинний так само в підготовчих чи перманентних фазах чи формах боротьби: культурній та господарській.

Духова потуга є золотим стандартом національної могутності. Зміст духового напруження нації, воля перемоги без огляду на втрати, єдино має абсолютну вартість. Сила нації—це розмір жертв, які вона готова силаси для досягнення своїх цілей. Силовою одиницею нації є одиниця крові.

Становище поневоленої нації безмірно тяжче, ніж нації державної, яка може послуговуватися доволі дешевими потугами, як от техніка, економіка, культура. Поневолена нація не посідає виробленої техніки; господарство її нормоване ворожими законами; культура та сама, а крім того ще й залежна від господарства. Ривалізувати успішно з пануючою нацією і побідити її в ціх ділянках поневоленої нації просто унеможливлено. Її лишається її фізичне тіло, пройняте тим чи иншим духом, цей підставовий елемент боротьби. Поневолена нація за своє визволення му-

сить платити чистим золотом, захованим в її надрах—золотом крові. Добути його й кинути в обіг, викресати дух героїзму і запалити ним маси—єдиний правильний шлях і єдина успішна зброя поневоленого народу. Сфера духа—тільки сюди не сягає ворожа сила! Зброя духа, відвага, жертва, завзяття,—тільки вона душа у поневоленого! А цей зброя найголовніша.

Колись державна Українська Нація повно розуміла і використовувала силу боевого духа. Це, коли тверда валюта крові лицарського світогляду княжого середньовіччя забезпечувала нашому народові кількавікову могутню експанзію,—політичну, господарську, і культурну—в цілій Східній Європі та навіть в Азії. Приспаний в литовській державі боевий дух нації відродився в героїчній козаччині, щоб у вирі боротьби та диму руйни творити найбільші цінности української культури та розвинути нову експанзію в традиційних напрямках. Повнове приспання цього духа в зоні єдиновірної Москви вело, подібно як під польсько-литовською державою, до втрати всіх економічних і культурних позицій, зробило з України чужу, культурну і господарську колонію.

Ідеї XIX ст. зродили мрії про відродження українського народу, пізніше навіть думку про самостійність. Однак були це неясні, сентиментальні потяги, без волевого напруження. Це

українське культурництво, просвітницька одних та «наукове» провансалство, марксо-матеріалізм других. Боевий дух нації не був збуджений. Скарб крові лежав занедбаний. Тим то, коли прийшла історична хвиля, український нарід не встиг на своїх дорозвинути в себе прибитий духовними вистратами боевий інстинкт і боротьбу програв.

Однак найгірше те, що по першому зриві проривній верстві української суспільності не розпрацалися ві старими поглядами на шляхи визволення. «Культурництво» та «економізм» тяжать над нами й досі та дезорієнтують цілий нарід. Другорядні потуги, другорядну в наших умовах зброю висовують як єдиноспасенний і одинокий засіб. Просвіта народня — ось, мовляв, що нас врятує. І допросвітальня... Для просвіти зліквідували революцію й пішли на ріжкі «українізації», а тепер заповнюють Соловки, Омски та Томски, виділяють з Наркомосвіт та «вчищують» з УАН. А на західні землях по 15 роках «реальної» праці мають приємність бачити вищення решток народнього шкільництва, гімназій та просвіт. Що й казати, могутня зброя! Шкода, що така Болгарія не забралася під турками до закінчення народньої освіти, а кинулася в революцію... Була б там, де ми!...

Подібно схилена є увага про економічну розбудову, як зброю визволення. В дійсності може вона стати тільки ділянкою, де владується народня енергія. За НЕП-у кинулося українське селянство від повстань до господарської «розбудови», щоб уже за пару літ «розкулачуватись», «добровільно колективізуватись» та мандрувати з «розбурханих» господарств рубати ліс на Соловеччину. А яку можуть мати вартість здобутки західно-українських «Масло-» та «Центро-союзів» в обличчі майбутнього закону про удержання кооперативу, в обличчі війни або такої жасної революційної акції? Чим здобутком «посилом» і зброєю вже заздалегіть вони стануть, — чи не ворога? І чому така Сербія

не чекала на розвиток своєї кооперативу, розбудову власної індустрії, витворення національної буржуазії, а вирішила покласти на полі бою незлічено своїх селянських синів, щоб здобути соборну державу, а тоді мегти господарювати в ній по впадоби...

Здобутки культурно-організаційної та господарської діяльності не є абсолютні. Варті вони чогось лише тоді, коли забезпечуються в золотому запасі — боевого поготівля нації. Тоді їх не сміє виласпати ворог, тоді вони в посіданні народу та стають його помічною зброєю. У державної нації вони забезпечуються готовістю до війни, у поневоленій рішмістю чинно боронити їх навіть у ворожій державі. Але коли державний нарід, шкодуючи свого золотого запасу має змогу повно послугоуватися господарсько-технічною потугою, поневолений нарід того власне позбавлений. У його прямуюванні до перемоги, перманентній революції, він мусить платити шляхотним металом — кровю своїх синів. Чим повніша буде народня скарбниця, самопожертвність загалу, чим більший буде бюджет (це є розмір акції) — тим блища перемога.

Бо вигляди на успіх є в єдиній ділянці, де ми стрічаємося з ворогом на рівних умовах, в ділянці духа. Ва, там він не зможе дотримати нам кроку, бо ж від нас залежить піднести волеве напруження нації на ступінь, де несфанатизована ворожа суспільність не витримає. Не витримає в собі, не витримає на міжнароднім форумі, заломиться в збройному ударі. Кожний стріа, що стрясє нервами ворожого громадянства і престижем ворожої держави, кожний виступ, що підносить самоповагу нації, кожна жертва, що запалює нову тисячу фанатиків — жорстокі удари в само серце ворога. Від нас залежить — бити рідше чи частіше, слабше чи дужче.

Підставою нашої могутності є і буде — багряне золото крові.

Батьків.

Тишуківського батька знали в суді: сутулий, синий у сержизі з червоними вусами витрав спиною кейду по судових коридорах, мнучи шапку в руці.

— Як я можу вам сина пустити, коли він твердий? — казав слідчий, розперши червоним барильцем на фотелі.

— Та я знав, пане суддя, що він твердий. Тверда бестія як кремій, але все одно пустите, бо він невинний, в цьому ділі не замішаний. Що я йому на тих побаченнях не каговорив: не будь, кажу, такий меткий, тобі товаришів нема чого покривати, так і кажу, бо ти з ними жити не будеш, а пана судді слухайся що кажуть, те й роби; коли ж може таке хитре: як батьку, каже, мовчіть, бо ви нічого не знаєте...

— От бачите який він, Тишук і хочете, щоб його пустити — щоб знов мені політику заводив...

— Я йому дам політику, пане суддя, коб я його тільки без ґрати побачив, як йому показав політику, халамадику, щоб мені потім на старість сорому знов заробив, напосяв! Пустите, пане суддя, його мені, вже я за нього ручатиму...

— Ну, Тишук, (засміявся слідчий) послухай вас що раз його спитаю, бо шнода мені хлопця й вас що так ходите... посидьте там на коридорі а я зазвоню, щоб його привели.

Тишук вишов на коридор як із парні. Він хитре посміявся самими очима, бо здається, підмовив суддю. Ходив як панич між прохачами, що товклися як отара по коридорі і голову дер до гори. Ще рахував: на синів залог треба яких зо дві сотні, судді з півсотні за „труд“, ну й возному з мішою муни та картопель. Але за то син буде. Дер голову далі в гору і похочав, чечав.

— Тишук! — гукнув вусатий возний, — пан слідчий кличе!

Старий мегнув, згорбився і вповз у кабінет. Там уже стояв його син худий і білий в обшарпаному убранні, що з нього вже виріє за тих одинацять місяців. Його привели вругом, бо тюрма була тут у цьому будинку.

Суддя запалив цигарку й нильно глянув на сина.

— Ну, Тишук, а вас постановив пустити під кацію, на батькову перуку.

Летунські напади та охорона перед ними.

Модерна війна, це не війна двох ворожих армій, але війна двох націй. Верог все старатиметься знищити моральні і фізичні сили запілля своєї армії, а там самим зменшити відпорну силу армії й жілої нації.

Передовсім ми повинні рахуватися з тим, що наші вороги будуть вживати проти нас усіх засобів, які тільки будуть стояти їм до розпорядності. «Пацифікація» 1930 р. вказала, що ворог звернувся в першу чергу проти мирного населення, бо група саботажистів були для нього невловимі. В будучині повторяться те саме, тільки в ще більших розмірах. Ворог при першій ліпшій нагоді виступить проти цілого населення і тоді потерплять всі, без огляду на це, чи це будуть винні чи «невинні», бо розглядати хто винен, а хто ні, не буде часу. Автім не про покарання винних буде ворогові ходити, але про моральне і фізичне знищення українського народу.

Найнебезпечнішою зброєю, якої вживатиме ворог проти нас, будуть літаки. Узброєний з два чи більше екорострілів та значну скількість запальних (що спричиняють пожари), розривних (що нищать і найсильніші будівлі), та газових (дусять та троять людей і худобу) бомб може такий літак дуже швидко перелітати з місця на місце, та осяти смерть і знищення. Напр. із львівського летунського майдану можуть літаки в протязі 1-2 годин залетіти в найдаліші закутини Західно-Українських Земель. Щоби долетіти їм до місцевостей віддалених від Львова кілька десятків кілометрів, треба їм не сповна пів години. З того бачимо, що зброя та, небезпечна також тим, що можна нею вдарили скоро, і несподівано. А несподіванка — це найстрашніший ворог.

Як виглядає летунський напад на село, та чим він страшний?... З далека чути для кожного знаний шум моторів, промине дві—три хвилини і на овиді з'являється кілька чи кільканадцять літаків, що наближаються з великою швидкістю, над

самим селом спускаються нище. Чути преннальний свист а за хвилину цілий ряд сильних вибухів. Це запальні бомби від яких запалюються хати, стодоли. Перелякани люди вибігають з хат, зачинають в страшній замішанні бігати по вулицях, перелякана худоба зривається з припон та з ревом і іржанням трату є все по дорозі. Над селом здіймаються глибоки диму. Ворожі літаки завертають і скидають тепер вже розривні і газові бомби, що десяткують населення. Декому удасться видертися із моря вогню. Він біжить, що сил до недалекого ліса. Але тут знижують свій лет ворожі легуни, та скорострілами добивають тих, кому вдалося втечи з того пекла. Все це триває всього чверть до пів години, літаки зникають з овиду, а з села остає море вогню та трупи і рани...

Так буде виглядати летунський напад на неприготовану місцевість та такі будуть тоді його наслідки.

Цілком янаше представляється справа, коли населення приготується на ворожий летунський напад, та точно виконує накази свого протилетунського командира... Здалека чути голос двохів який зараз переймають всі сусідні села. Це знає, що зближаються ворожі літаки. Алярмові стійки, добре скриті, бистро зоряють овид. Люди, що живуть в селі поділені на відділи, під проводом своїх провідників швидко відходять у сусідні ліси, де заздалегіть приготованих криївок. Кому дальше — цей має під рукою коня. Все в порядку, худоби в селі нема, вся скрита в лісах. Все село — як вмерло. Тільки стійки слідять нетерпляче овид. Здалека чути немовби летів рій джмелів. Уже видно. Швидко мов гураган зближається кільканадцять літаків. З хати вибігає заспана жінка: не чула алярму. Тікати вже пізно, автім вона знає, що тікати не вільно. Швидко біжить у садок, лягає за колодою, і тихо, не порушено лежать. Ворожі летуви знижують лет, і не бачуть ні живої душі. Скидають кілька запальних бомб, від яких почи-

— Кланяйся, синку, подякуй пана слідчого, подякуй сердешно...

— Стривайте, дядьку, ще не все... мусите мені Тишук розповісти все до чиста як у вас було так і мусите мені дати підпис що більш проти держави не підете... от тоді я вас нуцу на волю...

Старий з затаненим відляком глянув на сина й застогнав. Молодий підвів утомлені очі і пильно вдивлявся в суддю. Щось причалося в очах яловіше і різке немов за мить прагнуло вирватись і вдарили бляхою й міцно як гострий жгут. Але змеркло і відсунулось тільки як од гидкого створіння.

— Ні, пане суддя, я вам нічого не скажу і нічого не відкажу...

Суддів кадові нетерпляче переминався як важкий бовдуг на фотелі, нуці волохаті рученята затарабанили по столі.

— Як хочеш, але вважай — ти обтяжений — вісім літ як мур перед тобою.

— Сяночку!

— Ні, тату, не кажіть і мовчіть, бо ми нічого не знаємо. До пана судді не ходіте і не просіте, бо нічого з того не буде. А вас, пане суддя, прошу мене до визинці одіслати, до товаришів...

— І підеш до тюрми, згниєш там, будеш сам проситися — бидло! — Суддя скочив і забігав по кімнаті червоною, опецькуватий.

— Стражники! — гукнув у кімнату конвойних — Тишук до тюрми!

Старий вже нічого не говорив, скрутився і чогнув крізь двері на коридор. Тудою за хвилину він поціпав його сина skutого по руках.

— Бувайте здорові тату, не гнівайтесь! — посміхнувся син.

— Іди здоров сину, а не гнівайся... Дивився довго як вели його, аж згинув у наці чорного коридору. Тоді шапкою обтер сльозу, що чомусь лізла до ока і пішов із суду. На вулиці, біля своїх конят, що куняли при возі, оглянувся і погрозив кулаком комусь, там у суді. Кулак був шорсткий, зморщений, весь у мозолях. Сів на воза, затяв коні і зразу звернувся на тракт. Тюрму видно було адалека: боввакіла хмуров брідом одвернувшись од сонця. Подивився ще раз, посміхнувся і промовив гелосно:

— Тверда бестія, тверда. В батька адалась! Вію сиви...

нає горіти в кількох місцях. Але в селі — далі як на цвинтаріщі, ні живої душі. Летунки кружляють ще кілька хвилин збентежені, скидають ще кілька бомб, пускають кілька скорострільних салів, і відлітають шукати іншого жиру. Коли з обвиду зникають літаки, стійкові дають знав трубленням чи дзвонами — до села вертають швидко на волах призначені для рятування від вогню відділи, зложені з самих жінок, (бо мужі в бою); кожний відділ біжить на своє місце, і рятує те, що має призначено. Не має тоді «це має а то твое», — бо за другим разом може це ще повторитися. Але, ось знову аларм. — Відділи похидають рятунок, і мерщій вертають до ліса. Хати хоч пусті, бо все вивезено у ліси, мусять горіти — бо це війна. Найважливіше не дати ворогові пізнати — де населення. Але, ось літаки знова за селом. Вороги думають що люди вернуть рятувати майно. Але в селі пусто. Летунки знижують лет, щоби щераз ствердити, що в лі нікого нема. В тім часі з під кушів, чути грохот скоростріла. Це наспіла наша оборонна стежа зі скорострілом. Ворожі летунки пробують відшукати скоростріл, — але дарма. Один ворожий літак поцілений займається полум'ям, другий мусить оїдати, — ті вже більше не вернуть. Решта мерщій віддаляються...

Це два описи, не фантастичні але цілком реальні. Бачимо, що в першій випадку великі втрати в людях, худобі і майні, — спричинені передусім не порядком і панікою. В другій випадку втрати тільки в спалених будинках, які й так ворог спалив би, чи їх рятували б люде, чи ні. Видно з того, що, щоби уникати страшних наслідків летунського нападу, треба на нього бути приготованим.

Як приготуємося на ворожий летунський напад?

Передусім мусимо знати, як поводитися під час самого нападу. Коли нас напад заскочить та нечайно, що вже не має часу гнати, треба знати ось що:

1) Не бігати сюди й туди, не кричати та тим робити замішання, а оповібно вибігти далі від будинків, в садок чи город, та прилячи до землі.

2) Маті діти тримати за руки, та не пускати їх від себе, бо тим наражується їх на небезпеку.

3) Ховатися по півницях не є вказано, тому що на випадок газового нападу, газ якраз громадиться по півницях. На вільному просторі, коли ствердиться газ, (нюхом чи оком), найкраще відійти, не віддихаючи проти вітру, очевидно так, щоби не показуватися ворожим летунам.

4) Найпростішу газову маску, можна зробити собі з мішочка наповненого землею в вазонків (в місті), або зі звичайної землі не надто глинистої і не надто пісковатої, змоченою мочем. Таку землю можна найти найкраще в лісі, де гниє чатиння або листя, краси брунатної аж чорної.

5) Слухати безоглядно вказівок призначених провідників.

Сама підготовку, що зміряє до того, щоби ворожі летунки не застали взагалі людей в селі, треба переводити так:

1) Призначити команданта села відповідального за охорону населення.

2) Командант видає наказ, що регулює цілу організацію охорони а саме:

а) визначає своїх помічників, яким видає поодинокі частини села під команду;

б) з мушци і жінок організує відділи, призначені для рятування від вогню і призначає людей для санітарної служби;

в) організує алармову службу, визначає лінійні стійки, повідомляє про умовлені знаки, (потрібні всього два-три знаки: «аларм», «ворожі літаки — утікати», і «напад скінчений»);

г) визначає дорогу втечі для поодиноких частин села та визначає місця постю;

д) Заряджує евакуацію худоби та майна та їх приміщення;

е) на випадок евакуації призначає тих, кому вільно остати в селі;

є) організує допомогу біднішим односельчанам, чи знищеним наслідком летунського нападу;

ж) організує службу зв'язку для передавання сигналів про зближачий напад чи взагалі для порозуміння з другими селами; тут можна взяти їздців, наколесників, розставлених гінців. тощо, (очевидно поза акустичними, чи оптичними сигналами).

з) стоїть в зв'язку та до розпорядимости власної військової команди, та відповідає перед нею за організацію охорони.

Взагалі охорона ділає тоді, коли панує повна наріст та взаїмна відданість. Семолубство доводить все до катастрофи.

Також не треба забувати, що населення мусить давати допомогу ще й власним бойовим частинам.

Треба намятати, що ворог не знає милосердя, і ворогові йде все про знищення нас, все одно чи хто з нас буде покірливий чи ні. На нашій землі є місце тільки для одного: в і м або я ! І ворог це знає і тому все використовує такий час як війну чи повстання, щоби в б и т и якнайбільше Українців, все одно чи вони будуть проти нього воювати чи ні. Ми знаємо що в часі «пацифікації» нищено кооперативи, читальні — хоч ясно — що в саботажах читальні чи кооперативи участі не брали. На випадок війни чи повстання буде те саме. Ворог буде старатися винищити як найбільше нашого населення. Українських воєків буде йому трудно досягнути, бо вони будуть узброєні — але заго мирне населення, якщо не буде воно підготоване, буде міг випити до сходу. А тоді можна йти й... до Ліги Націй на скаргу.!

Знайте, що ворог страшний тільки тоді, коли його не знаємо. Не вірте жадним страхотам, якими ворог схоже вас лякати. Ніка зброя не буде нам страшна, коли будемо на неї підготовані. Тож, зайте, як треба у різних випадках поводитися та почайте других. Бо тепер настав час, коли до бою мусять стати кожний, не тільки воєк, а малий і старий, жінка і чоловік; — тож всі мусим о готуватися до бою. Тамте, що в наступній зійні всі будуть на фронті.

броєння і на війну для «буржуазії» і для «пролетаріату».

Комунізм визнає необхідність озброєння, але лише для себе. Він визнає законність, користь і бажаність війн, але не всяких. «В історії бували війни, які, не вважаючи на всі жахи, злиді і муки, що неминучо зв'язані зі всякою війною, були прогресивними, тобто приносили користь розвитку, людськості». (Гл. статтю «Війна і ленінізм» в журналі «Военний Вестник» (28, Москва 1924) Так наприклад, користями і потрібними були війни, які провадив Наполеон I. В них «був елемент грабінництва і завоювання чужих земель французами, але це нескільки не змінювало головного історичного значіння цих воєн, що зруйнували і потрясли феодалізм і абсолютизм». Так само комунізм рахує користними і необхідними всі громадянські війни, в «капіталістичних» державах, і ті війни, що їх має вести янась «пролетарська» держава проти держави «буржуазної». Розуміється, пролетарський рахується лише така держава, де влада належить комуністам. У випадку війни двох «буржуазних» держав між собою, «пролетаріат» цих держав повинен ужити заходів для того, щоб обернути «імперіалістичну війну в громадянську», і в той спосіб утворити «соціалну революцію». З цього погляду всяка війна між імперіалістами є бажана, бо «невидячи всією душею імперіалістичну війну, комунізм одночасно мусить радіти, що ця війна вкладає кріс в руки мільонів і мільонів трудящих».

Висунувши гасло «обернення імперіалістичної війни в громадянську», комуністи мусили висунути й гасло дефетизму (пораженство) для війська «буржуазних» держав. Це зробилося головною основою їх доктрини про війну. Однак, проповідуючи дефетизм для буржуазних держав, комунізм завжди підкреслює що він «ні в яким разі не відкидає оборони батьківщини в той момент, коли ця батьківщина стає соціалістичною, пролетарською». Згідно з цим погляд комуністів на право озброєння є подвійне. Озброєння «пролетарських» держав є корисним і прогресивним. В «буржуазних же державах будьяка армія, професійна чи народна є апарат глоблення» і через це комуністи почувалють себе «ворогами будьякої воєної організації в капіталістичній державі» (гл. Журнал «Коммунистический Интернационал», Москва ч. 50-1927 р.)

При цьому знов таки «пролетарською» державою є лише та, де влада є в руках комуністів. В цім відношенні характеристичним є відношення до австрійської союної армії (Бундесвер). Комуністи визнають, що ця армія «по складі своєму зовсім не є реакційна. Велика більшість в ній соціал-демократи. Армія мало відокремлена від широких народніх мас, вона має політичне виборче право, отже має змогу брати участь в політичному житті, вона професійно організована і, навіть комуністи можуть в ній досить вільно працювати» (гл. зам. 2). Встає питання ця армія не є «пролетарська». Комуністи рахують її негативним явищем і навіть кажуть, що вона, як «наємна армія є для пролетаріату багато більше небезпечна, ніж армія побудована на принципі загальної військової служби» скажемо армія французька або польська.

В решті решт одинокою армією, що має право на існування, комунізм рахує червону армію, озброєну організацією радянського союзу, але й те лише постільки, постільки комуністична партія

зберігає тим провідну роль. Як що совети без комуністів — це є контрреволюція так само і червона армія без комуністів — є контрреволюція». (Журнал «Война и революция», Москва 1927, ч. 2. стр. 16.) Всі інші армії мусять бути знищені, розброєні або розкладені комуністичною пропагандою. «Нашим гаслом, — кажуть комуністи — мусить бути: озброєння пролетаріату для того, щоб подужати, експропривати і обезброїти буржуазію. Лише після того, як пролетаріат обезброїть буржуазію, він матиме змогу, не втраждаючи своєю історичному завданню, викинути всю взагалі зброю. І пролетаріат без сумніву зробить це, але лише тоді, — ні в якому разі не раніше. («Комуністичний Интернационал», Москва ч. 15-1928. р.)

В майбутніх конфліктах з «капіталістичними» державами, московський комунізм має намір, крім чисто воєних засобів, вжити ще й засоби політичні, в вигляді розкладаючої пропаганди своїх агентів і спеціально для того закладених організацій. Отже «стратегія знищення» Наполеона і «стратегія виснаження» Фоша мають доповнитися ще «стратегією розкладу» Москви.

Апаратом розкладу мають бути передові комуністичні партії закордонних держав. Одним з основних, перших воєно-політичних завдань комуністичних партій всякої країни, з завданням політичного завоювання озброєних сил класового ворога, — політична і організаційна праця в армії, поліції і флоті. Досвід показує, що воли армія і поліція добре вишколені в воєній справі, озброєні всіма новітніми засобами наступу і оборони, з відмінним командним складом, в вигляді старшинського корпусу, підтримані озброєними фашистськими загонами, що є в кожній державі, дійсно будуть битися проти революції, вони є здатні знищити її, не вважаючи на інші, сприятливі для революції обставини — каже орган комінтерну. — (гл. Коммунистический Интернационал» Москва ч. 25 -26, 928).

Озброєною же організацією комунізму, зовсім закінченою і суворо вихованою на «класовому почутті» є червона армія — зброя пролетарської держави першої й одинокої батьківщини трудящих, як каже § I, радянського полевого статута. Завданням армії є допомога світовому пролетаріатові в справі знищення в себе «капіталістичного режиму» і закладення влади советів. «Червона Армія є озброєний відділ світової революції» — каже пропагандивне гасло в день ввідення червоної армії. («Красная Звезда», Москва 21.2.29.) Червона армія мусить стати не тільки зброєю оборони соціалістичного суспільства проти можливих нападів ще захожених імперіалістичних держав, але й вона мусить дати рішучу підтримку пролетаріатові цих держав в його боротьбі з імперіалізмом, — каже революція 8-го Конгресу радянської комуністичної партії. (гл. Кр. Звезда, Москва 31.1.26.)

Ціле виховання червоної армії має інтернаціональний характер. Воєнам весь час вмовляється, що вони мають своїм завданням підняти світову революцію, що резерви червоної армії містяться в заплію їх ворогів, що буржуазні армії під час війни «обернуть есе!» кріси проти королів, банкірів, фабрикантів і генералів. (гл. Крас. Звезда, Москва 1.5. 26).

Радянський польовий статут ставить завданням оперуючої армії «приваблювати на бік пролетарсь-

Большевицька воєнна доктрина.

Озброєні сили советського союзу, що мають офіційну назву «Робітничо-селянська червона армія», є організовані на підставі розробленої Леніном

комуністичної воєної доктрини. Головними принципами цієї доктрини є негативне відношення до пацифізму, і гостре розривання права на оз-

ної революції робітничо-селянської маси армії ворога і вродового маселення на театрі війни". (гл. Полевий Устав РККА, Москва 1929.) Під час походу радянських армій проти Польщі в 1920 р. червоний головнокомандуючий Тухачевський везив у своєму обозі „польський радянський уряд“, який мав завданням прийняти владу в завойованій країні і декретувати приєднання Польщі до радянського союзу.

Отже у випадку війни з „буржуазною“ державою червона армія принципово ставить своєю зав-

данням викликання „пролетарської“ революції в цій державі, советизацію її та позбавлення її політичної самостійності, в спосіб примусового приєднання до „першої й одиної батьківщини трудящих“. Це є власне нічим не захований „червоний імперіалізм“, який по суті зовсім не відрізняється від імперіалізму середньовічної Оттоманської імперії, або від імперіалізму Наполеона I. Кінцевою ціллю цього імперіалізму, є організація всесвітньої держави совітів, кермованої з Москви.

Історія розвитку большевицької армії.

„Червона Армія“ була заснована декретом радянського уряду з дня 28. січня 1918. р. З початку армія будувалася на підставах добровільності і ядром для неї були відділи „червоної гвардії“, тобто озброєні загони робітників, що співчували комуністам. Однак дуже швидко принцип добровільності відсунуто, бо совітський уряд, оточений зі всіх боків ворогами, потребував міцну, масову армію. Між тим наплив добровольців був дуже обмеженим. (до квітня 1918. р. записалося лише 106 тисяч добровольців). 8. квітня 1918. р. радянський уряд оголосив декрет про обов'язкову військову службу для всіх „трудящих“. Троцький взявся енергійно за організацію армії на нових підставах. Як зразок, взято армії великих європейських держав, бо Троцький рахував їх форми і організацію вислідом великого історичного і соціального процесу. Головніми підставами будівництва армії були: загальна воєнна служба, що є обов'язком всіх трудящих громадян віком від 18-40 років, суворого централізація керівництва, відновлення воєнної ієрархії і суворого дисципліни, використання фахівців-старшин старої царської армії, заведення інституту „політичних комісарів“, які були безпосередніми представниками радянського уряду в армії. Ці комісари, що ними були виключно комуністи, мали бути провідниками нової пролетарської, комуністичної ідеології в армії. Їм було дано завдання „зберегти тісний і не порушувати зв'язку червоної армії з робітничо-селянським режимом взагалі“. („Воєнний справочник“, Москва, 1925.) Фаховці старшини стояли під їх суворим контролем.

Організовану на таких підставах армію, зараз винесено до громадянської війни 1918-1920 рр. Після закінчення війни і демобілізації армії, організацію її переглядено. Встановлено тверді норми її чисельного складу і штатів частин. Сама організація зведнень набрала більш доцільного, відповідного і модерного характеру.

В 1923 р. в армії заведено для деяких частин територіально-міліційну систему. При цій системі жовнірський склад дивізій, розташованих в селянських районах (як середня Росія, більша частина України і Білорусії), мав переважачою селянську більшість (до 90%). Міжтим селяне в своїй масі приймали комуністичні ідеї дуже неохоче і у всякому випадку вони не могли бути надійною підпорою для радянського режиму. Однак, через те, що уряд в перших роках кидав гасло „лицем до села“, територіально-міліційна система не приєднала розчарувань. Її стали поширювати. В 1925 р. народний комісар по воєнним справам Фрунзе міг вже заявити, що територіально-міліційні формування є головною основою червоної армії, між тим

як активні формування грають лише допоміжну роль. В 1926 р. число територіально-міліційних дивізій вже переважало число активних дивізій. В сучасності з існуючих 74-ох стрілецьких дивізій є 46 територіально-міліційних і лише 28. активних. Цей зріст зеднань війська з перевагою чисто селянського елементу з'явився фактором величезного значіння з того часу, як політика радянського уряду в відношенні до села рішуче змінилася, а саме, коли в 1927 р. комуністи повели гостру боротьбу проти села (боротьбу проти „куркуль“ і висунули гасло колективізації сільського господарства. Політична надійність частин в селянським складом стала підпадати і ці частини зробилися об'єктом особливої журми радянського уряду і комуністичної партії.

В 1928 р. уряд починає звертати особливу увагу на технічну реконструкцію червоної армії. Цей рік був першим роком так зв. «пятирічки», яка мала своїм головним завданням відбудовування армії модерними технічними засобами бою. В день 15-літнього ювілею червоної армії 23.2.1933. Ворошилов міг вже заявити в своїй промові, що армія надзвичайно збільшила кількість і якість своєї техніки: вона одержала нові зразки важкої, протитанкової та протипанцерної артилерії, вона збільшила і поліпшила свою танкову зброю, одержала в великій кількості нові зразки літаків ітд.— „Красная Звезда“, Москва, 5.9.1933) Однак треба зазначити, що якість воєнної техніки радянського виробу всеж не є на висоті і у всякому випадку вона не може рівнатися з якістю матеріалу закордонного виробу.

В 1929 р. для СРСР. починає збільшуватися небезпека на Дал. Сході, що мало наслідком зміцнення червоних сил в східній Азії. Там сформовано „Осібну Далеко-східну Армію“ (наказ революційної воєнної ради ч. 223. з дня 6.8. 1929.), в яку ввійшла більша частина військ Сибірської Воєнної Округи. Після захоплення Манджурії японцями (1931-1932.) цю армію збільшено новими формуваннями і значною кількістю модерної техніки (літаки, танки, панцерники). Небезпека з боку Японії відбилася і на становищі в Європі: радянський уряд вже не мав можливості рахувати на пересунення в Європу,—на випадок воєнного конфлікту тут,—частин з Сибіру. Отже в 1932 р. в Європі були сформовані нові стрілецькі дивізії (50, 53, і тзв. „колхозна“).

Останні роки життя червоної армії (1931-33) характеризуються великими утрудненнями в господарських справах, особливо в справі забезпечення армії харчовими засобами. Причиною тому була колективізація сільського господарства в СРСР,

що надзвичайно зменшила харчову базу держави. Постачання харчу для армії центральними установами (інтендантурою) стало майже зовсім неможливим. Тому, починаючи з 1931 року, частини червоної армії улаштовують власні харчові господарства. Всі червоті полки, навіть наукові інституції (як школи, академії), фльота, техн. частини заводять худобу, засівають поля, засаджують горо-

ди, і т. ин., щоб забезпечити харчем своїх людей і коней.

Розуміється, така система має наслідком цілу низку негативних явищ, вони стають занадто переобтяжені господарством, великі утруднення виникають під час мобілізації (що робити з господарствами, як забезпечити харчем частини в воєнний час?).

Події на дал. Сході та Східній Європа.

Операції, які зараз виконує на Дал. Сході японсько-маньчурська армія, показують, що окупація Японією Манджурії не була її останнім словом і що експансія в'їїни Східнього Сонця на Азіатському континенті продовжується. Значіння японського воєнного чину вже зараз починає відбиватись на становищі Радянського Союзу.

«Біла Книга», вицнута японським урядом для Ліги Націй, отверто признавалася, що головною ціллю японського чину в Азії є боротьба з комунізмом і відокремлення зкомунізованих районів Китаю від радянських кордонів в Сибіру, Зовнішній Монголії і Туркестані. Напрямок воєнних операцій й справді показує, що Японія саме переслідує цю ціль.

Відомо, що в кінці 1932 р. Японія стала в Манджурії твердою ногою. Китайська партизанка, яку вона ще мала проти себе, була нею знищена дощенту. Після того Японія стала підготовлювати нову операцію з напрямі провінції Джехоль з ціллю не тільки захопити ту багату провінцію, але перетяти комунікаційний ш. ах, що служив більшовикам для зв'язку з так зв. Червоним Китаєм, тобто з деякими внутрішніми китайськими провінціями, де вже 2 роки існує рад. влада. Шлях цей, яким Москва пересилає грошові засоби, зброю й інструкторів, проходить через Монголію на Калган-Пекін.

Для операції проти Джехоля японське командування 21.2. 33 окупчило на східньому і південно-східньому кордонах цієї провінції 2 1/2 піх. дивізії, одну кінну бригаду, коло 100 літаків і коло 75 бойових панцерних машин. Крім того тут було скупчено коло 35 тис. війська Манджу-Ко. Отже всього коло 75 тис. людей, з яких коло 40 тис. японців.

Проти себе вона мала в Джехолі: 1) армію ген. Тан Ю-Лін (4 піх. і 3 кін. бригад), 25 тис. людей; 2) допоміжні частини армії ген. Чжан Сюе-Лян (6 піх., 3 кін. і 2 гарм. бригад) коло 70 тис. людей; 3) партизанські відділи, всього коло 25 тис. людей; крім того ген. Чжан-Сюе-Лян міг ще підтягнути в Джехоль свої резерви, які окупчувалися в районі Калган-Пекін, силою коло 80 тис. людей. Отже японська сторона мала разом коло 75 тис. людей, а китайська коло 200 тис. людей. Однак, японці були краще організовані і мали перевагу в чисто технічній силі (літаки, танки, артилерія).

Наступ японців почався 22.2.33. чинами зв'язці. Японські літаки сіяли паніку серед китайців, останні тікали і в той спосіб наступ японсько-маньчурської піхоти і кінноти міг провадитися майже без перешкод. Коли японці досягли головних китайських позицій, то коло 30 тис. китайців з гарматами і обозом перейшли на бік ворога. Отже

відхід китайців обернувся в катастрофу. Ген. Тан-Ю-Лін мав змогу врятувати від погрому лише половину своєї армії. 2.3. 33 японці опанували головну китайську позицію, а 4.3. 33 вони були вже в оточенні провінції м. Ченде. В дійсності в операції взяли участь лише коло 30 тис. японців і маньчурів, які в 10 днів завойовали край з площею, як сучасна Німеччина і розбили армію ворога в 150 тис. людей.

Близкий успіх японців зараз же знайшов свій відгук в суміжних країнах Азії, як відбився він й на становищі в совітським союзі.

Передусім почувається зріст проти-радянських настроїв в Монголії. Ця держава, ніби самостійна, справді є підбита і прагнута совітами. Господарство краю зруйноване радянськими методами керування. Монгольська армія є цілком в руках радянських інструкторів. Все це викликало тепер гостру реакцію проти Москви. В ираю розповсюджуються дитячі наступного змісту: «Ми млнчемо всіх монголів, у яких ще не змерли серце і воля, готуватися до страшних днів священого повстання. Наше терпіння переповнилось вашими гріхами, клятві комуністи». Багато монголів тікає з краю в Манджурію, де вони зголошуются воїками до маньчурської кінноти.

Щодо сов. союзу, то він зараз горячково збільшує свої воєнні сили на Дал. Сході. Совітська далеко-східня армія, яка має свій штаб в Хабаровську і стоїть під командою тов. Блюхера, числить зараз три корпуси: XVIII, XXI і недавно зформований XXII. В армії коло 400 літаків, коло 250 панцерних машин різного роду і 2 хемічні курні. Звертає на себе увагу розташування значної повітряної сили (понад 250 літаків) на півдні Уссурійської провінції (район затоки Поссет) з очевидною метою повітряного нападу на Японію і Корею. Допомоговою силою для совітів є Монгольська армія, яка нещодавно була цілком реорганізована Блюхером. Вона підлягає радянському командуванню. Ця армія числить 7 кінних бригад (по 2 полки) і 2 стрілецьких дивізії. Для більшої певности в армію Москва ввела 2000 своїх добровольців-комуністів. Всі технічні частини — московські (72 панцерних машини, 18 літаків, 18 важких гармат). Всього ця армія числить коло 42 тис. бойців.

По побіді японців в Джехолі, як повідомляє французька газета «Journal», московський уряд вирішив ще збільшити свої озброєні сили на Дал. Сході. Туди мають бути перевезені вить стрілецьких дивізій в Україні, а саме: 3. дивізія з Сімферополя, 15. з Миколаєва, 24. з Вінниці, 25 в Полтави і 44. з Житомира. Отже в той спосіб червона Москва значно зменшує свої воєнні сили на Україні (майже на 1/3, бо з 17 стрілецьких диві-

зій, яні там є, пересувається на Дал. Схід 5). Немає сумніву, що це робиться після переконання рад. уряду, що йому не загрожує янісь небезпека на Україні з боку Польщі, можливо, навіть, після попереднього порозуміння з пол. урядом.

Однак це надзвичайно ослаблює становище овітоської влади на Україні і сприяє виникненню тут народніх повстань населення проти червоних окупантів.

Хто ти? Шевський челядник?
Студент, чорнороб чи крамар?
Вбогий учитель, урядник?
Батрак чи школяр, плугатар?

Чуєш?—там кинуто визов!
Чуєш?—кайдани брязчать!
Там вже пішли мов з заліза
Герої за край умирать.

Там у Донбасі конає
з голоду рідний твій брат,
тут—твого брата шмагає
ляцький навіжений кат.

Щож ти загаєвсь? Героїв
Нації треба не раз,
Чуєш? Вже сурмить до бою!
нації сурма наказ.

Річне.

Ляхи про боротьбу в Галичині. Боротьба народу з народом ведеться не тільки на полі збройного бою. Збройна боротьба це один відтінок чи одна фаза національної боротьби. Бо боротьба ведеться на всіх ділянках життя. Що більше, щоб боротьба така покінчилася побідом, то не вигодає щоб її вели одиниці чи групи; національну боротьбу повинен вести цілий народ, кожний його член; кожний в міру сил і спроможностей; і для кожного найдеться поле повою. Немає такої ділянки неродного життя, — хай це буде школа, економічне життя, навіть наука, мистецтво, церква чи що іншого — де б не можна було боротися за волю свого народу. Що розуміють це наші вороги, овідчить хочби така стаття, що її оголосила «Газета Поранна»: «Поєз епізодами, що їх викракують конкретні потягнення чи упляновання центральных чинників, іонув безпереривна підставова проблема сили польського елемента в Галичині. Ця сила, а не ніякі інші згляди, вирішує в історичній перспективі державну приналежність тої землі. Коли польський елемент втратить тут свої природні підстави існування тарозвитку, та земля буде для Польщі втрачена. Отже стверджується, що той власне польський елемент находитесь в стадії постійного відвороту. Не від вчєра, але від травневого перевороту, ані причини злої чи добної державної політики». «Відбувається тут свободна гра сил. Побіджує той, що має більшу ініціативу, той, що є більше оклонний на жертви, той, що є більш активний і скоординований. Програючи, доназуємо, що в тій боротьбі ми є нищі. Є фактом, що українська молодь горнеться передусім до вільних занять та що польська молодь шукає передусім урядничої кар'єри. Перша залишається в терені і тут працює; друга розпорозується. Є фактом, що польська суспільність багато енергії марнує у взаєчних відносинах. Є фактом, що польська мольонізація в значній мірі тому капітулює, що не хоче жити в умовах, серед яких вдержує української селянини. Українське життя, передусім господарське, розвивається стихійно. Але в децидуючій мірі підставою розвитку є власні сили. Польська суспільність не може жадати для себе виняткового протекціоналізму. Такий протекціоналізм, як поназує приклад німецької колонізації на наших землях західних, при позірних і

переходових користях, ділає відемно, бо відучує населення боротьби, позбавляє її активності, каже їй рахувати на допомогу, що є функцією конюнктури».

Оповідка.

На боевий фонд зложили у чеських коронах: У. Г. Брно—58.10; Товариство „Мазєпа“ в Д—ні 64.65; Дрок 100; К—ич 22; Чєв. 30; Лецький 30; Тов. «Україна» в Ж. 45.10; Н. В. Прага 109.80.

На Пресовий Фонд зложили: Лецький 5; Коло 2; Крамар в Т. 39; Дрок 100; Лецький 20; Тик 5; Лецький 9. З Ліберца А. Л.—100; А. П.—50; в вродажі листівок—15.

На боевий фонд зложило українське робітництво в Німеччині у відповідь Москві і Варшаві, що заключили пакт на знищення України, та у відповідь на те, що перша з них голодом, а друга шибеницями намагаються здушити визвольний рух українського народу. На ту ціль зложили:

Степан Сточанин—5.00 М.; В. Наконечний—2.00 М.; Т. Різник—2.28 М.; В. Вольський—2.00 М.; Т. Мандзян—3.00 М.; М. Гуньма—1.00 М.; В. Січварук—1.00 М.; І. Бачинський—0.30 М.; С. Василів—0.60 М.; А. Турчик—2.00 М.; Г. Турчакова—1.50 М.; Гафтар—2.50 М.; А. Худа—2.00 М.; Папіш—1.00 М.; Одосій—0.50 М.; Гуменюк—1.50 М.; Петриків—1.50 М.; Бичка—0.50 М.; Бєравецький—3.15 М.; Децив—0.70 М.; Чебурко—1.00 М.; Рудик—1.55 М.; Горонко—2.50 М.; Цап—1.70 М.; Ягольницький—1.30 М.; Кулибаба—0.70 М.; Вербовський—0.80 М.; Никифорук—0.50 М.; Федюк—1.00 М.; Стражник—0.40 М.; Парашук—1.30 М.; Бенцаль—0.50 М.; Перець—1.00 М.; Делегач—0.50 М.; Делегачова—0.50 М.; Потурнян—1.00 М.; Красій—0.75 М.; Байтала—0.35 М.; Витвицький—0.30 М.; Деркач—0.20 М.; Зарудький—0.20 М.; Тодощун—0.20 М.; Гуринович—0.20 М.; Шамранов—0.20 М.; Хоминський—0.20 М.; Бичко—0.50 М. (Разом зложено на боевий фонд:—53.08 М.) та закликають українське робітництво всього світа овладати датки на боевий фонд.

Усім жертводавцям складає подяку

Команда
Української Військової
Організації.

Поручаєте в рук до рук, а лати до лати!

Ховайте „СУРМУ“ перед ворогами, бо це нелегальний орган

Ціну 30 сот.
Проситься складати в міру на
„Політичних В'язнів“.

СУРМА

Орган Української Військової Організації.

11 (73)

ЛИСТОПАД

1933

В 15-ліття Великого Здвигу.

1-го листопада ц. р. минуло 15 років, як Українські Війська обсадили Львів, а Український Народ проголосив себе сувереном і господарем на Західно-Українських Землях. Чим більший протяг часу віддає нас від того моменту, тим збільшим подивом згадуємо за той 1. листопад 1918 р., тим з більшою святістю обходимо його річницю і звязуємо всю нинішню нашу роботу з тим великим моментом в нашій історії.

Щож це за значіння має 1. листопад 1918 року, що сама згадав про нього впливає в наші душі стільки високих почувань, стільки гордості і бадьорости, а заразом стільки безмежного жалю і люті, що злочин з 1. листопада не довго держалася нас?

Щоби добре зрозуміти значіння 1. листопада в нашій історії мусимо перенестися думкою до часів з перед великої війни. Бо серед них наростали ті сили, котрі мали відвагу витягнути руку по владу на Західно-Українських Землях.

Битва під Полтавою 1709 р. положила кінець нашій самостійності. Україна була виснажена боротьбою, та, що продовж 18. і 19. століття є лише слабенькі спроби оружно боротьби з ворогами. А перед світовою війною мало було Українців, які би думали відновити збройну боротьбу за Українську Державу. Українська провідна верства майже всеціло прилягла до жолаба і в гидкому самозадоволенню вислугувалася найзмінам. Ніхто з тої верстви не знав нашої історії і традиції, а як знав то з лихих сторін, так як це представляла московська і ляцька ворожа нам наука. Нічого дивного, що пам'ять про козацькі війни не мала доступу до передвоєнного покоління. Наша бойова традиція, найбільший скарб, який нам передали давні лицарські віки, не манила майже нікого. Тодішнє покоління не вмело вичути духа лицарської епохи. Не вмело віднайти в традиції тих гарних примет наших предків, які шаблем і гарматами боролися кордонів Українських Земель.

Передвоєнні Українці не вмели вслухатися у шум вітрів, і вичути в ньому розмах і громовий удар атакувочої козацької кінноти. Глухий і понурый крок страшної Запорожської піхоти не переймав їх, а ритмічний стукіт, твердим, рівномірним кроком, наступаючих колон союженої шведської армії також не доходив до них. Аж дивно тепер робиться, що український народ, котрий в давніх століт-

тях вславився тавими лицарськими прикметами, забув за них. Український народ затратив був звязок із традицією і тому прикмети наших предків були нас опустили. А наша провідна верства працювала ще в тому напрямку, щоби ту традицію до решти зогидити.

Але впасти може і народ великий, а згинути лише підлий. А ми не були ніколи підлим народом. Добрий Дух Українського Народу не опустив його в найтяжчі хвили. Під впливом Шевченка почало ідейніше молоде покоління відгребувати затрачений історичний шлях. Воно почало розуміти мову німих свідків давної і бурливої, але за те славної минувшини. Могили на українських степах були для нього не лиш предметом науки, але свідками про тугість і бойові прикмети наших предків. В гудінню вітрів причувався передвоєнний патріотичний молю розгар побідно зведених боїв, а хвилювання степів витворювала оману розвинених в бойову лаву козацьких полків і родило жадою завернути ту минувшину, піти слідами предків і оружною боротьбою виборювати волю для себе і своєї вітчизни.

Такий настрої панував серед більшої частини української молоді в Східній Галичині як вибухла світова війна. Ця молодь відрухою запрагнула дістати до рук зброю. Але недержавні народи не мають права боротись під своїми прапорами. Високі боеві прикмети українського селянина прикрашували через цілі століття чужі, ворожі для нього стяги. Вони своєю кровю будували ворожі нам держави, все йшли в авангарді чужого імперіалізму. Бачили українських селян високі Альпи тратували вони чарівну льомбарську низину, боролися вони під Садовою і засивали своїми містками сніжний Кавказ і Манджурські гори.

Це є стара заода, що недержавний народ служить погноєм для зросту і могутости своїх ворогів. Лише несприятливе положення Австрії зложилось на те, що вона дозволила нам впливати військового духа в нашій рідній військовій формалії. Але за цей довід мусили зложити Українські Січові Стрільці велику сенатомбу, безпосередно на користь Австрії. І ту лежить величезна заслуга УСС, що вони жертвували себе на це, щоби мати право відгребати з кірсом в руки давню минувшину. В них відродилася давна наша боева слава. Вже дуже давно не бачила українська земля свого

себто понад пів фунта. Дас він 120 отрілів на мінуту на віддалі аж до 10 км.

Англія має теж свій висококалібровий кулемет, збудований англійськими виробниками Вікер-

Плавальні танки.

Світова війна викликала появу нової зброї до проривування сильно укріплених позицій у формі посуваючихся в терені опанцерованих возів, названих загально танками. Поява танків на францусько-німецькому фронті була великим заспокоєнням для німців. Німецьке командування поставило перед собою задачу самооборони перед новою небезпечною зброєю, винайшло протитанкову зброю в формі великокалібрових кулеметів (скорострільів і спеціальних гарматок. По світовій війні заборонили побідними побідними займатися виробом тяжких зачіпних зброї, до яких належать танки, летунство, важка артилерія, то що. Самі зате пізнали добре значіння тих зброї для будучої війни і удосконалюють її відповідно до завдань тактичної натури. Шчасливі побідники мають вже довірений ряд різних типів танків від 2-70 тон. Залежно від призначення діляться танки загально на дві головні класи, а саме розвідочні і штурмові. Головні прикмети розвідочних танків є звичність, легкість і швидкість руху. Штурмові танки визначаються за те солідною руйнаційною силою, та у формі автоматичного вогню до поборювання живих цілів, як теж у формі великої сили рушії (мотора) до поборювання природних і штучних перешкод.

Цікавою новістю в ділянці панцерної зброї, є так зв. плавальні танки, звані теж «амфібіями». Цей рід танків посувається так на суші як теж на воді, звідси названо їх «амфібіями».

В летунстві під амфібіями розуміємо рід літаків що можуть осідати на суші і на морі.

Питання впровадження плавальних танків до армії розв'язала англійська виробня «Vickers Armstrong Ltd.» через винайдення моделі і через саме виробництво того типу для своєї армії, а далше і на вивіз. Новий плавальний танк «амфібія» є під кожним оглядом вдатною розв'язкою питання сухохідно-водного танка.

Танк цей зачислюється до категорії 3-4 тонових танків. Довгий він на 4,01 мтр, широкий на 2,06 мтр, а високий на 1,83 мтр. В боєвій готовості важить він 2896 кг. Швидкість руху на

суші, Кулемет носить ту саму назву, а його калібер виносить 12,7 мм. Можна припускати, що і інші держави мають подібні кулемети, але винахід їх держать в таємниці.

суші 56 км на годину, швидкість на воді 9,6 км. Його озброєння є один кулемет (скоростріль). калібер 7,9 мм. Зі собою веде 2500 набоїв. Залога складається з двох людей, а саме з одного стрільця і одного водія (шофера). Кадоб плавального танку складається з панцероплит, злучених зі собою кутівками, шрубками і ньютами. Щільні-шви кадовба, є ущільнені спеціальною смолою. Грубість панцероплит є різна, залежно від кута нахилення плит отже від 3-9 мм. Передня стіна має 9 мм, бічні стіни 7 мм, задня 5 мм, підлога і стеля 3 мм. Подібне і вежа є зроблена з трох панцероплит 9,4 і 3 мм.

Передня часть танка творить дэуб. Вона має тільки два гаки до голювання (підтягування) уш-нодженого танка.

Кулемет уміщений в поворотній вежі, котра позваляє отріляти на всі сторони. (Поле оботріду 360 степенів. Залога влазить до танка через отвір в вежі, замканий особливими дверцями.

Панцероплити 9 мм є відпорні на ділання звичайних крісових (рушничних) набоїв калібер 7,92 мм, на кождо віддалі. Тан само є вона відпорні на ділання протипанцерних набоїв того самого калібру на віддалі більшу як 150 мтр. Тан само відпорними є панцероплити 7 мм на ділання крісових набоїв на кождо віддалі. Протипанцерні крісові набой пребивають її тільки на віддалі понише 250 мтр.

Рушій (мотор) згаданого танка має 6 циліндрів. Його міць є 60 парових коней. Найвища кількість оборотів виносить на мінуту 2800. Загально оцінюється плавальний танк відносно конструкції як зовсім вдатний. Що до самої конструкції не мають знатки нічого поважного до замічення. Відносно упругиновання танка можна зауважити, що воно пристосоване до добрих доріг і тому дещо за тверде. В краях з недобрими дорогами мусілоб воно бути дещо відмінне, пристосоване до ушкоджених доріг. В тім випадку повинні пружини (ресери) бути податніші. Тверді ресери зуживаються швидше на лихих дорогах.

Військове пристосіблення в Румунії.

В Румунії вийшов цього року закон, про обов'язкове військово випшколення. Йому підлягають ті, котрі ще не обов'язані до військової служби у віці від 18—21. р. життя і всі надчислені, відібрані до військової служби

Цей проєкт має на цілі:

- 1) Фізичне виховання і загартування до трудів.
- 2) Загальний вишкіл і наука стріляння, щоб учасники безпосередно по укінченню вишколу могли перейти до боевого вишколу.
- 3) Загальне державницьке виховання.

Учасники військового пристосіблення будуть мати скорочену військово службу від 3—6 місяців. Куро військового пристосіблення обнимає 60 днів в році і відбувається в неділі і свята. За три роки час вишколу обнимає 180. днів. Наука стрі-

ляння і спортові змагання можуть відбуватися і в будні дні.

Найвищий провід спочиває в руках міністерства краєвої оборони. Тому, що вишкіл обнимає і загальне державницьке виховання, то при генеральному штабі є спеціальний комітет, в склад якого входять заступники зацікавлених міністерств. Цей комітет разом з генеральним штабом виробляє план вишколу.

Вишкіл перепроводжують військові власті, в порозумінню з місцевою адміністрацією. Державницьке виховання спочиває в руках виховачих комітетів, які організує повітова команда військового пристосіблення при школах і при спортових товариствах, признаних державою.

Інструкторами є активні старшини і підстарши-

ни, котрі помінчили державне заведення фізичного виховання. Далше запасові старшини, а переловсім професори і державні урядники.

Закон вирізняє молодих людей, які надаються і вказують здібності на старшин і підстаршин.

Грошеві видатки покриває держава, громади і добровільних датків. Учасники такого курсу мають з гори скорочену військово службу на 6. місяців, або на три місяці наголи вони не скінчили повного курсу. Рівнож можуть бути іменовані по скінченню курсу старшими стрільцями і підстаршинами.

Як бачимо то злодійська Румунія хоче пригото-

Панцирні вози (авта) і їх поборювання.

Панцирні вози є це опанцеровані авта, які спеціально вироблялися. З початку були це звичайні авта і тому могли порушати по всіх гостинних і шляхах, а навіть по догіднім терені. Але подвіря, сліпі вулиці, болота і ріки творять для них перешкоди.

Панцирні авта мають тежер чотири-коловий погін і порушаються при допомі мотора. Найбільшою їх ціхов є швидкість і під цим оглядом перевищають вони панцирні вози на шинах і танки.

Звичайні авта перевищають в тому, що мають чотири-коловий погін замість двох і приряд до керування задніх коліс. Тепер звичайно один приряд служить до керування передніх і задніх коліс, так що авта може їхати взад без обертання воза. Добре панцерне авта може їхати 60 км. на годину і має при тому боеву здібність. Тягар такого авта вагається від 3—14 тон. Іх обвантажєня є багато більше як в танках і через це є вони обмежені під оглядом тактичним і технічним.

Терен по якому мають їхати панцирні авта мусить бути твердий і неподатливий, тому авта держачься доріг. Авта не поборже перешкод, бо воно не може спинатися і переступати.

Панцерне авта уживається в першій мірі для розвідочної служби, для нападу, для забезпечення важких місць в терені, для нападу на боки і задні вброга, далше для охорони власного відвороту і переслідування ворога. У вуличних боях є вони дуже любленим, важним і догідним оружєм.

Перші панцирні авта появилон вже довго перед війною. В Австрії «Daimler» і в Франції були вже 1905. року. В Німеччині перший раз 1909. Англіїці ужили його перший раз в Синаї 1915. р. Німці ужили в Румунії 1916. р. а Французи над Томною і під Верденом 1917. р. Москалі охороняли свій відворот 1917. р. на англійських панцирних автах марки «Peelers». Багато з цих авт одічили пізніше поляки.

Потреба булувати панцирні авта повстала тоді, коли ще не знали примет нинішних танків. Танки порушаються при допомі залізних гусельниць і не можуть розвинути такої шкорооти як найперне авта. Ці недомогання намагаються заступити малим танком (танкетка).

Ці панцирні авта не переростають величини тягарового авта тому не мають гармати навіть легкого калібру. Іх типове озброєння є тяжкий кулемет, хоч в найновіших часах мають вже і гармати. Кулемет уміщений в опанцерованій вежі котра може обертатися кругом.

Темерішня будова панцирних авт є така: На верхню знаходяться побіч себе дві вежі, або скіжно одна за другою. Ці вежі можуть обертатися

вита свій ріжнородний народ легким коштом до війни, щоб задержати при собі ті землі, які на-рабувала підчас війни. Але марні її заміри. Циганська держава мусить щезнути з лядя землі при першій военній заверусі. Не допоможе її опіка ляхів, ні завопро військово пристосіблення бо, вона є пережерта розпустою, злодійством, і підкупетвом. В Румунії живе багато наших братів—Українців які тепер мусять підняти оружну боротьбу в Бесарабії і Буковині, щоб циганський постіл не доштав по наших землях, де колись уві-калпєв козацькі війська.

і в них є уміщені машинні кулемети. Рівнож в скісних кутах авта є уміщені машинні кулемети

Форма будови панцерного авта є пристосована до способу його озброєння. Грубість і видержливість панцерних плит, як рівнож їх смісне уложення відбирає пострілам силу ділання. Вартість авта підносить ще його шкороість і спосіб уложення оброчів. Показалися доцільними, великі м'які оброчі, бо тоді і податливий терен є доступний для авта. Тепер роблять сироби, щоб стріли не були надто шкідливими для оброчів. Чеки принаєм діркуватий масивний оброч, а французи мають оброчі, в яких є три ряди замкених каналіків.

Недавно роблено сироб з панцерним автом на 6. колесах. Таке авта має велику здібність спина-тиоя, але не може повзати добре і в тому він далеко не дорівнює танкові, який при допомі гусельниць повзе майже в кождому терені. Носяться в проєктом, щоб колеса побільшити до висоти 1,6. метра і дати гумові оброчі для шкороїшого поборювання терену. Але тоді висота і довгота панцерного авта буде багато більша від малої стрункої танкетки.

Таке авта служить ще як підстава до стрілу для танка. До тепер ще не винайдено авта, когребн не знало перешкоди в жаднім випадку. Під оглядом шкорооти має воно ще й тепер перевагу над всіма іншими панцирними возами. Найновіші танки мають вже і велику шкороість і можуть в часом вдеати панцерне авта, тимбільше, що кошт виробу панцерного авта не є менші від виробу танка. Нині намагаються знайти перекідний спосіб будови. Роблять сироби з панцирним автом, яке має багато коліс, а крім того гусельниць, якими посувається тоді, коли мусить їхати з дороги і посуватися в терені. Далше є авта на висоних колесах, але вони не мають великої боевої вартости. Таке авта перевищує технічно танк легкий, але треба ще випробувати його боеву здібність.

Поляки мають около 60 панцирних авт ріжного походження, а найбільше з московської армії. Ці авта є приділені до кішних дивізій.

Розгляньмо тепер точніше де які з панцирних авт:

Французьке панцерне авта марки «Peugeot», важить 5 тон. Вимір його 5 мет. довжини, 1,8 м. ширини, і 2,8 мет. висоти. Мотор (рушій) має 40. Н. Р. і розвиває найбільшу шкороість 40 км. на год. вперед, а 5 км. взад. Залога складається з 5. людей. Й хороингь сталевий панцир грубий на 5 мм. Одначе цей панцир нехороингь перед протипанцирним амуніцією. Крім цього отвір на кулемет або на 37 мм гарматку є великий і крізь нього можна нанести великі шкоди залові

звичайною амуніцією. Рівнож деякі вискорблення і визірня зменшують безпеку залог. Протипанцерна амуніція є небезпечна для мотора, залог зброї. Метач вогня ділає добре прети залог. Три ручки, звязані гранати можуть знищити урядження під сподом, або мотор зпереду. Одна ручна граната нищить колесо.

В той самий спосіб треба поборювати мале панцерне авто марки «Форда». Важить не авто 1350 кг. Довжина 3.35 мтр., ширина 1.55 м, висота воого 1.80 м. Панцир грубий на 8 мм і хоронить від крісового вогню. Скорість до 50 км на год. Збірник на бензину знаходиться під лямною в половині висоті і є дуже вражливий на зацалні стріли. Рівнож дах авга є эле опанцерований. При вулицьких боях і нападах з боків треба ні слабі місця мати на увазі. Це авто може брести через воду глибоку на 40 см.

Англійське панцерне авто «Peeries» важить 7. тон. Довжина 6.1 метра, ширина 2.15 метра, висота 2.75 метра. Мотор має силу 35 парових коней. Скорість 40 км. на годину. Залог складається з 5. людей, яких хоронить сильний панцерний амуніції. Колеса мають деревляні оприхи. Три звязані ручні гранати кицять опанцеровання мотора, а одна граната дах авга. В середині авга знаходиться три скоростріли системи «Максим».

Більшу вартість має рідкий панцерний віз «Fiat» помімо того, що він узброєний лише у два скоростріли. Це авто важить 5.3 тони. Довжина 4.8 м. ширина 1.9 м. висота 2.5 м. Мотор має силу 60 парових коней і осягає скорість 50 км на годину. Залог складається із 5 людей. Панцерний грубий на 7 мм, але не хоронить перед протипанцерною амуніцією. Визірня і отвори на скоростріли є дуже небезпечні для залог. Одна граната ушкоджує колеса авга, а три звязані до купи нищать мотор, дах і диференціал, себто приряд до рижничковання руху мотора. Велике значіння має тепер англійське авто «Austin». Його старійший виріб доставили були Англійці Москалям 1915 р. Тигар його виносив 5.3 тони. Довжина 4.75 м. ширина 1.95 м. висота 2.4 м. Крім цього мав він сильний спід. Віддалення споду від землі вносило 40 см. Мотор мав силу 40 парових коней і міг розвинути 50 км на годину. Панцер був 6. см грубий. Авго не має пряду до керування в зад і чотири-колового погану.

Новий фабрикат «Austin» рижниться від старого виконанням і вмірами. Довжина нового вносить 4.9 м. ширина 2 м. висота 2.4 м. Мотор має силу 50 коней і осягає скорість 60 км на годину. Має рівнож подвійну керівницю. Панцер на бічницях грубий на 8 мм, а на даху на 5 мм. Звичайні крісові стріли не шкодять панцреві. Вони є небезпечні для отворів на скоростріли і для визірних. Натомість протипанцерна амуніція пробиває панцер і шкодить шферові (водіві) стрільцям у вежах і моторіві. Запальна амуніція є небезпечна для збірника з бензиною, який знаходиться під вежами. Опанцеровання мотору і веж не всіляк видержати вибуху трох до купи звязаних ручних гранат.

Треба тут згадати про англійський тяжкий віз панцерний Ергардтаг. Він може помістити велику залогу і має добре опанцеровання. Важить 8 тон. Скорість 60 км. на годину. Узброєння складається із 6 скорострілів. Панцер грубий на 9 мм.

Це далеко не всі типи панцерних авт, яку уживають в європейських арміях. Про них будемо ще писати, бо ми націоналісти будемо мати з ними до діла підчас нашої революції. Вже нині мусимо привертати собі увагу боротьби з ними. Треба пам'ятати, що панцерне авто може порушатися лише по добрих дорогах і особливо добрім терені. Через ріки, угіря, рови і штучні перешкоди панцерне авто не всіляк переїхати. Штучні перешкоди робиться в той спосіб, що зривається на дорогах мости (камінні зруйнувати а деревляні опалити) копається крізь дороги рови, завалюється дорого пнями дерев, або каміюками. Навіть зіставлені до купи селянські вози і позв'язувані дротами творять перешкоду. Коли авто натрафить на перешкоду, то залог мусить висісти, щоб усувати перешкоду, а тоді скритий партизанський відділ може обстріляти залог. Звичайні крісові кулі не шкодять автові, тому все міряти в отвори на скоростріли і до обсервації. Ці отвори в авті є досить великі і крізь них можна вирядити велику шкodu залогі. Але засідку робити зблизна і привацяти дуже добрих стрільців. Одна ручна граната кляея під колесо нищить його. Рівнож дах не видержує її вибуху, а три до купи звязані гранати нищать опанцеровання мотора і спід авга. При поборюванню панцерного авга треба заховати змну кров і спокійні нерви. Спокійна розвага і зручне і уміле використання зброї, яку будемо мати під руками, принесе нам великі користи. Пемопа-ні рови треба добре маскувати, щоб ворог не зауважив їх і попався в засідку. Постійно мати за селом не високим горбах стійки, які далиби завчасу знати селові про зближення ворога. Бо панцерне авто може і здажека обстріляти село, тому населення вже задалегідь мусить скоротитися в безпечних перед кулями місцях.

Англійці в боротьбі з Ірляндцями уживали панцерних авт. Але Ірляндці відважно і уміло поборювали їх. Ірляндські села покопали рови крізь дороги і понижили всі мости, так що Англійці не мали змоги посуватися панцерними автами в глибину краю. Але цілий Ірляндський наріл брав участь у цій боротьбі. І у нас не сміє бути инакше, якщо хочемо оборонити себе і свої села.

Вже на початку революції треба позривати всі мости і покопати глибокі рови, щоб панцерне авто не доїхало до нашого села. Цєю обороною мусить керувати один чоловік, а ціле село мусить його слухати. Ані одно село не може дати себе знищити без боротьби, а тоді ворог не дасть собі ради в цілім краю.

В нашій минулій війні відіграли панцерні авта велику роль. В корпусі Січових Стрільців була це найбільш почесна зброя. Сотник Черник здобув собі безсмертну славу при допомозі панцерних авт. Він боронив ними Київ через кілька днів перед наступом Муравйова. Іздив в панцерному авті по вулицях Києва і сів смерть і спустошення серед Москалів. Пізніше по його зме рти корпус С. С. мав 4. панцерні авта. Одно з них носило назву «Черник». При їх допомозі здобули собі С. С. багато слави. Ми мусимо відновити її і стремити до того, щоб підчас повстання здобути вороже авто цілим і бити ним ворога. Головна річ, щоб не ширити паніки на вид ворожого авга. Заховати змну кров і старатися зужити до боротьби з ним всі можливі средства, які будемо мати під руками і так як ми тут радимо.

Переддайте з рук до рук з хати до хати!

Ховайте «СУРМУ» перед ворогами, бо це нелегальни орган.

Ціну 20 сот.
Просіться сила, бути в краю на
„Політичних В'язнів“

СУРМА

Орган
Української Військової Організації.

12 (74)

Г Р У Д Е Н Ь

1933

Пануй Україно!

Пануй, Україно, суходолом,
пануй, Україно по морях
цеж Святослав під Доростолом
твій забивав з тризубом стяг!
Ясніша сонця, Україно,
нам на шоломах в бою грай,
у лютий час, у злу руїну
за тебе нам умерти дай.

Бо вже між нами гордий Цезар,
а ми його струнки полки
Тобі, Батьківщино, на лезах
несем імперії знаки.
І велитнем на сході станеш,
Твердине раси лицарів,
і славу гордим суднами
Пішлеш у синю даль морів.

Не вбивайте бойового духа Нації.

Нешасливий той нарід, котрого провідні верстви затратили бойового духа, затратили любов до боротьби і пам'ять на військову традицію. Нарід, котрий має трусливий провід не вийде ніколи на арену історії. Через нього будуть топтати-грасувати все ті народи, котрі не мають страху перед війною, котрі у війні розвивають найкращі прикмети свого духа, котрі не страхаються війни, але в разі потреби і небезпеки хапають з радістю за зброю, щоб лиш удержатися на поверхні життя і не дати зіпхнутися з дороги, визначеною і для них історією.

Кожний великий і славний нарід звертає увагу на це, щоб військовий вишкіл був поставлений на високій стопі, а замилювання до війська обхоплювало кожного члена суспільності. Бо горе тому народові, котрий затратив замилювання до військової справи. Будучина немилосердно пімститься над ним. Нема на землі місця для тих, які не хочуть або не вміють взяти до рук зброю. Право до життя здобується війною. А щоб виграти війну треба вміти боротися.

Колись в давні часи наші предки вміли боротися. Війна їх не лякала. Вони жили війною і ходили походами на чужі землі. Здобували їх і широко розносили славу української зброї. В той час рахувалися з нами сусідні народи. Перед полками наших князів дрожали візантійські царі. Під ударом козацьких боєвих лав стелилися покотом польські і московські війська. І не було сили, котраби здержала наших

предків в їх боевому запалі і їх замилюванню до війни і небезпек.

Тому то й історія наша з тих давних віків є гарна і знесла, повна чару і величі. Українці в той час не вагалися вхопити за шаблю, коли ворог нападав Україну і хотів панувати на її прекрасних землях.

Але з часом провідна верства нашого народу зневірилася в оружну боротьбу. Її маний спокій і життя без боротьби. Та провідна верства зреклася навіть самостійницьких стремлень ради того спокою, а погодилася з цим, що ворог запанував над Україною. Від тоді почався в нас упадок духа і віри у власні сили. Від тоді стався у нас нелюбленим запах димного пороху, а перед військовою службою збирав перестрах кожного нашого інтелігента. Кличі антимілітаристичні та пацифістичні завернули голову нашій провідній верстві до того ступня, що вона взагалі не узнавала потреби організувати українську армію навіть в моменті великого революційного здвигу Нації. То обриджування і недоцінювання військового діла не покинуло нашу інтелігенцію ще й тепер.

Читаємо «Мету» ч. 37 і 49 ц. р, і деревіємо з обурення на того рода гнилий пацифізм і відразу до військової справи наших католицьких кругів. Підкреслюємо «на...», бо католики польські і інші—Бандурські, кард. Мерсіє—розуміють цю справу також з католицького погляду—але інакше. Бо «наші» католики уважають найбільшим влочином це, що ОУН

приготовляє своїх членів до війни. Розтрясає статтю в «Юнаку» в яких поучається як підбрати членів до розвідочної служби і як провадити партизанку. «Мета» ляментує, що з такої науки вийде найбільша шкода для українського народу. Дійсно треба бути злочинцем, щоби висмівати і поборювати це, що ОУН старається навчити, в який спосіб має український нарід боротися з ворогами під час революції і в тих відносинах в яких зараз знаходиться.

В нинішніх часах цілий світ лагодиться до війни. Вона буде, чи наші католицькі пацифісти схочуть її, чи не схочуть. Молодіж в західних державах плекає залюбки спорти і науки, які будуть мати величезне примінення в будучій війні. В очах нашої інтелігенції такі річи вважаються неморальними і некультурними.

Під час спортових змагань в одній з наших гімназій, два змагуни заперестали боксуватися, тому що українські «пані» не могли знести крові яка пішла з носа змагунові. На заході вважають родичі за честь, наколи їх діти студіюють летунство або мореплаводство. А у нас вважають такі науки за щось «страшного» або небезпечного. А нинішні здобутки в аеронавтиці і мореплаванні завдячуємо великим жертвам в людях і матеріальних жертвах. Лег італійця Бальбо цього року коштував життя кількох летунів в 50.000 000 лірів! Чи треба перчислювати всіх тих сміливих орлів що здобували океан. Підводні німецькі лодки і їх чинність це в очах наших пацифістів, щось жорстокого, щось про що не варто навіть у книжках згадувати. А в Німців це найбільш почесна і заслужена зброя.

Кінь карий.

Передосінній день. Малюнки, садовий горбатий з волохатою над лівою бровою бородавкою, сторож. Сидимо в куріні серед великого саду, перед багаттям.

Коли я увійшов, горбатий виняв з під бочівки, сідеву цяцьку, передає і:—взьми, взьми, голубе... Придається. Ти ж розумієш?.. Дев'ятинабійник... За-репетуй..

Вечір, слота, розгонно летять вітрисьня і розгойдують вагітні яблуни. За садом срібні тополі, поле і чорна прірва-ніч. У куріні тихо, горить вогонь, лише світляними язиками вмицяті обличчя, обмацує купи недокінчених картин—працю горбатого. Я розглянув їх і відложив. У куті на перевернутому відрі кілька недоспілих баклажанів, коло відра порожня пляшка.

—А він коли прийде?—по довгій мовчанці питає горбатий.

—Казав у одинадцять... Залежить від того хто на мордоні..

—Не рудий?

—Здається він.

Мовчанка. Багаття прикає сяйвом. Блищать очі горбатого, на дворі згучно капать зтрясані вітром овочі.

—А знаєш, —каже горбатий, виймаючи коротлу лядьку,—воно так і найкраще для нас... Це

І якжеж могли виграти війну ці наші «батьки» наколи у їхній психіці не було нічого з Вікінгів, наколи їх лякав дзвеніт зброї, наколи вони воліли як ті жуки запхати голови в свій пацифізм і їсти посіди на власній землі які їм зіставив з ласки ворог? Наша провідна верства не мала заборчих уподобань і замилювання до війни та ризика. Їх идеалом було, є і далше буде «посада» директора економічної інституції, професора або урядника зі «сталою» платнею і забезпечення на старість. Дальше жінка, кілька суконь для неї, забава в карнавалі, концерт, національне свято і наш пацифіст є вдоволений з існуючого стану. При цьому всему озброюється наш «інтелігент» в гуманні кличі, в «знеслі» ідеї, в світову опінію, і так тягне своє життя без надії на краще. Але це не є страшне. Страшнішим є це, що той інтелігент не хоче вилізи бодай думками з галицького терла і зі свого рабського смороду, що він бодай думкою не знесеться так високо, звідки би міг доглянути можливосги, бути паном своєї землі.

В нас тепер бояться попросту думати про це, що ми в найближчих вже роках мусимо звести боротьбу на життя і смерть за Самостійну Соборну Українську Державу. А як часом біг світових подій примушує їх думати, що будуча воєнна заверуха охопить всі українські землі, то думка про війну, про бої, не розширює їх ніздря запахом крові. Вони не чують скреготу, уставлених бойовим порядком козацьких возів, вони не мають замилювання до ризика, а бойовий розгар, і бажання боротьби не будуть ніколи їх органічною

закурис? Тютюн свійський, не лядський... Щойно перед тижнем начухрав.

—Ні —кажу. Не вживаю,—і сплюнув. —А що, кажеш, краще?

—Та то... Що чорт з дияволом побраталися. Підсудський та Стадін... Що ні? Морочили гузницю Уссесером, ті знов з Венером носилися! А тепер, брат, ясно, як сонце. А нам тільки одно —грай. От колиб падлюки війну яку видумали. Ми б їм, сукиним синам, всадилиб кілька між шпичі.. Та й тепер попрацюємо. Коби тільки закордонців більше пригорнути. Тряклята границя! Положили її, влягу, перед самим носом... Ну, але...

Горбатий не договорив. У саду чути крові. Я зірвався на ноги

—Кінь карий!—проговорив, уривно наше гасло.

—Кряче. —Почув з надвору, відхилилася дерга, що завішувала вхід до куреня і вступив товариш Кирило. Гумовик, висові залапані холяви, нешка. У руді саквояз.

Розмашно, але обережно, поставив саквоязя, лівою долонею здмухнув з відра баклажани, підсунув його ближче до багаття, сів і витягнув наперед довгі, у залапанних чоботях, ноги.

—Маєш, горбатий, куряве? Бий його сатан, як втомився, —і мокрою долонею обтер пітне коструbate чоло.

—Тут. Свійський. Крути...

Кирило заломив кепку на потилицю та прибив назад кілька лядок зіпленого мокрого волосся.—А закордонців ще нема. Колиб не проморгати.

прикметою. Жадоба бути паном і господарем величезних земель довгих і широких рік, високих гір і глибоких морей, жадоба бути паном Східної Європи, щоби мати простір, мати підставу до перегонів в історії, мати де зачерпнути воздуха до життя, це не є знане для наших католиків і інших опортуністичних таборів.

Вони не вміють бути хижими орлами, взне-стися в облаки і звідси володарсько обдивитись землі які мусять бути нашими, бо в противному разі, нас Українців не треба на землі. Наші пацифісти як дощевники позалазили в землю і задоволені що ляхи лишили їм окрушинки стерва. Заїдають його задрю і бояться поглянути на сонішне світло. А лише на сонці родиться велике діло! Лише в соняшному світлі кружляють орли, а в темряві плазуни та гади.

Це є трагедія українського народу, що його провідна верства боїться коротеньких статей про це, як український нарід має боротися в будучій війні, щоби його кров не пішла на марно, щоби він своїми лицарськими прикметами не приносив слави московським і польським прапорам, але щоби борювся або згинув в рядах українського революційного війська. Це ж прецінь є ясным, що наш нарід буде примушений боротися в рядах ворожих армій, що через наші землі будуть перевалюватися ворожі війська і зрадником є той українець, котрий тепер не старається навчити український нарід, яким способом має він знищити всі ворожі війська, котрі будуть знаходитися на українських землях.

Нас не можуть страшити переважаючі сили

Поїзд промчить у другій. До пів на другу все має тіп-топ буги. Задимо його коло мосту. В мене дві «шпичи»... Цупкими брудними пальцями згорнув козачу ланку і затагнувся. Вибухнувши копицею диму, питає:—маюєш горбатий?

—Та, потрохи...

—Малюй, брат! Малюй кровю і мозком. Малюй нашу велику добу, малюй бойовика, що вмірає розпатрошений ворожою кулею, вмірає легко, славно з посмішкою. Їх, колиб я мав хист. Здвигнув би, чорт бери, щось, що... Так.

Горбатий усміхнувся.—Коли здвинеш «карого коня» найкраща буде картина. Цілий світ заговорить. Большевики знатимуть, як грабованим народним майном їздити. Сукини сина! Жидюги прокляті. Вирізати оволоту всю і дістанеш царство Боже... Ні? По мову, хто знищить жадбу, большевиків, дістане вічність...

—Внищимо. Не дочекаємося ми тог сьвята, дочекаються наші діти. Друга революція згадає їм вої голоди, вої Соловки... Згадає, сукиного сина! Не забуде!..

—Шш! Йдуть!

—Йдуть?

—Йдуть!

—Кінь карий!

—Кряче!—Закордонці бойовики.

До куріня увійшло трох.—Здоров, братів!

ворога, його знамените озброєння і добре військове вишколення. Ми є революціонери і фаталісти. Ми будемо йти вперед наступати широким фронтом, будемо нищити ворога на кожному кроці, протиставимо ворожій тактиці свою партизанську тактику, примусимо його боротися з нами в непригожому для нього терені; і здеморалізуємо його. Аж в кінці захитаємо його довіря до матеріальних знарядів, наженемо в його душу страх і зневіру, а тоді наступить моральне заломання ворога, тоді повстане переполох в Варшаві і Москві, а ми понесемо меч пімсти далеко у ворожі землі.

Ми Націоналісти не лякаємося будучих воєнних подій. Ми приготуємося до них духова і фізично. Ми маємо відвагу розкрити перед українським народом усе це що його чекає в будучій війні. Рівнож хочемо навчити наш нарід засад боротьби з ворогом—засад, які дадуть нам перевагу над ворожими військами і я.. будуть для нас доступні і добрі.

«Мета» лякається, що партизанка може принести необчислими шкоди для української Нації особливо подумана як диверзія під час війни. Якій то шкоди має на думці «Мета»? Догадуватися треба, що «Мета» має на думці жертви в людях і матеріально знищення. Алеж без жертв нема побіди. Ще жадний нарід не здобув самостійности без страт в людях. Не здобудемо й ми наколи не будемо хотіти жертвувати життям за найбільшу ідею. Зрештою, що ми маємо до страчення? Наше життя? Воно й так не має вартости наколи ми знаходимося в неволі. Лише воля робить життя вартісним і приемним. І ми ту волю здобудемо або згинемо! Матеріальні страти не про-

—Здоров! Як йшлося? Сідайге, відпочинь. Горбатий, готуй вечерю..

—Поморилися. Чорно, як в араба по чорній каві..

—У вас сказалиб по ікрі.. Ха-ха-ха! Як там Україна?

—Та лхає. А ваша?

—Як бачите. Тільки народ збудити! Всіх на боротьбу! Вулкан зробити, а решта придається. Тирани єднаються, подають руки, а ми що? Не вмієм виявити єдності?..

—Котра година?

—Скоро цора рушати.

Вечеряли, розмовляли, ділилися вражіннями. По вечері, горбатий вийшов. За ним вийшов Кирило. Ми залишилися у куріні. По часі обидва вернулися.—Готово! Гайда, козаки!

П'ятьох здорових хлопців встали, розпрощалися з горбатим і вийшли з куріня.

Темнюща ніч. Свище вітер. З вугляної небесної прірви сіє дощисько. беру на плечі мишок з причадаллям, Кирило несе свого саквоязя. Закордонці несуть також свої річі.

Йдуть. Минають яблуни. Рів і ряд срібних топлів. Далі поле зі скопешням і незібраним вівсом. Йдуть просто до заліничого валу по ветрому у дві промчить «кінь карий».

Пружні врицеві рейки зполюють розшарпану

мовляють до нас страхом. Бо наші маєтки знаходяться в руках ворогів. Зрештою під час війни всі наші багатства підуть на заосмотрення ворожих армій, або будуть знищені ворожою рукою.

Пригадаймо собі часи паціфікації з 1930 р. Тоді то польські вулани знищили майже весь матеріальний доробок, хоч це не був воєнний час. Під час війни це знищення буде о много більше.

Не може бути перешкодою до націоналістичної революції жертва в людях, а тим більше страх перед матеріальними втратами. Наша революція має багато більшу ціль, як охорону людей і їх маєтків. Українська Революція має здобувати Соборну Україну а для цієї цілі жадні жертви не є за великі. В час лихоліття, в час війни будемо сидіти в землянках, коли ворог попадуть наші хати, ми будемо гризти коріння, коли ворог знищить наше збіжжя, але видержавши здобудемо власну Державу. І тоді розбудуємо народний добробут так як схочемо і як зуміємо.

Ми не маємо до страчення нічого, а до здодуття дуже багато. Натомість наші паціфісти — католики мають до страчення дуже багато.

Історичний примір про партизанку.

(При читанні слідкувати точно за рисунком).

Одним із засобів на війні, що вможливило успіх якоїсь акції, являється несподівання — переполох. Значіння переполоху має якраз неабияку вагу в партизанській боротьбі, в котрій виступають слабші відділи супроти сильнішого ворога.

І тому їх лякає дизерція під час війни. Тому для них розвідочна служба і партизанка така страшна а то і огидна.

Але той „Юнак“ який вчить молоде юнацтво, як воно має вести боротьбу з ворогом, це якраз ясний промінь в нашій огидній теперішній дійсності. Люди виховані військовими статтями в «Юнаку» будуть вміти бити ворога, будуть вміти стати в обороні українського народу і вибороти йому самостійність. Ті малі військові статті в „Юнаку“ вказують власне чого хоче націоналістична українська молодь. Вони доказують, що та молодь хоче вчитися як має провадити війну з ворогом.

Великий Фридрих, — той німецький, — казав: „Належить дитині впоювати замилювання до воєнщини, і при кожній нагоді казати, що шляхотний німець мусить бути жовніром!“. Якимиз марними видаються ті «наші» католики супроти цього залізного німця!

Але ОУН вміє оцінити відродження боевого духа серед квіту української Нації і тому дає тій молоді військовоє знання, потрібне до провадження партизанки. Бо наряд без військового вишколу не вартує більше від паціфістів з „Мети“.

Як найтайніша підготовка обраної акції, переведеної несподівано для ворога, з найбільшою скорістю, залишають його в непевності про силу і наміри партизанського відділу.

Відважний: навіть «беззачинний» напад, полоче-

землю. У тіло України вліся іржаві пруги чужих кордонів. Українці!

Идуть хлопці отяжені динамітом. Сталеві пруги дороги на гарячій землі... На землі залитій кров'ю, на землі купаній в ідких сльозах вилетих з чорних очей матерів. Веде Кирило. Пять примар ступає на південний захід. У сто метрах перед залізничним валом пята зупинилася.

Кирило зупиняється і енергійним шепотом дає останні навази. Двох з ломами і ключами за міст. У віддалі двохсот метрів розвести рейки. Це колиб не вибухнув на мості динаміт. «Пашки» динаміту примоповати на мості. Збірне місце за садом, коло млина. Раз-два.

Пята розійшлася. Двоє на міст, троє за міст розводити рейки. Закінчила праця. У дві прогремить сюдою поїзд большевицьких бандитів. Вітер шумить, вітер вилить над землею, вітер бе пружними крилами по мокрих просторах ланів.

За годину праця готова. Пята залишає позиції і відходить на сторону. Пять постатей зійшлися — Гогово? — Гогово. — Добре розвели? — Коли нерозпатрошать його «пашки», напевно впаде на ноги. — Гаразд. Відпочинемо тепер та полюбуємось. Котра година?

— За чверть...

Затихли. Нагально б'ють серця. Напружене чекання. Ах, як хотілося помсти! Хотілося стати серед степів і ланів України і крикнути громами: народе! Встань! Хватайся за зброю. Вої як один! На Москву! На Варшаву!

Тук-тук тук! — Це серця. Стій! Втихомирся. Заціпніть, нерви! Очі залийтеся лютим гнівом!

Шшш! Чуєте? «Кінь карий». Мчить вже! Тихо! Тихо! Присядьте. Большевицький поїзд до Рівного. Смерть тобі тут! Шшш! Тихо!

Чутти стувіт, чути боротьбу з вітром залізного коня. Войовники присіли. А потяг мчить. Ось вже видно його. Дві точки різкого світла, освічені вагони. Гууу! Міст, міст, міст! Світляні точки більшають. Огняною гривною розвіває «кінь карий». Войовники не люде — струни натягнуті. Фіііі? Та-а-та! Та-та-та; Фіііі! Та-та-та! Ще мить. Хвилина. Секунда!

Ггух! Серед ночі, серед широкого поля помесляся демонські рокоти. У велетенському стовпі огню, здвигнув сталеве черево паротг і лютим шариком стрібнув в провалля балки. Забрякотіли, заскавічали вагони. Збівшись у пружню лаву, знялися гадиною, випнули спину і з лютим стогоном схилилися на бік. Довго котилися з високого валу.

— Гогово! — проговорив Кирило. — Рушаймо..

— На місці зборища застали горбатого. Коли зближувалися, він кинув — «кінь карий»!

— Занімів! — відповів Кирило.

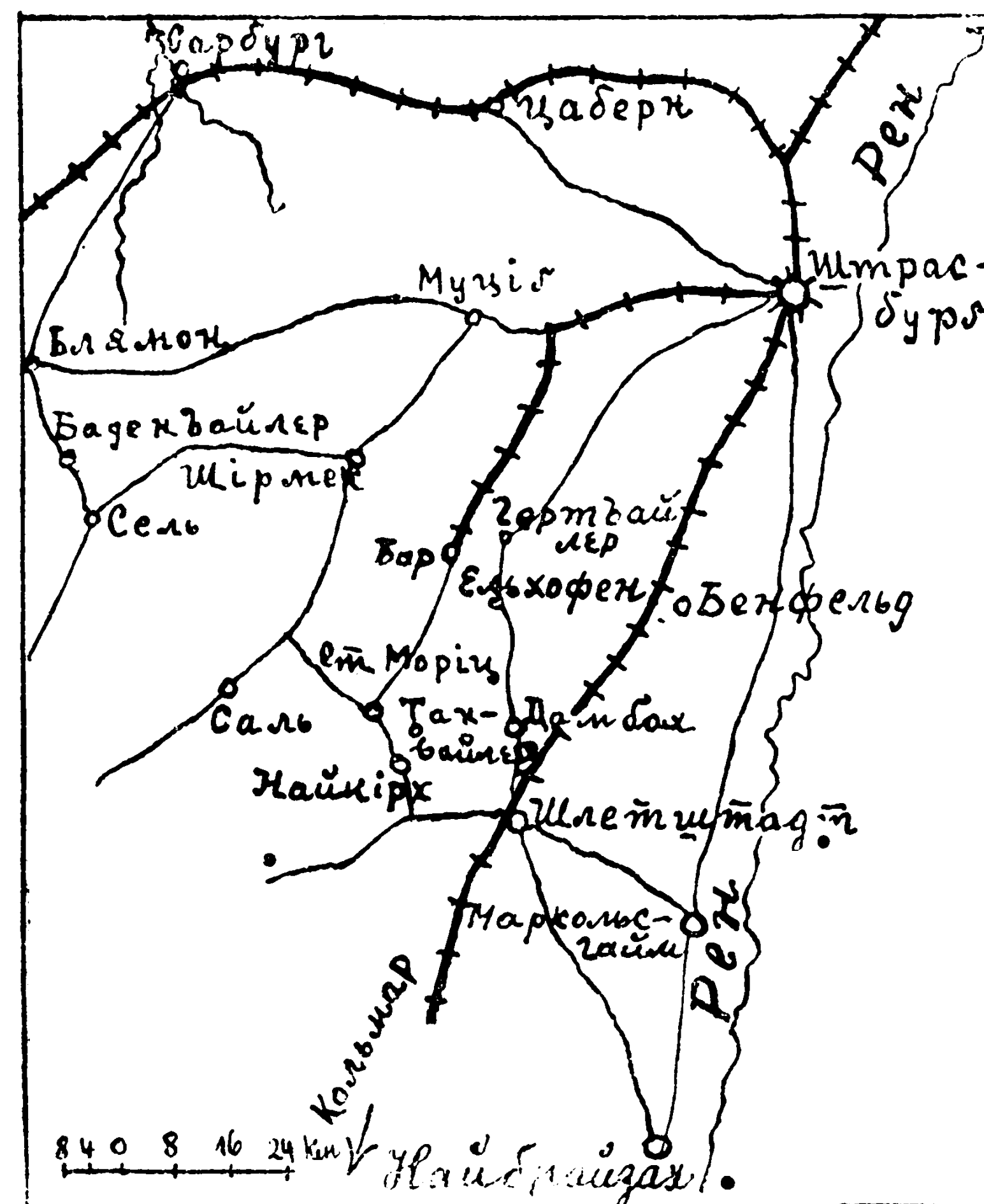
— Дай свою руку, брате! Вперед до перемоги! Завтра заговорить про це світ. Найкраща з картині.

ний з несподіванною мусить бути принципом діяльності партизан. Оборонний бій вибирається тільки в виняткових випадках, при корисних умовах. Як що є такі сякі вигляди на успіх, то партизани кидаються на ворога. Колиж виглядів немає, належить бою уникати і вдовольнившись коротким

огневим нападом, — зникнути, всі сліди по собі затерти, щоби натомість виринути в якомусь іншому місці.

Точнішим навітленням партизанської діяльності послужать приміри з нім.-французької війни 1870—71. р.

Рисунок 1.

(Рисунок 1.) Німецький генерал Вердер, як командир одної дивізії, дістав приказ заняти твердиню Страсбург. Прийшовши в її околиці довідався він, що ворожі цивільні влади накликували населення до організації партизанських відділів. Для перевірки тих вісток вислав ген. Вердер два драгунські шwadрони в напрямі на м. Вар, котрі 17.8. 1870 р. осягнули Ст. Моріц. — Одна розвідка драгунська стежа зголосила, що в м. Шлетштатт нахочаються партизани. Оба шwadрони подалися в напрямі цього міста, но вже в Танвайлер натрапили на збурений міст і забарикадований гостинець. Одночасно попали в нечаяний ворожий огонь і були приневолені відступити, стараючись знова обходом через Найкірх заняти м. Танвайлер.

Тимчасом Французи забарикадували м. Ст. Моріц від сходу, відтяли Німцям відступ, і примусили їх до відвороту, нанесячи більші втрати в людях і конях.

Щоб покарати Французів вислав Вердер слідувочого дня до Ст. Моріц цілий курінь, але той не натрапив в кімій околиці на слід партизанів. В дійсності французький в дід, якому вдалося прогнати два ворожі шwadрони, та ослабити облогу твердині о цілий курінь, складався всего тільки з 20 пар-

тизанів, до котрих на короткий час прилучилися озброєні селяни.

Тимчасом завернули в наслідок невдач і ті ворожі кавалерійські відділи, які були вислапані в напрямі на Шірмек і Саль. Рівночасно війська облягаючи Штрасбург звітували, що на їх заді нападають що ночі партизани, котрих не давалось скопити. Вернер став приневоленим, хоч з тяжким серцем ослабити силу облоги твердині. Він вислав відділи до Шірмек, Бар, Ельхофен, Гертвайлер і Бенфельд.

Ті німецькі протизакоби не вплинули ніяк на діяльність партизан. Вони не тільки що збільшили свою активність, але поширили ще свою чинність на правий беріг Рену, де нищили телеграфічні получення та нападали на залізничні шляхи. При тім поширювали чузки, що незабаром партизани силою 5.000 людей — зміцнені безробітними в околиць — почнуть наступ на полудневу часть Бадену. (Заввага: Вел. Князівство Баден положене на східному березі Рену. Належить замітити, що Німці ввесь час до тепер вели війну на французькій території, а на німецькій землі не було ні одного французького стрільця!)

Наслідком тих чуток було вислано до Шлетштатт

2 куріні, 9 шwadрон і дві батерії, котрі там нічого не знайшли і завернули назад після знищення залізниці і телеграфу до Кольмар.

В горі наведені відомости не замовкали однак. Партизанська діяльність на задах Вердера зростає, так, що німецька начальна команда занепокоєна тими відомостями віддала Вердерові приказ, припоронити острійші засоби, для забезпечення своїх задів. Таким робом вислав він знова 4 куріні, 8 1/2 шwadрон і 3 батерії під командою ген. Келлера, в напрямі на Кольмар.

11.9. під час збірки кольони Келлера в Бенфельд, напали партизани на німецький відділ в Гершвайлер, маносячи йому сильні втрати. Одночасно наспіли відомости що в Домбах знаходиться партизанський відділ силою 500 чол., а з Кольмар наближається кольона з 10.000 чоловік. Розвідочні відділи вислані туди, вернули не знайшовши в тих околицях нічого підозрілого.

13.9. осягнув Келлер передшми відділами Найбрайтца, головними силами Маркольсгайм. — 16.9. продовжував Келлер свій марш дальше на полудне. Партизани нападали весь час на заді та бічні відділи тої кольони, скритими наскоками в лісові та виноградні сади, зникаючи зовсім після

нападу. Це був той сам відділ, що робив папад на Гершеайлер в час збірки колюни Келлера. Маючи повну підмогу свого населення міг той відділ посуватися рівномірно з колюною Келлера і діяв в такій досконалість, що не можна було його захопити.

Такою самою невдачею покінчилися виправа і другої колюни в силі 1 курія, 1 швадр., і 2-ох гармат, яка була вислана Вердером дня 18.9., у напрямі Цабери—Сарбург. На звітлення, що коло Сель знаходяться партизани звернувся цей відділ туди, був однак ворогом заскочений вже коло Ваденвайлер і мусів відступити на Муціг. Тут знов попав у засідку, що спричинило велике замішання. Помимо всяких заходів німців, невдалося їм вкрити відділу, одного і того самого, що перевів оба висше описані напади.

Ті уміло переведені чини дуже слабих чисельно партизанських відділів, відбилися дуже остро на чинности Вердера при облозі твердині Штрасбург. Не то що сама облога безконечно протягалась, але навіть нім. начальна команда була приневолена подвоїти силу облоги.

Хотя організація і вишкіл партизанів не були задалегідь підготовані, то наслідки їх імпровізаційної чинности дають наглядний доказ на це, що

може викресати зі себе—навіть в дуже короткому часі—справжній патріотизм. Пляновість і доцільність вище наведених партизанських акцій стверджують, як важний тут являється розподіл діяльності поодиноких партизанських відділів на райони. Не було там довгих суперечок ані непорозуміння. Відділ повставав, брався сейчас за працю, повідомляючи сусіда про свої наміри. Висліді були блискучі. Пляновість, доцільність і кольосальна активність партизан є зразкові. Супроти збільшеного ворожого спротиву, посилюють вони свою діяльність. Через поширювання неправдивих зато алярмуючих вісток, вони, ті несповна 150 людей паралізують, акцію облоги Штрасбурга і преневолює головну німецьку начальну команду подвоїти сили облоги. Належить зокрема підкреслити їхнє розуміння держання тайни всіх своїх замірів і подій перед ворогом. Бо тільки завдяки тому не вдалося німцям їх колинебудь захопити, або їхню акцію ударемити. При чому напевно треба прийняти за факт, що німці збираючи відомости про партизан від цивільного населення напевно не ходили коло селян в рукавичках, (хоча напевно не послуговувались папифікаційними буками!!!)

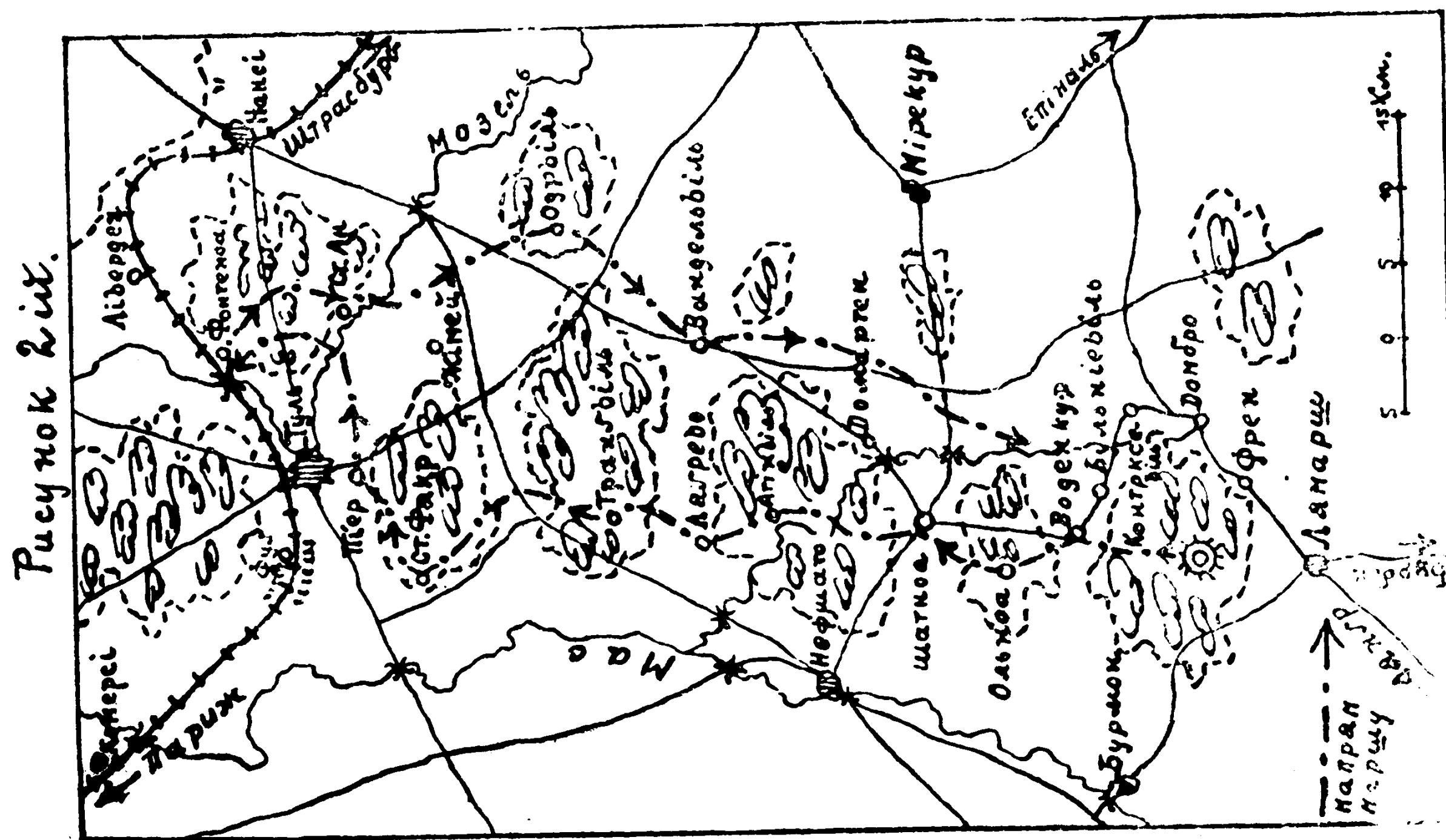
Та справжній патріот не зрадить.

Аванґарди визволення.

(Аван Гард де делівранс.)

(Гляди рисунок ч. 2.)— В німецько-французькій війні 1870—71 року, здобули собі безсмертну славу французькі партизани, що виступили під назвою «Аван гард де делівранс».

назвою, загніздався в околиці міста Лямарш. Та-по-мошня околиця лісиста, горбювата, перерізувана річищами, дуже була придатна для партизанських чинів. Місточко віддалене 25—35

Після бою під Седаном 1. IX. 1870 р. прямували дві німецькі армії на облогу Парижа. В той час повставали на цій території Франції партизанські відділи. Сила їх була різна. Вони мали завдання викликати повстання проти Німців і де тільки можна наносити ворогові як найбільші шкоди. За ініціативою префекта міста Нефшато повстав такий партизанський загін, який від вище згаданого

квм від найближчої німецької залоги не зазнало ще шкоди від війни.

З початку складався цей загін з 85 чол., а то 60 стрільців, що втікли з твердині Мец, і 25-ти лісничих і гаєвих з поблизу околиць які прилучилися до загону. Проводив тим загonom сотник Бернар. Загін діяв на дві сотні.

2. грудня 1870. р. виправився один старшина

і 7-ох партизанів в напрямі на Мірекур в розвідку. По дорозі довідався він, що в Контрксевіль розташований німецький відділ силою 16 чол., і він рішився його знищити. Розвідочна стежа підкралась непомітно до села, наскочила тихцем на німецького вартового, обезброїла його, завязала рота, щоби не галасував і добулася до дому де містився німецький відділ. Несподівана і нагла поява Французів, збентежила до того ступня Німців своєю рішучою поставою, що вони без спротиву піддалися і їх відставлено до Лямарш.

6. XII. одержав сот. Бернар вістку від прихильного партизанам населення, що Німці вислали з Епіналь до Лямарш карну експедицію в силі 900 чол., при 4-ох гарматах і що відділ цей ночує в селах Контрксевіль і Домбро. Около 5-ої год. ранку підсунувся сот. Бернар непомітно в відділом в 60 партизанів до Домбро, спрятав вартового і вдерся до перших забудовань. Заалармована ворожа залога відирила з домів сильний вогонь. Сот. Бернар знайшовся зі своїм малим відділом в дуже прямих положенні. Але він наказує відступ в напрямі ринку де стояли 4 німецькі гармати, по дорозі нищить три з них до щенту і відступає в напрямі Лямарш. Його втрати в такім бравурнім нападі тільки 8 чол. А вислід його очайдушного чину той, що Німці не важились йти вперед і завернули до Епіналь.

Тому що можна було напевно передбачити нову карну експедицію, сот. Бернар хоче охоронити населення Лямарш від ворожих репресій і тому виводить свій загін в лісок, що на північ від Лямарш. Тут розташовано загін у землянках. Міжтим прилучивсь до загону ще один партизанський відділ і одна сотня т. зв. мобіль армії з Бурбои.

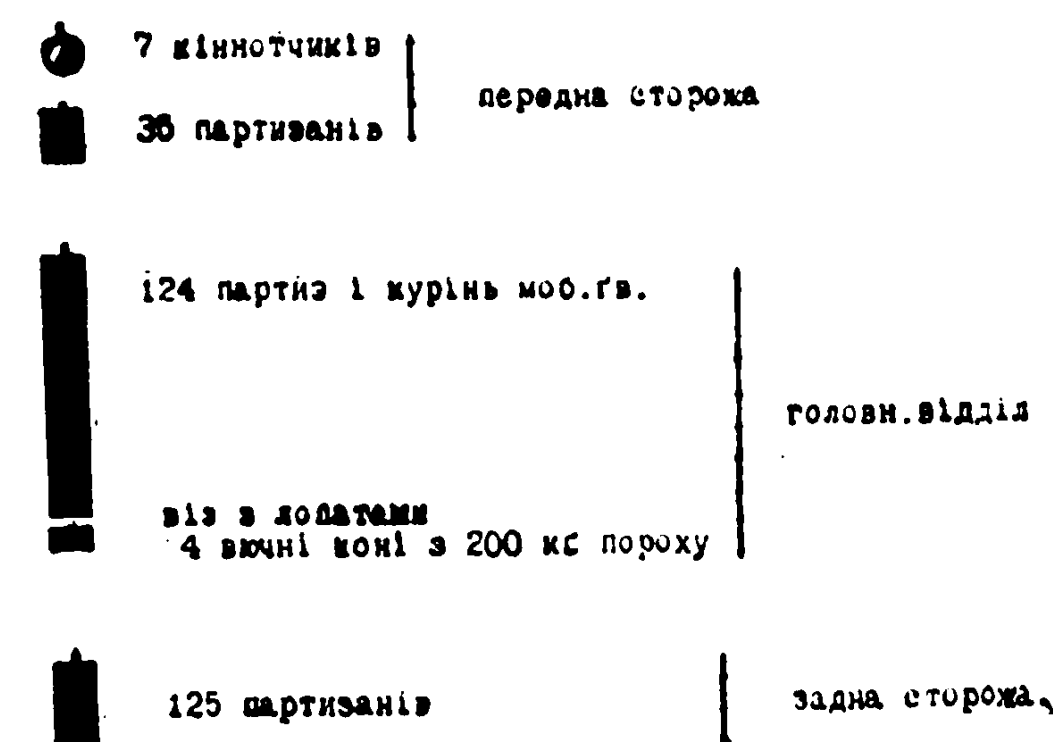
10. XII. дійсно появилась ворожа карна експедиція силою 1200 чол. з 4-ма гарматами, і заночувала в Френ. На цю вістку Бернар негайно атакує ворожу колюну, але без успіху, бо не встиг перевести напад на ніч, так як це плянував. За дня вогупати в бій з переважаючим ворогом не рішавсь, але завдяки точному знанню терену даної місцевости, встиг відступити до своєї кривки в лісі. Німці обсадили Лямарш, та не нашли ні партизанів ні інших озброєних людей і вдоволялись наложеною на місцевість контрибуцією. Вони відійшли слідуочого дня до Епіналь. (Заввага: чи наш ворог буде так само поступати? Напевно що ні!! —Ред.)

До 18. січня 71 р. не зайшло нічого нового, в операціях проти ворога. Загін в той час займався улаштуванням і розбудованням табору, огорожуванням засіками, управлінням вартової служби на блиску і дахшу віддалі і т. д. Словом укріплювали свої позиції. Зокрема зорганізовано з місцевого населення по цій окрузі розвідочну службу, з метою точної і своєчасної інформації про всі найменші рухи ворога. Сила загону зросла до 400 чол. Завдяки добровільній доставі зі сторони населення коний, сформовано відділ кіннотчий. Крім того в наказу французької начальної команди прилучивсь до загону один курінь мобіль гвардії з Лянгр.

Одночасно з формованням нових сил загону, підготовлявся плян нападу на залізничний шлях Штрасбург—Париж. По тім шляху йшов цілий дівіз для обох армій, що облягали Париж. Перервання того шляху мусіло відбитись дуже шкідливо на воєнних діях облягаючих армій,

під Парижем. Бо в дуже скорому часі мусіли німецькі війська опинитись без муніції, без харчів і іншого припасу. Завдяки одному залізничному службовикові удалось видістати точний опис згаданого шляху. На його основі випрацьовано плян наміреного нападу. І так: курінь мобіль гвардії мав в цілю відвернення уваги ворога від власної точки нападу, демонструвати напад на тунель коло Фуг. Інший відділ мав сильно знищити телефонічне получення між Туль і Комерсі. Одночасно здобути залізничний міст через ріку Мозель коло Фонтена і його ґрунтова знищити.

Загін вібравсь в цілковитій тишині коло Водекур і вирушив в похід нічю з 18 на 19 січня в слідуочім порядку:

Для охорони табору залишено около 120 хорик. Через Одиноа, виманючи Атинвіль осягнув Бернар по дуже тяжким нічним поході Лягрево, де загін став на привал. 19 січня вечером виступив загін дальше, але вже по півгодині чимсьорше звертає, бо запрятив ворожу уланську стежу і дізнавсь, що залога в поблизу Нефшато нечаяно вдарила на тривогу і подалась невідомо куди. Бернар рішає переночувати в Лягрево, та вжити всіх заходів, щоби ворога впровадити в блуд.

Ранком 20 січня завернули назад мобільгвардія і кіннотчики в напрямі на Лямарш, при чому переводили рух свій так, щоби ворог міг це замітити, нібито загін цілий подався назад.—О год. 6-ій вечером вирушив і Бернар з партизанами, не до Лямарш але на північ. Похід йшов напівпрямки, не дорогами, а що лежав глибокий сніг, то був надмірно утомлюючий. Чоло колюни мусіло втопувати шлях, тому що півгодини змінювано передній відділ, відділом заднім. Що правда це спинювало рух, зато перетомленість людей була рівномірно розложена на всіх. Прейшовши за ніч 35 квм, осягнула колюна Ст. Фіанр, місцевість віддалену від гостинця Туль—Нефшато тільки пару сот кроків. Гостинцем йшов сильний рух ворожих кінних стег, грозила небезпека бути заміченими ворогом, але все відбулось щасливо.

Щоби дістатись до мосту коло Фолтоноа, який після заняття належало знищити, мусів Бернар перейти поміж Піер і рікою Мозель через зовсім відкритий терен. Не було це таке легке завдання, з огляду на обсаджений Німцями поблизу Туль. Тому Бернар починає свій рух вже о год. 17-тій, але осягнувши Піер жде в укритті повного сумерку і щойно годі плянує продовжувати свій рух, по відкритім терені.

Біля години 20-ої загін вже став на перепочинок у Піер. В напрямі ріки направляється кількох старшин, з метою розвідати точно переправи,

та придбати потрібні для переправи лодки. По дорозі наткнулись вони на німецьку драгунську стежу, яка їх перевіряє. Та тому, що всі вони знають досконало говорити по німецькому і вдягнені в німецькі однострої (уніформи), облурюють драгунів. Кажуть, що вислани з Туль на розвідку збудили в темноті, дістають ще від драгунів потрібні інформації про напрям до Туль, і тим способом вириваються драгунам з рук.

Около півночі вже почав Бернар переправляти загін через ріку. О 2-й год, вже загін був на другім боці ріки. О 5:30 досвіта вже наблизивсь до моста коло Фонтенка. Тут на протязі 1/4-ти години без найменшого гамору, наглим наскоком розправивсь загін з охороною моста та залізничної станиці, що тут стояла силою 20 людей. Скоро приступлено до підготовки праці коло висаджування моста в воздух. Закінчила праця. В той час надїздить з напряду Туль поїзд. Він зближається вже на віддалі стрілу, але тут задержується і за хвилину скоро завертає назад. Можна догадуватися, що або машиніст завважав небезпеку сам, або хтось що всяг втечі з Фонтенка перестеріг його в час.

Цим не залякуються партизани. Продовжують свою працю і о 7:30 год. задрожав воздух від двох одна по другій детонацій (вибухів). Ці вибухи знесли одна філяр і три мостові луки. Знищення моста було таке основне, що щойно по 17-ти днях зуміли Німці побудувати там провізоричний міст. Той час рух на шляху завмер, а і пізніше був доволі утруднений по провізоричному мості.

Як згадано вже вище, положення німецьких армій могло через той чин партизанів стати сливе катастрофальним, колиби в міжчасі не вдалось їм було здобути твердині Мезієр і тимсамим опанувати залізничну лінію Мец—Седан Раймс (що йде дальше на півночі.)

Натомість загін після вибуху перевіряє ще чи справді добре міст ушкоджено, а тоді одним розбігаються всі по оусідному лісі, щоб непомітно збиратись у збірній точці, що заздалегідь була воім партизанам вказана, а то на полуднево-східнім скраю ліса. В околиці Ст. Ан переправляється загін знов через ріку Мозель та осягнувши Жімей щойно тут стають на відпочинок. Заслужений відпочинок. За дванадцять годин, вони проходять 40 км, виконавши працю коло моста, та переправлялись два рази через р. Мозель.

Та вже в год. 17-й того самого дня (22 січня), продовжують рух у відступі. Щоби відорватись від ворога який їх тут старатимсь захопити. Через Одрвіль, Вандельвіль осягає загін о год. 19-й дня 24 т м, місцевість Вульнівіль, де почувлись вже безпечні в поблизу свого табору.

Підчас тих чинів партизанського відділу «Аван гард де делівранс», не сиділи даром теж і ті, що залишались в таборі. Щоби відвернути увагу ворога від подій що відбувались на півночі, переводили вони демонстративні випадки в напрямі на Нефшато і Бурмон і уискали той успіх, що Німці вислали часть військ залоги Нефшато на полудне, для перешукування околиці, та нікого вони не могли захватити, бо партизани зникали по своїх кривках.

2-го лютия 1871 р. наступило між Німцями і

Французами завішення зброї. Дня 7. лютия одержав сот. Бернар наказ прилучитись до французької армії. Коли той загін проходив тепер через райони де стояли німецькі залоги, то вони —ще вороги,—відавали відділові тому військовій почесті, в доказ признання великої хоробрости того малого партизанського відділу.

Чинність відділу «Аван гард де делівранс» замітна не лиш через велику хоробрість координатих боекників. Замітна теж твердість, впертість, та видержливість командира сот. Бернара з якою він прямував до наміченої цілі. Варті уваги його тактичні способи при затиранні своїх слідів та впровадження в блуд противника. Приміюючи в час своєї діяльности всі основні тези партизанської боротьби, зумів Бернар через повні два місяці утримати свій загін в безпеці перед ворожим знищенням, натомість сам він при дуже малих втратах власних партизанів, наніс діймаючі шкоди ворогови.

Цей історичний спомин є зразковим приміром партизанської боротьби. Розглядаючи його мусимо зазначити, що-за малими винятками—майже всі основні правила партизанської боротьби використано. Згадаємо коротко найважливіші:

1. В склад вагону входять лісвичі і гаєві в околиці, які точно визнаються в терені.
2. Після залишення місточка Лямарш. вибір місця в лісі відповідного під табор, саме отаборювання і забезпечення.
3. Навязання зносин з місцевим населенням, організація розвідочної сітки по селах, завдяки чому мав відділ своєчасні відомости про рухи чи заміри ворога.
4. Використання кожної стрічної нагоди для шкодження ворогови.
5. Опрацювання наміченого пляну на основі залізничного рисунку шляху. Колиб не мав такого рисунку мусіли би перше всего перевести розвідку живим звязком.
6. Вибір напряду руху кольони (не по битих шляхах), переходили ночами, і підчас снижних завій (непогода це найкращий союзник партизанів).
7. Дбайливість за впровадження в блуд ворога, чи то демонстрацією, (відворот частини кольони, для закриття скритого руху в наміренім напрямі.) уживання ворожих одностроїв, використання мови вороги.
8. Заздалегідь приготування вибухового матеріалу та приспособлення його для скорого зжиття.
9. Розправа з ворожими вартовими і малими залогами (рішучо, несподіваним наскоком, з безпосередньої віддалі так аби мати змогу «закрити рота».)
10. Розпорощення вагону по вдалій акції для змішення слідів перед погонєю, та вчасне назначення збірного місця.

Але не вільно не знати чи забути, що рівні собі воєнні ситуації нігде не повторюються. Але вже ніколи не можна живцем повторювати тих самих засобів які були давніше вживані, для осягнення тої самої цілі. Бо ці засоби все змінюються і придумуються все нові. Але студювання історичних примірів творить доповнення для нашого теоретичного знання, поширює і поглиблює розуміння приміювання теоретичного знання на практиці. Історія партизанського відділу сот. Бернара є для тої цілі зразковою.

Мотомеханізоване військо в СССР.

Нинішня московська армія (червона), не бажаючи відстати від інших модерних армій, розгорнула у себе досить широко формування спеціальних мото-механізованих частин, себто таких, де моторові вози вживаються для пересування людей і воєнного матеріалу, а почасті і для ведення бою.

Про досягнення в цім напрямі говорив в своїй першомайській промові воєнний комісар Ворошилов. Справа ця і справді заслуговує на це, щоби на ній зупинитись.

Перші мото механізовані частини в московській армії були сформовані ще в році 1930. І з того часу формування їх все збільшується. Завершенням в цій справі було формування мото-механізованих бригад веднань. В склад такої бригади входять около 220—240 бойових машин і около 250 транспортних.

На думку московського командування вживання таких бригад підчас війн буде дуже корисним в співвідношенні з великими масами кінноти. Намічується з початком війни кинути в запілля ворога цілої кінно-моторової армії, в склад котрої ввійшли би від 6-8 кінних дивізій і 3-4 мото-механізованих бригад. Загальним завданням такої армії буде перешкодити концентрації мобілізованих сил ворога і забезпечити вигідне положення для майбутніх операцій цілого московського бойового фронту.

Московська мотомеханізована бригада, як маються відомости, ще не має сталої організації, бо досвід що до її тактичного ужиття ще не є досить великий. Одначе є помітним бажання прийняти слідуєчу організацію.

1—Штаб і політичний відділ пересувається на спеціальних штабових автомобілях, які можуть порушати в вождому терені. Такі самоходи мають опанцеровані бічніци і бездротні прилади звязку (радія, прапорці, сигнальні ракети і т.д.)

2—Три куріні (батальйони) легких танків. В кождім куріні 3 сотні а в кожій сотні 3 чети. Чета має 5 танків, врім того сотня має ще 1 танк для командира сотні. 1 радіо-танк. Командир куріня має і особистий танк, а в четі командування куріня є 2 радіо-танки. В той спосіб такий курінь має 54 танків. Крім того в склад куріня входить ще кілька танкетон (малі танків) для служби розвідки і звязку. Курінь має всі допомогіві засоби (як майстерню, необхідний обоз, резервові танки), що дозволяє йому оперувати самостійно.

3—Курінь моторизованої піхоти. В склад такого куріня входить 3 піх. сотні нормального складу московської армії. Дальше і сотня кулеметів (6 кулеметів). Курінь посувається на автах з опанцерованими бічніцями, які можуть порушати в кождому терені. До бою частини куріня сходять з авт.

4—Спеціальний розвідочний курінь. Він має 3 сотні. Найчастіше одна сотня танкетон (малі танків) і 2 сотні панцерних авт. Разом має курінь 15 танкетон (3 чети по 5 машин) і 18 панцирників 6 чет по 3 машині).

5—Два дивізіони (відділи) самохідних гармат. В кождому дивізіоні по 3 батерії, а кожда батерія по 3,76 мм гармати. Гармати є або змонтовані на автомобільному помості (ляфета) і тоді вони можуть стріляти підчас ходу, або навантажені на тяглові авта і тоді вони мусять розвантажуватись.

6—Сотня саперів: вона має 4 чети, і пересувається автомобілями.

7—Сотня звязку: вона має 4 чети, і пересувається автомобілями. Можна зауважити тенденцію розподілити засоби сотні звязку між підвідділи бригади, бо підчас походу і бойових авій сотня не має змоги правильно працювати і кожний підвідділ мусить піддержувати звязок безпосередньо.

8—Хемічна сотня: вона має 4 чети. Пересувається тягловими автами, але посідає також спеціальні хемічні танки з приладами для пускання отруйних газів і ставлення димових заслон. Сотня має рівнож матеріал для хемічної оборони.

9—Сотня служби регулювання: вона має 4 чети. Завданням її є упорядкування руху бригади, напрана зіпсованих доріг (за допомогою саперів) і поліційна служба.

10—Моторовий обоз з полевыми майстернями. Матеріал, який уживають на узброєння бригад, є майже виключно московського виробу. Загально нарікають на алу якість того матеріалу. Машини часто псується і виходять з ладу. Це власне знижує значно бойову вартість мото-механізованих бригад.

Тактика такої бригади полягає в її самостійних діляннях на крилах або в запілля ворожого розташування. Підчас маневрів мали бригади найчастіше слідуєче завдання:

- 1) Обхід ворожого крила, підчас наступного бою.
- 2) Виконання протинаступу на відкриті ворожі крила підчас оборонного бою.
- 3) Переслідування ворога.
- 4) Виконання рейду в вороже запілля.

Часом давалися рівнож завдання до виконання оперативних розвідок, до захоплення важного оураю, до часу підходу більш міцних сил і до оборони підчас відвороту.

Саме виконання мало підчас маневрів завсідги шаблонний характер. Похідний рух бригади виконувався найчастіше двома дорогами. Сильна розвідка висилалася на віддалі 40—70 км від кольони головних сил. До розвідки призначалось 1/4 всіх сил бригади, але найчастіше лише більше легкі частини (мото-піхота, танкетки, панцерники, хеміки, сапери, і кілька самохідних гармат). Розвідка мусіла переглянути фронт на 40—50 завширшки.

Безпосередне перед виконанням наступу бригада принимала т. зв. «передбойовий лад», який складався з міцної охорони в голові і курінних колон із заду. Цей лад мав найчастіше два км ширини і два до три км в глибину.

До бою ділилася бригада завжди на три частини 1. частина для звязання ворога з фронту. Вона виносила около 1/3 всіх сил бригади. 2. ударна частина для нападу з крила. Вона виносила около 2/3 всіх сил бригади. 3. частина забезпечення, себто невелика резерва і оборона власних боків. Ця частина мала загалом около 1/9 всіх сил бригади.

Помітним було бажання, щоби бригада не дуже далеко відривалася від фронту свого війська, бо очевидно, що мото-механізовані частини в своїх чинах, дуже залежні від своєчасного постачання палива. Взяти з собою палива більш як на 3 дні ходу бригада не мала змоги, тому підчас виконання рейдів, бригада не віддалялася від фронту своєї армії дальше як на 100—120 км.

Думки про війну.

(Вибір з Рене Квінтон-а. Автор думок помер 1925 р. в Парижі. Він учений біолог. В часі світової війни був він як гарматній старшина вісім разів раниений а 17 разів похвально згадував його армейський приказ.)

Хай там собі люди уявляють, що війни не люблять. Але природа любить боротьбу і смерть.

Природа дає в офіру смерті, мужеську істоту в самому розквіті літ.

Війна не переіначує людини, вона що тільки повертає її властивому призначенню. Війна є для мужеської істоти природним етапом. Так самісінько жахається людина смерті в годинах мирного життя, як це приймає як щось зовсім природного підчас борні.

Служба для раси вимагає від матеріної істоти, небезпек звязаних в материнством. Так є на цілім світі. Вонаж та служба расі—вимагає від мужеської істоти борні зі собі подібними і в разі потреби —смерті. Тим природним гонам віддається звірина безоглядно. І мужеська істота має в тім своє призначення, щоби серед борні брати на себе небезпеку смерті.

Природа не хоче безрозбірного розплоджування. Вона жадає добору. Першим завданням мужеської істоти не є розмножування, але взаїмне вибивання себе. Розмножує расу істота жіноча. Мужеська істота ібає ціною своєї смерті о добір.

Іправо розроджуватись, раси мусять собі щойно вибороти. Першою заповіддю приписаною їм від природа, це не жити, але побіджувати або вмирати.

У війні переносити смерть є легко. Природний муж погорджує у хвилях боротьби життям. І той стає пробоевиком для раси.

Війна не суперечить природі. Вона силоміць приводить людей до опам'ятання, що людина вродилась не для самої себе.

Паціфізм—це націлювання в честь. Людина є дійсно великою тільки тоді, коли вміє вмерти. Паціфізм стоїть їй до цієї величи на заваді.

Людина пнеться на гірські шпидлі не тому щоби ті шпидлі осягнути. Але саме загравання (рискування) життям є таке собі гарне, що людина шукає небезпеки смерті в спорті, ян нема війни.

Ніяке творіння не вмірає з таким одушевленням як людина. У звірини стають проти себе по лиш природні гони, а в людини ідеї. Ослабіння віри, означає засуд смерті. Кожний ідеал це прислона для того, щоби могли вбивати.

Природа жадає від творінь служби. Служба є ціллю, життя лише засіб до цього.

Ненависть це дуже велика дійсність. Тоті мудрці, що вже не можуть ненавидіти дозріли до могили. Народи які люблять війну, це народи мужеські. Війна є природним станом мужа, так як материнство є природним станом жінки. Жінка ненавидить смерті. Вона мусить жити, щоби сповнити своє призначення.

Хай там собі філософи видумують тихе щастя для народів. Але тихе щастя це не то чого багне людина. Уявлювання собі тихого щастя, це рабський спосіб думання.

Хай там філософи пробувають обезславити війну, та забити її в дуби. Олені будуть проте витворити оргії в лісах, і всі самці будуть для спасіння раси кидатись в смертельний біт.

Природа, що дала радощі любови, не привабує на радощі боротьби. Радість зі змагання, радість з вбивання, радість з життя.

Смерть в боротьбі, це природний кінець мужеської істоти.

Герой і хоробрий.

Герой є таким з призначення. Він сповняє післанництво.

Нема героя песиміста—недовірка. Він на ніщо не рішивонся.

Сума всіх військових чеснот, ще не дає героя. Високі почуття, яке він відчуває в тяжкім положенні, це щойно його виріжнює.

Герой діє, не з почуття обовязку. Він чинить зі замилування. Хоробрі життя жертвують, герої його дарують.

Людьми руководить самолюбство. Герої, навпаки, керує любов супроти інших.

Природа творить героїв не на то, щоби вони жили, а на то щоби служили.

Там де радисність загибає, пропадає героїзм. На віки.

Герой не зважає на своє життя. У звичайних людей тіло і душа це одне і те саме. У героя вони щось ріжнього. Тіло героя це тільки його носій збруї.

Природа передає героям тоті чини, які для прочих людей є за тяжкі. Замилування в славі, не є найсильнішою напірною для героя. Поміж хоробрим і героєм є та сама ріжниця, що між нянькою і матом.

Герої прислухуються ще й іншим голосам крім голосу своїх провідників. Навіть коли вони виконують їх наказ, то самі собі ставлять своє завдання.

Нема досконалої героїської відваги. Герой має теж хвилини оплошіння.

Службові години мають люди, але герої ні. Маму замінити не можна, героя теж ні.

Непоскромима душа у слухняному тілі, гворить святого або героя.

Видержати—в час війни є тяще чим діяти. Але видержливість ще не творить героя. Герої, це люди інспірації і чину.

Герой радіє теж з поразки. Вона ставляє його перед нові завдання і дає нагоду йому виказати самодіяльність.

Іотнує героїчне духове наставлення. Правдоподібно героя розуміти, може тільки герой.

Хоробрі скривають свої діла, так як свою любов.

Лиш герой любить героя. Інші відчувають героїство, так наче доктрину.

Хоробрість «заражує» тільки хоробрих, героїство тільки героїв.

Герой дістає свій почин, тільки сам від себе. Його можна здісціплінувати, але ніколи не можна опанувати.

Хоробрих уважаємо за легкодухів, коли в той час вони є саме розсудні. Відвага є для боягуза божевіллям. Але вона є преворністю для того, го ясно бачить. Втіха в тяжкому положенні, має своє джерело в свідомости перемоги. Хоробрі не погорджують менш хоробрими. Моральна сила є такою самою ласкою як сила фізична. Не всі люди є однаково хоробрі, а тим менше однаково сильні.

(Продовження слідує).